A MUNKÁCSI

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI

FŐGYMNASIUM

TÖRTÉNETE

ÉS 1895—96-IK TANÉVI

ÉRTESITŐJE.

A MAGYAR HAZA EZER ÉVES FENNÁLLÁSÁNAK EMLÉKÉRE

KÖZLI:

FANKOVICH SÁNDOR

igazgató.

MUNKÁCS,

NYOMATOTT GRÜNSTEIN ÉS KOZMA J. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1896.

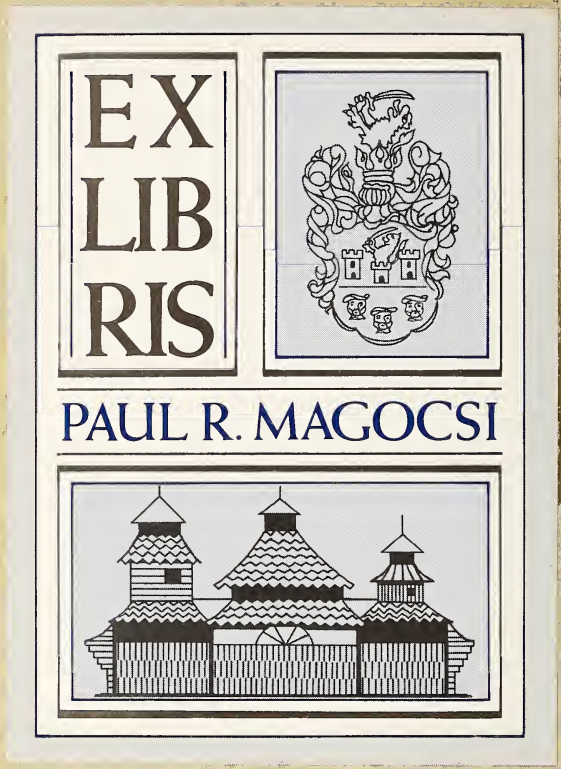
EX
LIB
RIS
PAUL R. MAGOCSI

A

MUNKÁCSI MAGYAR KIRÁLYI

ÁLLAMI FŐGYMNASIUM

TÖRTÉNETE.

MUNKÁCS,

NYOMATOTT GRÜNSTEIN és KOZMA J. KÖNYVNYOMDÁJABAN

1895.

Forrásokul szolgáltak:

1. Munkács. Balajthy Józseftől.
2. Beregvármegye Monográfiája. Lehóczky Tivadartól.
3. Munkács vár Története. Balogh Jánostól.
4. Munkács város levéltára.

A MUNKÁCSI ÁLLAMI FŐGYMNÁSIUM.

I. Munkács és vidéke.

Munkács Bereg vármegyének természetes középpontjában van elhelyezkedve. A megye délről észak felé nyúló szabálytalan alakot mutat, közepén alul megtörve, mintha ülőhelyzetben lenne. Felső része egy kiterített medvebőrhöz hasonlítható, mely északi nyúlványaiban mind zordonabb kinézést ölt magára. Délen nyugot felé terjed és alsó része egy félkörű síksággá szélesedik ki, melynek szélét a Tisza habjai csipkézik 165 km. kacskaringós hosszúságban. Amaz hegyes-dombos vidék, mintegy 42—43 □ mértföldnyi kiterjedésben, emez sík föld 24 □ mértföldnyi területen. A síkság nagy öbölként befúrja magát a hegyes vidék közepébe s e ponton fekszik Munkács; az egész megye hadászati és a szomszéd vármegyékből bevezető utak vonalainak csomópontjában.

A megye szélső községei Munkácstól következő megközelítő távolságban vannak: déli irányban Mező-Vári felé Halábor 40 km.; délkeleti irányban Bilke 34 km.; ugyanilyen távolságra esnek a keleti irányú szélső községek is; kissé délnyugati irányban Gulács felé 44 km.; nyugati irányban Dobrony felé 28 km.; északi irányban Fedelesfalva felé 28 km.; északkeleti irányban Kis-Rosztoka, Laturka, Kis-Szolyva — e három, egymástól lassan távolodó nagy völgy végpontja — felé a távolság 60—70 km.; Vásáros-Námény Beregszászon át 56—58 km.

Az egész síkság Munkácsnál patkó alakú félkörben szorúl össze s a hegyek közül lenyúló völgyek mind e szorosba torkolnak és vizeiket a legtávolabbi részekből is mind a Latorczába vezetik, melyek a város alatt már egyesülten futnak el, kivéve a Hát hegység déli lejtős részén szakadó vizeket. E torokban, a nagy magyar Alföld legészakkeletibb csúcsában fekszik Munkács város az Adriai-tenger színe felett 123 méter magasan.

Földje általában a síkságon terül el, mely hajdan erdővel benőtt, mocsáros térség volt. E síkság dél-nyugati irányban megszakitás nélkül nyúlik le a Tiszáig s innét be a két főfolyam közé. Az erdős részek a közelebbi időkben leginkább a hegyes vidékekre szoríttattak fel, a fölös vizek levezettettek, s a hajdani vadkacsák — ludak nyaraló helyein most már aranykalászok rengésében himbálja magát a langyos nyári szellő.

Munkács legnépesebb községe Bereg vármegyének, 10.531 lakossal az 1891-iki népszámlálás szerint, kik közül 5737 magyarnak, 3009 német anyanyelvünek, 1632 ruthénnek, 153 különbözőnek vallotta magát. A német anyanyelvűek legnagyobb részben az alsórendű orthodox zsidók közül valók, kiknek száma 5049 volt. A városban három keresztyén felekezetnek van főesperesi székhelye; a gör. katholikus, református és róm. katholikusnak. Van a városban egy állami elemi népiskola 11 férfi és 11 nőtanítóval; gör.

kath. felekezetü népiskola 2 tanítóval, kik közül egyik az orgonistai kötelességeket is teljesíti; felsőbb polgári leányiskola, a munkácsi nőegylet által feltartott árvaház; s állami főgimnázium; továbbá közkórház, járásbiróság, telekkönyv, adóhivatal, pénzügyi biztosság. Itt van a munkács-szentmiklósi uradalom középpontja. Van egy úri társaskör, egy polgári olvasókör s egy felekezeti kaszinó van alakulóban. A város rendezett tanácsú, 110 egyénből álló képviselőtestülettel, melynek élén polgármester áll. A város területén van egy nagy modern berendezésü szesz-, gyufa-, gyergya-, szappan- és bőrgyár. A város északi oldalát végig mossa a 966 méter magas Beszkid hegyből Laturka község felett 789 méter magasban fakadó Latorcza folyó, mely a csernek-hegyi klastrom alatt lép ki a síkságra, elválasztván a Koriatovics herczeg által alapított szerzetesi lakot a várostól. Van a város területén két nagy katonai laktanya; egyik a közös hadsereg, másik a honvédség részére, van egy modern berendezésű katonai kórház is a két laktanya mellett, közel a vasuti pályaházhoz. A várostól körülbelül 1 km.-nyi távolságra emelkedik ki a síkságból magánosan a hajdani Vár-hegy, most fegyintézet.

A város lakósainak túlnyomó része hajdan iparral foglalkozott volt és jómóduak voltak, de mióta a kisipar a gyárak által leszoríttatott a versenytérről, nagyobb része elszegényedett s napszámosokká lettek. Határát három oldalról hegyek környezik, melyeknek lejtőin még nemrégiben víg szüretek folytak, aljában a hires beregi kormos alma termett, honnan az őszi hónapokban szakadatlanul hordták a galicziai nagy szekerek a szőlőt, almát és szilvát kifelé a vereczkei szoroson. Ma már ennek is vége szakadt. A szőlőket elpusztította a filloxera s a mi még megmaradt, az is csak tengő életet él. Az újítás nehezen megy. Népünk nagy része még mindig nem hiszi a filloxera létezését s reménykedik folytonosan, várván az időtől a baj orvoslását.

A megye területének közel $^3/_4$ részét hegyes-dombos vidékek foglalják el. Tömeges hegycsoportozata Beszkid-hegység néven ismeretes, melyek az északi részen égbe meredő csúcsaikkal egymás vállán látszanak állani. Legkiemelkedőbbek a havas fejü Sztoj 1679 méter, mely egyik lábával Máramarosmegye határát tapossa Kora ősszel és késő tavaszszal, sőt gyakran nyár elején is deres fejével átkandikál a síkság nyugati szegélyét képező Hegyalja hegylánczolatára. Ungmegyéből húzódik át a Polonina Rovna, mely 1473 méter magasaan jó havaasi legelővel látja el a közeli vidéket. Beljebb a Huszla 1405 méter, az Osztra 1408 méter és száz meg száz kisebb-nagyobb emelkedések, melyeknek nyúlványai a síkság felé közeledvén, mindjobban eltörpülnek, úgy, hogy Munkács szőlőhegyeinek egyik magasabb csúcsa, a Lovácska már csak 299 méter, másik: a Nagy-hegy 276 méter magasba nyúlik a tenger színe felett, a többiek pedig kisebb dombokká törpülnek.

Sajátságos e hegyek alakulása. Mélyedésök mind egyetlen egy nagy völgybe folynak össze, a Latorcza völgyébe, mely Munkácsig körül-belül 80 nagyobb patakot fogad magába, melyek ismét számtalan kis csermelyekből növelik vizeiket. Munkács keleti végében még egyszer összeszorul a völgy, mintha el akarna zárkózni a világtól s vissza akarná tartani a kebelén összegyűjtött vizeket; azután hirtelen nagy, háromnegyedes körívvé tágul, hogy magába ölelje a szép síkságon fekvő várost várával együtt.

E hegyvidék tavasz és nyár idején a természeti szépség kimondhatatlan báját tárja elénk gyönyörű lombos erdejével, havasi illatos növényzetével, sűrűn csergedező patakjaival, majd rohanó, vagy több méter magasságból zuhanó vizeivel s különféle alakulású szikláival, melyek helylyel — közzel a szemhatár széleig látszanak emelkedni. Völgyei tele vannak ásványos forrásokkal, melyek oly gazdagon fakadnak itt, mint sehol a világon. Gyógyfürdői kihasználatlanok s mind oly kies helyeken vannak, hogy ámulatra ragadják a szemlélőt. Mindenik völgy vizének más-más sajátsága van. Fent a magasban, vagy lent a mély völgyben, sőt a síkságon is alig van oly községe e

megyének, melynek határában valamelyes gyógyhatású forrás ne találtatnék. Leginkább látogatottak azonban a Munkácstól kocsin ½ óra járásnyira fekvő iványi-i vastartalmú fürdő, a síkság szélén 150 méter magasban a tengerszíne felett; továbbá a regényes fekvésű szinyáki kénesfürdő 664 méter magasban, az 1032 méter magas Szinyák-hegy oldalában, egy katlanszerű völgyben, rengetegeg bükkes erdőségtől környezve; azután a szolyva-hársfalvi a Latorcza völgyében, 194 méter magasságban a tengerszíne felett vastartalmú vizével, sokfelé ágazó hegynyílások torkolatánál; ettől egyenesen éjszaki irányban egy rendkivül szép alakulású völgy nyílik 9—10 kilométer hosszúságban, melynek végében van a polenai gyógyfürdő Munkácstól 30 kilométer távolságban, vas-jód- és bróm-vegyülékű vizével egy kis, kies térségen 260 méter magasban a tengerszíne felett, a háttérben magas hegyekkel, melyek dús lombozatú erdőséggel vannak koszorúzva. E völgyben van a Luhi-Margit-forrás, melynek ásványos vizét ma már a világnak majd minden részébe szállítják. Tulajdonosa a forrás körül egy kis tündérkertet alakított. E völgy tele van ásványvízforrásokkal, melyek szabadon folynak szerteszét, majd a Nagy-Pinye patakkal egyesülvén a Latorczába szakadnak. Jó savanyúvizes források a polenai, zsdenyovai, ploszkói, Luhi-Érzsébet és a szolyvai, mind a fenti völgyben, vagy annak közelében fakadnak.

E völgyből a Rozgyila nevű hágón átmenvén, éjszaki lejtőjén találjuk Felső-Hraboniczát, melynek üveghutája már a 30-as évektől áll fenn. Ettől nem messze nyílik a vadregényes zsdenyovai völgy, közepetáján van a munkácsi uradalom fürészmalma. Itt már az örökzöld fenyvesek hazájában vagyunk. A zsdenyovai völgy bejáratánál nyílik a vereckei szoros, melynek országutja Galiczia felé vezet. Ezzel párhuzamosan húzódik a Vicsa völgy felső része, melyen a munkács beszkidi vasutvonal fut végig. Nyugati oldalán e völgynek egy kezdetleges fürdőhely van a magas hegyoldalon, melyről elragadó kilátás esik a havasra, hol nem ritka nyárderekán sem a hóvihar. A zsdenyovai és Vicsa völgye vetekednek egymással zordonságban; amazt azonban komorabbá teszi haragoszöld fenyves erdősége, emezt fenségesebbé a havas oldalakkal meredező óriási Sztoj hegy. Völgy és hegy meglepő buja növényzettel díszlenek e vidékeken nyáron át, mely a hegyek között sokkal rövidebb, mint lenn a sík földön. E 30—35 □ mérföldnyi terület völgyei végpontjaikban mind egy nyílásba, a Latorcza völgyébe vezetnek, mely — mint mondók — Munkácsnál torkol a síkságba. Mindjárt e torkolatnál egy széles, fensíkos ágat ereszt egyenesen északra, a Viznicze völgyet, mely az ungi határszélig huzódik. Ezen jön le a Vinicze patak, magába szedvén két oldalról a belé torkoló kisebb völgyek forrásvizeit. Ez a legvadabb vidékek egyike. Gyalog vagy lóháton regényes utazást nyujt nyárban rengeteg őserdői között, melyekben még talán oly helyek is vannak, hol soha sem érintette fejsze a fák tövét. A völgy kijárata is Munkácsnál van. Majd észak-nyugatra egy széles, mocsáros fensík forma völgy terül el, a kálniki völgy. Ez már sokkal szelidebb az előbbieknél; az erdős hegyek lejtőin már a szőlő is vigan terem s jó asztali bort szolgáltat a szorgalmas művelőnek. Nyugati oldala a szerednyei hegyekkel érintkezik. Különben földje nagyon sovány, vizenyős. A falvak a teknőalakú völgy peremén húzódnak körül. A völgy szája a várostól kissé nyugatra nyílik a síkságra. Nyugat és délnyugatra a nagy alföldi síkság terül el, melynek falát legnagyobb részben a Hegyalja hegyei képezik, lejebb pedig a délibábos puszták nagy oczeánja nyeli el a szemhatárt.

Még egy völgy nyílik Munkácstól a hegyek közé, mely keleti irányban indul, de csakhamar lehajlik dél felé, hol dombos vidékké válik. Ez a Hát vidék. Lejtői lassan déli irányt vesznek egészen s lelapulnak a Borsa völgyébe. E dombos vidék volt hajdan a hadak utja. Árpád és fia Zoltán, II. Béla, I. László, III. Béla, II. Endre, IV. Béla, Kun László, az anjou királyok, az

erdélyi fejedelmek e Hát vidéken vezették fel seregeiket, mert a síkságot, melyen most vigan fütyülve járnak a vasparipák, a rakonczátlan Latorcza árja, más felől az Ung és a Bodrog vize járhatatlanná tette le a Tiszáig.

Mind e vidékek tehát akarva, nem akarva Munkács felé gravitálnak, mert máskép tenniök nem engedi a földrajzi helyzet. Itt fordulnak meg eladás és beszerzés végett s így természetesen ide fordulnak azok is, kik gyermekeiknek iskolát keresnek. Az alvidéket a sürü és népes vásárok szintén ide vonzzák, mert, a hol több a nép, nagyobb a forgalom is, és úgy anyagi, mint szellemi szükségleteket inkább kielégíthetik.

II. A város fejlődése.

Milyen volt e város kulturája a letűnt századok folyamán, arra nézve biztos és kimerítő adataink nincsenek ugyan, de az itt is, ott is található iratok megjegyzései nyomán, általános vonásokban vissza tudunk rá gondolni s képet rajzolhatunk róla magunknak. Általában föl kell tennünk, hogy a milyen zivataros volt a város lakósainak helyzete, épen olyan változatos volt, ha volt, vagy a mikor volt, műveltségi tényezőinek sorsa is.

A város lakósai a viharos századok folyamán sokszor változtak. A harczi tárogató hangjai bérczes vidékeit minden alkalommal fölrázták nyugalmából, valahányszor a fenyegetett szabadság eszméje fegyverre szólította a nemzetet, avagy, ha a visszavonás vad indulatai adták kézbe a gyilkoló vasat. Több száz éven keresztül várának falain tört meg az észak-keleti országokból betörő ellenségek vad dühe. Szóval nem volt a nemzetnek egyetlen mozgalmas időszaka, melynek pusztító szele át meg át ne viharzott volna felette.

Itt volt első megállapodási helye a hazát keresni indult nemzetnek. Itt pihente ki magát a honkereső nép egész biztonságban a sok évi kalandozás után. Innét indúlt ki szilárd elhatározással állandó lakhely alapítására, mert — bizonyára — itt érlelődött meg benne a tulajdonképeni honfoglalás eszméje.

E város alapjának letétele egykorú az első magyarok letelepedésével. Alapítói Árpád magyarjai voltak. A magyarok bejövetele előtti őslakók a hegyek lejtőjén s völgyekben tanyáztak. Ezt igazolják a várost környező hegyek oldalain talált különféle leletek is.

A negyven napig tartó pihenés, melyet a nemzet e helyen töltött, nem elvesztegetett idő, nem a tétlenség napjai voltak. A vidék áttekintésére és népeinek megismérésére ez mulhatatlanul szükséges volt. S hogy a honfoglalás eszméje csakugyan ez idő alatt érlelődött meg s innét indult ki, mutatja azon elhatározás, hogy a mai vár helyén azonnal hozzáfogtak a biztositó menedékhely építéséhez, s hogy erős őrtelepet hagytak e vidéken, mely a hátulról való meglepetés ellen védelmezze és, ha elülről szorongattatnának, legyen mire támaszkodniok. Sejtették, hogy a meglepett benlakó nép, ha majd felócsudik első mámorából nem fog nyugton maradni, sőt bizonyára megkisérli a hivatlanok ellen, ha tán elég erősnek érzi magát, a nyilt, ellenkezőleg az orvtámadást. És nem is csalódtak számitásaikban, mert, míg az előre ment nemzet tömege Ungvárt ostromolta, azalatt az Ugocsa felé terjedő hegyes-dombos vidéken elszórtan élt őslakók a munkácsi lejtőkről hozzájok menekültekkel egyesülten az első magyartelepet megrohanták, s mert a fegyverforgatók nagyrésze élelmiszerek beszerzése végett elkalandozott, nagy pusztitást vittek véghez a honn maradtak között.

Ez első, erős leczke nagyobb éberségre, több elővigyázatra tanitotta a kalandból visszatérőket, s Árpád, ki már akkor az ungvári várban parancsolt, midőn a támadást hírül vitték neki, a telepet ujra megerősítette, az elpusztított várat ismét felépítette, gondoskodván róla, hogy ujabbi esetleges támadások alkalmával, melyek ezután különösen Galicia felől gyakran ismétlődtek, az előbbihez hasonló sorsra ne jussanak itt maradt övéi. E vár és város tehát őrpontja volt hosszu időn keresztül a Beszkid hegység felőli határszéleknek s biztos hátvédője az előre nyomuló honfoglaló seregnek.

Az első letelepült nép magyarjai minden valószínüség szerint az Álmos törzséhez tartozók voltak, mert az Árpádok alatt e vidék várával együtt a fejedelmi birtokok közé tartozott s a család történelmi személyei nemcsak mindnyájan megfordultak e vidéken, hanem több-kevesebb ideig tartozkodási kelyök is volt és különös gondozásban részesitették.

Midőn Árpád Tisza-Duna közén Zalán fejedelemmel végzett s ott rendet csinált, seregével ujra megjelent e vidéken. A borsovai várban gyülekező s onnan Munkács ellen gyakran támadást intéző idegeneket megostromolta, a nyugtalankodó népet legyőzte és teljesen szétszórta, a várat lerombolta, hogy a támadók többé gyűlő fészket ne találhassanak. Ezek után seregével a munkácsi várba tért, itt több napi pihenőt tartott, a várat ismételten meg erősítette s miután Hadurnak áldozatot mutatott be, fejedelmi teendőinek végzésére eltávozott.

Zoltán alatt az első fenyegető veszély a Lengyelországból betört sereggel indult meg, ezek a meglepett várbelieket keményen szorongatták, s csak az úngvári őrség által szabadultak ki kétessé vált helyzetükből, kik a szárnyra kelt veszedelem hírére gyors segitséget hoztak a fenyegető helyzetben levőknek. Az ifju fejedelem maga is csakhamar megjelent e vidéken és személyesen intézkedett a teendők felől, mely következményeiben annyira bevált, hogy a vidék lakossága önként alávetette magát, a várparancsnokának és a várlakóinak ellátásáról saját körében intézkedett. Ez időtől fogva egyszersmind megszünt e vidéken a vár fegyveres népeinek is élelemszerző kalandozása. E várparancsnok alatt a fejedelmi birtoklás megszakadt rövid időre, mivel Geyza fejedelem a várat vidékeivel együtt a hűséges Simon várnagynak ajándékozta az okos, előrelátó és bölcs intézkedésért, melylyel az eddig folyton háborgó népet teljesen lecsendesítette és önkénytes adózóivá tette. De minthogy a várparancsnok nemsokára az örök hazába költözött és utódot nem hagyott hátra, a vár vidékével együtt visszaszállott a fejedelemre.

Maga a város ez időben még csekély, vagy éppen semmi jelentőséggel nem birt, mert a fősúly a várra, mint akkor jelentékeny erősségre volt helyezve. A magyarság a várban táborozott; kincseit, élelmi szereit ott halmozá fel, kint csak a meghódolt lakosok és a szolganép tartózkodott. Mert, habár a környék népe uj helyzetével nagyrészben kibékült is, a síkon még nem volt biztos az állandó maradás. Találkoztak mindég egyesek, kik a szomszéd galicziai népet betörésre sarkalták; azért a kint tanyázók is az ellenség közeledtének hirére azonnal a várba, vagy annak védelme alá menekültek s közös erővel védelmezték a biztos menedékhelyet.

A tulajdonképi város alakulás akkor kezdődik, mikor Szt.-István a várispánságokat felállítá, a várjobbágyok helyzetét rendezé és a földbirtokokat a magyarság között felosztá. A kitelepülés természetesen csak lassan ment végbe, midőn a kalandozások megszüntek, a közös birtoklás kapcsa meglazult s az egyéni tulajdonjogok kezdtek előtérbe lépni.

Munkács, mint község a vár védelme alatt és attól függésben alakult meg. De, midőn a várban való együttélésnek összekötő szálai mindinkább foszladoztak, biztosra vehetjük, hogy onnét e szép és kellemes fekvésü helyen sokan telepedtek meg s ezek is szükség esetén a vár szolgálatában állottak és annak sorsában osztozkodtak. S hogy e város, mely számtalanszor fel-

prédáltatott és teljesen elpusztíttatott, ma is áll, abból magyarázható meg, hogy az ostromló seregek, magát a várat sohasem keríthették hatalmukba's így az odamenekült lakosok a veszedelem elvonulása után újra, meg újra felépíték a várost, mely — bővíben levén a fának — gyorsan megtörtént.

István, Péter és Aba Samu alatt békeségben élt e vidék, népe csendes volt, mert az élelemszerző portyázások nem zavarták, a mozgalom pedig nem hatván ide, nyugodt volt a nép. De az I. Endre és Béla herczeg közt kitört viszálykodás ujra felelevenítette a fegyvercsörtetéseket. Béla Endre elől Munkácsra menekült s ennek fegyveres népe kisérte Boleszláv lengyel királyhoz s a király és herczeg közti csatában Béla pártján küzdött, melyben a várparancsnoka életét vesztvén, a vár és vidéke feletti rendelkezést, a Lengyelországból magával hozott Lyubomirszki herczegre bízta. Majd, midőn Béla fiai Salamonnak engedték át a trónt, Munkács ura László herczeg lett, a Győrött kötött egyességnél fogva, a ki — mint ilyen — munkácsi várában huzamosan tartózkodott s föltehetjük róla, hogy a várost is kiváló gondjában részesítette. Midőn a Salamontól behívott kúnok ellen ment, kik a helyett, hogy a király seregével csatlakoztak volna, Erdélyt pusztították és rablott kincseikkel visszatérőben voltak, Munkácsról indult ki seregével s a győzelem után ismét ide tért vissza Cserhalomtól. Mikor a könnyelmü Salamon, Béla király fiait, minden birtokuktól meg akarta fosztani, a herczegek a munkácsi várba menekültek s itt védelmezték meg javaikat és életöket. Munkács vára falain tompultak meg Salamon fegyverei, melyet több napig ostromolt s ez alkalommal a város lakosai is sokat szenvedtek a rokon harcz miatt. Midőn a királyi herczegek állapota Salamonnal szemben mind türhetetlenebbé vált, László herczeg innét indult ki seregével azon csatára, mely Salamont a szabolcsmegyei síkságon örökre megfosztá koronájától. László királylyá levén, Munkácsot vidékével együtt öcscsének, Lambert herczegnek adá át, ki állandóan e vidéken tartózkodott. Bár adataink nincsenek róla, de föltesszük, hogy a községi élet fejlesztését előmozdította. Midőn Salamon a visegrádi várból szabadon bocsáttatott s a moldvai Kutesk kún fejedelemmel betört az országba, a fejlődésnek indult várost a kúnok teljesen feldúlták és egészen elpusztították, de várát öt napi ostrom után sem tudván bevenni, a küzdelemmel felhagytak és útjokat Ungvár felé vették. Az ungvári sereg azonban már útban volt a munkácsi vár fölmentésére s a garázdálkodó kúnokat Szerednye vidékén két tűz közé szorítva, teljesen szétverték, összes podgyászaikat zsákmányul a munkacsi várba hozták, melyet László király, ki a csata után ungi várából, hol akkor tartózkodott volt, maga is átjött Munkácsra, egészen a vár és a feldúlt város népének engedett át vitézségök jutalmául és minden valószinüség szerint kárpótlásúl is, hogy az elpusztult várost újra felépithessék.

Ezek után a romjaiból kikelt város külső ellenségtől nem háborgatva virágzásnak indult, de ekkor meg Kálmán királynak, ki e vidékkel keveset törődött, Manuel nevű görög eredetű várparancsnoka garázdálkodott széltében, hosszában. A fejlődésnek indult kereskedelmet, mely már akkor erre vette útját Galicziából, a saját javára nagy adóval sujtotta, sőt később egészen rablóbandává alakult át a várnépe, mely a kereskedőket kifosztotta, s a vidék lakosait rettegésben tartotta. Ezen rabló garázdálkodásnak II. István király vetett véget. A hűtlenné lett várnagyot embereivel együtt elfogatta és az ungi vár börtönébe záratta őket, hol nyomorultul vesztek el.

A következő várnagyok alatt Munkács újra föllendült, kivált a II. Gejza király által kinevezett Bulcsu nevű várnagy alatt, ki Munkács várában oly fényes lovagjátékokat rendezett, hogy messze vidékről jött lovagok is résztvettek benne, sőt III. István és III. Béla királyok is többször meglátogatták. Nem tehető fel, hogy a vár ezen fényében a város is — mint ez időben még szorosan hozzátartozó rész — ne osztozott volna, s hogy emelkedésére befolyással ne lett volna. Hihetőleg ezen fényes mozgalom csábította a galicziai

zsidókereskedőket e vidékre, kik nagyobbrészt Munkácson telepedtek meg, mely oly nagy arányt öltött, hogy később, II. Endre király alatt erős antisemitizmussá fejlődött ki.

E nyugalmas, csendes fejlődés korszaka azonban nem sokáig tartott. III. Béla alatt 1190-ben egy — 60 ezer főnyi lengyel-tatár-sereg tört át a vereczkei szoroson, mely a várost meglepvén, feldulta és elpusztította, de a várral nem boldogulván, több napi ostrom után, miután a vidéket is bekalandozta volt, Ungvár felé indult, honnan az értesített őrség elébe jövén, a két tűz közzé szorított rablósereget kemény csata után legyőzték, s az életben maradottak szétszórtan a hegyek közzé menekültek és úgy tértek vissza hazájokba. A várost tehát megint újból kellett felépíteniök a megmaradt lakosoknak, melyből csak azért nem fogyott ki türelmök, mert a vár erőssége állott megettök és támogatta küzdelmeikben. Ezután rövid időre ismét csendesség lett. De II. Endre gyenge kormánya alatt a vidék főurai hatalmasodtak el, kik várakat építettek, s kalandos rabló életet folytattak. A síkon épült községek folytonos zsarolásnak voltak kitéve, melyek oly nehéz helyzetet teremtettek e vidéken, hogy különösen a jobbágyok nem türhetvén a zaklatásokat, Galiczíába szökdöstek át. Ehez járult még Endre király térítő hadjárata, melynek czélja volt a keleti szertartásu népeket a római egyház kebelébe kényszeríteni, melynek az lett következménye, hogy az eddig szórványosan menekülő nép tömegesen hagyta el lakóhelyét s Galiczíába költözött át.

Épen ily, részben térítő, részben Halics meghódítására törekvő hadjárat alkalmával találkozott IX. Gergely pápa követe a főpapok és főurakkal együtt a munkácsi határban táborozó Endrével 1233. augusztus 12-én, kit esküvel kényszerítettek arra, hogy a zsidóktól az adóbehajtási jogot elveszi, zsidók és keresztyének között a házasságot eltiltja s a házasságkötés jogát az egyházra bizza. A hely, melyen a nevezetes esemény végbement, s melyen egyszersmind a király sátora állott, ma is a város tulajdona s k i r á l y s z é k nevet visel. A főurak és főpapok eltávozta után a király még több napig időzött e vidéken s a várban is többször megfordult, idejének egy részét pedig vadászattal tölté.

Még Endre idejében történt, hogy ismét egy hatalmas tatársereg tört be a határon, de mielőtt a síkra leszállhatott volna, a munkácsi vár parancsnoka ügyes eljárásával teljesen megsemmisítette. Ettől tehát szerencsésen megmenekült a város, de a IV. Béla alatt pusztító mongol-tatárok visszafelé mentökben teljesen elpusztították. A betörők nem a vereczkei szorosan törtek át, hanem egy más uton, a ‚Ruszki put'-on Ungvár felett ereszkedtek le a síkságra, azért nem érezte e vidék előbb pusztító hatalmak súlyát, hihetőleg az Endre korabeli tatársereg veszedelme térítette le őket a járt útról. A visszatérők a várat is ostrom alá vették, hova a város és környék lakossága is menekült, de nem boldogulván, abbahagyták a támadást és kitakarodtak az országból. A vár őrsége azonban utánok menvén, sok zsákmányt ejtett és sok foglyot szabadított ki. Az ellenség elvonulása után a város lakói a várból újra kitelepültek és — isten tudja, hányadikszor, — újra felépíték a várost.

Mint láttuk, a sok viszálykodás, Endre térítő hadjárata nagyon megapasztották e vidék népét. A tatárok dúlása után pedig üresen maradt nagy részben. 1284-ben ismét egy, a litvánokkal szövetkezett tatársereg közeledett a határszélekhez. IV. v. Kun László a görög császártól kért segitséget, kikkel Moldvában egyesült. A tatárok ismeretlen okokból visszafordultak s a király a segitségül kapott oláhokat behozta az országba és e vidék dombos részein telepítette le, de bizonyos, hogy a várost nem érintették, mert ennek népe megmaradt a vár oltalma alatt s felépitvén a várost a következő időkben már lendületes fejlődésnek indult s önállólag kezd szerepelni. Erre nézve nem csekély befolyással lehetett az, hogy az Árpádok után trónra került

Róbert Károly a rozgonyi csata után az Omode családtól a várat és vidékét is visszaszerezvén, a vár megerősítésére és a mellette levő város emelésére sok gondot fordított, mert fontos helynek tartotta e pontot, mely a Galicia felől betörő ellenséget annyiszor tartóztatta fel és térítette vissza, vagy egészen megsemisítette. Még több gondozásban részesítette fia, Nagy Lajos, ki gyakori lengyelországi utjait Munkácson keresztül tevé meg s mindannyiszor pihenőt tartott itt és várát mint fontos véghelyet igyekezett fejleszteni, sőt a városnak, valamint a vidéki községeknek a várhoz való viszonyát is rendezé.

A városnak valódi önállósága ép ez időben tünik elő határozottan, midőn Erzsébet az öreg királyné 1376-ban meghatározta, hogy a község pecsétnyomoján sz. Márton képét használja: — „ut ipsi sigillum imaginem beati Martini confessoris Patronique nostrae Parochialis ecclesiae in eadem villa exstat constructae continens sculpi et ordinari faciunt.“ —

A város tehát, mint már föllebb jelezve volt, hosszú időn keresztül csak a vár járuléka gyanánt tekintetett, s a várparancsnok rendelkezése alatt állott, ezért is nem fejlődhetett önálló községgé előbb. Az Árpád seregéből itt maradottak utódai a lassú kitelepedés alatt hihetőleg a Tisza mentén magasabban fekvő és termékenyebb vidékre húzódtak le nagyobb részben, mivel a munkácsi vár környéke akkor még járhatatlan, mocsáros és erdővel borított volt. Hiszen még e század elején is, mint ezt élő tanuk beszélték, a munkács-beregszászi útvonalat, melyet ma oda és vissza 5—6 óra alatt tesznek meg 5—6 nap alatt tették meg. Csak a hegyes, dombos vidék volt járható, azért a lengyelországi és egyéb hadjáratokban királyaink a del-keleti oldalról vezették fel és vissza seregeiket.

A községnek különválasztása a vártól, tehát önállóvá tétele egész bizonyossággal ez időszakra, az anjouk korára tehető. Az anjou királyok nejeinek kedvelt tartózkodási helyök volt e vidék. Nagy adományokat tettek a város részére, hogy fejlődését biztositsák. Lakósait különféle személyes és községi jogokban részesiték. Innentől kezdve már sűrűn találtatnak a város levéltárában az irásbeli intézkedések, melyek a varos jogainak védelmére kelnek, minthogy most már a várnagyok és a munkácsi uradalom túlkapásai ellen kellett védekezniök, Zsigmond vásárjogát erősité meg, Hunyady János kormányzó pedig szabad királyi városi rangra emelte. Szilágyi Erzsébet, Mátyás, Korvin János a várnagyok ellen védelmezik. Zápolya 1530-ban a város lakósait felmenti 3 évre minden teher alól, hogy a hadakozások, pestis és más viszontagságok által elpusztított várost ujra felépíthessék.

Úgy látszik, hogy, midőn a város önállóságra jutott, ugyanakkor hatalmas ellenlábasokat szerzett magának a várnagyok és a munkácsi uradalom birtokosainak nagyobb részében, kik a város jogainak és javainak megnyirbálására törekedtek. Nagy Lajos királyig a vár és a hozzátartozott uradalom, mely Beregmegyének $^2/_3$-át tette, egy pár rövid megszakitással a fejedelmi birtokok közé tartozott, Nagy Lajostól kezdve azonban, ki az ő téritési hadjárata elől Moldvába menekült oláhoktól üresen maradt vidéket a várral együtt Koriatovics Tódornak ajándékozta, igen gyakran változtak a birtokosok. Ha visszakerült is a koronára, királyaink majd elzálogosították, majd elajándékozták, mig végre a mai birtokos kezére jutott, de a vártól elválasztva.

Munkács város tehát úgy állott a hatalmas uradalom közepette, mint sziget a tengerben. melynek partjait a hatalmasok, mint a vihartól magasra duzzasztott hullámok, folyton szaggatták, míg végre égészen elkoptatták s csak a sziklákat hagyták meg. A századok további folyamában legnagyobb részt a védekezési munkában emésztette erejét. Ily körülmények között nem fejlődhetett a város s nem lehetett azzá, a mivé egy kedvező kereskedelmi emporiumban fekvő helynek lennie kellett volna.

Müveltségi tényezőkről, iskolákról a tizenhatodik századig nem is beszélhetünk. Tény ugyan, hogy Róbert Károly felesége 1329-ben a pálosok

részére zárdát alapított, a várostól mintegy másfél km.-nyire eső Pálhegyen, mely e szerzetről vette elnevezését is, de ennek semmi nyoma, semmi hatása nem maradt fel, sem a városban, sem a vidéken. Valószínű, hogy tagjai pusztán missziónáriusi teendőkkel foglalkoztak A tizenötödik század első éveiben Koriatovics alapított Miklós nevü kedvelt várnagyának emlékére a Csernek-hegyen zárdát, mely a város keleti végpontjával szemben, ma is fennáll; ugyszinte Koriatovics neje a Podhering felett emelkedő Szarka-hegyen apácza zárdát alapított, mely azonban elpusztult csakhamar. A művelődés hatását sem egyik, sem másik nem éreztette még legközelebbi környezetében sem. Nagyon valószínü, hogy e szerzettagjai sohasem foglalkoztak tanítással, melyet az alapítási körülmény is igazolni látszik; tehát csendes, ájtatoskodó papok lehettek kezdettől fogva, a várostól, mintegy elszigetelten éltek és személyei nyomtalanul tüntek le a semmiségbe.

Másrészről figyelembe kell vennünk azt is, hogy e szerzetesek nyelvöknél és rítusoknál fogva idegeneknek tekintetvén, sok sanyargatásoknak és üldözéseknek voltak kitéve úgy a r. kath. papok, mint a várparancsnokok részéről. Az iványi-i r. kath. lelkész 1488-ban szakálluknál fogva hurczoltatta le a tizedet szedő barátokat a hegyről, a várnagyok jövedelmeiket megcsonkították, magokat megadóztatták s robot munkára kényszerítették. Ily viszonyok között nem csodálkozhatunk rajta, hogy nyom nélkül tüntek el s emléköket a feledékenység moha takarja.

Itt alakult a manapság Ungváron székelő gör. kath. püspökség is, azért ez idő szerint is munkácsi püspök néven fordul elő. Keletkezése valószinüleg a XV-ik század végére esik. Legelőször Ulászlónak egy 1491-iki okmányában említtetik. I. Ferdinánd László nevü püspöknek, mint másodiknak irja levelét 1552-ben. És itt székelt a püspökség 1780-ig. Lakása a csernek-hegyi klastromban volt, hol két kis szobácskában huzódott meg. 1751-ben a városba költözött. 1780-ban pedig Mária Terézia, a jezsuiták lefoglalt ungvári klastromát adományozván részökre, oda tették át lakásukat. Hogy ily hosszu idő alatt — úgyszólván — nyom nélkül tünt el innét a püspökség, annak oka, részint az idegen-nyelvüségben, részint a szegénységben és az elnyomatásban keresendő. Vidéke oly szegény volt és az maradt mai napig is, hogy legtöbb községe most sem bir iskolát állítani saját erejéből. Itt a központban is örökös viszálynak volt kitéve, úgy a római szertartású lelkészektől, mint a vár úraitól. Amazok felekezetiségből, ezek anyagi érdekből voltak ellenei. Ugyanis Koriatovics a munkácsi uradalomból 3 községet kiszakitott és azt a klastromnak feltartására adományozta. Később királyi birtokká levén az uradalom, a kiszakitott községek is hozzászámíttattak. A királyi adomány vagy zálóglevelek rendszerint felemlítik, mint a várhoz tartozó hirtokot, a püspökök ellenben magok, illetőleg a klastrom részére követelték, melyből azután messze kiható viszályok fejlődtek, melyeknek nyomát egyházi beléletökben is megérezték. Az elszakított községeknek csak 1792-ben jutottak békés birtokába, a mikor Kollonics Lipót érsek, mint a Bécsbe vitt Rákóczi árvák gyámja visszaadta azokat.

Ez egyház békéje csak akkor kezd némileg helyreállani, mikor a római és görög szertartásu két felekezet 1649-ben az uniót létesitette. Hogy addig, mily érzelmekkel viseltettek egymás iránt a különböző szertartásu keresztyén felekezetek, fényesen megvilágitja Dienes nevü róm, kath. lelkésznek Korvin János előtt 1493-ban tett nyilatkozata, midőn János nevü püspöktől a papi tizedet elfoglalta: „indignum et sanctorum patrum sancitas contrarium foret, ut Christiani suas Decimas Schismaticis dare deberent.“ Ily nézetek nem voltak alkalmasak arra, hogy a közös müveltség létesítésén közösen fáradozzanak, ily eszmék zsibbasztólag hatottak mindenkor az emberiség haladására. Hiszen bizonyos, hogy vállvetett erővel is, mily lassan és nehezen halad az emberiség előre, ha pedig egymásnak utját állják, hosszu időre kiható visszaesést idéznek elő.

Ily visszás állapotok zsibbasztották meg városunkban az erőket. Egyik rész nem tett, a másik nem tehetett semmit s a munkácsi püspökség mellett harmadfélszáz évig iskola nem létezett. Papjaik Moldvából kerültek, püspökeik ott szenteltettek fel, kik mindannyiszor idegen érzelmeket hoztak magokkal, kik szegény helyzetök és szükkörükben elégnek tartották, ha híveiket megtartják ősi hitvallásukban, melyet híven teljesítettek is.

Az első püspöki iskolát, melyről tudomásunk van, Olsavszky Manó állította fel 1743—46 közt, melyben „más tudományon kívül a hittudomány is arra rendelt s kinevezett tanítók által taníttatott 1777-ig, midőn ez a nevelő intézet Ungvárra tétetett által.“ Itteni működése tehát ez iskolának oly rövid volt, hogy nyomot nem is hagyhatott maga után, nem pedig azért sem, mert a tanítási nyelv orosz volt. Úgy látszik azonban, hogy Munkács város közönségében felébresztette a vágyat, egy felsőbb iskola létesítése iránt, mely a multból táplálkozva folyton élt s nem szünt meg mindaddig, mig czélját el nem érte.

Sokkal kevesebb pozitiv hatása volt még az előbbinél is Munkács város társadalmi műveltségére a róm. kath. egyháznak. Jóllehet, temploma már a XV-ik század elején volt, az események lánczolatán menve, azonban mind bizonyosabbá lesz előttünk, hogy hosszú időn keresztül, nemcsak iskolája nem volt, de sokszor parachus nélkül is állott, talán a vár lelkésze, vagy a pálhegyi barátok végezték a szertartást; az is kitünik, hogy az iványi-i lelkész végezte itt a templomi szolgálatot. A XVI-ik század közepe felé egészen megszünt itt a róm. kath. egyház, hívei az újított egyházba tértek át s 1660-ig, II. Rákóczi György haláláig csekély jelentőségü volt. De Rákóczi Zsófia, férje halála után visszatérvén a r. k. egyházba, Munkácsra barátokat telepített, a protestánsok ellen kemény harczot folytatott, lerombolván mindent, a mit majd másfél százados tevékenység és jó akarat hozott létre. Megsemmisítette a virágzó prot. egyházat és iskoláit a nélkül, hogy ez utóbbiak helyett másokat létesített volna. Nemcsak a városban, de a vidéken is szenvedélyes harczot folytatott a prot. egyházak és iskolák ellen, különösen a Zrinyi—Nádasdi féle összeesküvés elfojtása után, melyben fia I. Rákóczi Ferencz is részes levén, csak Báthori Zsófiának sok utánjárása, fiának a r. k. vallásra térése és nagy váltságdij árán menekülhetett meg. A tanítók jövedelme elfoglaltatván, örökre az uradalom pénztárában maradt. A község lakosai a 17-ik század vége felé ismét nagyon megfogyatkoztak, önerejükből közművelődési intézményeket létesiteni, teljesen képtelenekké váltak. Fogyott, pusztult a lakosság az 1657-iki lengyel betörés alkalmával, kik, hogy II. Rákóczi György hadjáratáért boszút álljanak, irgalmat nem ösmerő kegyetlenkedést vittek véghez; később a kuruczok Báthori Zsófia tetteiért, erőszak ellen erőszakot használva, pusztították a szegény népet. Majd a Zrinyi Ilona ellen küzdő császári hadsereg fosztotta ki a lakosokat mindenökből, a vár feladása után pedig Kollonics vakbuzgósága dúlta fel a vidék békéjét, ugy, hogy a 18-ik század elején 1712—1721-ig, tehát tiz év alatt a r. kath. szülöttek száma, a kik akkor többségben és a hatalom védelme alatt állottak, összesen 67-et tett, melyből esik egy évre 1. 2, 4, 6 stb. átlag $9^{7}{}_{10}$. E számok mindennél világosabban beszélnek arról, hogy mennyi lehetett az iskolakötelesek összesége, még akkor is, ha egy sem maradt volna el. Nem lévén pedig kötelező az iskolába járás, az elszegényedett nép nem is törődött gyermekei nevelésével; mert hiszen az felnőtt iskola nélkül is, és nem érezték hiányát az iskolának. Igy megérthetjük azt is, hogy a r. kath. felekezetnek miért nem volt iskolája még a 18-ik század elején sem, sőt a későbbi időben is csak az orgonista vezetése alatt volt fiuk és leányoknak együttes iskolájok, egészen az 1850-es évekig.

Sokkal nagyobb hatásu volt az előbbenieknél Munkács város művelődési viszonyaira nézve a XVI-ik század III-ik tizedében megindult hitújítási moz-

galom. A protestantizmus elvül tüzé ki mindjárt kezdetben, hogy az egyházak mellett iskolákat állít fel. Munkácson is csakhamar létrejött az egyház mellett az iskola, s oly lendületet vett, hogy az elemi iskolák mellett, diák iskolák is állíttattak fel, mely rövid idő alatt virágzó állapotra emelkedett s nemcsak a városi, de vidéki ifjak által is látogattatott. Munkács urai, kik a protestáns egyház hívei voltak, valóban bőkezüen jártak el az egyház és iskola iránt. Nemcsak szívök melegével áldoztak a közművelődés oltárán, hanem vagyonukból is bőkezüleg látták el az iskolákat minden szükségessel. Petrovics Péter részesítette első sorban kiváló gondozásában, majd Mágócsi Gáspár, Bocskai István, Rákóczi Zsigmond támogatták hathatósan. De legkiemelkedőbb volt I. Rákóczi György, ki nemcsak a tanítókat látta el fizetéssel, de a tanuló ifjúság számára is megélhetési módot nyujtott, a szombati vámot rendelvén nekiek a felső malomból és a várból évenként egy verősertést. Nem kisebb gondozásban részesült az iskola II. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsánnától sem. Az 1649-iki urbéri összeírásban említtetik, hogy a tanulók és a városi kórház részére adatott az említett vám szombat reggeltől vasárnap estig, mely évenként 200—250 köbölre ment. Ez a virágzó állapot azonban csak 1660-ig, vagyis Lorántffy Zsuzsánna haláláig tartott, vele egy évben költözött el fia, II. Rákóczi György is.

Halálukkal egyszerre elfujta az említett nagyok összes alkotását a Báthory Zsófia vakbuzgó türelmetlenségének szele, s a várost a tudatlanság homálya felé terelte. A papokat és tanítókat a várba hurczoltatta s közönséges gonosztevőkként bánt velök. Az iskolába járt ifjúság elszéledt és soha többé vissza nem kerültek. Felesillant még rövid időre a világosság derüje 1680 után, midőn Báthory Zsófia halálával fiának, I. Rákóczi Ferencznek özvegye vette át az uradalmat. A hős lelkü Zrinyi Ilona férjével, Thököli Imrével együtt a régi állapotok visszaállításán fáradozott, de a zivataros életviszonyok, s a rövid idő nem engedték meg nekiek, hogy a mult hibáit jóvá tehessék. Thököly szerencséjének elhomályosultával a munkácsi állapotok is újra megváltoztak. S midőn Zrinyi Ilona 1686-ban a várat Caprara császári vezérnek átadá, Kollonics érsek romboló keze vetekedett a pusztításban Báthory Zsófia vadságával. A helyreállított egyházat és iskolát újra megsemmisítette, javaikat elfoglalta, hitfeleiket szétszórta, hogy többé a megujhodásra ne is gondolhassanak. Tudjuk, hogy a mult idők emberei szerint egyház és iskola szorosan összetartozónak gondoltatott, sőt még napjainkban is küzdelmes harcz folyik ez eszméért, mert az egyházak első sorban magoknak akarják biztosítani az egyént, csak azután juttatnak, ha juttatnak belőle az államnak; ezért van az, hogy idegen ajku egyházak egyetlen-egy iskolát sem magyarosítottak meg.

Minthogy a protestáns egyház Kollonics érsek intézkedései folytán e városban megsemmisíttetett, nehezen szedte magát össze és egy hosszu század egészen a létért való küzdelemben telt el, a vele együtt megsemmisített iskolát nem tudta többé felállítani. A lassan szervezkedett egyház mellett a tanítói kötelességeket a templomi énekvezető teljesítette, s csak e század elején emelkedett ismét oda, hogy a fiú és leány tanulókat külön iskolába járatta külön tanítók mellett, de az elemi szinvonalról csak olykor-olykor emelkedett magasabbra magán szorgalom útján.

A múlt fényes napjai azonban még sem enyésztek el nyomtalanul a város lakosaira nézve. Ébren tartották a közszellemet. Szent hagyományként őrizték a multak emlékeit s erőt merítettek belőle folytonosan, míg eljutottak a mai állapotokhoz.

III. A gimnázium keletkezése.

Munkács központja lévén a munkács-szentmiklósi uradalomnak, mely 1864-iki számítás szerint 24,194.10 k. holdat tett, az intelligentiának nagy tömegét gyűjtötte itt össze, kik legnagyobb részben magasabb iskolákból kerülvén ki, mint családos emberek nyomasztóan érezték a felsőbb iskolák hiányát. Magok ugyan elég kényelmesen éltek, de ha gyermekeik nevelésére kellett elszakítani a saját megélhetésökre szánt javadalmazásokból valamit, azt már a legtöbben nemcsak megérezték, de meg is sinylették. Nem csoda tehát, ha a város polgárságával egyetértve az eszmét folytonosan élesztgették és fentartották s létrehozatalában vállvetve munkálkodtak.

A gimnáziumnak 1868|9-ik tanévről kiadott első értesítőjében az van mondva, hogy az eszme egy felsőbb tanintézet felállítására vonatkozólag már a mult században született meg, midőn Schönborn Jenő Ervin gróf a Csernekhegyen levő sz. Bazilról czímzett gör. kath. szerzetesekhez az ellene támasztott igényper kiegyenlítése végett 1765. okt. 6-án kelt iratában igy nyilatkozik: „Eo tamen non obstante ego pro contestando propenso animo meo fato s. a. t. nationis ruthenicae et publici boni juxta ideam meam, quae in eo constitit, ut Munkácsini scholae erigantur et ibidem studia humaniora doceantur, impendat". Ezen óhajtás azonban nem látszik komolynak lenni, ha figyelembe vesszük azt, hogy a munkácsi gör. katholikus püspök, — aki akkor még a csernekhegyi két kis szobácskában húzódhatott meg —, ez idő tájban, 1743—46 közt állította fel az iskolát, „melyben felsőbb tudományokon kívül hittudományra is taníttatott a magát papságra elszánt ifjuság". Mert, ha a nemes gróf hajlandó lett volna a püspököt támogatni az iskola fentartásában, akkor bizvást föltehetjük, hogy nem lett volna szükség külön iskola létesítésére, s akkor ez iskola nem lett volna arra kényszerülve, hogy Ungvárra költözzék át. Igaz, hogy a püspöki iskola tanitási nyelve az orosz nyelv volt, de ha a feltartási költséghez hozzá járult volna az uradalom tulajdonsa, abba is beleszólhat és változtathat vala rajta az idők folyamán. Ezen föltevést a későbbi eljárások teljesen igazolják.

A püspöki iskola rövid ideig volt Munkácson, mert Mária Therézia a jezsuitáktól elvett ungvári lakot és birtokot a gör. kath. püspöknek adományozván, az iskola már 1777-ben oda költözött át s három év mulva a püspöki székhely is oda tétetett A város értelmi közönsége azonban nem nyugodott meg az állapotok felett, az 1790-iki országgyüléshez felterjesztést intézett a végből, hogy Munkácson felsőbb iskola állittassék fel a tanulmányi alap terhére. Erre a főtanács utján 1790. év jul. 30-áról 19.849 sz. a. a kassai kerületi főigazgatósághoz s ettől közvetlen a város közönségéhez ugyan ez év nov. 12-ről pedig 26.172. sz. a. Pozsonyból a megyéhez érkezett

leiratok szerint a felállitandó felsőbb tanintézetre vonatkozó részletes utasítások adatnak és az iskolai alapról, melyből a tanintézet feltartandó leszen, kimutatások kéretnek, mert a tanulmányi alapból a költségek nem fedezhetők.

A csernekhegyi barátok igértek ugyan egy tanitót kebelökből évenkénti 60 frt fizetés mellett, de ezzel szemben azon nehézség forgott fel, hogy a Latorcza folyó közbe esvén, minthogy akkor még állandó híd nem létezett, áradások, vagy csak magasabb vizállások alkalmával is a várostól el voltak zárva s elvállalt kötelezettségeiknek nem tehettek volna eleget, másrészről a leiratban kiköttetettt, hogy az igazgatónak és a tanároknak a latín és magyar nyelvet teljesen ismerniök kell, a klastrom elüljárója igazgatói teendőkkel ruháztassék fel, a tanárok fizetése 90 pfrt legyen és a szükséges könyvekkel láttassanak el, végre, hogy az első nehézség elháríttassék, követeltetett, hogy az iskola szobákon kívül a tanároknak is megfelelő lakás adassék.

Mindezek az intézkedések csak egy lépéssel sem vitték előbbre a munkácsi iskola ügyét. A barátoktól, a kik idegenből kerültek ide, nem lehetett várni, hogy magyarúl tauítani tudjanak, és sem iskola, sem tanári lakás, sem fizetési alap nem volt, a létező állapot tehát megmaradt továbbra is. 1825-ben megájúlt a mozgalom. Az országgyűleshez feliratot intéztek ismét, melyre a válasz 1828. jul. 29-iki kelettel 20282 sz. a. érkezett le a megyéhez. Mert a megye állott élére a dolognak úgy azonban, hogy a Munkácson lakó táblabírók közöl egy bizottságot nevezett ki, a kik aztán lelkes mozgatói is voltak az egész ügynek. Az idézett leiratra a bizottág a megye utján ismét felterjesztést tett a utótanácshoz, melynek tartalma ismeretlen ugyan előttünk, de az alábbi szövegből, mely ugyancsak a Httótanácsnak 1828. okt. 13-án 26370 sz. alatti leiratára adatott, világos lesz:

„Tekintetes Nemes Vármegye! A leg közelebb mult 1825-ik esztendei Ország Gyülésére fel terjesztett abbeli kivánságára ezen Megyének, hogy Munkáts Városában egy rendes Oskola állitasson fel, a mult 1828-ik Esztendei Julius 29-kén a 20282-ik Szám alatt kőlt K. parancsolatja értelmében azon válasz érkezet, hogy ezen oskolai Intézetnek felállítása iránt nevezetesen mi módon, és mitsoda fundusból állítathatna az fel, ezen Megye Javallata fel terjesztessen, mint hogy abéli kivánság, hogy a Tudománybeli Fundusból alkotasson ezen Intézet; nem tellyesíthetik — ezen K. parancsolatnak következésébe méltóztatott a Tettes Ns Vármegye alábbirtakat a teendő Javallás tekintetéből kiküldeni, melyhez képest mi e részben a mult Eszt. szept. 7-én tartatott Köz Gyülésre Jelentésünket Javallatunkat egyetembe béadtuk — és ezen Javallatunk elfogatatván a N. M. M. H. Tanátsnak fel is küldetett, a honnan ismét azon Eszt. October 13-kán a 26370-ik Szám alatt K. parancsolat értelmében, az Illető Irományok és e' részben tett munkálkodásunk bővebb vitatás tekéntetéből visszaküldetett, és azon Esztendei Decemb. 14-kén tartott Köz Gyülésből az 1910-ik Szám alatt nekünk ujjolag teendő Javallat véget kiadattatott, melynek következésében mi a N. M. M. H. Tanátsnak k. parancsolatját pontrul pontra felvévén annak értelmét ezen 4 fő pontokra terjesztettük ki:

1-ör is az Érdekeltetik ezen k. parancsolatban, hogy az oskolai Intézetek külömben is nagyobb számmal és a Tudományos Fundusnak ereje felett lennének szaporítva, mintsem hogy ezen Munkátson felállítandó Intézetre a Tudománybéli Fundusbul valamely segedelem járulhatna annál fogvást más fundusrul kellessék ezen Megyének gondolkodnia.

2-szor. Az Ország Gyülésére terjesztett kérelme ezen Megyének abban állapodott volt meg, hogy egy Fő Normalis oskolai (Schola Capitalis) Intézetnek felállítása eszközöltessen, a Jelentésünkhöz csatolt Javallatban pedig egy Gymnasiumnak felállítása érdekeltetik, parancsoltatik ennél fogvást, hogy bizonyosan terjesztessen fel a szándék, ha vallyon egy fő Normális Oskola,

vagy hozzá egy kisebb Gymnásium is, melyben a Grammaticalis Targyak oktattatnának, vagy pediglen Fő Gymnásium, a hol tudniillik a Poésis és Rhetorica és tanítatnék légyen-e tzélba.

3-szor. Hogy az építésbeli Fundusrul és

4-szer. A Tanítók fizetése módjárul, és Fundussárul a 2-dik pontba érdeklett Normális kisebb vagy nagyobb Gymnásium felállításához képest bizonyos Javallás tétessen — meg nem engedhetvén e részben, hogy a Tanítók fizetésére a Tanulóktól Didactrum vétettessen, vagy hogy a Tanítók száma a Classisokra nézve a felsőbb rendelések értelmében öszvehuzattasson.

Ezekhez képest legelőször is Tanátskozásba vettük a 2-ik pontját ezen k. parancsolatnak és mostanában, és az elébbeni kiküldetésünkről szólló Jelentésünkhöz tsatolt Javallatnak 6-ik pontjához ragaszkodunk, hogy tudniillik egy Fő Gymnasium alkottasson, mivel a Fő Normalis Oskolának tökéletes felállításával azon Czél el nem érődhetne, mely által az ezen Megyében és Szomszéd Ugocsa, és Szabolch Vmgyében lévő nevendék gyermekek oktatása eránt eddig tapasztalt hijjánosságok kipótoltatnának; kéntelenítetvén gyerekeiket tsakugyan további oktatások tekintetéből távolabb eső Megyékbe küldeni, külömben is lévén már Munkácson és érentett szomszéd megyékben olyan Normalis oskolák, hol az olvasás és írás módja oktattatnék, melynek elhatározása után

2-or az oskolai épületeknek mi módon és minemü Fundusból leendő felépitése eránt tanakodtunk, előre botsátjuk itten, hogy azoknak épitésére már beadott Javallatunk szerént Munkáts várossa részéről 2500 forint, az 1829-ik eszt. Szept. 7-kén tartatott Köz Gyülésnek ide tsatolt 1499. számu végezése következésében pedig Mgos Gróf Rhédey Lajos ur által 500 frt, és ugyan akkor Bszászi Provisor Döbrentey László által 50 frtok — később pedig N. Mgu Gróf Schönborn Ő Excellentiája által a folyó eszt. Martius 29-kén tartatott Köz Gyülés alkalmával az ide ·/. mellékelt Levél szerént 2500 frtok Vpénzben ajánltattak — következésképen az ezen célra ajánlott summának összveségek 5550 vftra telnének — felszámitottuk annál fogvást az első Javallat mellé a ·//. alatt tsatolt Elő Költségek feljegyzéséből, melyek legyenek azon tárgyak, melyek az épitésnél egyenesen készpénzbe kerülnek, az egész költség 13337 frtra és 33 krra megyen, ebből lehúztuk legelőször is az egész negyedrészt azon okból, mivel Ő Excellentiája Gróf Schönborn úr Pátronátusi jussal birván külömben is egy Normális oskolának, és Orgonista Lakásának felépitésével tartoznék, mely alkalmasént az épitendő Gymnasiumnak egy negyedrész költségét tenné, mely tehát 3334 frt 23 krra menne, továbbá lehuztuk a materiále fuvar bérét és olyas materiálék árát, melyeket reménleni lehet, hogy készpénzbe kerülni nem fognak — illyes lenne a kő és egyéb fanémüknek kihordása, ugy maga a megkivántató szükséges famateriale. Az elsejét tudniillik a matériálék fuvarozását a Tettes Ns Vmegyénél kieszközölhetőnek véljük annyival is inkább, mivel ezen Intézet jótéteményét az egész Megye Lakosai érezhetnék és bizonyára érezni is fognák, a másodikat, tudniillik a szükséges fa matériáléknak ingyen való adatását résszerént Munkács Várossától kieszközölhetőnek véljük annyival is inkább, minthogy Munkáts Városának elegendő erdeje lenne, és külömben is bizonyos volna, hogy Munkáts Várossa ezen Intézetnek legtöbb hasznát venné — részszerént Ő Excellentiája kegyességétől is várni lehetne, hogy a kivántató famateriáléknál némely részibe leendő kiszolgáltatását megvonni nem fogja, e szerént tehát ismét lehuzandó volna ezeknek ára 3350 fb $30^3/_4$ krban, és végtére ilyes lenne a kézimunkások bére is — minthogy hasonlóul a Tettes Vmegye kegyességétől reményljük, hogy a megkivántató szükséges napi számosok e végre ki fognának rendeltetni, mely tenne 981 frt $18^3/_4$ krt., összseséggel tehát lehuzandó volna 7766 frt $12^1/_4$, a'vagyis lehuzván ezen summát az

egész 13337 frt $33^3/_4$ krból, szükséges lenne készpénz 5671 frt $21^2/_4$ kr., vagyon pedig készpénzbeli fundus 5550 frt, szükség lenne tehát még 121 frt $21^1/_4$ krra, melyet ezen czélra a megyebéli lakosok adakozásokból bizonyára reményleni lehet mindenesetre és maguk a kiküldöttség Tagjai ezen hátra levő summát előre is ajánlanák, kétség ennél fogvást mintsem hogy ezen projectált épület a mostanig ajánlott fundusból végbe nem mehetne, de mivel ezen épület csak öt Classisokra és annyi Professorok lakóhelyére terjedne ki, azonban a fő Gymnasiumhoz Noltz Professorok és ugyanannyi classisok kivántatnak, hátra maradna három Professornak leendő kvártély épités, és ugyanannyi oskolabéli szobák épitése, — e végre jónak véltük a mostani G. Cath. vallason lévő normalis oskola épületjét, és magát az mostani Ó Templomot megigazitva használni, ezen Templomnak ebbéli czélra leendő ajánlását Condeputatus Társunk, Tisztelendő Dohovits Basilius munkátsi Parochus és V. esperest szóbeli előterjesztése szerént mintegy bizonyosnak tartván, igaz ugyan, hogy az ezen épületekre teendő költség és plánum mind ez ideig nintsen elkészitve, de reménleni lehet, hogy az sokra nem rugna és minden kétségen kivül végbevihető lenne, bizakodván természetesen abban, hogy mihelyt felsőbb helybehagyás mellett ezen Intézet foganatba vétethetik, kevesen lesznek ezen megyében olyanok, kik ezen czélnak elérése tekintetéből adakozásokat és bőkezüségeket el fognák vonni, — a mi tehát a teendő épületeket illeti, ezek minden esetre végbevihetők, de hátra marad:

3-szor. A Tanítóknak honnan leendő megszerzése, és a fizetésekre szolgáló Fundus, ebben mi vélekedésünk szerint abban állapodtunk meg, hogy mivel erre egyátallyában semmi fundust nem találunk, Ő Felsége által a Munkátsi Csernekhegyi szerzeteseknek kötelességekbe tétessen, hogy a megkivántató 6 Professorokat szerzetessei közül kiválasztván, azokat egyszersmind tartani is kötelesek legyenek, — ezen Javallatunk okát egyedül abba hejhesztetvén, hogy közönséges tudomány szerént ezen szerzetessekből a Megye közboldogságára semmi bizonyos haszon nem tapasztaltatik, és ollyas jószágokkal, nevezetesen ezen Megyében három egész Helységekkel, és más egyéb haszonvételekkel birnának, melyek húsz ilyes barátoknak is tartására mindenkoron elégséges lenne, — de különben is miért nem lehetne ezen Barátokat közönséges esméretes jövedelmek mellett a kivánt Tanítói kötelességre szorítani, a midőn a Praemonstratensis Rend Szerzetes s azon teher mellett, hogy az okleveleknek gondviselői és egyéb más törvényes foglalatosságokra, ugymint Statutiókra, és más egyebekre fordíttatnak, egyszersmind Ő Felsége által öt fő Gymnasiumokban Tanítói kötelességekre szoríttatnak, úgy hasonlóul más rendü Szerzetesek is a Tanítói foglalatosságokban fáradoznának. Hogyha azonban ezen Barátok Ő Felsége által semmi esetre ezen Tanításbeli Hivatalok viselésére nem köteleztetnének, — egyátallyában semmi reményünk se lehet, hogy ezen Intézet foganatba vétetőgyön, mert kivévén a ///. alatt ide csatolt szóló Irovány szerént a néhai Scepánszky János uradalmi Provisortól testált hagyománybeli 214 frt 23 krt tevő summának kamatját, a Professorok fizetésére semmi fundust nem lelhetünk. Érintetik ugyan az 1829-ik Eszt. Octb. 13-kán a 26370-ik sz. alatt k. parancsolatban, hogy az oskolai Intézetek felesebb számmal lévén, azoknak Fundussai szorosabb korlátok alatt lennének, mintsem hogy azoknak jövedelmeiből valami ezen felállítandó Intézetre adattathatna, ebből tehát azt következtettük, hogy ha más vidékeken felsőbb számmal volnának és vannak, úgy azok közül vagy egyike elmellőztethetne és ezen vidékre tétethetne által, minthogy tudva vagyon, hogy mind ezen megyében Ugocsa és Szabolch Vmegyében eféle Intézet nem lenne, és ezen megyének lakosai kénteleníttetnek gyermekeik nevelése tekintetéből több ezer frtokat magok megerőltetésével más megyéknek feláldozni, ellenben pedig, ha ez Munkáts Városában feállíttatna, mind a megyebeli, mind az érintett szomszéd megyék lakosainak nagy könnyebbségére szolgálna, a meglehetős

karban való utak, és közel levő hejheztetese ezen városnak a szomszéd megyékhez, hasonlóul azt javalván.

Méltóztasson ezekhez képest tehát a Tettes Vgye vélekedésünket figyelembe venni és ezen tárgynak elintézését a többi Irományoknak ide rekesztése mellett bővebb megvizsgálás és felsőbbi helybehagyás tekintetéből a Nagy Méltóságu Magyar Királyi Helytartó Tanácsnak felterjeszteni, kik egyéberánt maradtunk A Tettes Ns Vármegyének alázatos szolgái." Jobb oldalon aláirva: Laurentsik Keresztény mp. Fő Esp. Deputatio Praesesse. Freiseisen Dániel Dep. t. Biró. Dohovits Bazilius Munkátsi Par. Alesperes Dep. Baloldalon: Komjáthy Péter mp. T. Bereg Vgye Szol. Birája. Jászter József Bvgye Eskütt. Bősz János mp. — Az irat kelte nincs kitéve, de a körülményekből az tünik ki, hogy 1830-ik év jan havában kelt.

Ezen felterjesztésből látjuk, hogy a mozgalom már ez időben nagy erővel indult meg, s az eszmét nemcsak a város területén lakók, de az egész vármegye támogatta. E mozgató erőnek középpontja Freyseysen Dániel volt, 1815—1828-ig uradalmi ügyész, 1828—1846-ig a nagy terjedelmü uradalom igazgatója. Tekintélyes állásánál fogva vezérszerepet vitt á vármegyében a nélkül, hogy azt másokkal éreztette volna. A város közérdekei elől nem zárkozott el, mint az legnagyobb részben dívott és máig is szokásban van. Az ő kitartásának köszönhető a régi gimnáziumi épületnek felállítása, mely most a város bérházát teszi. Fenti előterjesztésből látjuk, hogyan számította ki az épület felállítását a semmiből. És számításait legtöbb részében keresztül is vitte. Ott volt az építkezésnél. Szerződéseket kötött a legkisebb részletekre kiterjedő, müértő figyelemmel. Felügyelt mindenre, mondhatni, hogy munkavezető volt. Kőmüves, ács, kovács, asztalos, lakatos mintha mind az ő műhelyében dolgozott volna, úgy vette tőle az utasítást. — Megérte az épület felállítását, de az intézet megnyitását már nem.

A vármegyéhez beadott fenti előterjesztés egész terjedelmében elfogadtatván, a Helytartótanácshoz felküldetett, melyre a következő válasz érkezett 1830. nov. 23-ról keltezve 30539. sz. a.:

„Illustrissimi tec. Cum e Remonstrationibus in objecto erigendi in gremio cottus hujus Instituti cujuspiam Literaris dedo 7-o sept. a p no 1399 et 27-o octob. a. c. prostitis, hisve coherentibus actis eveniat, quod respectivum Terrestrale Dominium oppidi Munkács, in quo Institum hoc erigendum proponitur, saltem 1000 ft. cm. semel pro semper ea sub expressa conditione offerat, quod nec in sartorum tectorum conservationem, minus vero in Professorum dotationem, aut alia onera unquam concursurum sit; Oppidanae vero communitatis oblatum 1500 ft. cm. respectu tertialitatis per Reformatos pro suis scholis reclamatae in questionem vocatum sit — sed et ipsum Deputationis projectum circa compendiandos structurae sumptus cum 13337 ft. 33 kr. solv. pro minori tantum gymnasio desideratos efformatum et in paribus re adnexum hypothesibus pro Dominium Terrestrale prae occupatis superstructum adeoque neutriquam realisatum comperiatur sequaciter pro erigendo Scholari Aedificio fundum haud sufficere; fundum autem pro dotatione et Conservatione erigendi Litterarii hujus Instituti necessarium prorsus nullum adesse, sed provisionem doctionis gratuitae Basilitis Csernekhegyiensibus imponendas desiderari, esto hi requisitos Docentes erga praestandam pro singulo annuum 60 f. C. m. solutionem conditionale solum promiserint; nullum itaque fundum stabilem seu pro erectione sive pro dotatione, ac conservatione talis gymnasii caetero quin tenore Relationis Deputationalis Anno 1791 operantis et penes remonstrationem Ddto 7-o sept. a. p. ad Lit. B provoculae praetensive adhuc minus necessarii edoctum esse — protto D prae in nexu Intimati Ddto 13⁰ octobris a. p. nro 26370 hisce ultra reflectuntur pro eo ac ad exigentium Diaetalis pertractationis cumprimis de Capitali Schola agendum esset cui successive

ne fors pro re nata dum requisitus dotationalis fundus adfuerit, grammaticales etiam jungi possent pro eo etiam ac ad exstructionem Aedificii Scholaris Dominium Terrestrale saltem 1000 f. cm. sub diserta cujuscunque oneris arterius reclamatione offerret, hoc tamen non obstante, Deputatio ad ultro ponendos 3334 f. 23 kr. conv. titulo servando pro normali schola et organae di habitatione domus ac in super ad partem Materialium pro novo Aedificio desideratorum gratuito cedendam attinendum proponeret, omne hoc objectum praevie adhuc cum Dominio terrestrali et Oppidana Communitate, Oblatum pariter conditionate. duntaxat faciente ad intertentionem nihilominus ac conservationem Suae Nationalis Scholae ductu Normalium directivarum regularum Ddto 27⁰ 9-bris 1795 nro 24567 circulariter publicatarum caetero quin obligata adeoque de super uberius capacitanda, in noviorem pertractationem sumendum ac pro ratione successurae penes ampliora oblata desideratae coalitionis nova pleraeque, et omnibus numeris absoluta plana sumptumque projecta exceptis etiam ex parte Dominii Terrestralis nonminus ac Communitatis Oppidanae respectivis declarationibus adcommode ad localia adjuncta elaboranda erectionem hujus Aedificii determinatae potuis basi quum incertis hypothesibus superstruendam.

Relate ad alterum porro Aedifiicium, pro 2 humanitatis Classibus, ac earum Professoribus ad hoc requisitum pro quo moderna Gör. Cath. Trivialis Scholae Domus et antiquum templum (aut fors imperfecta Eppalis) exiguis subseque ut speratur facile colligendis sumptibus adoptandum proponitur, praevie isthoc quoque meritum cum Episcopo Munkatsiensi concertandum, Planaque et sumptum projecta de super efformanda, et super his etiam impensis qualiter tegendis, ac per quos quave modalitate citra hypothesim certo ferendis consultatione inita ad obtinendum realem effectum congrua agenda.

Non absimiliter quoad Professorum quoque Dotationem cum Basilitis onus gratuitae provisionis citra eorundem consensum imponi nequiret, qualiter hi via Diaecesani nefors ad id permoveri possent, secus autem non ipse Eppus Munkacsiensis apta a Clero suo individua fors pro doctione constituere vellet — rem cum eodem Episcopo prius concertandum omnem vatem in casum pro negotii facilitatione rem eo dirigendam dignosci, ut cum ad semel totum caeteroquin Institutum Litterarium vix unquam in effectum deduci valeret, pari modalitate uti Kaposvarini ex parte Cottus Somogyiensis ac Félegyházae per Districtum Jazygum felici cum successu factum erat, coordinata praevie capitali schola saltem elementaris Grammatica 1a introduci, ac subseque nonnisi dum uberior Stabilis Fundus dotationalis conflatus fuerit, minus interim Gymnasium cum 3 Grammaticis Classibus constabilari queat.

Super promissorum omnium resultato ultriorem ac Specificum Prottarum DVrarum Informationem una cum quorum vis huc facientium Actorum Submissione suo tempore praestandum Regium isthoc L. Consilium ad expectaturum est. Datum ex Consilio R. Lttli Hr. Budae die 23a novembris Anno 1830. celebr. Praettar Domus Benevolus ad officia paratissimi Stefanus Végh mp. Petrus Komáromi mp. Josephus Aszalai mp.

Ezen leirat után a gimn. ügyében szünet állott be. A felsőbb hatóság kivánalmának saját erejökből nem tudtak eleget tenni, más forrás pedig nem állott rendelkezésökre. A munkács-sz.-miklósi uradalom birtokosának azon rideg záradéka, melyet az 1000 frtos ajánlathoz csatolt, — „semel pro semper, ea sub expressa condítione offerat, quod nec in sartorum tectorum conservationem, minus vero in Professorum dotationem, aut alia onera unqam concursorum sit;“ — eléggé lehüthette mind azoknak bizalmát, kik e nagy terjedelmü birtok 16—17-ik századbeli uraira gondolván, talán onnan vártak volna erősebb támogatást.

A mozgalom szünetelése alatt azonban Petz Károly, nyngalmazott uradalmi főmérnök 1837-ben saját házánál magániskolát nyitott, melyben a tanulók

száma némelykor majdnem 100-ra emelkedett. Ez ismét feltámasztotta a gimnázium utáni vágyat s a kérdés napirendre került 1839-ben, midőn a város és megye közönsége adakozásra szólíttatott fel. Az ív homlokán, — a másolaton, mert az eredetit nem láttam, — e fölirás állott: „Kegyes ajánlatok a Munkátsi Gymnasiumra aláírás utján 1839-ben.“ Egy másik eredeti iv komlokán ez áll: „Aláirási ív Szabadalmas Munkáts városában Ns Bereghvmegyében egy nagyobb Gymnásium leendő létesítésére. A kegyes Jótevők ajánlatai. Az első aláirás a 63-ik sorszámig haladt, melybe az 1840-iki országgyülési követek 460 frtnyi adománya is be van véve s összesen 7369 frtot tett pp.-ben. Folytatták a gyüjtést az épitkezés alatt is, annyival inkább, mert a befizetések lassan folytak, sőt némelyek sohasem is fizették bé ajánlataikat, mint az ide mellékelt ajánlati névsorból kitünik.

Munkács város ajánlatáról az alább következő határozat fordul elő:

„1839,ik esztendőben Augusztus 25-kén. A közelebb mult Augusztus hónap 20-ikán tartatott szabadalmas Munkács városa Polgári gyülése rendelése következtében az itt, Mnnkács városában czélba vett iskola felállítása tárgyában öszve ülvén a kinevezett küldöttség T. Leszkay Ignácz főszolgabíró úr elnöksége alatt, legelsőbben megszólította T. elnök úr városunk főbíráját, a város cassájába lehető summa mennyisége előmutatása iránt, ki azt szóval azonnal nyiltan kijelentette, hogy kész pénze ugyan most a városnak igen kevés, vagy úgyszólván semmi sincs, hanem contractusokba vagyon mintegy 36,000 B v. forintja, melyből közmegegyezés szerint a város ezen üdvös célra 10.000 B. v. frtokat adni meg is határozta, mely ekként tett kinyilatkoztatásába főbíránknak a jelen volt esküdtek is közönségesen megnyugodván, azt a Tettes küldöttség is helybe hagyta és elfogadta, egyszersmind jónak látta azt is, hogy ezen oskola létesíthetésére már eddig is a magános adakozásokból szép mennyiségü summa mutatkozván, az a T. nemes vármegyének is oly alázatos esedezés mellett jelentetne bé, hogy amennyiben eddig is maga volt a T. ns. vgye. ezen oskola fölállításának legfőbb előmozditója, ne vonnya meg ezután is ezaránt lehető segedelmét, hacsak a matériálék kihordatására nézve is, mely végre Tisztelendő Rudolf Pál munkácsi hitszónok és esperest úr ezennel közönségesen meg is bizatik.

Kérdés támadván továbbá az oskola fundusáról is, hogy hová lehet azt legczélirányosabban felépíttetni, a közvélemény oda nyilatkozott, hogy Ujutsza szegletén, a catholicum templommal által ellenben, az orgonista mostani telkén legjobb és legalkalmatosabb helyen lenne, úgy mindazonáltal, hogy ahoz még a mellette lévő Komka úr teleke szereztetne meg.“

Míg az aláirások folynak, az alatt Petz Károly magán intézete szépen föllendül és a közvéleményre is erős nyomást gyakorol, sőt a megyéhez beterjesztett kérvényével mozgatójává lesz az ügynek. Maga a kérvény nem áll ugyan rendelkezésünkre, de a megyei válasz, mely reá adatott, széles körü fényt vet az egész időszakra s kellően megvilágítja nemcsak a város, de a megyei tanügyi állapotokat is. Hogy e magániskola még sem lehetett azzá, amivé ily mozgalom közepette lennie kellett volna, annak oka abban keresendő, hogy a gimnáziumi ügy élén álló protestáns férfiak felekezeti jellegü intézet felállításáról tudni sem akartak, sőt a világi kath. férfiak is, kik belátták azt, hogy magára hagyva egyik felekezet sem fog boldogulhatni, csatlakoztak a protestánsokhoz, mert a megoszlásban a közveszélyt látták felidéztetni. Avagy nem azt jeleztetik-e a Helytartótanács 1830-iki leiratának ezen szavaiban: „Oppidanae vero communitatis oblatum 1500 fr. c. m. respecta tertialitatis per Reformatos pro suis scholis reclamatae in questionem vocatum sit“.

A megyei válasz a következő: „Foglalatja az 1841-ik évi őszutó 15-ik napján Bszban tartott T. ns. Beregvgye köz Gyülése végzésének. 2350. Petz Károly hites mérnök és magány tanitó folyamodásában előlerjeszti, miszerént

a megye által eszközlendő nagyobb iskola alapításáig kezdett magányos fiu nevelő intézetében az évenkénti próbatételek elibe görditett azon nehézségek által gátoltatik: mivel számos ifjaival Szatmárra járása több okból súlyos lévén, az ezen évben Csurgovics János kanonok és iskolai igazgató engedelme mellett ily czélból küldött két tanitó a három napi próbatétért alkalmazás és előfogat szolgáltatásán felül ajánlott 68 ezüst frttal meg nem elégedvén, valamely felsőbb parancsra hivatkozva, minden ifiutól 8 frtot, és igy 31 ifiutól 248 ezüst frtot követelt és csak az azt helytelennek vevő nevezett kanonokkali személyes értekezés után nyerhete próbatétel felőli bizonyitványokat, Ruzsánszki tanitó akkor is követelési jogát fentartván.

Ugyanazért a M. K. H. Tanács utján hozandó oly szabály kieszközléseért esedezik, hogy a félévenkénti vizsgálatok a munkácsi Al Esperes és várbeli káplány által megyei küldöttség közrehatása mellett oly formán tartassanak, hogy azoknak osztályozási bizonyitványa minden nyilvános iskolában érvényre emeltessék, továbbá a G. Battyáni Kázmér által több nyilvános és magányos intézetek számára ajándékozott egy ég, és földtekének ezen megyei intézet részére leendő kieszközléseért is folyamodik.

Midőn a megye rendei mind azok után is, mik a megyében nem létező iskolák naponként érezhetőbbé vált állitásának ohajtási közt a megyében emelendő nagyobb iskola létesitésére törvényhatósági körükben eszközöltethetők volnának, a megyebeli ifjuságra üdvet hozandó nagyobb iskola alapitásának csak a jövendő távolában remélhetik valósulását, a folyamodó magány intézetének mint az egykor virágzandó nagyobb iskola előkészitésének s előjelének nem lehete nem örvendeniök, leginkább akkor midőn foglalkozási közt benne hivatási hajlam, kitartó türedelem, tanitási alapos modor, és jelleni szilárdság mutatkozván, alkalmas kezek közt láták azon ifjuságot, mely közzül többen szük létre szorított szülőknek lévén gyermekei csak tetemes költség áldozása után nyerhették volna azon mivelődést, mit ezen magány intézet által a megyében szerezhetének. — Ugyanazért azon akadályokat, mik egyrészről az ifjuságnak évenkénti vizsgálat tekintetéből távol vidékre kellő utazásából fejlenek, úgy másrészről azon alkalommal is, midőn a vizsgálatra máshonnan jelennek meg egyedek, az ungvári tanitóknak itt sem helyeselhető példájaként tulságos követelésből, mi zsarolás jelében mutatkozik, az intézet öregbülése nehezitteték, a rendek részvevőleg mellőzni ohajtván, a M. K. H. Tanácsot az iránt rendelék alázattal megkeresni, hogy a félévenkénti vizsgálatok Munkácson a helybeli r. cath. Al-Esperes és Várbeli Káplány jelenlétökben oly formán tartathassanak, hogy a magány intézet tanitójának ezek által is aláirandó bizonyitványaival az ifjak minden közintézetbe ujabb vizsgálatok nélkül is befogadtassanak, egyébiránt a vizsgálatok ünnepélyesitése, érdek ébresztés és az ifjak ösztönének gerjesztése tekintetéből Freiseisen Daniel, Balogh Ferentz, Gecsey György, Jászay Sámuel, Román Ferentz T. Birák, járásbeli fő Sz. Bíró Esküdtjével, és Horváth Alajos tiszt. Alügyész oly formán küldetnek ki választmány képen, hogy az iskolai próbatételeken megjelenvén az intézet előmenetele és kitünő szorgalmu ifjak felől jelentésöket időnként adják be. Végre valamint egyrésztől G. Batthyáni Kázmér Eő Nsga elnökileg megkerestetni rendeltetik az iránt, hogy azon ég és földtekékből mik közzül több intézetnek nemes lelküleg ajándékozott ezen intézetnek is nyujtani szivesked jék, — ugy másrészről G. Schönborn Tódor eő fő mga is elnökileg megkeresendő lessz, hogy a nagyobb iskolai lakra szükséges anyagok adásával a megyei óhajtás valósulását elősegélleni kegyeskedjék az által, megyebeli uradolmának birtokba vételét is az ifjuság boldogitásával dicsőitendő. Kiadta Román Ferentz főjegyző."

Ezen megyei határozatot csakhamar követte Schönborn grófhoz és a Helytartótanácshoz intézett kérelem, melyeknek tartalmáról habár nincsen is tudomásunk, a megyei határozatokból s az ezekre következett válaszokból

kiegészithetjük a gondolat fonalat s megszakitás nélkül füzhetjük tovább az eszmét.

Elsőben Schönborn Ervin gróf válasza érkezett az alispánhoz, melynek kapcsában az építkezés megkezdése határozattá lett. A levél igy szól:

„Bécs 13. marc. 1842. Tekintetes Első Alispán Úr! Minekutánna felejthetetlen emlékezetü néhai Édes Atyám a Munk. Iskola építéséhez egy ezer ezüst forintokkal járulni még az 1829 évben felajánlotta: én mint örökösse ezen ajánlatnak telyesítését egész készséggel magamra válalom; egyszersmind pedig Tekintetes Uraságodnak folyó évi január 20-kán hozzám intézett nagybecsü Levele következésében aztat nyilvánitom, hogy az építkezéshez szükséges szereket is mint azok a '/. feljegyezve vannak ingyen kiszolgáltatom. A kiszállítás terhét azomba el nem vállalhatván, az e feletti gondoskodást a T. N. Megye intézkedésére hagyni kéntelenitetem: A ki egyébiránt telyes tiszt. vagyok T. E. A. Ispán urnak alázatos szolgája G. Schönborn Ervin mp.“

E levél a megye közgyülésén felolvastatván, következő határozattal vétetett tudomásul:

„1842-ik évi tavaszhó 5-én Bszászban tartott k. gyülés. 1003 sz. Füzeséry Gábor elnök első al Ispány a munkácsi nagyobb iskola építéséhez kivántató anyagok nyujtására elnökileg megkeresett Gróf Schönborn Ervin ő nagy méltósága azon feleletét adá be, melyben elhalt atyja által 1829-ik évben felajánlott ezer ezüst frt segély adásnak tellyesitése készségét magára vállalván az előterjesztő első al Ispányt az iránt értesiti, hogy a levélhez kapcsolt följegyzésbeni építkezési szereket ingyen kiszolgáltatja, a kiszállítás terhét a megye gondoskodására bizván.“ sat.

A grófi levélhez '/. alatt csatolt mellékletnek tartalma ez: „Jegyzéke a Munkácson felállítandó oskolához uradalmi részről megajánlott épületi anyagoknak. Kőműves Munka: 63500 db közönséges tégla. 2475 db négyszegü padolati tégla. 1200 pozsonyi mérő mész. Állásoknak és íveknek: 12 db bükkfa gerenda 8/9“ 5—6° hosszu; 9 db 8/9“ 2° h.; 24 db 8/9“ 3° h.; 28 db 5/6“ 4° h.; 14 db 5/4“ 8° h.; 31 db 3/4“ 6° h.; 100 db deszka $1^1/_2$“ 3-ik osztályu. — Ács munka: 23 db bükk gerenda általmérőjében 18—20“ 6° h.; 14 db tölgyfa 15—16“ $3^1/_3$“ h.; 60 db bükkfa 10—12“ $4^5/_6$° h.; 59 db fürészelt fenyőgerenda stokatornak 9—10“ $3^1/_2$° h.; 8 db tölgyfakötések 6/6“ 3° h.; 200 db fürészelt fenyőlécz 3° h.; 4 db fenyődeszka $1^1/_2$“ 3° h.; 42 db tölgyfa gerenda vánkosoknak 4/5“ $3^1/_2$° h. (általmérőjében 8—6“ vastag). Fedelezés: 8250 db lapos cserép tégla; 38 db meghajtott oromtégla; 15 pozsonyi mérő mész. Asztalos munka: 215 db $1^1/_2$“ 3° h. fenyődeszka és 70 db 1“ 3° első osztálynak.“

E részletes kiszámítás azt mutatja, hogy a tulajdonos gróf a kérvényt leküldötte Bécsből a munkácsi főtisztséghez véleményadás végett, melynek élén az iskola bizottság elnöke, Freyseysen Dániel állott s az egész melléklet a már készen levő tervből jegyeztetett ki és ajánltatott utalványozásra. Megkisérlettem ezen anyagoknak készpénzre való átszámitását az akkori árak lehető figyelembe vételével s az összeg 1064 frt 12 krt tett pp. Utmutatóul egy, a munkácsvárosi levéltárban talált faárukra vonatkozó határozatot és a Lehóczki Tivadar monografiájában följegyzett árakat vettem.

A grófi ajánlattal azon helyzetbe jutott a bizottság, hogy az építkezési előmunkálatokat megtehette, melyről a Vmegye közönségének is azonnal az alábbi jelentést tette, hogy onnan egyszersmind a további intézkedésekre nézve utasitást nyerjen:

„Munkátsi iskola tárgyában jelentés. A megye rendeinek már az 1825-ik évi országgyülésen meleg indulattal pártolt, azóta pedig a szükség növekedésével erősödött kivánatának, mely szerént megyénk, sőt a szomszéd Ugocha, s Szabolch megye is nevelő intézet hijányát fájlalván, Munkácson nagyobb iskola alapitását létesiteni vágyakodik, — miután magányos ajánlatok útján

nem megvetendő összeg mutatkozott, leginkább az gátolta megvalósultát, mivel az ajánlatok összege iskolai épületek emelése alapjául elégségesnek nem találtatott, s oly alap sem mutatkozott biztosítva lenni, melyből a tanítók fizetései fedeztethetnének.

Most azonban, midőn G. Schönborn Ervin Ő fő Msga megyei megkeresés következtében az építési anyagokat ide *A*) alá csatolt jegyzékbeni mennyiségben azon ezer ezüst frton felül, mit boldogult atyja felajánlott, ingyen nyujtani kegyeskedett, — közelítve lenni látjuk az időt, melyben ezen megye óhajtásának sikere remélhető. — Ugyanazért most már a 839-ik évi 17166. sz. alatti határozatban tisztünkbe tett foglalkozáshoz sikerteljesebben foghatván, munkálkodásunk eredményeül a T. megyének nem késünk a következőket tisztelettel bejelenteni; ugymint:

1-ször. Az ajánlatok útján megígért, résszerént már bejött pénzalap a következő: *a*) Gróf Rhédey Lajos úrnak megyei jegyzőkönyv szerénti ajánlata 200 frt ezüstbe. *b*) Döbröntey Lászlóé, mely azonban özvegyének meghalálozása miatt alig vehető meg 20 frt. *cz*) A *b*) alatti ajánlatok összege, a Pochy Elek püspök által ajánlott, jelenlegi által pedig oda nem fordíthatónak állított 6000 frt kivonás után marad. *d*) Munkátsi püspökség ajánlata 40 frt. *e*) Munkátsi káptalané 80 frt, országgyűlésen tett aláírások összege 460 frt; összesen 7439 frt.

2-szor. Ezen pénzösszegből az építési költségeket fedezhetőknek látván *cz*) alatt az épület rajzát, *d*) alatt pedig a költségvetést mutatjuk be, melyből és az uradalomtól felajánlott anyagok árának feljegyzéséből kiviláglik ugyan, miképen az anyagok ára 2518 frt 40 kr., a kézi segédek bére 895 frt 8·5 kr. s a fuvarbér 1681 frt 56 kr.-ra tétessék. Azonban az anyagok, mint fentebb érdekeltetett, ingyen megajánltatván, a kézi munkák és fuvarokra nézve azon hit táplál, hogy a T. megye ily közintézetet s az adózók gyermekeinek is szellemi művelődést ígérő iskolát pártfogásra méltatván, a kellő szekeres és gyalog erőt kirendelendi, — s ezen esetben azon erőt a kaszonyi, munkátsi és felvidéki járás szomszéd helységei nyújthatván, a mesteremberekнél naponként szükséges gyalogoknak kirendelésére munkátsi járás főszolgabíráját vélnők megbízandónak.

3-szor. A valóságos kiadások első sorába a mesteremberek bére, vagyis 4355 frt 06 kr. jövén, — annak a pénzösszegből levonása után még 3083 frt 54 kr.-ban mutatkozik a pénzalap.

4-szer. Minthogy pedig mindazért, mivel az orgonista ügyelete alatt tanuló ifjak az építés idejében a mostani lakban nem maradhatnak, mind pedig azért, mert az eddigi fundus az épület szárnyára nem elégséges, Komka Vincze úr szomszéd házas telkének megszerzése szükségessé vált; ezen választmánynak megbízott tagjai vele még 1840-ik esztendő martius havában 1800 ezüst frtban meg is egyesültek. Mit mi is elfogadhatónak ítélvén, a mondott tagokat az örökvételre meg is bíztuk. Annak ára tehát a fennebbi összegből lenne levonandó, mire nézve biztosinkat oda utasítók, hogy a kellő summát szabadalmas Munkáts városa ajánlatából annál inkább fizessék ki, mivel az érdeklett ház tulajdonosának kára nélkül gyümölcsözés nélkül nem maradhatván, tartani lehet, hogy a teendő építések, javítások után annak ára később emelkedni fog.

5-ször. Az építési költségek levonása utáni maradvány ugyancsak az épület belrendezésére levén fordítható, oly alap, mely a tanítók fizetéseit állandóul biztosítaná jelenleg nem mutatkozik; azonban — eddig ennyit, mint a mink van, sem remélhetvén alaposan, miután a főszükségek ajánlatok útján kitelnek, a kezdet megtéve lesz s szabad legyen hinnünk, miszerint valamint felsőbb helyről, úgy magányos utakon s alapítványokból is összegyűlend olly tömeg, mi jövendőben elég alapul szolgálhasson. Addig pedig, eddig is pályáján dicséretesen működött Petz Károly magány tanító úr által,

ki segédtanítók iránt is gondoskodand, az ifjuság kellő előmenetelével véljük a szükséget fedezhetni. Jövendőre nézve pedig remény táplál, miként Ő felsége a tudomány-alapítványból, mi úgy is tanodák alapítására, ifjuság nevelésére rendeltetik, a T. megye hódoló kérése következtében ezen iskola tanítói fizetését rendszeresíteni fog méltóztatni.

Ekként megszűntetve részszerént, kedvező reményünk szerént megszüntetendőknek látván a M. K. Helytartó Tanács 830-ik évi 30539-ik sz. alatti k. intézményébeni nehézségeket, — az épitéshezi fogást véljük minél előbb szükségesnek. Minek könnyítésére nézve — a pénz kezelésére Getsey György küldött társunkat megbizandónak vélvén, annak azon utasitást is látjuk adandónak, hogy az országgyülési ajánlati összeget is, mely eddig megyei pénztárban létezik, venné kezéhez. Az épitésnéli felügyelésre városi tanácsnok Lang Vitust és segédtársnak Lang Jánost neveztük ki, kik azon intézet iránti meleg részvétből ily terhes foglalkodást ingyen felvállalni szívesek. Mindennemü utalványozásokra pedig, mik a pénztárnok számadásai egyik támogatásaul szolgálandnak, úgy az épitési munkáknak árcsökkentés utjáni kiadására küldöttségünk elnökét, Freiseisen Dániel táblabirót vélnők megbizandónak, valamint a munkátsi és szent-miklósi uradalmak T. főtisztségét az iránt felszólítandónak, hogy az épités technikai ügyeletére mérnöki hivatalának egyik tagját kinevezni szíveskedjék. Végre jelen véleményünk elfogadása esetén a munkátsi tanátsnál oly intézkedést hozni nem késendünk, hogy kőhányási helyén a kellő kőmennyiséget töresse ki, annak töretési árát ajánlatába tudandván.

Véleményünk s eddigi lépteink ezekben központosulván, azokat a T. megye intézkedése alá terjesztjük azon megjegyzésünk mellett, miképen a megyebeli római és egyesült görög cath., valamint ref. esperességeket a kormányuk alatti egyházakban ily nemes czélra emberbaráti segély gyüjtésére felszólítandóknak vélnők.“ — A megyei határozat ezen előterjesztésre a következő:

„Foglalatja az 1842-iki év távaszhó 25-én Bszászban tartott T. N. Beregh vgye köz Gyülése végzésének. 1172. Freiseisen Dániel T. Biró, Román Ferencz T. Biró, Beősz Károly Sz. Biró, Andrásy János esküdt, Horváth Alajos tiszti ügyész, mint a munkácsi iskola ügyben megbízott küldöttség tagjai előterjesztik: miként az építtetni czélba vett iskolának pénz alapját teszi jelenleg a segéd ajánlatokból begyült 7439 frtnyi mennyiség, miután pedig az épitési anyagok ingyeni kiszolgáltatása G. Schönborn Ervin ő méltósága által megajánltatott, azoknak fuvaroztatása pedig megyeileg az adózó nép erejével elrendeltetett, a küldöttség pedig azon reményt ápolná, miként a megye Rendei az épitésnél szükséges napszámosokat is megajánlandják, a kiadások sorában egyedül a mesteremberek bérei vétethetnek számitásba, melyek is 4335 frtra tétetvén azon 1800 pengő frtnak íde számitásával, melyek a szomszéd telek megvásárlására lesznek fordítandók, tészen az összes épitési költség 6155 frtokat, s ebből világos, hogy a jelenlegi pénzalap az épitési költségeket 1284 frttal haladja meg. — Miután azonban ezen mennyiség az iskolák bel rendezésére leend fordítandó, oly alap, mely a tanitók fizetését biztosítaná, nem létezik s létezése reménylhető nem is lenne, a tanítók rendszeresítését a N. M. H. Tanács utján a tudomány alapítványból megyei kérelmezés mellett vélik kieszközölhetőnek. — Ily körülmények közt az épités megkezdetését vélvén szükségesnek, a pénz kezelésére nézve Gecsey György küldött társukat vélik megbizandónak, az épitési felügyeletre városi Tanácsnok Lang Vituszt, s segédtársul Lang Jánost már megbízván, mindennemü utalványozásokra, s az épitési munkáknak árcsökkentés utjáni kiadására Freyseisen Dániel küldöttségi elnököt vélik megbizandónak. Végre a megyebeli vallási Elöljáróságokat segéd ajánlat gyüjtésre felszólítandóknak.

Az épitési anyagoknak néperővel illető helyükre fuvaroztatása megyeileg már elrendeltetvén, az épitéshez kivántató napszámosoknak ugyanazon néperővel teljesitése, miután annak nagy terhével lenne eszközölhető meg nem

ajánltathatik, — Egyébiránt pedig ezen küldöttségi vélemény mindenekben elfogadtatván, eddigi intézkedéseinek helvbenhagyása mellett a N. M. H. Tanáts a tanítók fizetésének rendszeresítése iránt megkéretik. Freyseisen Dániel küldöttségi Elnök a véleményezett utalványozásra, Gecsey György küldöttségi tag pedig a pénzkezelésére megbizatván, az országgyűlési ajánlati mennyiségnek, a honi pénztárból kezeihez vétele utasitásul adatik. Minden Fő, s al Szolga Bírák járásaikban segéd ajánlat gyűjtésre megbizatván".

A Helytartótanácstól, — bármennyire reménylkedtek is benne — mindig üres választ kaptak. De beszéltessük magát a leiratot:

„15046. Méltóságos sat.! Folyó esztendei április 5-én 1003 sz. a. kelt abbeli felirásukra, melynél fogva megyéjükben a nevelő intézetek hijányát pótolni kivánván, egyes személyektől magányos uton, valamint szinte Munkáts városa közönsége és Gróf Schönborn Ervintől önkéntes ajánlások utján gyűjtött segélyekből Munkátson tervezett nagyobb iskolának létrehozására, a tanulmányi közalap pénztárából pénzsegélyt nyujtani esedeznek, tiszt. uraságotoknak ezel visszairatik: A magányosok és Munkáts városa közönsége által legottan alapítandó nagyobb iskolának létre hozására czélzó igyekezete és szorgalma dicséretes ugyan, mennyiben azonban a tudományi alapitványok már eddig is felette megterhelt pénztárából e czélra semmi segélyt reményleni nem lehetne, és így az e féle uj intézetek csak magányosok adakozásából és bőkezűségekbül lennének alapítandók és felállítandók, e mellett pedig mindaddig, míg valamely tervezett iskolai Intézet felállítására fordítandó tőkealap, mind mennyiségére, mind mivoltára nézve különösen kimutatnék, e tekintetben határozottan misem rendeltethetnék, avagy csak legfelsőbb helyre sem terjesztethetnék, tiszt. Uraságotoknak az előre bocsátottaknál fogva utasításúl adatik: miszerint e végből innét mái napról kellően értesített kassai Iskolai kerületbeli főigazgatónak egyetértésével a fenforgó érdemet, mind a czélba vett iskolai intézetnek szándékolt terjedelme, mind pedig az arra teendő alapítványok, és felállítására megkivánt adóköltségek mennyisége tekintetéből, különös tárgyalásba vévén, intézkedéseik eredményéről, ide további tudósitást adjanak. Kelt Budán a K. M Helyttanács 1842-ik évi Pünkösd hava 3-ik napján tartott tanátsüléséből — tiszt. Uraságotoknak — Jó akarója — minden készséggel valói. Gróf Keglevich Gábor mk. Lovász András mk. Gróf Serényi László mk."

Erre a megyei határozat így szól:

1947. Ezen kegyes intézmény tartalmából váratlanúl értesülének a Rendek kérelmük nem teljesítése iránt, mert hivék, hogy épen akkor, midőn más vidékek a tudományi alapitvány pénztárábul bő mértékben részesülnek, igényelhetni vélték a rendek is, hogy főleg, miután magán adakozásukból a szükséges épületek elkészíttetésére vállalkozának, nem fog kirekesztetni a tudományi alapítványok jótékonyságábani részesüléstől ezen környék sem, mely abban még eddig nem részesült. Váratlan volt a rendeknek a kassai kerületi iskolai főigazgatóhoz kölcsönös értekezés végetti utasításuk akkor, midőn a M. K. Htanáts által segedelem iránti kérelmük megtagadtatott, az ajánlatok utján gyült mennyiségre nézve pedig az ajánlati czél irányában szabad rendelkezésük vagyon. Annálfogva az épités vezetésére rendelt küldöttség megbizatik, hogy mult gyűlésileg elrendelt épittetést mielőbb megkezdetvén, terjesszen véleményt, hogy miután a M. K. Htanáts által a kért segedelem megtagadtatott, nem lenne-e czélszerűbb realiskola épittetése, vagy pedig kimerített értesités mellett a M. K. Htanáts ujabban megkeresendő, — mely utóbbi esetben kimeritő adatok benyujtására egyszersmind megbizatik — jelen intézmény szükséges használat végett részére kiadatván. Ttes Bereghvgye 842-ik évi nyárutó 22-én tartott köz Gyűléséből".

A május 3-ik napján tartott helytartótanácsi intézkedésben az van említve, hogy a kassai kerületi főigazgató ugyanazon napról keltezve kapja az utasítást, hogy a megyei bizottsággal érintkezésbe lépjen, mégis a főigazgató

levele már april 5-én keletkezett, melyet az iskolaügyben Rudolf Pál r. kath. parokhushoz intézett.

A levél így szól: „1481. Siquidem novum Systema Educationis Publicae totiusque Rei Litterariae sub opere constituatur, et Sectio 1-ma de generalibus Principiis coordinatione item Scholarum Elementarium tam in Urbibus et Oppidis majoribus Superiorum, quam et in Pagis, et minoribus Oppidis inferiorum, introducendis item Scholis Dominicalibus et erigendis in Civitate Pestiensi Scholis industrialibus, Altissimo Suae Majestatis Ssimae obtutui jam substrata sit, — pro eo ut ad tempus procul dubio non remotum, elementer edendae super inde altissimae Resolutionis Regiis, incunctanter procurandam effectuandorum effectuationem, ob defectum praeliminarium datorum in longius adhaerere non contingat, dignabatur Suae Serenitas Caesareo-Regia et Exc. Consilium Reg: Lottle Hungaricum dd-to 18-a martii a c. Nro 4583 mihi bgratiose praecipere: Ut universarum Districtus huius Litterarii VScholarum statum, Locorumque etiam et Prodrorum illorum, in quibus Scholae Elementares seu distinctae, seu Centrales ultro adhuc pro ratione adjunctorum erigi possent, ac deberent, — ac tandem illorum, quae ob majorem ab invicem distantiam, formalisque Scholae intertenendae in capacitatem, absolute tantum necessaria, qua nunc poenitus destituuntur, institutione providenda essent, Tabellarem Conspectum, cum exacta in respectivis rubricis, de dotatione Magistrorum, de nro prolium Scholas frequentandi Capacium, designatione Patronarum, et Cassarum onera Scholarum ferentium, nec non specificatione fundationum pro Scholis quocunque titulo factorum de statu denum et conditione tam interna, quam externa Aedium scholarium, aliisque subversantibus adjunctis informatione, ac Comite supereo quoque fundata Opinione, qua nempe ratione comperiendis Concernentium Scholarum quocunque sub obtutu indigentiis subveniri possit? Debita cum integritate et evidentia adornatum quo celerius exhibeam, in cujus bgratiosae Ordinationis obsequium Rs. 8-ma Dva eo hisce officiose inviatur: ut altiori loco depostum — ac isthic sub A et B adnexo formulari in omnibus conformem in ejate Oppido praeexistentium, aut erigi nefors debentium, Vscholarum Tabellarem Conspectum quo fieri poterit ocyus adornare, talemque subnexa opinione sua, mihi sine omni interposita mora submittere non gravetur. Cassovio die 5-a Aprilis 1842. Aloysius Richter mp. Sup. stud. Dir.“

E főigazgatói megkeresésre sem a megye, sem a bizottság nem terjeszkedik ki sehol. Csak, midőn a helytartó tanácsi leirat felolvastatott a megyén, azzal adtak nem tetszésöknek kifejezést, hogy az épitkezés megkezdését jobban sürgették, mint előbb; talán, hogy az épületre begyűlt összeg idegen kézre ne kerüljön.

Az 1842-iki őszutó 14-én tartott közgyűlés azon pénzről teszen említést, mely az országgyűlési követek ajánlatából gyűlt be. „3003. IV. Az országgyűlési költségek fedezésére bejött nemesi pénzek állapotját is megvizsgálván sat. sat. — Ezen országgyülési költségek fedezésére bejött nemesi pénzek vizsgálása alkalmával azon 460 ezüst frt hijánosságra, mely az országgyűlési követektül ajánlás útján a munkátsi iskolára begyűlt pénzre nézve mutatkozott, Buday István volt honi főbeszedő azt nyilvánította, hogy azon 460 forintról a megyének kötelezvényt fog magárnl adni és azon pénzeknek 1841. évi augusztus 12-én történt pénztári általadás idejétől fogva, kamatját is fizetni fogja, mely kérését volt főbeszedő Buday István úrnak a megye által teendő intézkedés végett felterjeszteni szükségesnek vélték stb.

Jelentőknek véleménye elfogadtatván stb. A munkátsi nagyobb iskola részére ajánlat útján bejött azon 460 frt iránt, mely a 841-ik nyárutó 12-iki pénztár átadásakor hijánozottnak mutatkozott — a Freyseysen Dániel táblabiró elnöksége alatti küldöttség oly nyilatkozatát, valyon a munkátsi mondott iskola épitése a fentebbi összegnek minél előbbi befizetését megkívánja-é? avagy épitésig gyümölcsözendőleg kiadathatik az? az első alispányi hivatalnak

olyformán nyújtsa be, hogy szükség esetén az azonnali befizetés eszközlésére, gyümölcsözésül kiadhatás esetén pedig időközileg is aziránt intézkedhessék, hogy a mondott iskola pénzeinek pénztárnoka a megyei pénztárt megnyugtatván, folyamodó Buday Istvánnak a munkátsi iskola, mint azon pénz tulajdonosa nevében léphessen az iskola körülményeihez képest szerződésre."

Az 1843-ik évet Román Ferencz nyitja meg a bizottság elnökéhez intézett felhívással, mely így szól:

„Tekintetes táblabiró úr! A munkácsi nagyobb iskola építése tárgyában, mint a nálam is levő határozatok tanusítják, két nevezetes pont adaték küldöttségi tárgyalás alá: az, hogy terv adassék, valjon a szándéklott nagyobb iskolánál nem lenne-é czélszerűbb reál iskolának nyitása? és az, hogy vélemény nyujtassék Gyűlés előtt is az alapítványi hivatalnak, kiadatható légyen-é kamatra T. Buday István úrnak azon összeg, mely országgyűlési alkalommal ajánlatok útján begyült?

Miután pedig e tárgyban a Tekintetes Urtól, mint elnöktől intézkedést nem vevék, azt kell hinnem, miképen a határozatok tán kezeihez sem jutottak.

Mint egyike a választmánynak, s azon sokaknak, kik azon iskola létesülését szivökön hordják, azon vélemény mellett vagyok bátor Tekintetes táblabiró urat tisztelettel kiszólítani: miképen azon választmány összeülése a jövő hét vége felé, (midőn én is itthon leszek,) ha a többi tagok is jelen lehetnének, s Önnek csoportos elfoglaltatásai némi szabad időt engednének, megtartható lenne. Egyébiránt tisztelettel maradok Munkács télhó 28. 843. Román Ferencz sk. főjegyző."

Ezen levél vétele után csakhamar össze is gyült a bizottság s ettől kezdve működéséről rendes jegyzőkönyvet vezetett. Eddigi eljárása, — úgy látszik, — alkalmi megbeszélés kifolyása s a közvéleménynek a vezető egyének által mintegy összegyüjtései voltak azon időnkénti felterjesztések, melyek a Vmegye közönségéhez tétettek. Az első jegyzőkönyv, melyet Román Ferencz megyei főjegyző szerkesztett, im ez:

„1843-ik évi télutó 2-án Megyebeli Munkácson Freiseisen Dániel táblabiró elnöklete alatt Rudolf Pál Alesperes, Gecsey György, Olsávszky László táblabirák, Beősz Károly Fő Szolgabíró, Román Ferencz Főjegyző küldöttségi ülést tartván azon alkalommal.

1. Rudolf Pál társtag előbbi megbizatása következtében jelenti, miképpen Komka Vincze azon házastelkének, — mely az iskolahelly szomszédságában hellyheztetvén, vételutján ahoz csatoltatni rendeltetett, sőt melynek ára küldöttségileg megállapíttatott, s megyeileg is megerősítetett — alkudt árát eladó Komka Vinczének Munkács Városa Tanácsával valóban lefizettetvén, az ezentúl már az iskola tulajdonának legyen tekintendő.

Mely jelentés tudományul vétetvén, miután valamint jelentő, úgy a küldöttség foglalkodásinál jelen volt Lang Vitusz városi Tanácsnok és építési gondnok — a valódi átadásnak, és örökvallásnak, közbejött körülmények miatti meg nem történtét nyilvánították volna, jelentő megbízatik, hogy azon házastelket az iskola részére valóban ünnepélyesen adassa át, s birtokba vévén a kellő örökvallást is eszközölje.

Amennyiben pedig azon laknak némely része építési anyagok, s szerek tartására lévén alkalmazandó bérbe nem adathatnék; — megtudván előbb, a mostani lakónak haszonbére meddig terjeszkedjék, azt a haszonbérnek ezentúl a fentebbi intézet pénztárnoka Gecsey György társtagnál leendő lefizetésére utasítsa: a napi szükségre nem alkalmazandó rész pedig haszonbérbe adatván, az arról szólló és Horváth Alajos tiszti ügyész által elkészítendő szerződést kellő használat tekintetéből a nevezett pénztárnoknak az átadási irományi és örök Levelet pedig ezen küldöttségnek adja be.

2. A Megyéhez beadott jelentéshez csatolt oklevelek, a határozat mellett vissza nem rekesztetvén, s abban annak, hogy a Szolgabírói kar megyeszerte

gyüjtetni rendelt ajánlatok felöli jelentést s eredményét beadta volna nyoma nem szemléltetvén.

A megyéhez beadandó jelentésben az érdeklett okiratok, mik az építéshez, — küldöttségi ezentuli munkálkodáshoz szükségesek visszakéretendvén, — egyszersmind a Rendek a szolgabírói karnak emlékeztetésére megkéretni rendeltetnek.

3. Azon tehernek mellőzése tekintetéből, mik a kőmívesek melletti napszámosok naponkénti fogadásából szülemlik, és azon nehézségek kikerülése végett is, miket a kőművesek munka közepette támasztani szoktak a napszámosok iránt, — a kőművesekkeli szerződésnek a napszámosok adásával összekapcsoltatása czélszerünek találtatván:

Jelen küldöttség elnöke, ki a kőműves munkának árcsökkentés utjáni kiadására felhatalmaztaték, oly formán bizatik meg, hogy az árcsökkentés útján kiadandó kőművesi munka elválalása egyik föltételeül az tüzessék ki, miszerint a kőművesi foglalkodáskor kellő napszámosokról, ugynevezett handlangerekről s azok napi béreikről a válalkozó lessz köteles gondoskodni.

4. Olsavszky László táblabiró jelenti, miképpen 37 koczka öl kő 1 frtért kivágatván készen legyen, a többi is folytonos munka alatt lévén.

Az elnök megbízatik, hogy azon mennyiségnek, s a kitörendő többi kőnek alkalmas időbeni behordatását eszközölvén, kellő időben Beősz Károly főszolgabíró társtagot, a megyeileg ajánlott szekeres erőnek kirendelésére szólítsa fel. — Amennyiben pedig rövid időn a munkához fogás reménylhető, és így oly pénz alap, mellyből a napi költségek födeztethessenek, szükséges lenne, Gecsey György társtag megbízatik, hogy az ajánlókat felszólítván, az ajánlott összegeknek legalább is harmadrésze lefizetését eszközölje. — Amennyiben pedig a nemes keblüleg ajánlók egyike G. Rhédey Lajos ő Nagysága ezen megye egykori főispáni helyetese időközben meghalván, örököse T. Rhédey Ferencz ur szomszéd Szatmár megyében laknék a megye az iránt lesz megkérendő, hogy a 200 ezüst frtot tevő fentebbi ajánlatnak Nemes Szatmár megye utján leendő lefizetését eszközölni méltóztassék.

5. A mult évi 1504-ik sz. a. érkezett Helytartótanácsi k. intézmény következtében 1947. sz. a. kelt határozatban jelen küldöttség a feletti véleményének beadására bízatván meg, nem lenne-e czélszerübb a Szándéklott gymnasium helyett realiskolává alakítani az építendő intézetet? — Ugyanazon évi 3003-ik sz. a. kelt határozatban pedig arról kivántatván véleményes jelentés: mellőzhetlen szüksége légyen-é az intézetnek azon 460 frtból álló pénzre, a mely országgyülési követek által gyűjtetvén, a megyei nemesi pénztárba tétetek, avagy kiadathassék-é az kamatra Buday István táblabírónak, ki mint megyei főadószedő azt átvevén kamatfizetésre ajánlkozott?

Ámbár a tervezett intézettel oly oskola szándékoltatnék, mellyből az ifjak hazai más iskolákba léphessenek, azt pedig tetemes akadályok nélkül teljesíthetőnek csak úgy látná jelenleg a küldöttség, ha az alapítandó intézetben azon tudományok mellett, mik s mily rendszerben más közintézetben taníttatnak, a Reáliskolákban taníttatni szokott tárgyak is taníttatnának, a mennyiben a Reáliskolának több rendbeli néposztályokra nézve gymnasium fölötti elsősége, tanítási módjának czélszerüsége s azon körülmény, miszerint abban életbevágó tudományok tárgyaltatnak és az ifjak hivatásukhoz képest s több águ tudományszakban képeztetnek — kétségbe sem vonathatnék, másrészről pedig reményleni lehetne, miképen a nevelés czélszerűbb rendezése szüksége, majd minden megye által megismertetvén, az a jövő országgyülési követek utasításai egyik főágazatát tegye s a nevelés nagy munkája a közelgő országgyülésen alkotandó törvény által legyen rendezendő, miután úgy is résszerint építkezés közben huzamos idő telnék el, résszerint pedig, ha az épület elkészíttetnék addig, mig vagy országos intézkedés hozatnék, vagy

az építés s belső rendezés által leolvadandó pénzösszeg nemeskebli magánnyosok ezentuli ajánlásaikkal növesztetnék, elemi s alsóbb osztályzatu tudományok taníttathatnak, jelen küldöttség azon kérdést, czélszerü lenne-é reáliskolát alapítani gimnázium helyett? ezuttal felfüggesztendőnek és annak megoldásában egy czélirányosan elrendezendő Reál Iskolában szükséges gyüjtemények és egyéb készületek, úgy a tanítók nagyobb fizetéseikre megkívántató fellyebb alapítványi összegnek öszvegyüjthetése idejét, nemkülönben az országosan alkotandó törvényt, vagy ha a nevelés tárgyában a haza óhajtása sikerre nem emeltethetnék, az azután is megyeileg hozható határozatot bevárandónak véli. Az országgyülés alkalmávali ajánlatok útján begyült pénzösszegre nézve pedig — a mennyiben a folytonosan teljesítendő munkák annak huzamos ideigleni kün létét nem engednék, — azon vélemény rendeltetik a megyének benyujtatni: — miképpen azon összeg a folyó évi nyárutó 12-nél tovább kün nem hagyathatik. Mellyre való nézve Gecsey György intézeti pénztárnok megbízatik, hogy a mondott pénzösszeg felett a megye pénztárát kellőleg megnyugtatván, azon összeget, mint a jelen intézet tulajdonát, Horváth Alajos tiszti ügyész és társtag által készítendő olly szoros kötelezvény mellett adja ki, vagyis inkább hagyja meg Buday István Táblabirónál, hogy az ön ajánlotta időtől, vagyis 1841-ik évi nyárutó 12-től ez ideig járó kamatot a kötelezvény készítésekor lefizetvén, a tőkepénzt folyó évi nyárutó 12-ére múlhatlanul rója le, különben a kötelezvényben lekötendő és ünnepélyesen resignálandó vagyont, mely nála a leflzetésig haszonbérbe maradand ezen küldöttség által kiküldendő akármelyik tagja, kiben a kötelező is mint választott biróban megnyugvánd, csak a szomszéd hellységekben hiresztelendő s tizenöt napnál tovább nem terjedendő határnap kitüzése mellett, azonnal árverés, vagy szükség esetén árcsökkentés utján eladathassa, a zálogba adó sem az 1836 XV-ik sem más törvények, vagy perorvosló segélyek jótékonyságát patvarkodás büne alatt nem használhatván."

E jegyzőkönyv alapján a megyéhez télutó 4-én már felterjesztést intéztek, mely ott még ugyan-e hó 20-án tárgyalás alá került. A felterjesztést a bizottság tagjai mindnyájan aláirták, mint egészen önálló intézkedést. A bevezetésben hivatkozás történik az 1947 és 3003. számu megyei határozatokra, melyek alapját teszik a bizottság munkálatának. A felterjesztés első és második pontja, csak a jegyzőkönyvi határozatok ismétlései, A 3-ik pontban az épitkezésekre vonatkozó előkészületi irományokat kérik visszaküldetni, mely igy szól:

„3-or. Ugyanezen alkalommal tisztelettel bejelentvén, miképen az iskolahely szomszédságábani házasteleknek alkudt s megyeileg is jóvá hagyott ára Munkács városa pénztárából lefizettetvén, azon házastelek már az intézet tulajdonát tegye, s haszonbérbe adatása iránt is kellően intézkedtünk, egyszersmind a T. Vármegyét alázattal megkérjük, hogy a mennyiben 1842-ik évi 1172-ik sz. a. látható jelentésünk csatolmányait tevő oklevelek, kölcségjegyzék terv sat. mik az épitéskor mellőzhetlenül szükségesek, a küldöttségnek vissza nem adattak volna, annak pedig, valjon megyei határozat következtében a T. Szolgabirói kar megyeszerte gyütetni rendelt ajánlatok utján valamely összeget nyert-é? a határozatban nyoma nem szemléltetnék; az érdeklett oklevelek visszamellékelését elrendelni és a T. szolgabirói kart a teendők tételére szorgalmazni méltóztassék." stb. — „Kelt Munkácson télutó 4-én 1843. Freiseisen Dániel Tábla Biró és Küldöttségi Elnök, Rudolf Pál ms. Táblabiró és Küldöttségi Tag. Gecsey György Táblabiró és Küldöttségi Tag, Bősz Károly Fő Szbiró s Küldöttségi Tag. Román Ferencz Főjegyző, Horváth Alajos mk. tiszti ügyész."

A megyei határozat, mely e felterjesztésre hozatott, a kérvény hátára jegyeztetett s a kért okmányokkal együtt visszaadatott.

„126. Jelentésöknek véleménye egész kiterjedésében elfogadtatván, annak szellemében munkálatra megbizatnak; részükre a mult évi 1172-ik szám alatt beadott jelentésük csatolmányai kiadatván. A szolgabirói kar újabban is megbizatik, hogy ezen iskola részére kitelhető módon szabad ajánlat utján segedelmet gyüjteni igyekezzék, — a 4-ik pontra nézve, miután a nemes keblüen ajánlók egyike Gróf Rhédey Lajos ő nagysága elhalálozott volna, szomszéd ns Szathmár megye megkerestetik, hogy annak örökösét Rhédey Ferenczet a 200 pftnyi összeg kifizetésére nézve szólitsa fel. Tn. Bereg megye 1843. évi télutó 20-án tart. köz gyüléséből."

Ez időtől fogva a bizottság minden figyelmét az épitkezés foglalja le. A szükséges intézkedések minden irányban megtétettek, az anyag előállítására nézve a mozgalom megindult, az épitő vállalkozókkal szerződést kötöttek, a terv, költségvetés nemcsak készen volt, de a megye által is jóváhagyatott és — bámulatos — pénztárukban még egy krajczár sem volt. Az ajánlatok még mind csak papiroson voltak. Az első befizetés 1843. május 9-én volt s e hónapban összesen 63 frt folyt be, és ezzel megkezdék a nagy munkát jun. 30., mely ettől fogva folyt kisebb-nagyobb megszakitással 1860. nov. 23-ig. E napon volt az utolsó fizetés asztalos és lakatosnak.

Az épitkezés megkezdése felett máj. 8-án határoztak. A bizottság jegyzőkönyve a 6-ik számtól a 8-ig megy. Először is felolvastatott Olsavszky László uradalmi inspector levele, melyet az uradalmi főtisztséghez adott be, de a bizottságot is érdekelte, mert az épitkezéshez első sorban szükséges anyagról szól. „Tekintetes fő Tisztseg! Az alólirt alázatosan jelenti, hogy Podheringi lakos Matyinko Vaszily és Társaival a Munkácsi Tanoda felépitéséhez megkivántató 200 koczka öl kő kitörése eránt szóbeli egyezkedést tett, melyszerint a kőtörök ezen mennyiséget Podhering felett az ugynevezett Szokoli helyen april végeig kitörni tartoznak, minden koczka ölnek kitöréseért és ölekbe való rendes összerakásáért 48 pengő krokat fizetend a munkátsi Inspectoratus a fent nevezett kőtöröknek. Ezen mennyiségnek fele már kitörve lévén, ennek s a tavaly kitöröttnek befuvarozása eránt is a Tekintetes fő Tisztség az illető helyen intézkedni kegyeskedjék. Munkácson, mart. 17-én 843 " — Mint felebb láttuk, a grófi adomány levélben, mely az épitkezési anyagokat sorolja fel, a kőről szó sincs, ennek kieszközlése külön a Freiseisen Dániel műve volt, valamint a többinek is. A jegyzőkönyv tartalma ez:

„1843-ik évi tavaszutó 8-kán megyebeli Munkácson Freiseisen Dániel táblabiró elnöklete alatt, Rudolf Pál, Getsey György, Olsavszky László táblabirák, Beősz Károly főszbiró, Freiseisen Gyula tiszt. esküdt, és Román Ferencz főjegyző küldöttségi ülést tartván azon alkalommal:

6-ik. Olsavszky László t. biró és uradalmi Inspector a munkácsi nagyobb iskola épitéséhez kellő kő kitörésére megbizatva levén, jelenti, miképen a megkivántató 200 koczka öl kő kitörése iránt oly szóbeli egyezést tett, miszerint a kőtörők azon mennyiséget Podhering felett az úgynevezett Szokoli helyen kitörni tartozván, — minden kitört koczkaöl kőért 48 ezüst krt nyerendenek. Mely mennyiségnek fele már kitöretve lévén, annak és a tavaly kitörtnek befuvaroztatása iránt kellő intézkedést hozatni kér.

A benyujtott jelentésben érdeklett alku küldöttségileg is elfogadtatván, megerősittetik s jelentő a hátra levő kőmennyiség kitöretésének eszközlésére is megbizatik. Egyébiránt az épités minél előbb megkezdetendő lévén, együtt ülő Beősz Károly főszolgabiró mind a kitört, mind pedig a rövid időn kitörendő kőnek, ugy a kellő homok és mésznek minél előbbi behordatására kivántató erőnek megyei határozat értelmében kirendelésére megbizatik.

7. Al Esperes Rudolf Pál társtag és Lang Vitusz városi tanácsnok szóval azt jelentik be, miképen az Iskola helyül megvett telek már ünnepélyesen is átadatván, arról s a megvételről szólló öröklevél is kivétetek, s társtag Getsey György pénzkezelőnek átadaték.

A tett jelentés tudományul vétetvén, amennyiben az öröklevélnek jelen küldöttség utján a megyéhez kellene benyujtatnia, Getsey György társtag, azon oklevelet kellő használat után ide nyujtandja be.

8. Azontul Freiseisen Dániel elnök előterjeszté, miképen jelen küldöttséget a kőmívesi munkának, a 3-ik sz. a. kelt határozás és f. év 126-ik sz. a. kelt megyei végzés értelmébeni árcsökkentés utján leendő kiadására hívván össze tanátskozás és közrehatás tekintetéből — az árcsökkentés könnyítéseül Blaskó László uradalmi mérnök és Germárs épitész a kellő kőműves munkáknak mérnökileg kidolgozott kikiáltási egyes ára jegyzékét oly formán készíték el, hogy amennyiben többnemü munkák kívántatván, azoknak árai is különbözők lennének, az árcsökkentés kulcsául a procentuátiót vélné czélszerünek elvül kitüzetni, ollyképen, hogy mérnökileg kidolgozott árszabály kiáltatván ki, a vállalkozók arra lennének felszóllítandók, hogy az igérendő száztuli (procent) fogván a kikiáltandó árból levonatni, — a kellő kőmívesi munka annak fog adatni, ki a legnagyobb száztuli levonás mellett válalandja a munkát. — Egyébiránt a jelenvolt mérnök és épitész a kellő kőműves munkák feletti kötelezvény föltételeit is magyar és (a vállalkozók nagy része német ajku levén) német nyelven is elkészíték. — Végre ugyanazon elnök jelenté, miképen az árcsökkentés határidejeül a mai napot jó eleve kitüzvén, azt szokott úton hiresztelte is.

Előterjesztő elnök intézkedései helyeseltetvén s az árcsökkentés kulcsára nézve a procentuatió, mint ily többnemü munkák kiadásánál egyedül czélszerü, úgy a kötelézvény föltételei is küldöttségileg megállapittattak. Azontúl pedig számos vállalkozó megjelenvén, miután nékik a felállítandó épület rajzolatja megmutattatott, és előttök mind az árcsökkentés módja, a munkabér kulcsa, és kötelezvény feltételei felolvastattak s megmagyaráztattak: Eksmid Mátyás vár-palánki kőműves tizenkét és fél száztólinak igérete és igy legnagyobb levonás melletti munka válalás mellett az egész kőmívesi munkát átvette, s az árcsökkentési jegyzőkönyvet időközi kötelezvény gyanánt alá is irta, mely küldöttségileg is megerősíttetvén, s ünnepélyesíttetvén — Blaskó László mérnök a megállapitott kötelezvénynek is ugyanazon válalkozó által leendő aláiratására s ünnepélyesíttetésére megbízatott: ezen vállalkozásról a vártisztség is, melynek hatósága alatt a vállalkozó lakik — biztosítás tekintetéből értesittetni rendeltetik."

Ezen jegyzőkönyv folytattatott: „1843-ik évi tavaszutó 15-én ugyancsak Munkácson Freiseisen Dániel t. bíró elnöksége alatt, Rudolf Pál és Olsavszky László tbirák, Beősz Károly főszbíró, Rombauer Tivadar uradalmi ülnök és Román Ferencz főjegyző küldöttségi ülést tartván, azon alkalommal:

9. Freiseisen Dániel küldöttségi elnök előterjeszté, miképen mnlt alkalommal a fundamentum ásásának szinte árcsökkentés utjáni kiadása láttatván czélszerünek, miután akkor kivánt számu vállalkozók meg nem jelentek: az épület fala alapjánáli munkának árcsökkentés utjáni kiadatását ezen napra tűzte ki, s szokott módon közhirré is tétette.

Mely, — a küldöttség által is helyeslett intézkedés következtében Blaskó László uradalmi rendszerénti mérnök és Germarz Ignácz épitész a vállalkozási föltételeket, s kötelezvényt előterjesztvén, az jelen küldöttség által is elfogadtatott; s azontúl az árcsökkentés megtartatván — a kivánt munkának tellyesítését Munkácsi lakos — Ösztreicher Markus, mint legkevesebbért vállalkozó, magát az alapárok minden koczka ölének huszonöt ezüst kr. bérért leendő kiásatására kötelezvén, felvállalta, s a szerződést meg is erősítette."

A jegyzőkönyvileg jóváhagyott árlejtések után megköttetett a szerződés a kőműves munkára és az alapárok vájására. Az előbbi magyar és német nyelven, és pedig a lap egyik felén van a magyar, másik felén a német szöveg. A vállalkozó kőműves aláírta a német szöveget, a bizottság elnöke a magyart. A részletezés ez:

„1. Kötelezi magát Ekschmid Mátyás, palánkai kőműves Mester a mindjárt alább megjegyzendő, az árcsökkentés alkalmával is felolvasott és ugyanakkoron általa 12 és fél száztól való levonással elfogadott árakért azon fentebb nevezett oskola mellett előforduló kőműves munkákat tulajdon Legényeivel és Napszámosaival jól, tartósan és csinosan elkészíteni; ugymint:

a) Egy koczka öl fundamentomba levő kőfalat a párkányozatig (zockel) vastag behányással napszámosokkal együtt Négy — 4 frt. *b)* Egy koczka öl kőfalat az alsó emeletbe napszámosokkal, rostolással, sima vakolással és kétszeri fejéritéssel öt Rft 12 kr — 5 frt 12 kr. *c)* Egy koczka öl kőfalat a felső emeletben ugyanazon módszerint Hat frtokért — 6 frt. *d)* Egy koczka öl kőfalat a fedél alatt, ugymint tüzi falat és kéményeket Nyolcz Rforint — 8 frt. *e)* Egy koczka öl téglaboltozatért az alsóbb emeletben az Árkusok készítésével, Napszámosokkal együtt szinte Nyolcz Rforint — 8 f. *f)* Egy koczka öl téglaboltozatot a felsőbb emeletben a fentebb említett módszerint Nyolcz Rforint 30 kr. — 8 f. 30. *g)* Egy koczka öl boltozaton felül való kifalazást mind a két emeletben Négy Rf. 24 kr. — 4 f. 24. *h)* Egy négyszögü öl téglával való kirakása napszámosokkal az alsóbb emeletben tizenhat kr — 16 kr. *i)* Ugyanazon munkát a felsőbb emeletben Tizenkilencz kr. — 19 kr. *k)* Ugyanazon munka a fedél alatt Huszonkét kr. — 22 kr. *l)* Egy négyszögü öl földdel való kihordása és kiegyenlítése három és fél kr. — $3^1/_2$ kr. *m)* Ugyanazon munkát a felsőbb emeletben Négy kr — 4 kr. *n)* Ugyanazon munkát a fedél alatt négy és fél kr. — $4^1/_2$ kr. *o)* Egy folyó öl párkányozást 18″—24″ hüvelyknyi kiszögelléssel negyvenhat kr. — 46 kr. *p)* Egy folyó öl és kapitellerek párkányozását huszonkilencz kr. — 29 kr. *q)* Egy folyó öl ablakok felett való kisebb párkányozást huszonhárom kr. — 23 kr. *r)* Egy négyszögü öl kivágott simításért napszámosokkal együtt Negyvenkét kr. — 42 kr. *s)* Egy négyszögü öl padlásolásért nádolással, szegezéssel, napszámosokkal Egy forint. — 1 f. *t)* Egy kő ajtófél berakása darabjáért Ötvenegy kr. — 51 kr. *u)* Egy darab kő grádics betételeért Tizenegy kr. — 11 kr. *w)* Egy darab kemencze kő ajtófél betételéért Huszonhat kr. — 26 kr. *x)* Egy darab vaskemencze betételéért Harmincz kr. — 30 kr. *y)* A fa ajtófelek Ablakrámák Jalougatterek és rostélyok betételeért semmi sem fog külön fizetődni. *z)* A szükséges eszközök és szerszámok megszerzésére az egész munka ideje alatt általánosan az elfogadott Száztól való levonással Negyven Rforint — 40 frt.

2-szor. Kötelezi magát az általvevő az egész munka folyta alatt egy állandó alkalmatos és józan életü rendező legényt a maga költségén tartani, ki is csak az épitő Felügyelőnek tudtával, vagy kivánságára lészen elbocsájtható. — Ezen pallér kötelessége lészen az Építésznek rendeléseit szorosan tellyesíteni.

Továbbá kötelezi magát az általvevő az építéshez elhasználandó meszet elhasználása előtt legalább 3 nappal a maga költségén két szakaszokban kiásandó és körülfalazandó verembe megoltani, úgy hogy a munka mindenkor ily oltott mésszel folytatódtasson.

3-szor. Valamint a mészoltáshoz úgy a Malter csináláshoz is a megkívántató vízmennyiséget tartozik az általvevő a maga költségén előállítani és arra felügyelni, hogy a Malter sem igen kövéren, sem igen soványon, hanem az egész munka ideje alatt mindenkor egyformán szükséges jó állapotban készittessen, melynek könnyebb elérhetősége végett kötelezi magát az általvevő mindenkor két, vagy szükség esetében több állandó, erős és előre megtanított Malter készítő embereket tartani, kiknek kötelességök lészen, hogy mihelyest mész fog érkezni, azonnal az egész mennyiséget minden félben hagyás nélkül, sőt ha a szükség fogja kivánni, azt az éj hozzápótlásával is beóltani, szorosan felügyelvén arra, hogy a mész meg ne égetődjön.

4-szer. Kötelezi magát az általvevő a fentebb érintett pallért, úgy szinte a többi kőműves legényeit, nemkülönben a Malter készítőit is az Épitő fel-

ügyelőnek szabad rendelkezése alá bocsájtani és annak rendelésére az alkalmatlan, vagy szófogadatlan egyedeit a munkától el is bocsájtani.

5-ször. A megszerzett építésbeli anyagoknak és szerszámoknak könnyebb megőrzése tekintetéből kötelezi magát az általvevő az egész építésnek ideje alatt a maga költségén egy különös őrt, aki szinte az építész felvigyázata alá fog tartozni, tartani; és azért jót állani, hogy az építéshez szükséges anyagokból, rostozatokra alkalmaztatott fákból és deszkákból semmi el ne veszszen, vagy pedig haszon nélkül elrongyoltasson.

6-or. Az általvevő kőmíves mester kötelezi magát, mind a fundamentomba, mind pedig azon felül a kőfalakat szorgalmatosan, erősen és jól általkötve, egészen az építő felügyelőnek utmutatása szerint elkészíteni, oly különös hozzáadással, hogy fundamentomon felyül minden három lábnyi magasságra a fal külön kiegyenlítődjön. Ha pedig valamely része a munkának rosszul, vagy nem az építésznek rendelése szerint történne, úgy hogy annak némely részét le kellene bontani, kötelezi magát azon felül, hogy ily munkáért semmi pótló fizetést nem követel, még az ezen általépítés miatt elrontott anyagoknak árát is megtéríteni.

7-szer. Hogy ha némely különös munkákat ezen épület mellett napi bérben kellene elkészíttetni ezeket a Tettes Munkácsi és Szent Miklósi Uradalmakban szokásban levő időnkénti napszámok Lajstroma szerint kötelezi magát az általvevő tellyesíteni.

8-szor. Az általvett egész kőműves munkának tökéletes jóságáért és állandóságáért kötelezi magát az általvevő kőműves mester mind maga, mind pedig örökösei minden néven nevezendő, ingó és ingatlan javaival, sőt még tulajdon személye lekötésével is jótállani.

9-szer. A szerződő Választmány részéről pedig igértetnek az általvevő kőműves mesternek a munka ideje alatt is a véghezvitt munkákhoz arányos előfizetések is, úgy mindazon által, hogy az építés biztosítása tekintetéből legalább a Nyolczadrész hátramaradjon. Az egész munkabér kifizetése pedig a munka tökéletes véghezvitele után egy fél esztendő elfolyta után fog tellyesítődni.“

A fentihez hasonló módon köttetett meg a szerződés az alapárok ásatására is köb ölenként az oldalfalak kideszkázásával 25 pkrért. Ezekután az anyagok szállítása s az építés foglalta le a bizottság figyelmét. A szükséges tennivalókat megbeszélték a helyszinén és mindjárt intézkedtek is a végrehajtás felől. Az anyagok szállítására engedélyezett fuvart a kőhordás majd mind felemésztette, meszet, homokot, fát, téglát nagy részben az ajánlott összegből kellett fedezni, melyek igen gyéren csepegtek. A 126-ik számu határozatára a megyei közgyülésnek a szolgabírói járásokból befolyt ez év folyamán a felvidéki járásból 62 frt 44 kr. pp., a munkácsi járás alszolgabírói kerületéből 46 frt 24 kr. pp., az almási járásban gyűjtött 7 frt 40 kr. csak 1857. október 11-én, a beregszászi járásból begyült 9 frt 22 kr. pedig 1858. február 28-án került a bizottság kezébe. Bámulatos lelki erő kellett ahoz, hogy oly nagy építkezésbe vágjon a bizottság üres erszénynyel, levegőben függő ajánlatokkal. Különösen nehéz helyzete volt az elnöknek, ki a szerződéseket aláirta és a pénztárosnak, kinek nyakára jártak az utalványokkal, hol mindig kevesebb volt a bevétel, mint a kiadás.

A következő év elején mindjárt nem várt nehézségbe ütközött az építkezés, melyet az alábbi jegyzőkönyv tanusít:

„1844. év tavaszhó 24-kén megyebeli szabadalmas Munkács városában Freiseisen Dániel t. bíró elnöksége alatt Rudolf Pál alesperes és Gecsey György táblabírák, Beősz Károly főszolgabíró, Évva László esküdt, Horváth Alajos alügyész és Román Ferencz főjegyző a munkácsi nagyobb vámház építése tárgyában küldöttségi ülést tartván, azon alkalommal.

10-szer. Olvastatott Horváth Alajos tagtársnak még tavaly, őszutó 28-án

benyujtott előterjesztése, melyben az országgyűlési tagoktól begyűlt s Buday Istvánnál maradt 460 frt feletti kötelezvény készítésére bizassék meg. stb.

Az érdeklett összeg a honi főadószedő számadása alatt létezvén és künléte csupán a tisztválasztást követő pénztári általadáskor tapasztalt pénztári hijányból eredvén, miután azon összeg rendeltetési helyére nem jutván, ezen intézet pénztárába még be nem folyt, hanem T. Beregmegye pénztárában létezett: a küldöttség ugyan hatalmában volt minden módot azon pénz beszedésére nem késett használni; azonban mi a törvényes utat, melynek mellőzhetlen szüksége, a tiszti ügyészi jelentésből kitünik — illeti: valamint ezen intézetnek csak arra nyilnék joga, hogy a megyei pénztárban lenni kellő összeget a megyétől követelje, ugy másrészről csupán a megye Rendeinek áll szabadságában és tisztében azon pénzösszeget, minek a pénztárban kellett tartatnia, pénztári hijány esetén számadással és felelettel tartozó volt főadószedőjén követelni.

Ugyanazért T. Beregmegye megkéretni rendeltetik, hogy a mennyiben azon összeg ugyis az országgyülési költségekre szánt pénzekkel összevegyíttetvén, azokkal együtt kezeltetett, az intézet pedig a perlekedés hosszu utjáni megvétel idejét jelen sürgető körülményeiben az épitkezés félbenhagyása és igy az intézet érezhető kára nélkül nem várhatná az érdeklett összeget és annak a pénztári átadás azon napjától, melytől kezdve Buday István volt főadószedő is kamatfizetéssel tartozik s azt vállalta is, kiszámitandó kamatját az országgyülési költségekre szánt összegből ezen intézetnek kegyesen kifizettetni és önpénztára részére a volt főadészedő által leendő visszafizetése iránt czélszerüen intézkedni méltóztassék.

11. Mind elnökileg, mind Rudolf Pál társtag és a küldöttség jelen tanácskozásánál jelen volt Lang Vitus városi tanácsnok és intézeti gondnok előterjesztek, miképen az épités szükségeinek fedezésére legközelebb napokban megyei erővel hordott kő, melynek nagyobb része nyírkosságot tartand, az épitésre alkalmatlannak találtatik.

Beősz Károly főszbiró és társtag, a ki a kihordott köveknek ezen előterjesztésben érdeklett hibás voltát azon körülményből származtatja, hogy az intézet részére kellő kő oly helyen töretvén ki, hol a Latorczán sebes volta miatt elég szilárdsággal biró jég nem alakulhatott, azon hő sem a mult télen, sem pedig a L. vizének állandóan magas állása miatt a tavaszon ki nem hordathatván, a jelentő által szorított lakosok nem rendes bányából tört, hanem szerte-szét, a hol kapható volt, összeszedet követ fuvaroztak be. És ámbár a küldöttség méltányolta a tett nehézségeket, mégis aként lévén meggyőződve, hogy ha a többnemü munkálkodással elfoglalt főszbiró — kirendelendett más egyén által a lakosságot mihelyt annak ideje és helyzete engedette fuvarozásra szoritá vala, az a mult évi nyártól ez ideig, habár nem folytonosan is, a bánya melletti kőből nem kis részt szállithatott volna be — előterjesztő főszbiró társtag felszólíttaték: hogy ezen intézetnek felvirágozása csak az annak létrehozásába befolyó egyének buzgalmától lévén remélhető, rendeléseit ön csoportos elfoglaltatása esetén más által szigoruan foganatosíttassa. Nehogy pedig a Latorcza vízéni átjárás bizonytalansága miatt épitkezésnél kőhíjány álljon elő, miután Lang Vitus tanácsnok előterjeszté, miképpen a Városnak Lovácska hegyén levő kőbányájából alkalmas kő töréthetik s annak ily jótékony czélra a Város, a szokott bányabér kivánása nélküli töretését megengedi: Lang Vitus intézeti gondnok megbízatik, hogy szorgalmas kőhányókkal alkuba ereszkedvén, azokkal az alkunak elnök általi jóváhagyása esetén szerződésre lépjen. Beősz Károly főszbiró társtag pedig megbizatik, hogy mind az eddigi bányából, mind pedig a most érdeklettből az épitéshez szükséges követ, valamint meszet és homokot folytonosan szállittassa. A mi végre a kihordott hibás köveket illeti, a mennyiben azok a falnak csak külső oldalába levén használhatók, a belső oldalban állandó

nyirkosság forrásaivá válnának, az pedig, hogy a kőművesek által egyedül a falazat külső részeibe alkalmaztassanak, alig lenne kivihető, sőt a nyiroktartó kövek a köztük levő alkalmas kövek közül is csak időveszteséssel választathatnának ki: a küldöttségi elnök az iránt bízatik meg, hogy azon köveket, miknek ily költséges épülethezi alkalmazása tanácsosnak nem tartatik, a helyben épületeket emelő tulajdonosok valamelyikével, ki azon köveket alapba, vagy kisebb érdekü épületbe használhatja, elcserélni vagy szükség esetén eladni iparkodjék."

Még egy tárgya volt ez ülésnek, mely a 12-ik számu határozatot foglalja magában, a megvett telek bérbeadásáról intézkedik, azért fölöslegesnek tartom ideiktatását.

Ez év folyamáról több irásbeli intézkedés nincs, de a következőkből kitünő eljárás azt mutatja, hogy a munka a körülményekhez képest elég jól haladt előre. 1845. febr. 24-ikén az ácsmesterrel a következő szerződés köttetett:

„Mellynek erejénél fogva alólirt ácsmester a Munkácsi Óskola uj épületénél előforduló valamennyi ácsmunkának, melyet mai nap nyilvános árcsökkentési úton kétszázhúsz, számszerint 220 ezüst rénes forintokért magára vállalt — jó, csinos, tartós és czélszerű elkészítésére és bevégzésére magát ezennel kötelezi, u. m.:

1-ször. a) Az épület egész ereszü fedelét — cserép alá — fennálló székkel (nyereggel) ellátva aként megkötni, hogy minden 3 láb távolságra egy szabad — minden két öl távolságra pedig egy kötő szarufa kötőgerendával és kakasülővel, mely utóbbi minden szabad szarufába is illesztetik — állítassék fel, Továbbá körülfolyó és koszoru gerendákat, váltófákat és csappanyokat elkésziteni, minden ezen fedélhez megkivántató fát a kiszabott mérték szerint kellő vastagságra kifaragni, magát a fedelet megyei erő segitségével felállítani és azt — mint fellyebb is érintetett — dupla cserép alá beléczezni köteles. b) A felső padlathoz szükséges fürészelt vastag, lapos fenyőszálakat $^5/_6$ hüvelyknyi vastagságu tölgyfa ízmokra lerakni és hosszában minden 6 láb távolságra fúrás és csapillesztés által összeereszteni. c) A kettős ajtófeleket és garádicsi lépcsőket, tiszta, egészséges és görcs nélküli tölgyfából kifaragni, megkötni, simára meggyalulni és az utóbbiaknak csinosan kiálló gömbölyü szegélyt adni. d) Alsó deszkázat alá az ugynevezett vánkosfákat tulajdon erejével megfaragva — szükséghez képest — lerakni. e) Az állásokhoz szükséges mindenféle fát szinte tulajdon erejével megfaragni, megkötni és alkalmazni.

2-szor. Köteles a vállalkozó ácsmester ezen épitésnél tulajdon költségén egy becsületes és szakértő pallért folyvást tartani stb., mint a kőműves szerződésében van.

3-szor. Az időnkénti munkákat, melyeket az építészi Felügyelő itélete s belátása szerint szükségeseknek látand, tartozik a vállalkozó akkor, a mikor felszólíttatik, azonnal megtenni.

4-szer. Mind a falevágáshoz az erdőben, mind pedig a fedélfelállításhoz és a padolati fenyőlapok felhúzásához gyalogerő adatik a megye részéről az ácsmesternek segitségül."

5-ször. A munka jóságáért stb. mint a kőmüvesi szerződésben. 6-szor szintén úgy a fizetésre nézve.

A vállalkozó Babinetz Mihály ácsmester azonban időközben elhalván, a hátralevő munkát az általa felvett felügyelő vállalta fel, melyről az alábbi pótszerződés állíttatott ki:

„Alább irt Munkácsi lakos, ácspallér Vattaha György ezennel magamat lekötelezve megismerem, hogy minekutánna Babinetz Mihály ácsmester, ki a munkácsi Gymnasium épület tetejének, s azon épülethez kellő mindennemü ácsmunkának teljesítését a fentebbi kötelezvény értelmében magára vállalta, — időközben elhalt volna, özvegye pedig — a hátralevő munkának mások

általi teljesítését nem vállalhatná, — s azon munkának berekesztése aluli feloldatását oly formán kérte volna, hogy a férje által tett munkákért eddig felvett összeg annak jutalmába tudatván, az özvegynek többé semmi követelése fenn ne maradjon: — én a hátra levő mindennemü ácsmunkának teljesítését és berekesztését — a Tek. küldöttség beleegyezésének hozzájárulása mellett oly formán vállaltam, s háromítottam magamra, hogy minekutánna Babinetz Mihály az egész munka bérét tevő 550 Vfrtból kétszázötven váltófrtot kivévén — még a Babinetz által kialkudott összegből 300 Vfrt lenne a munka berekesztésekor kifizetendő — abból azonban már én 12 frt 30 krt kivettem volna, és így 287 frt 30 kr. maradna illetményemül — azon összeg nekem kifizettetni fog, s azonfelül miután időközben kitetszett volna, hogy az eddigi famennyiségen felül még több fának kifaragása s feldolgozása lenne szükséges, — a fentebbi összegen felül még száz vfrt fog a T. küldöttség beleegyezése értelmében — mint pótlólag kialkudt bér részemre kifizettetni: azonban én is másrészről a Babinetz által elfogadott fentebbi kötelezvényt magamra vévén, annak minden pontja szoros megtartására — magamat az abban kitett feltételeknek elfogadása mellett — ezennel lekötelezem. — A minek nagyobb erejére kiadatik ezen pótlólagos szerződés. Munkács, nyárhó 27-kén 1846."

Az építés 1845-ben fenn akadt valamely ismeretlen okból, melynek nyoma nincs ugyan sehol, csak azt tudjuk meg Klinkárt Károly és társai aláírással a megyéhez 1846. márczius 17-én beadott panaszos levelökből, hogy a munka szünetel. A levél hangja igen fájdalmasan mondja el, hogy a másfél öl magasságra emelt falak a pusztulásnak vannak kitéve. A bizottság tagjaiban a buzgóság nem lankadt, a pénztár nem volt üres, azért a munka rövid szünetelésének más rajtok kivüli oka lehetett. Sokkal lehangolóbb volt a Helytartótanács leirata, mely a jövőbe való kilátást is elzárja a kérelmezők elől s még sem csüggednek el a munkában. A leirat a maga egészében im ez:

„35463. Méltóságos stb. — A Munkácson felállítandó középtanoda s elemi oskolák tárgyában 1842-ik évi April 26-án 1172. tett felirásuk folytában czimzett uraságtoknak ezennel válaszoltatik: hogy mivel a tanulmányi alapérték az országszerte nagyobb számban fennálló Akadémiák s Gymnasiumoknál alkalmazott tanítók, s azoknak vagy özvegyeik s árváik ellátásával s az intézetek épületeinek fentartásával, nemkülömben egyéb mellékes költségekkel is annyira terheltetik, hogy a fennálló legfelsőbb rendszer szerint új tanodák csak akkor létesülhetnek, ha azoknak ellátására szükséges és elegendő alapérték az illetők által oly mennyiségben ajánltatik, hogy abból minden, nemcsak a tanulmányi alapértékből idővel netalán igénylendő segedelem nélkül az iskolai épületek tökéletesen felállíttathassanak s jó karban tartathassanak, hanem az igazgatók és tanítóknak polgári állásukhoz illő évi fizetéseik és egyéb mellékes költségek is könnyü szerrel kikerüljenek; mivel továbbá feljebb érintett felirásukban csak általánosan említtetik, hogy gróf Schönborn Ervin a fennevezett czélra az építési anyagoknak kiszolgáltatását igérte legyen, a nélkül, hogy igéretét hiteles és minden kifogástól ment nyilatkozatával megerősítette volna; hozzája járulván még az is, hogy noha számos jótévők segélyéből 7433 pfrtnyi mennyiségek által az építési költségek állítólag fedeztetnének, mindazonáltal ugyanazoknak előleges felvetése szerint 9150 frt $52^1/_6$ pkr. és így 2311 frt $25^1/_6$ pkrral több kiváltatik, — minthogy végtére *B*) alatti jegyzék szerint 1839-ik évi aláírás útján történt ajánlatok összege 12639 pfrtot tenne, de ezen ajánlatokra nézve ki nem tétetik: valjon a részletes ajánlatok készpénzben letétettek-e már? avagy hiteles oklevelek által elégségesen biztosítvák-é? vagy sem? Mindezeknél fogva czimzett Uraságtoknak az iratok vissza zárása mellett oda szóltattatnak fel: hogy mivel szomszédságukba középtanodák különben is több helyeken léteznek annyira, hogy vidékek oly intézetek nélkül, melyben az arra hivatást érző és igényeket

méltán tápláló s ezeknél fogva az illető szülők által tudományos kimívelésre okszerűleg szánt ifjak kellő oktatást az illetők különös terheltetése nélkül nyerhetnek, épen nem szűkölködik, ellenben a közszükség és a tudományos pályára nem ritkán kellő siker nélkül szorított számos ifjuság haszna inkább azt igénylené, hogy az életnek más nemeire is, nevezetesen az ipar, kereskedés, kézművészet és mezei gazdaság folytatására készítendő egyéneknek is czélszerű oktatására és kiképezésére a községnek minél több alkalom nyujtassék, címzett Uraságtok fontolóra vévén, nem lenne e czélszerűbb s vidékeik érdekeinek jobban megfelelő mikép az eddig gyüjtött pénzalap segedelmével Munkácson egy az elemi tanodák új rendszere szerént harmadik és két évi folyamu negyedik osztállyal is ellátandó felső elemi tanoda, melyből mind a latin iskolákra, mind a pesti ipartanodákba történendhet a felmenetel, mielőbb felállíttassék, eziránt nézeteiket ide nyilvánítsák. Kelt Budán a m. kir. helytartó Tanácsnak 1845-iki mindszent hó 7-én tartott üléséből, címzett Uraságtoknak jó akarója: hivatalos készségüi Szögyényi László, Sorsich József, Markovics Antal."

Ezen leirat nem egyéb, mint az előbbiek másolata. Kevés külömbséggel egyet mond valamennyi, de reményt egyik sem nyujt a kérelem tárgyára nézve. A megye közgyülése következő határozattal kiadta ezt is a bizottságnak tárgyalás végett:

„3683. Ezen kegyes intézmény a Munkácsi iskola építésére ügyelő választmány elnökének Freiseisen Dániel Táblabirónak oly végből adatik ki, hogy mivel az alapítványi összeget az alapítók egyezése nélkül más célokra fordítani nem lehetne, mint melyre az ajánlatok tétettek, az ajánlókat azoknak kivételével, kik az 1840-iki országgyülés alkalmával Pozsonyba tevék ajánlatokat szólítsa fel az iránt, hogy ajánlatuknak ezen kegyes intézvényben javallott tanodák felállítására fordíttatásához egyezésükkel járulnak-é? — Ez iránti jelentése a nyilatkozatok kivétele után beváratván. T. N. Beregh Megye 1845-ik évi Decemb. 9-én tartatott közgyüléséből." Erre a bizottság következő jegyzőkönyvi határozatot hozta, az előterjesztésben elsorolván a leirat tartalmát:

„1846-ik évi tavaszutó 11-én megyebeli Munkácson a helybeli gymnasium építése tárgyában Freiseisen Dániel táblabiró elnöksége alatt. Rudolf Pál, Gecsey György, Román Ferencz, Olsavszky László, Lang Vitus táblabirák, Beősz Károly főszbiró, Horváth Alajos tisztiügyész közrehatásuk mellett küldöttségi ülés tartatván, ezen alkalommal:

Olvasatott sat . . Munkács községét és ezen buzgókat, kik a munkácsi tanintézet létrehozására segédkezeket szabad ajánlat útján nyujtának, — nemes szándékukban azon czél vezérelvén, hogy a kebelbeli azon szülőknek, kik szűk körülményeikben magzataiknak távol helyeken való nevelését csak tetemes áldozattal s közülök sokan — egész vagyonuk feláldozásával is alig — eszközölhetik — módot nyujtsanak oly tanoda emelésére, mely megengedi, hogy gyermekeiket kevesebb költséggel és őrködő szemeik előtt nevelhessék, s oly tudományokra tanítassák, a melyek a műveltebb osztály gyermekeinek fentebb intézetekbe leendő lépésre mellőzhetlenek és a milyen ismereteket azok az országban létező iskolákban megszerezhetnek, de a szegény sorsu oly gyermekeknek is szükségesek, kik azon intézetből a társadalmi élet alárendeltebb pályájaira is fognak szétágazni; ily szándékuk kivitelére nézve nem mellőzendik oda fordítani gondos figyelmöket, hogy a gymnasiumokban eddig divatozott tanítási czélszerűtlen s idővesztő mód helyett az újabb módoni tanítási rendszer hozassék alkalmazásba; s habár meggyőződnek is abban, hogy iparszegény hazánkban, hol oly kevés az ifjakat a gyakorlati életet közelről érdeklő tanulmányok megszerzésére alkalmazott intézet, — annak, ki e hon emelkedését szivén viseli, oly tanintézetek létrehozásában kell iparkodnia, melyekben az ifjaknak az élet különféle nemeire, jelesen: ipar, kereskedés, kézművészet és földészet okszerű folytatására, s kiképzésére

nyujtassék alkalom: mindazáltal teljesen meggyőződnek abban is, hogy, miután az ily intézet, s leginkább a MkHelytartó Tanács intézvényében érintett oly tanoda, melyben a gymnasialis tudományok is tanitassanak, az ipar-tanulmányok is előadassanak, — mind a tanítók számára, mind azok fizetésére, sőt azoknak és özvegyeiknek s gyermekeiknek nyugpénzre leendő biztosítására, — mind az épület fölszerelésére, — mind az iparművészet tanításához kellő anyagok: műszerek előállítására kellő roppant költségek hiányában a status segítsége nélkül most nem létesíttethetik, s miután még az oly intézetekben alkalmazandó tanítóknak nyeréséhez sem lenne még egyhamar remény: a küldöttség azon hitben van, hogy ily új — s a hazára nézve ugyan boldogítolag hatandó, — de a lakosság nagy részénél ismeretlen, — s ezen oknál fogva nem pártolt tanítási rendszer, a hazai ifjuságnak egyszerű nevelése elvét s az összes hazafiak érdekét foglalván magában csak országgyülésileg gyökereztethetik meg az országban; s minthogy a hazai ipar emelését a honatyák a mult országgyülésen melegen felkarolták, — a küldöttség a közelgő országgyüléstől törvényhozási úton reméli is az ipartanodák országszertei felállítását. — De gymnasialis tanintézetnek országos erőveli emeléséhez a küldöttségnek reménye nincs: és igy napirendü első szükségét teszi ezen vidéknek az érintett tanoda felemelése, és teszi azt annál inkább, mert habár kétségtelen is, hogy némely része e hazának ily intézetben bővelkedik s némely megyében is két-három oly tanoda létezik, — de e vidéken ellenkezőleg a tisztelt intézvény azon kitételével, mintha szomszédságunkban középtanoda több helyen találtatnék, a szülők arra vannak kényszerítve, — hogy három, ugymint Szabolcs, Ugocsa és Bereg megye oly tanoda nélkül létezvén, gyermekeiket vagy távol helyekre vigyék, vagy költség hiány miatt nevelés nélkül kelljen hagyniok.

S igaz, hogy az eddig ajánlott összegeket maga az épitkezés is fölemésztendi, de a küldöttségnek és nemes adakozóknak szemei előtt lebeg — *Hála* — nagyszerű intézete, melynek megkezdésekor egyetlen szoba felemelésére sem vala pénzösszeg, s ime egymást követő nemes ajánlók bőkezüsége az Európa szerte hiressé lett tanintézetet hozá létre! S hiszi a küldöttség, hogy midőn a munkácsi tanoda még csak eszmében élt, s mégis szép összeget rakott össze a buzgalom: — ha az ohajtás megvalósulandván tető alá jutand a régen sohajtva várt intézet: ügyszeretet, nemes buzgalom, s a meglevőt rendeltetésére juttatásnak vágya képes leend felmelegíteni a kebleket, s előidézendi a módokat, melyek a kivánt czél foganatosítását eszközlendik, — s habár azon nem alapnélküli remény, hogy ezen tanintézetnek létesítésére, mely azon nagy hiányt pótolná, mely tanintézetnek három megye kebelében nem létezése miatt naponkint érezhetőbbé válik, a tanulmányi pénzalapból segély fog kegyesen nyujtatni, a tiszt. Intézvény tartalma szerént még a jövendőre nézve is meghiusult: a küldöttség mégis azon hitben él, hogy a T. megye Rendeinek pártfogása, s a nemes ajánlók buzgalma létrehozandják az intézetet. — Miután azonban a megye kérelme meg nem adatásának okául a tiszt. Intézvényben az tétetik ki, miképen a tanulmányi pénztár üres, — azon pénztár jövendő állapotát azonban már a jelenben meghatározni nem lehetne: a küldöttség a T. Megye Rendeit véli az iránt megkérendőknek, hogy a M. K. Helytartó Tanács által megtagadott segélynek királyi Ő Felsége mind az eddigi felírásban érintett, mind pedig a jelen jegyzőkönyvben elősorolt okoknál fogva a tanulmányi pénztárból kegyesen leendő kirendelését alázatos felírás útján eszközölni méltóztatnék. — Annak pedig sikeresítésére a tanulmányi pénztár állapota mibenlétének megtudása szükséges levén, kivánatos lenne, ha a T. Vgye czélszerü intézkedésével odatörekednék, hogy az érintett pénztár feletti számadások a M. K. Helytartó Tanács által vagy a törvényhatóságokkal, vagy időnként az országgyüléssel közöltessenek.

Mind az elősorolt okoknál fogva tehát, mind pedig azért, hogy az ipar-

intézet emelése a czélzott tanintézeteknél sokkal nagyobb költségbe kerülend, nem reméli a küldöttség, hogy a tiszt. Intézvény kivánatának elégtétethetnék, s épen azért, mivel a meglevő pénzösszeget magok az épületek fölemésztendik, — s igy a jelen ajánlók azoknak óhajtását, a kik a tanitásnak életbeléptetését jövendő nemes ajánlataikkal fogják eszközölni — ki sem fejezhetvén, — a jövendő ajánlók óhajtása pedig előre nem tudathatván: a küldöttség nem látja sem helyét, sem szükségét annak, hogy az eddigi ajánlók annak nyilvánitására szólitassanak fel, nem lennének-e hajlandók az óhajtott tanintézetnek ipartanodává leendő változtatására?

Ugyanazért a küldöttség a jelen kedvező időt az épület fölemelése folytatására használni látván szükségesnek — valamint egyrészről Gecsey György társtagot s az intézet pénztárnokát az ajánlatok hátralevő részének beszedésére megbizza, ugy másrészről, miután az anyagoknak megyei erővel leendő kiszállitása többé remélhető nem lenne, — a szükséges anyagok szállitására nézve árverésnek tartását látta szükségesnek. — S miután a tégla, homokhordás már árcsökkentés utján ezelőtt kiadatott, jelenben pedig a mésznek szállitására nézve elnökileg jó előre az intézkedések megtétettek, s az árcsökkentési idő ezen napra tüzetett ki: a számos helységekből megjelent lakosok s több bérlők közül árcsökkentés utján a mésznek szállitása oly formán adatott át Leczfalva helységének, mint legjutányosabban vállalkozónak, hogy minden köböl mésznek Munkácsra szállitásáért 29 vkr. fog fizettetni, s a kiszállítandó mennyiség ezen évre 300 köböl lévén, abból minden szállitáskor, melynek ideje az illető felügyelő által fog meghatároztatni, — ötven köböl lesz szállitandó. Hogy pedig azon mész vámmentesen beszállittathassék, küldöttségi társtag Román Ferencz az uradalmi tisztfőnöknél a kellő lépéseket megteendi.

Egyébiránt a mi a tiszt. Intézvény többi pontjait illeti, a küldöttség nem késik megjegyezni, miképen az előleges költségvetés több ugyan az ajánlott készpénzbeli összegnél, azonban az épület mindamellett fölemeltethetik, mert G. Schönborn Ő fő Msgának családa a kellő anyagoknak ingyen adását megigérni kegyeskedett; s ámbár sem ezen, sem más pénz ajánlások felett ünnepélyes kötelezvények nem keletkeztek, miután azonban tiszt. ő fő Msga azon ajánlatot a T. Vgyéhez intézett levélbeni okirattal tette: mindaz, mind a tiszt. ajánlónak s családának nemes jelleme, s azon buzgalma, mellyel az emelendő intézet létrehozását felkarolta, — az ajánlat pontos teljesülendése felett legkisebb kétséget sem hagy fen; — és igy van a küldöttség abban is biztosan meggyőződve, hogy a többi magán ajánlók is, — kik ajánlataikat kötelezvény gyanánt tekintendő aláirási iven sajátkezüleg biztositották, s kiknek nagy része azt részletes fizetéssel már teljesíteni meg is kezdé, némely része már egészen is teljesítette, — nemes ajánlataik hátralevő részének lefizetésétől sem fognak vonakodni.

2. Volyánszky Sándor uradalmi számtartó a Munkácsi Felügyelőség részéről tett költségek jegyzékét beadja.

Amennyiben abban oly anyagok is bejegyezve szemléltetnének, melyeknek G. Schönborn ő fő Msga ingyen leendő adását vállalni kegyeskedett, — miután a küldöttségben jelenvolt uradalmi Felügyelő azt nyilvánította volna, hogy azon anyagok ára csak tudomásul, nem pedig a tiszt. ő Msga által ajánlott pénzösszegből lefaragás végett tétetik ki: — az azon jegyzékben 2-ik, 3-ik és 4-ik tételbe sorozottt anyagok árát tevő 28 frt 09 kr. a feljegyzésben helyt nem foghatván, a többi 268 frt 53½ kr. mint valóban készpénz által lett lerovás kiadásba elfogadtatik és jelen feljegyzés az intézeti pénztárnoknak annak idejében kellő használatul kiadatik.

3. Ugyanazon alkalommal Olsavszky László Munkácsi Uradalmi Felügyelő nyilvánitá, miképen tapasztalván, hogy közbejött akadályoknál fogva az épités félben hagyatott, nehogy a beoltott mész a bekövetkező építésig megkeményülvén kevésbbé alkalmassá váljék, egyébiránt is a Felügyelőségnek is mészre

szüksége lévén, az intézettől 113 köböl oltott meszet, s nehány szaru és állásfát vett légyen kölcsön. Ugyanannak következtében

4. Bősz Károly fő szbiró is kinyilatkoztatá, miképen rögtöni szükségének fedezésére ugyanazon intézettől, Lang Vitus intézeti gondnok tudtával tizenkilencz szekérrel vett légyen kölcsön oltott meszet.

Mind a két kölcsönző a kölcsönzött anyagok visszaadására felszólíttatik".

A Klinkárt Károly és társai által a megyéhez beterjesztett panaszos kérvény a bizottságnak kiadatván, arról ime teljesen hallgat a jegyzőkönyv, mert hihetőleg szóba sem került a tanácskozmány alatt, de részint e hallgatásban, részint az intézkedésekben meg van rá a felelet. És megadja rá a feleletet Benkner Frigyes sz.-miklósi uradalmi tiszttartó levele, melyet a bizottság elnökéhez intézett. „Tek. Prefektus ur! Az Iglénczieklel még nem beszélhettem az uj épületbeli kőfuvarozás végett a munkátsi Iskolához, de mára rendeltem őket Sz.-Miklósra s mihelyest bizonyos szándékjokat megtudom, azonnal a Tek. Urnak tudtára adni el nem mulasztom. 1846. martius 22." — Az anyagok fuvarozása volt a legnagyobb akadály. A ki azon idők viszonyait ösmeri, legkevésbbé sem fog rajta megütközni, hogy fizetésért nem lehetett a szükséges anyagokat kellő időre beszállíttatni. A jobbágy először a földesúri munkát tartozott elvégezni, azután megmüvelte a maga földjét, ezek után a vármegye munkáját teljesítette s ha maradt ezeken felül még ideje, akkor fuvazozhatott másnak is, ha közbe még községi, katonai sat. fuvar nem adta magát elő. Ily nehézségek mellett is az épitkezés erősen megindult és a következő évben már bizottság elnöke örömmel jelenté, hogy a munka befejezéshez közeledik. Az erről szóló jegyzőkönyv a legérdekesebbek közé tartozik. Szinte hajlandó az ember mesének tartani az egészet, a mi itt történik. A jegyzőkönyv im ez:

1847. évi őszelő 30-kán. Munkácson a nagyobb tanoda épitése tárgyában T. Freiseisen Dániel tbíró elnöklete, Rudolf Pál alesperes, Gecsey György és Román Ferencz táblabirák közrehatása mellett választmányi ülés tartatván, azon alkalommal:

1. Előterjeszteték az elnök által, miképen időközben, az eddigi intézkedések következtében az épület már felemelve s fedél alá helyezve lévén, miután mind az asztalosi, mind a kovács munkákra nézve, melyek a tanoda épületének felszereléséhez szükségesek, — előbb ugyan az uradalmi árszabályzat nyomán a kellő jegyzék az épitészi hivatal által elkészíttetett, s a végből, hogy az árak meghatározására nézve a választmány vezérelvet bírjon, azon jegyzékek az ungvári illető mesterekkel is közöltettek, sőt — miután az azoktól vett értesülés után mind a vállalkozni kész munkácsi mesterek által beadott jegyzéknek, mind pedig az Ungvárról vett jegyzékeknek — az uradalmi árszabályzattal való összevetése után — Román Ferencz tbiró a Munkácson legközelebb emelt épületeknél kiszolgáltatott lakatos- és asztalos-munkák árait némi sinórmértékül alkalmazva — nagyobbszerü levonást tett volna, az így nyert útmutatásban elég biztosítékot vélt nyerhetni a küldöttség arra, hogy a kellő munkának, árcsökkentés útjáni kiadását — azon figyelmet érdemlő oknál fogva mellőzhesse, nehogy vagy nem alkalmas kezekbe juttassa a keresetmód óhajtása árcsökkentés útján az intézetre nézve tán néhány ftnak meggazdálkodása mellett, de a főczélnak, a munka jóságának, szilárdságának koczkáztatásával, következőleg az intézetnek más oldalról eredhető veszteségével, abból szülemlő surlódásokkal és javítási költségekkel párosulandó munkát, vagy pedig azon esetben is, ha a gyenge, vagy kontár mesterek versenyzése alacsony ár mellett is jó mesterek kezébe juttatná a foglalkodást, azok az árnak alacsony voltából reájok nehezülő veszteséget a munkának silányságával törekedjenek kármentesiteni. Annálfogva a választmány az asztalosmunkára nézve munkácsi lakos Kalós Mihálylyal, a lakatosmunkára nézve Burget Józseffel érintkezésbe tevén magát, velök ismételt izekben próbált alkudozás útján egyességre is lépett, s a szerződést még nyárhó 26-án megkötötte. Minthogy pedig abban

feltételül az tüzeték ki, hogy nevezettek a munka biztosításául száz pengő ftot átadni, vagy annyit érő vagyont lekötni tartozzanak, — miután azon vagyonok törvényes bizonyság közbejöttében által is advák — most már az ünnepélyesített kötelezvények azon megjegyzéssel nyujtatnak be, miképen a nevezett mesterek a megrendelt munkának készítéséhez már ezelőtt jóval hozzá is fogtak.

Végre előterjesztette azt is, miképen az építés folytatásához szükséges homoknak kihordására nézve árcsökkentési határidő tüzetvén ki elnökileg, s az ki is hirdettetvén, a kitüzött napon vállalkozók nem jelenének meg, mire nézve az eddigi szükségletet az elnök fogadott szekeresekkel szállíttatván ki, a még kellő mennyiség kiszállítására nézve intézkedést lesz szükséges tenni jelenben.

Mely előterjesztés következtében mind a két kötelezvény, a pénztárnoknak alkalmazkodásul kiadatik, az elnök pedig a homok szállítása iránt arra bizatik meg, hogy akár újabb árcsökkentés, akár pedig ha biztos magánvállalkozó találkoznék, alku útján intézkedjék.

Minthogy pedig már a kötelezvény értelmében azt is remélni lehet, hogy az épület egyik részéhez kellő ajtók s ablakok rövid idő alatt készen lesznek, a küldöttségi elnök arra is megbizatik, hogy a szükséges üvegesmunkának — az uradalmi árszabályzathoz alkalmazandó árért magánvállalat útjáni elkészíttetése iránt intézkedjék.

2. Továbbá előterjeszteték, hogy miután az épületnek jelen állásában azt lehetne remélni, hogy abban a tanítás már a folyó évben megkezdethetik, másrészről azonban azt, hogy a tanítók fizetésére szolgálandó alapösszeg egyhamar összegyűljön — remélni sem lehetne; de mind a nemes czélt magoknak kitűző alapítók méltán várnák, hogy buzgó törekvéseiknek sikerét a tanítás valódi megkezdésével arathassák, — mind pedig a választmánynak is odajárulna törekvése, hogy az eddigi lépések kedvező eredvényében a mellőzhetlenül szükséges újabb adakozásokra, alapításokra alapot, ingert, s kedvet ébresszen: — mindezen okok arra birák a küldöttséget, miszerint odafordítsa gondoskodását, hogy a Munkácson néhai Petz Károly mérnök nemes buzgalmából létesült magánintézetnek tanítói-intézetüket az új tanodaépületbe tegyék át, — a magánpályát köztanitói körrel cseréljék fel, s a tanítást még ezen évben kezdenék meg, a mi által azon kettős czél lenne elérhető, hogy a tanítás közfelügyelet alatt, s az ifjak kényelmével az eddigi tanhelynél kedvezőbb helyen, a város közepén gyakoroltatnék, és másrészről az eddig magánúton fizetni szokott tanbér (Dydactrum) is lejebb szállíttatván, — a hozzájutás vagyontalanabb ifjaknál is megkönnyíttetnék.

És ezen nézetben a választmány törekvése Munkács városa által is buzgóan pártoltatik, mert a magánintézet egyik tanítójának, Jankovicsnak hozzá benyújtott folyamodványa következtében azon határozat keletkezett, hogy annak állása biztnsíttatván, — évenkénti fizetésébe a városi pénztárból mindaddig, míg másnemü út azt szükségtelenné nem tenné, kétszáz ezüst frt adassék.

Mely intézkedések következtében Jankovics tanitó a választmány előtt készségét nyilvánítván — a tanrendet is, mely a tanításnál zsinórmértékül szolgáland, s a köztanodák szabályaival is összehangzásban vannak — írásban bemutatá. — Miután tehát a többi tanítókkal is értekezés történt — a választmány következőleg vélte a tanítási rendet és jutalmat megállapítandónak:

1-ör az első és második elemi pályát ezentul is Turcsányi, ki azon tanítást eddig is teljesítette, olyformán folytatná, hogy: *a*) minden ifjútól havonkint 12 ezüst krt kapna tanbérbe és egész évi úgynevezett familiatió czíme alatt minden ifjútól egy ezüst frtot, *b*) a tanítási hely — időközben — az eddigi maradna.

2-or a 3-ik és 4-ik elemi pályán Jankovics működnék, úgy, hogy *a*) fizetését tenné a város által évenkint fizetendő 200 ezüst frt. *b*) familiatió czíme

alatt minden ifjú évenként 2 ezüst frtot fizetne. *c*) Időközileg lakását a pedellus részére szánt szobában nyerné, *d*) tanbért az ifjaktól nem veend.

3-szor. Az 1-ső és 2-ik nyelvészetet és szónoklatot Czuprák, és végre

4-szer. A 3-ik és 4-ik nyelvészetet és költészetet Szikszay tanítanák, a kiknek jutalma a következőkből telnék: *a*) a G. Schönborn Károly Ő fő Msga főispánná kineveztetésekor tett azon ajánlatnak, mely szerint a tanítók fizetésére tőkepénz gyanánt kétezer ezüst forintot alapítani kegyeskedett évenként fizetendő kamatjából oly formán, hogy az a nevezett két tanító közt egyenlő részben felosztatván, mindegyike hatvan-hatvan ezüst frtot nyerne; *b*) minden ifjútól tanbérbe az eddig fizetni szokott két ezüst frt helyett egy frt 20 kr. ezüstbe vétetnék, és *c*) ezek familiatió címe alatt minden ifjútól a tanév alatt egy-egy ezüst frtban részesíttetnének.

Ezen tanbérekre s tanköltségekre nézve pedig a küldöttség azon szabály hozását látta szükségesnek, hogy a familiatió címe alatti illetmény félévenként előre rovassék le s abból teljesíttessenek a fűtés, szolgálat költségei; a tanbér azonban azon megjegyzéssel fizettessék félévenként előre, hogy a szegényebb sorsu szülők azt hónaponkint is teljesíthessék. Az így begyülendő pénzeknek beszedése időközileg az e tárgyban hozandó másnemü intézkedésig Jankovics tanítóra bizatik, ki úgyis a tanodai épületben fogván időközben lakni, az illető összegeket nyugtatványok mellett által veendi és azokat számadás mellett kezelendi, számadását félévenkint ezen választmánynak adandván be, melynek a megyeileg lett megbízatás következtében is mind a tanodai rend, tanítók fizetése, az előttük magokat jelentendő ifjaknak bevétele, mind pedig az iskolai fegyelem feletti éber őrködés úgyis állandó feladatai közé soroztatik.

Ezeknél fogva jelen határozat szoros megtartásul a tanítóknak kiadatni és a közönség előtti kihirdetés eszközlése tekintetéből a megyének benyujtatni rendeltetik. Annál fogva tisztelt ő fő Msgának főtisztsége elnökileg az iránt lesz megkeresendő, hogy ő fő Msgának ezen megye főispánjává kegyelmesen lett kineveztetésétől számítandó s fentebb érintett kamatnak fizetése, mind pedig az ezentúli kamat félévenkénti, vagy ami — az úgyis kis jutalomra számolható tanítók helyzetét tekintőleg — még legkivánatosabb volna — évnegyedenkint leendő teljesítése a. főpénztárnál oly formán rendeltetnék el, hogy a k. kineveztetéstől ez ideig folyó kamat azonnal tőkésíttetvén, gyümölcsözésre kiadathassék s annak kamatját is az érintett fizetéshez csatolni lehessen, — s rendelné el továbbá az illető tisztségnél azt is, hogy az eddig kiszolgáltatott anyagok a tiszt. fő Mság családa által nemes keblüen tett ajánlás következtében készített, s megerősített költségvetésben foglaltakkal összevettetvén, mind az anyagokra, mind a készpénzre nézve a kellő leszámolás megtétethessék s az anyagok mennyiségét magában foglaló előleges költségvetés és a választmánynak maga alkalmazkodása és a szükséges intézkedések tehetése tekintetéből másolatban kiadassék.

3. Azontúl előadatott az aziránti intézkedésnek is szüksége, hogy az alapítók buzgósága következtében aláírt összegek hátralékai szedessenek be:

Mire nézve Gecsey György tagtárs és pénztárnok a hátralékoknak bevételére s az ajánlóknak a felőli értesítésére bízatik meg, hogy akik az aláírt illetményeket ezen év utolsó napjáig le nem rovandják — tartozásuknak a törvény oltalma alatti teljesítésére megyei úton fognak szoríttatni.

Minthogy pedig boldog emlékü G. Rhédey Lajos Beregmegyei főispán helyettes miként a megyének azon időbeni határozatában nyilván benfoglaltatik, — ezen nagyobb tanodára kétszáz frt alapítványt tenni szíveskedett, s azon összeg az illető örökösök által sürgetések ellenére sem fizettetett volna le; a küldöttség pedig arról lenne értesítve, miképen a tisztelt Grófnak örökösei ellen csődper indíttatott, nehogy azon esetben, ha netalán tartozások emésztenék fel az örökösök vagyonait az intézet követelése, — melynek fen-

léte a csődbíróság előtt nem tudatik, koczkáztassék, a megye — a legközelebb tartandó Köz Gyűlésben Szathmár megyének az iránti megkeresésére, és az intézet követelését törvényesítő megyei határozatnak hiteles pecsét alatti átküldésére fog tisztelettel megkéretni, hogy tiszt. Szathmár megye azon követelésnek tiszti ügyésze általi megvétetését rendelné el.

Minthogy pedig azon alkalommal, midőn szathmári püspök ő kgmessége ezen intézetnek pártolására megyei úton megkeresteték, az egész intézet csak reményleges volt s megvalósítására kedvező kilátások, melyek ő kgmessége hozzájárulását kivívhatták volna, alig mutatkoztak; most pedig az intézet már áll s benne az ifjú nemzedék czélszerü képeztetését venni hova hamarább meg is kezdendi; következőleg a küldöttség azon reményben lenne, miképen ő kgymessége azon nemes keblüségénél fogva, mellyel a nevelési, oktatási ügyet bőkezüleg ápolja s melegen felkarolja, ezen intézettel, s általa a tanítás üdveiben részesülendő számos ifjúval kegyeit éreztetni, s az intézetet pénz alapítvánnyal segélni kegyeskedendik: a küldöttség — ő kgymességének becses itt mulatásakor egyházi főgondnok Lang Vida táblabíróval és munkácsi több hívekkel e tárgyban történt értekezése alkalmával mondott és reményt nyujtott szavai által felbátoríttatva — tisztelt ő kssségének az iránti megkeresésére tisztelettel megkéri a megye Rendeit, hogy ezen tanodát, — mint főpásztori buzgóságára és szépkeblüségére nem érdemetlen zsenge intézetet — oly alapítvánnyal, melynek kamatja a tanítók fizetésére lenne fordítandó, pártolni kegyeskedjék, — s tisztelettel megkéri a megye Rendeit is, hogy atyáskodó kegyöket ezen intézetre kiterjesztvén, részükről is ezt ajánlatokkal pártolni méltóztassanak.

4. Ugyan azon alkalommal elnökileg előterjesztetett, miképen Sonnenberg Gábor, ki Munkácson letelepült, azon ajánlattal jelentkezett légyen, melyszerént a tanodai ifjúságnak mérsékelt tanbér mellett, jelesen fél tanévi oktatástól 6—8, legfeljebb 10 vfrtért a rajzból oktatást adni kész legyen.

A tett ajánlat oly formán fogadtatik el, hogy a rajztanítónak fizetését azon összeg tegye, mely az ifjaktól úgy gyülend be, hogy a vagyonosabbak a mondott időre 2 frt 30 krt ezüstbe, — a küldöttség által szegényebb sorsuaknak találandók pedig 2 ezüst frtot fizetnek, azonban feltételül az tüzetik ki, hogy a rajztanítás — Jankovics tanító előtt adassék, hogy a tanítás folytatására szükséges elméleti ismeretet megnyerhesse. Egyébiránt e tárgy körüli körülményesebb értekezésre és intézkedésre a küldöttségi elnök oly formán bízatik meg, hogy a fentebbi ajánlat nem sikerülhetése esetén — a rajzbóli oktatás Jankovics által teljesíttessék.

6. Pénztárnok a tanoda pénztára jelen állapotának rövid kivonatát beadván, — tudomásul vétetik.“ Ezen jelentés szerint az aláírások összege tett 7844 frt 08 krt pp. Befolyt 3226 frt 08 kr. kiadatott az építkezésre 3126 frt 50 kr. Pénztári készlet volt 99 frt 18 kr. Hátralékban volt 4618 frt.

Azon magán intézetnek, melyről a fentebbi jegyzőkönyvben szó van és intézkedés arra nézve, hogy tanítási helyiségül a felállított épület alsó részét foglalja el, 1846—7-ik iskolai évben 57 tanulója volt, kik mint magántanulók az ungvári gimnáziumban tettek vizsgát, melynek azon évi értesítőjében e czim alatt soroltatnak el: „A munkácsi magántanoda növendékei érdemsorozata.“

1. „Első évi nyelvészettanulók: Erdélyi Elek, (később kaszonyi pléb. lett) Firczák Gyula (most ungvári püspök). Forgách János (munkácsi pléb. prépost) Gerber Ödön (gyógyszerész). Jannicki Lajos, Oláh Albert, Paksy István, Rutkay József, Tarnóczy Tivadar (s. pataki tanár volt), Turcsányi Antal.

2. Másodikévi nyelvészettanulók: Blasko Ferencz, Buzinkay Mihály, Forgách Antal, Fried Arnold, Hrehuss Imre. Kecskés András. Meisels Salamon, Olsavszky Bertalan, Petz Albert, Pikler Móricz, Sebők Lajos, Tóth András.

3. Harmadikévi nyelvészettanulók: Bagossi Márton, Burgeth Antal, Czuprák Péter, Desseöffy Pál, Dobrejevics Gy., Döbrentey Imre, Farkas Gejza,

Farkas József, Francz János, Fried Leopold, Hunyady Ödön, Járossy György, Kriesch János, Péchy Tamás (Beregmegye alispánja volt), Takács Sándor, Vagányi Sebestyén.

4. Negyedikévi nyelvészettanulók: Barlay Ervin, Desseőffy János, Gerzon Zsigmond, Petz Gyula (nyug. törv. biró), Pickler Hermann, Pikler Leopold, Veisz Salamon.

5. Szónoklattanulók: Firczák Sándor, Jankulics János, Meisels Adolf, Meisels Arnold, Meisels Farkas, Szenkószky Rudolf, Szikszay István.

6. Költészettanulók: Bagossy Kálmán, Gecsey Bálint, Huberth János, Hrehuss József, Petz Elek."

Ugyancsak a fenti jegyzőkönyv 2-ik pontjában foglaltakra nézve megadatott a válasz 1848. april 6-án Balogh Ferencz akkori tisztfőnök által a következőkben:

„Tek. Táblabiró és küldöttségi elnök ur! Még mult évi nov. 18-káról az uradalmi Főtisztséghez intézett abbeli hivatalos felszólító levelére, mellyben az építésben levő munkácsi nagyobb tanodának október 1-ső napján lett megnyittatásáról foglalt értesítés mellett az ezen tanodabeli egyik oktató számára Grófunk Schönborn Károly ő fő Méltósága által 2000 frtban megajánlott alapítványi tőke 6%-ka kamatjainak a megnyítás napjától teljesítendő fizetését az illető pénztárnál elrendeltetni szorgalmazza, egyszersmind pedig oly kivánatot is nyilatkoztat, hogy azon kamatok, melyek a tett alapítvány idejétől óta a tanoda megnyitásáig a fentebbi összegtől háramlanak, — tőkésíttessenek — s az alapítványi tőkével egybeforrasztatván, ettől is 1-ső októbertől kezdve rendesen kamatok fizettessenek; Ő fő Méltóságának egyenes rendelete folytában következőleg van szerencsém válaszolni:

A mi magát az alapítványi 2000 frt tőkét illeti, annak 1847-ik évi október első napjától, mint a tanoda megnyítása idejétől járó 6% kamatja fizetése tekintetében meg van az uradalmi főpénztárnál a rendelés téve, hogy az időről időre félévenként — vagy ha kivánatosabb volna évnegyedenként és lejárás után kellő nyugtatvány mellett teljesíttessék, méltóztassék tehát annak felvétele iránt rendelkezni, egyszersmind pedig bennünket értesíteni — kinek legyen az pénztárnokunk által kiadandó.

A mi pedig az 1-ső októbert, vagyis a tanoda megnyítását megelőzött időre követelésbe tett kamatokat s azoknak czélzott tőkésítését tárgyazza, egyszerü s őszinte nyilatkozatom az, hogy miután a kérdésben forgó alapítvány egy még csak épülőben volt tanodaház majdan nevezendő egyik tanítójának fizetéseül ajánltatott fel kamatjaiban, azoknak mindaddig, mig a conditio teljesedésbe nem ment, lejárniok, tanító nem létében tanítónak fizettetniek, és igy az alapítványi czélra fordíttatniok nem lehetett — s ezen fizetésre az alapító, kit mint ilyet csak ön lekötése szabályoz — nem is köteleztethetik.

Teljes hiedelemben vagyok, hogy a tekintetes küldöttség ezen törvényes nézeteket kellőleg méltányolni fogja; s miután Ő fő Mga magas érzelmei által ösztönöztetve az alapítványi illetőségen felül, a már kinevezett négy tanítóknak némi segedelmezés tekintetéből 150 frtot, vagyis egynek-egynek 37 frt 30 krt az uradalmi pénztárból ez uttal és egyszerre fizettetni megrendelt, — a gyanusítani kivánó rossz akarat sem fog Grófom ő fő Mgának a fentebb érintett törvényes nézeteiben s ehez mért elhatározatában mellékes tekinteteket keresni s találhatni.

Ki egyébiránt annak kijelentése mellett, hogy a kiszolgáltatott építészeti szerek feletti leszámozás végett Koller Ferenc főpénztárnok és Hrehuss György számvizsgáló urak legyenek uradalmi részről kirendeltetve; — az építéshez szinte uradalmi részről megajánlott szerek jegyzetét másolatban idemellékelvén — vagyok sat."

Az uradalmi főtisztség által benyujtott számla, mely az építkezéshez kiszolgáltatott anyagok mennyiségét és értékét tünteti fel, legtöbb részében

meglepő különbséget mutat az előirányzat és a szükséglet között. Igy pl. a mésznél 1215 pmérőn felül 846 pm. használtatott fel; tégla e. ir. 63500 s ezen felül felhasználtatott még 23800; cseréptéglánál 8250-en felül még 19950; hajtott téglánál 38-on felül 242; fürészelt lécznél 200-on felül még 748; stukatur fánál 863 volt előirányozva s ezen felül még 843 db használtatott fel. Mindezen és más anyagtöbbletnek értéke 1279 frt 40 krt tett, mely a grófi 1000 frt ajánlatot emésztette fel.

A bizottság az uradalmi főtiszt értesítését 1848. jul. 4-én tartott értekezletén tárgyalta, melyre vonatkozólag következő jegyzőkönyvi határozatot hozott.

„A megajánlott 2000 pforintnyi tőke összeg után 1847. évi okt. 1-jétől járó 120 pfrtok tekintetében főtiszt. Rudolf Pál esperes úrnak, mint különben tanodai igazgatónak szóval tett jelentése szerint saját nyugtatványára az első félévi illetőség, vagyis 60 pfrt időközileg már ki levén véve Szikszay és Czuprák tanitók közt egyaránt osztatott meg, mely eljárás a multra nézve jóváhagyatván, a jövőre nézve is megbizatik ugyancsak főtiszt úr az iránt, hogy hasonló modorral az ezentuli illetőségeket is időrül időre kivenni és a tanitóknak kiadni buzgó tisztébe sorozza. Ami pedig az 1847. évi okt. 1-ső napját előző időre követelt kamatok eránti kijelentését fenn nevezett tisztfőnök úrnak tárgyazza, a küldöttség azért vélte ezeket kérhetni, mivel a tanoda épitése a 2000 pfrt megajánlásakor már folyt, a tanitók pedig azalatt is magán épületben rendesen tanitottak, aképen mind az épitkezésre költség, mind a tanitásra jutalom szüksége fordult elö, és igy már 1847-iki okt. 1-je előtt is az ajánlt segély igényben volt. A mellett a küldöttség tudván a tanitók csekély ellátását, erántoki részvétből s a közügyrei figyelemből felhivatva érzé magát kapni a mutatkozó alkalom ama kedvezését megkisérteni, melyszerint ő Msgának ezen megye főispánjává lett megerősitése és hitletétele idejétől kérte az onnan épen maradt kamatok tőkésitését. Mindazáltal a küldöttségnek távol se levén szándoka a nemes ajánlónak kegyességét kétségbe vonni, az ezuttal ajánlt 150 pfrtokat köszönettel fogadja, egyszersmind azoknak is az uradalmi főpénztárból leendő felvételére helybeli esperes és tanodai igazgató urat felhatalmazta.

Az épitkezési szerek feletti leszámolás végett Gecsey György megyei főpénztárnok és küldöttségi tag oly formán bizatik meg folytatólag, hogy a gr. Schönborn Ervin ő fmsgától 1842. márt. 13-án 352-ik szám alatt lejött, de a megyei levéltárban még ekkorig nem talált jegyzeményeket az első alispányi hivatal levéltárában keresse fel, és annak egybevetése nyomán kivántató leszámolást az uradalmi főpénztári és számvizsgálati hivataloknál vigye végre; miről jelentése ideváratik.

2. Előterjesztetett Jankovich tanitó úrnak azon kérelme, melyben magának a tanodai köztérből egy részt kerti szükségére kihasittatni többszörözve sürgeté. — Megkérendő egy uradalmi mérnök az iránt, hogy venné fel menynyit tett a tanoda alapjának beépitésére Turcsányi tanitó urtól elvett térség s mennyit tett a Komka-féle tanodai telekbeli kertre az udvaron túl használhatólag fenmaradandó térség is.

3. A tanoda külső ajtajának nem léte s a tanitási szünet idejében üresen maradó szobák ablakainak az uttzáróli titkos betörése felfedeztetvén — a hiányzó ajtónak kellő elkészítése, — az érintett ablakoknak padra vitele, az ablak hézagainak téglávali ideiglenes becsináltatása elrendeltetvén; ezeknek eszközlésére Lang Vida városi tanácsos s küldöttségi tag ur bizatik meg.

4. Jelen küldöttség sajnosan érzi azt, hogy jóllehet ezen már felépült tanodában a megkezdett tanitás rendszeresen folytattatnék; mindazáltal a tanitási kellő fizetéseknek hiánya miatt tanitók megkivántató számával nem láttathatik el ezen tanodai intézet. S azért a jelen állapotban meglévő kisebb tandijra fogadott tanitók rendszeres hitellel az állomány előtt nem bírván, kéntelenek más rendszeresített tanodákból tanitókat próbatétel hitelesítése

végett küldöttség gyanánt idehívni, mi miatt ezen tanodának nemcsak tekintélye csökken, de a tanítási költségek, az idegen küldöttségi tanítók napidijazása, — ellátása, — fuvarozása által a tanulók terhére szaporodnak.

A volt ft. Tanács abbeli kivánságának, hogy a tanodai épület felállitására kivántató pénzbeli alap mutassék ki, a tanodai épületnek azótai felállitása által tettleg elégtéve van ugyan, de a tanítók szükséges fizetése a magán ajánlatokból ki nem keríttethetik ; annál fogva megkérendőnek véli a küldöttség a megyei t. Bizottmányt az iránt, hogy a vallás- és nevelésügyi Minisztériumnál ezen munkácsi tanodának úgy, amint más, eddig is már rendszeresített gymnasiumnak ellátása végetti kegyes határozatot annyival inkább eszközlené, mivel reményleni lehet, hogy a tisztelt Miniszterium is e környékre nézve elösmeri ama fogyatkozást, miképen 3 megyékben, u. m. Beregh, Ugocsa és Szabolcsban egy királyi Gymnasium sincsen, és a munkácsi oskola eddig, bár csak mint magánalapítmány a szomszéd megyékből is előkelő úri családok fiainak s más jó reményü számos gyermekeknek valláskülömbségnélküli neveltetésével — terhes tandíj fizetésének állapotában is — köztudomás szerint dicsekedhet.“ Jegyzette : Horváth Alajos küldöttségi jegyző.

A szabadságharcz zajában mint mindenütt, ugy itt is elhallgattak a múzsák, sőt a munka is lassan, vagy sehogy sem ment. Erről Jankovicsnak a bizottság elnökéhez intézett eme bekezdő szavai adnak felvilágositást, melyek 1848. okt. 20-án kelt levele élén állanak : „Miután jelen zavarok miatt a megigért szobákat ekkoráig sem lehete elkészittetni,“ engedélyt kér némely kisebb dolgok elvégeztetésére, melyek az ő lakására vonatkoznak. 1849. február 13-káról keltezve 483. sz. a. Szatmár m. k. bizottmányi gyűléséből Bvmegyéhez, onnan 115. sz. a. Freiseisen Dániel bizottsági elnökhöz a következő értesités küldetett : „Néhai gróf Rhédey Lajos által 1829-ik évben a Munkácsi tanoda felsegéllésére ajánlott 200 frt kifizetésének eszközlése végett hozzánk intézett megkeresésükre válaszoljuk, miszerint Gróf Rhédey Lajosnak megyénkben levő javai felől tudomásunk nincsen, csődtörvényszékünk előtt foly ugyan Rhédey Lajos ellen csődper, de ez nem gróf, s ezen csődper is törvényszékünk előtt már bevégeztetvén, önök kivánatát nem eszközölhetjük.“ Márcz. hó 9-ről a pénztáros jelenti, hogy 90 pft van készletben, ez összeg erejéig rendelkezésre áll. Juliusban Rudolf Pál igazgató „a helybeli középtanoda részére“ pecsétnyomót készittetett, annak ára utalványoztatik. Van még ez évről egy szomoru emlékezetü nyugta, mely itt következik : „531. és 532-ik számok. T. Gecsey György a munkácsi uj gimnasium részéről a fentebbi számok alatt magyar Kossuth-bankjegyekben beadott 115 pf. 45 pkrt, azaz Száztizenöt ezüst forint negyvenöt ezüst krkat. Megösmeri s nyugtatja Munkács 1849. okt. 16.“ Aláirva, de név nélkül : „Az ezen jegyek beszedésére kirendelt városi küldöttség.“

A lezajlott események alatt megszünt magániskola, melyet a bizottság nyilvános jellegü rangra óhajtott emelni, nem kelt többé életre. A politikai állapotok nem keltettek bizalmat az emberekben, s csak az élet ösztöne hajtotta őket idébb-tovább czél nélkül. Az épület emeleti része még készületlenül állott. A vállalkozó mesterek megdolgozott béreikért szorongatták a pénztárost, ki nem tudott az üres pénztárból fizetni. 680 frt 29 krt kellendett fizetni pp.-ben s csak 25 kr. volt készletben. E szomoru állapoton segitendők, 1850. aug. 25-kén gyülést hivott össze Freiseisen Dániel elnök, melyben Gecsey György elpanaszolja, hogy az ajánlók közül sokan nem fizettek még semmit, sokan elhaltak, vagy időközben elszegényedtek, vagy más vidékre költöztek, sőt vannak, a kik már az intézet jövőjében is kételkednek s e miatt vonakodnak a fizetéstől. Az erre következett határozat igyekszik megokolni a bizottság eljárását a pénztáros harczias hangulata ellen.

„A választmányt mult évekbeni lépteiben, melyek szerént az ajánlatok törvény utjáni beszedésének sürgetésében tartózkodó vala, azon ok vezérelte,

hogy mindaddig, míg a pénztárnok útjáni felszólításoknak sikere remélhető volt, az alapitóknak ajánlataik részletekben, következőleg az alapítók megszoritása nélküli lefizetésére elég tér s idő engedtetvén, azok, akik ezen üdvös intézet létesítéséhez már nemes keblüen járulának, törvény útjáni lépésektől míg csak lehet, megkiméltessenek; a nagy közönségnek azon tagjai pedig, akik ezen intézet felvirágzását közrehatásukkal jövendőben pártolandnák — alapítmányi összegek ajánlásától a törvény útjáni szorítás tapasztalása által el ne kedvetleníttessenek: ily nézetekben a választmány az építkezés folyamata alatt is annál inkább megmaradt, mivel akkor a kellő összegnek magán útoni beszerezhetéséhez nem alaptalan remény mutatkozott.

És ámbár tekintetbe vevén a közbejött azon szomoru eseményeket, melyek a vagyonbeli körülményekre nézve is terhes hatást gyakorlának, a választmány jelen intézkedéseinél is, amennyire csak azt a tanoda intézet kára nélkül eszközölheti, a lehető kimélet elvének alkalmazása iránt kellő figyelemmel viseltetik; amennyiben mindazonáltal jelentőnek előterjesztése szerint a mesteremberekneк már teljesített munkájokért járó illetménye 680 pfrt 29 krt tenne, a pénztárban pedig csak 25 kr. léteznék; következőleg még azon esetben is, ha a munkácsi tanács által ez alkalommal lefizetni igért 206 pfrt is a mesteremberek követelésének lefaragására fordíttatnék, — az intézet pénztára még 474 pfrt és 04 krral lenne hátralékban:

A választmány a megye és alapítók bizalma következtében reá ruházott pályakörből szülemlő kötelességei közt a fenérintett helyzetben már most mellőzhetlennek és a bejelentett körülmény kényszerüségéből eredőnek tekinti oly hatályos intézkedésének hozatalát, mely az eddiginél biztosabb sikert igérvén, a választmányt azon állapotba helyezze, hogy az a mesteremberek irányában vállalt kötelezettségét megoldhassa sat.“ Ezek alapján a megye főnökéhez felterjesztést intézett a bizottság a hátralékosok nevének beterjesztésével, kérvén annak behajtását, hogy a még hátralevő munkát befejezhessék. Egyébiránt Gecsey György pénztáros a felebb emlitett előterjesztésben azt indítványozta, hogy egy időre hagyjanak fel a munkával, melyet — ugy látszik — el is fogadott a bizottság, mert 1856-ig apróbb igazításoknál egyebet nem tettek.

A készen levő alsó részt Turcsányi János r. kath. orgonista és Jankovics Imre foglalták el az elemi iskola számára. 1851 okt. 10-én ifj. Koller Ferencz tett egy ajánlatot a bizottságnak, hogy kész a felső emeleti szobákat teljesen használhatóvá tenni, ha az alsó részben négy szoba átengedtetik részére olyformán, hogy a piacz felé eső nagy szobát gyógyszertári helyiségül rendezhesse be, a többit pedig lakószobákká alakítsa át saját költségén. A bizottság ez alkut három évre el is fogadta, de ily rövid időtartamra meg Koller nem egyezett belé s így elmaradt.

A következő évekről 1855-ig feljegyzések nincsenek, még a számadási naplóban is csak annyi fordul elő, hogy 1853 január 4-től május 4-ig „egy zongora-mester a munkácsi oskolai épület egy szobájába lakván, házbér fejébe 4 hónapra 3 ftval számítva fizetett 12 frtot.“ — A mozgalom fennakadásának valószinü, hogy a Freiseisen Dániel öregsége s ennek következtében beállt gyengesége volt oka. Ő volt a lelke mindennek. Az ő tekintélye s az iránta való tisztelet szerezte meg azt, hogy az uradalom tisztviselői mindenben segédkezet nyujtottak. Amerre az uradalom terjedt, — pedig az megyénkben mindenfelé terjed még ma is, — mindenütt megtalálta a szükséges embereket, kik a rájok bizott dolgokat elvégezték. Azért láttuk fentebb a jegyzőkönyvekben, hogy előterjesztései rendszerint a már meglett dolgokról beszélnek. Az öreg ur, mig az urodalom szolgálatában állott, rendkivül szigoru volt, de soha igazságtalanul egyetlen tisztjével sem bánt el; azért féltek tőle, és mégis szerették. Ily körülmények között tehette azt, hogy az építkezésre az uradalmi mérnök és épitész folyton felügyeltek. Ez utóbbi tervkészités és felügyeletért

kapott 1848 jan. 1-én 40 frt tiszteletdíjat. De a mesteremberekne k minden számlája kezéu ment át, mert addig egy krt sem utalványozott, míg az építész ki nem számította a kiérdemelt összeget. Bátran mondhatjuk, hogy nélküle az az épület soha sem emelkedett volna fel. 1855 őszén elhunyt, mielőtt a művet befejezhette volna. A városi tanács még két határozatot is intézett hozzá, de már őt nem találta életben; azért Rudolf Pál r. kath. espereshez küldetett következő kísérőlevéllel: „Az iderekesztett két rendbeli községtanácsi határozatok a jegyzőkönyvnek későbbre haladt meghiteltetése miá a köz sajnálkozásunkat birt néhai Tettes Freiseisen Dániel oskola bizottmányi elnök úrnak hirtelen történt halála miatt intézkedés végett által nem adhatván, nehogy azon határozatok kívánt eredmény nélkül maradjanak, azok főtisztelendőségednek azon bizalom teljes reménynyel küldetnek át, hogy az oly annyira szükségessé vált oskola ügybeni tanácskozásra, mely alkalommal egyszersmind elnök megválasztása iránt is tétethetnék intézkedés, — az illető bizottmányi tagokat mielőbb egybehívni — méltóztassék. Munkács, nov. 20-án 855. Városi főbíró s községtanács elnöke távollétében Szikszay Károly Rendőr-Tanácsnok."

A mellékelt határozatok ezek: „Foglaltatja az 1855. sept. 25-én Munkácson tartott községtanácsülés jegyzőkönyvének 65. sz. Jankovics Imre elemi tanító fizetésének fellyebb emelése és javitása alkalmával felmerült azon körülmény, hogy felerész kamata adatik át évenkint Jankovics Imre elemi tanító úrnak, a másik fele pedig mint hallomásból tudni lehet, főtiszt. Rudolf Pál prépost úr magán intézkedése folytán Turcsányi János orgonista úr részére adatik ki, holott az alapitványi összeg egész kamata egyedül a gymnásiumban lévő elemi tanítók részére alapíttatott kizárólag.

Ezen intézkedés a községtanács figyelmét a szabályellenesen elkövetett eljárás helyrehozására ébresztvén fel — a közvélemény abban öszpontosult, hogy az oskolai bizottmány elnöke Tettes Freiseisen Dániel úr felkéressék, hogy a bizottmány több tagjait ezen oskolaügyben tartandó tanácskozásra mielőbb összehívni méltóztassék."

Mint feljebb az 1847. őszelő 30-án tartott jegyzőkönyben láttuk, a grófi alapítvány kamata sem egyiknek, sem másiknak nem utalványoztatott a bizottság által s igy a főpap önkénytes intézkedése szabálytalan volt. Az említett helyen világosan meg van nevezve Czuprák és Szikszay mint a nyelvészeti osztályok tanítói, kiknek részére a 2000 frt kamatja kiutalványoztatni kéretett a gróftól, de, minthogy azon magán intézet 1848-ban megszünt, a kifizetett kamatok szétosztása nem helyesen ugyan, hanem megérdemelt kezekbe került, mind a két egyén derék munkása volt a tanügynek a maga körében.

A második jegyzőkönyv arról tesz tanuságot, hogy az iskola épület emeleti részében is voltak már lakható szobák. Különben 1849-ben a visszatérő muszka hadseregnek ott volt berendezve a kórháza, tehát, ha nem volt is egészen rendben, nem lehetett nagyon sok hátra. A jegyzőkönyv bevezető része azt mondja, hogy egyik városi irnok folyamodott, hogy fizetését 120 forintról 200-ra emeljék, a városi tanács erre igy válaszol: „A jelen körülmények közt folyamodó kérelmének méltányosságát a községtanács megismervén, eddigi 120 pf. fizetését f. év okt. 1-ső napjától számitva, ezennel 150 pfrtra fellyebb emeli — s úgy szinte lakását időrül időre a tanács biztositani igyekezend. — Mire nézve, hogy mostani lakása helyén az oskolai felügyelőségnek fizetni ne kényszerüljön, az oskolai bizottmány elnöke T. Freiseisen Dániel úr a községtanács által felkéretni rendeltetett, hogy a jelenleg használatába lévő két szobát az új oskolába — részére átongedni eszközölni méltóztassék. 1855. okt. 26. 70—71. sz."

A következő év febr. 3-án Gecsey György és Román Ferencz az alábbi felszólítást intézték Rudolf Pálhoz: „Főtisztelendő Prépost úr! A munkácsi nagyobb tanoda már régen igénybe veszi a választmányi ülésnek tartását, mert az uradalommali leszámolás, és az a feletti tanácskozás, hogy lehet-e,

s kell-e? a künlevő pénzeket beszedni — annyival is inkább, minthogy az ajánlatot tevők közül időközbe, a nélkül, hogy tartozásaikat lefizették volna, részint elhaltak, részint eltávoztak, — teszik az összejövetelnek tovább nem halasztható szükségét.

Miután a választmányi buzgalmas elnök elhalálozott, a korelnökség a választmány legidősebb tagját Fő Tisztelendő urat illeti. — Mire nézve alulirtak a tisztelt Korelnök urat a választmányi gyülés tarthatásának kieszközlésére, s megtartására tisztelettel felhivják s megkérik."

Először tehát ki kellett eszközölni a gyüléstarthatási engedélyt, mert a világosi fegyverletétel után beállott korszakban semmiféle gyűlés tartása nem engedtetett meg, ha erre az önkényuralom embereitől előlegesen engedély nem adatott, sőt több embernek még az utcán sem volt szabad csoportosulni, mert a zsandárnak száz szeme volt s azonnal ott termett és legjobb esetben szétkergette, vagy bekisérte az illetőket. Freiseisen Dániel ezen túltette magát. Ha nem engedtetett meg a gyűlés tartás, meghivta az illető hivatalfőnököt egyszer ebédre és jelenlétében tanácskoztak; továbbra már rendben volt a dolog.

A fentebbi felszólitás folytán tartott ülés jegyzőkönyve ez: „1856-ik évi febr. 7-én Munkácson a helybeli nagyobb tanoda tárgyában rendelt Bizottmány részéről Rudolf Pál helybeli r. kath. lelkész, Beregmegyei főesperes és prépost elnöksége alatt: Gecsey György, Román Ferencz, Illés Péter, Horváth Alajos, Lang Vida és Petz Antal bizottmányi tagok közrehatása mellett tartott bizottmányi ülésnek jegyzőkönyve.

1. Rudolf Pál előterjeszti, miképen valamint Gecsey György és Román Ferencz bizottmányi tagok által iratilag lett felszólíttatása következtében, kik a felszólításban elésorolt több nyomatékos okoknál fogva az összegyülést szükségesnek tartották, és eléterjesztőt, mint a küldöttség érdemdús elnökének, néhai Freiseisen Dániel úrnak közbejött halála után a Bizottmány legidősb tagját s korelnököt az összejövetel és tanácskozás megtartásának kieszközlésére, s megtartására felkérték, — mind pedig saját tapasztalásánál fogva, melyszerint a tanácskozás és intézkedés szüksége felett meggyőződést nyert: az érintett tanácskozásnak saját elnöklete alatti megtartására magát elhatározta. És annak következtében a munkácsi cs. k. szolgabiróságnál a tanácskozás tarthatását kieszközölvén, a bizottmányi tagokat összehivá, s midőn azokat az elnökség iránti intézkedésre felszólitá, egyszersmind azon véleményét is eléterjeszté, hogy amennyiben az eddigi elnöknek, ki egyszersmind az intézet létesitéséhez tetemes ajánlattal járuló gróf Schönborn ő főmsga családját is képviselte, véletlen elhalálásánál fogva a munkácsi uradalom rendszeresen képviselve nem volna, s jelenben is Illés Péter gazdasági előadó által ideiglenesen képviseltetnék, valamint az uradalomnak a bizottmánynáli képviselése, úgy a hiányzó tagoknak kiegészitése iránt is intézkedés váljék szükségessé.

Valamint egyrészről fájlalja á bizottmány azon veszteséget, mely magát a tanintézet ügyét is súlyosan érte Freiseisen Dániel bizottmányi elnöknek elhalása által, ki az intézetnek javát melegen felkarolván, a közczélnak kivivásában buzgalommal működött; úgy másrészről kijelenti ezen bizottmány, miképen előterjesztő a bizottmány összes tagjainak óhajtásával találkozott akkor, midőn a hozzája, mint külömben is korelnökhöz intézett felszólitásnak engedve és saját meggyőződését is követve ezen bizottmányi gyülésnek tarthatását kieszközölte, és a bizottmányi tagokat tanácskozás tekintetéből egybehivta.

Midőn tehát a bizottmány magát a tisztelt társtag korelnöksége mellett alakultnak kijelenti, egyszersmind azon óhajtását is kifejezendőnek tartja, melyszerint a tisztelt korelnököt rendszerénti elnöki minőséggel felruházottnak szemlélni kivánja.

Minthogy azonban ezen Bizottmany az intezet körüli lépések első kezdetekor az akkori Beregmegyei Köz-Gyüléstől nyeré állandosított kiküldetését és tehetőségének körét, — jelenben pedig a megye pályaköre a Bereg-Ugocsa megyei cs. k. főnökség hatóságára volna ruházva: Tabódy Pál cs. k. megyefőnök ő Nagysága, — aki előtt ezen bizottmány működésének, és az ügy iránti buzgalmának némi tanujelét már az 1850-ik évi szept. 9-kéről kelt fölterjesztésben is adni szerencsés volt — az iránt rendeltetik tisztelettel megkéretni, hogy Rudolf Pál r. kath. főesperes és prépost bizottmányi társtagot a rendszerinti elnökséggel felruházni, és egyszersmind a bizottmány kiegészitése iránt aként intézkedni méltóztassék, hogy amennyiben a bizottmányhoz szolgabiró és esküdt is soroztatott volna Beregmegye által, annak pótlásául a munkácsi cs. k. tek. szolgabirói hivatal — időnkint a tanácskozásra küldendő hivatalnoka által résztvenni sziveskedjék; továbbá, minthogy a volt elnök, — egyszersmind a munkácsi uradalmat is képviselte, tisztelt Ő Nsga által a munkácsi uradalmi főtisztségnek egyik tagja a bizottmánybani részvételre megbizattassék, s végre a bizottmány tagjainak kiegészitéseül a helybeli E. G. lelkész társtagul kegyesen kineveztessék.

2. Gecsey György társtag és intézeti pénztárnok az 1853-ik évig vezetett pénztári számadást benyujtván, egyszersmind további eljárásánál zsinórmértékül szolgálandó határozatot kiván hozatni — leginkább azon oknál fogva, mivel az alapitványi összegeket ajánlók közül többen elhaltak, mások eltávoztak, számosan pedig — időközben vagyontalan állapotra jutottak.

3. Ugyanez alkalommal Lang Vida társtag az 1853-ik évtől beszivárgott jövedelmek és az intézet szükségleteire tett költségek kimutatását további intézkedés tekintetéből benyujtja.

A Lang Vida társtag által benyujtott számadás Horváth Alajos társtagnak megvizsgálás és jelentés tétel tekintetéből kiadatván, egyszersmind Gecsey György pénztárnok az iránt bizatik meg, hogy a benyujtott számadást visszavevén, s abból, valamint a hátralékban maradt adósságoknak, úgy az ajánlók szegény-állapotra jutása, vagy elköltözése miatt bevehetetlenekké vált tartozásoknak sorozatos kimutatását elkészitendvén, azt a jövő első alkalommal tartandó bizottmányi gyülésnek jelentése kiséretében beadni sziveskedjék.

4. Ugyanaz alkalommal előadatott, hogy amennyiben néhai Freiseisen Dániel a bizottmány elnöke levén, ahoz az intézetet közelről érdeklő okiratoknak s jegyzőkönyveknek kellett volna szükségképen jutniok, azoknak az intézeti okiratokhoz tétele pedig magának az intézetnek állana érdekében — a tisztelt néhai elnöknek utódai az érintett okiratoknak kikeresésére s visszaadására volnának megkeresendők.

Aminek folytában Román Ferenc aként nyilatkozott, miszerént nála, mint a bizottmány jegyzőjénél némely jegyzőkönyvek eredetiben, mások letisztázott állapotban léteznek ugyan, s azok az intézet cime alatti külön csomagban tartatván — eléadathatnak; némely okiratoknak s jegyzőkönyveknek azonban szükségképen is a bizottmányi elnökhöz kellett jutniok. Mire nézve Horvát Alajos a tisztelt néhai elnök örökösének Freiseisen Gyula urnak azon okiratok és jegyzőkönyvek kikeresése és kiadása iránti megkérésére — jelentésének bevárása mellett — megbizatik."

Ezen jegyzőkönyvi határozatokat gyorsan követte az abban kimondott elvek valósitása. A megye főnökhöz ezen kérelem intéztetett. „Nagyságos Cs. K. megyefőnök s Tanácsnok úr! A munkácsi tanintézet tárgyában működő választmánynak érdemteljes elnöke, T. Freiseisen Dániel ur elhalván, miután különben is időközben valamint az épitkezés és pénztári állapot feletti intézkedésnek, úgy a választmányi elnökség betöltésének szüksége is a választmányi ülésnek tartását mellőzhetlenné tette, s annak korelnökségem alatti tartására tisztelettel alulirt a választmánynak tagjai által felhivatott: az illető Cs. K. T. Hatóság közrehatása mellett a választmányi tanácskozás meg is tartatott.

Minekutána pedig ugyanazon választmány a szükséges intézkedések hozatalára Nagyságodnak megkéretését határozta el; ámbár a választmány határozatának egyik ágazata a nyert bizalomnál fogva alulirtnak személyére vonatkozik; mégis, — amennyiben azon határozatban több oly pontok is foglaltatnak, melyeknek Nagyságod előtti tolmácsolására alulirt bízatott meg, sem a gyöngéd érzést, sem a Nsgod iránti tiszteletet nem sértendi meg alulirt, midőn az érintett választmány jegyzőkönyvének kivonatát az Á alá csatolja és Nsgdat mint ezen város, sőt a megye javát, s felvirágzásának ohajtását melegen felkarolván, minden üdvöst hatályosan pártfogolni méltóztatik és ki legfelsőbb kk akaratnál fogva a szükséges intézkedések hozatalának szép lehetőségével felruházva van — választmány nevében is — rendelkezéseknek eszközlésére tisztelettel megkérni szerencsés." Aláírva R. P. korelnök Erre következett Horváth Alajos jelentése, hogy az okiratokat, 72 dban átvette. „Ezen okizatok 1839-ik esztendőtől kezdve 1852-ik éven kivül egészen 1854-ig bezárólag számítva folynak."

Az 1856. aug. 12-én tartott bizottsági ülés új tagokkal kibővítve kezdé meg müködését. Rudolf Pál elnöklete alatt Balogh Károly cs. k. szbíró, Gecsey György, Román Ferencz, Horváth Alajos, Lang Vida, Desko János munkácsi E. G. lelkész és alperes, a cs. k. jövedéki igazgatóság részéről Toborffy Antal, az uradalom részéről Jászay Antal urad. ügyész, Munkács város részéről Petz Antal tanácsos.

1-ör „olvastatott a Bereg-Ugocsa megyei cs. k. nagy tek. főnökségének f. évi apr. 8-ról 3354. sz. a. adott intézvénye," melyben az elnök választást megerősíti s egy uttal értesíti arról is, hogy kik hívassanak meg a bizottsági ülésekre; továbbá tudomásul vétetett Horváth Alajos jelentése az átvett irományokról s azután a Lang Vida által vezetett számadásokról az 1853, 1854, 1855-ben tett bevételek és kiadásokról, melyeket a vizsgáló rendben talált ugyan, de az ügyet mégis bonyodalmassá tette, mert a pénztáros mellőzésével pénzeket beszedett, építtetett, utalvány nélkül fizetett. A számadásra vonatkozó határozat im ez: „A benyujtott számadás szerént az 1854-ik évi bevétel 920 frt, a kiadás 1381 pft 55¹/₁₀ kr., következőleg köteles az intézet számadó Lang Vida társtagnak megtéríteni 461 pft 55¹/₁₀ kr. Az 1855-ik evi bevétel pedig teszen 305 pft 12 krt, és a kiadás 985 frt 02³/₁₀ krt, annál fogva a felülfizetés teszen 679 pft 50³/₁₀ krt; minthogy azonban az 1855-ik évi kiadások közt az 1854-ik évi felülfizetés, és igy a számadó javára eső 461 pf. 55¹/₁₀ kr. is már benfoglaltatik: következőleg az intézet Lang Vida társtagnak miután az 1854-ik évben előlegezőleg kiadott összeget magának az 1855-ik évi kiadások közt megtérítette: minden előlegezéseit együvé véve 679 pft és 50³/₁₀ krt, mint általa a kellő épitkezések siettetés tekintetéből a szent célra nemes indulattal tett előlegezést tartozik megtéríteni.

Annál fogva ezen határozat Lang Vida társtagnak és Gecsey György pénztárnoknak akként adatik ki, hogy a fentebbi 679 pft 50³/₁₀ kr. felül fizetést mint kiadási illetményt a számadásba az intézet tartozása közzé bevezetvén, s egyszersmind a tanodai épület bérlőinek haszonbérlői szerződvényeit magához vévén — s az érintett számadás nyomán azokkal leszámolást tévén — Lang Vida társtagnak a fentebbi tartozást a haszonbérekből nyugtatvány mellett kifizetni törekedjék, azontúl pedig számadását az összes bevételek és kiadásokra terjessze ki."

Ezután előterjeszté Rudolf Pál, hogy a helyben lakó jövedéki igazgatóság főnöke azon kéréssel fordult hozzá, hogy az iskola viszonyait érdeklő adatokat szolgáltasson neki, mivel az intézet létesítését felsőbb helyen akarja szorgalmazni. A kivánt adatokat sürgősségénél fogva be is szolgáltatta az általa felmutatott másolat szerint. A kivánt kérdések és feleletek főbb tételeikben a következők: 1. Munkács város összes lakosságának száma? — 7000. 2. Hitfelekezetek szerint? róm. kath. 1800; g. kath. 1600; protestans 1300; izra-

elita 2300. 3. Az évenként iskolába járandók száma a város népességét tekintve? az elemi iskolába járókon kivül 100. 4. A gimnáziumok távolságához képest gyanítható száma azon vidéki ifjúságnak, melyet a szülék e városban oskoláztatnának? 140. 5. A fenmálló oskola épületben hány szoba van? 10. 6. A tanítók kapnának-e lakhelyet? — Nem, hanem van arra való meglehetős terü fundus, melyen, — ha szerzetesek lennének a tanítók, igen czélszerüen épülhetne lakház. 7. Egy tanítványnak mire lehetne tenni évenkénti oskola bérét? — 3 frtra, ebből 2 frt fordíttatna fütésre, ajtók, ablakok, padok kiigazítására, 1 frt pedig különféle taneszközök beszerzésére. 8. Egy tanítónak évi fizetése a helyiség körülményeihez alkalmazva? — Lakáson kivül legkevesebb 600 pfrt. — 9. A fenmálló iskolai épületnek van-e bizonyos jövedelmező alapja? — Erre kitérő a felelet, 4 szoba nem szükségeltetvén az alsó emeletben, bérbe van adva. 10. Ki fedezte az eddigi költségeket? — Adományok. 11. Mennyibe kerülhetne még a hátralékos építkezés? — A tanítók lakását ide nem számítva 300 frtba. 12. Járulna-e a város vagy uradalom némi évi beneficziummal s mily arányban? — Alig remélhető. stb.

„Előterjesztő elnöknek lépései a bizottmány óhajtásával találkozván, tudomásul vétetnek. Minthogy pedig az előterjesztő által említett meleg keblü emberbarát oly intézetnek állami költségen leendő szervezése kieszközlését tüzte czéljául, amelynek szüksége évtizedeken át éreztetett, s melynek habár csak némi részbeni megközelítése tekintetéből alakult azon alapítványos társulat is, melynek adakozása lőn ezen tanoda mostani álláspontra jutásának is forrásává; s minthogy továbbá — alig volna remélhető, hogy jelen viszonyok közt, midőn a tanügy legfelsőbb helyről szabályoztatván, a tanintézetnek felszerelése és kellő számu tanítókkali ellátása tetemes költségbe kerül, — ezen tanintézetnek fenmállását magán alapítványok útján biztosítani lehessen; — s minthogy végre jelenben, midőn a magas kormány az ifjúság növelésére atyáskodólag fordítja figyelmét és állami pénzösszegekkel buzog a hazai intézetek számát öregbíteni — azt is remélni lehetne, hogy a magas kormány ezen vidéknek s a nevelés üdveiért esengő ifjaknak sorsára is kegyeskedőleg fordítandván figyelmét — Munkácson a századtól óta óhajtott tanintézetnek felemelését és állami költségeni biztosítását magas kegyelemmel elrendelni méltóztatandik: ezen bizottmány azon czéllal, hogy midőn az előterjesztő által megemlített emberbarát felsőbb helyen teendi lépéseit, — ott az ügy hatósági pártfogással is találkozhassék, — megye főnök ő Nsgának aziránt leendő megkérését rendeli el; hogy hatásteljes pártolásának közbevetése mellett — a tanintézetnek Munkácson állami költségen leendő létesítését kieszközölni méltóztassék."

A február 7-én hozott határozatra Gecsey György a hátralékban levő ajánlók névsorát terjesztvén be, határoztatott: „Jelentő által még 1850-ik évben beadott tudósítás következtében a Bereg-Ugocsa megyei cs. k. nagytek. Főnökség még az 1850-ik évi aug. 25-kén tartott ülés jegyzőkönyvének nyomán kéretett meg tisztelettel, valamint a néhai Gr. Rhédey Lajos alapítványának a Heves megyében létező javakból leendő megvétetése eszközlésére, úgy oly intézkedés hozatalára is, hogy az akkori fölterjesztésben megnevezett tartozások az adósokon, s illetőleg örököseiken tiszti ügyészi pártfogás mellett vétettessenek meg: mind végre arra is, hogy az ezen felírásban nevezett részint vagyontalan állapotban elhalt, részint elszegényedett alapítóknál küm levő pénzeknek kiutalványozása annyival is inkább rendeltetnék el, mivel azon összegek bevehetetlensége maguknak a bizottmány illető tagjainak tudomásán nyugodott.

Minthogy azonban e tárgyban a bizottmányhoz intézkedés nem érkezett, máskülömben is tiszti ügyészi pártfogás alig nyerethetnék, hanem inkább a bizottmány Horváth Alajos társtagnak, mint egyszersmind az intézet ügyészének buzgalmában bizván — szives közrehatása mellett a tartozások besze-

dését, vagy a máshón beszedendőknek eszközlését reménylené, — s jelenben az aggodalom abban rejlenék, hogy amennyiben a perbeli beadványoknak, itélet íveknek bélyeges papirokon kellene szerkesztetniök, az intézet jelen állapotában, midőn pénztára szenvedőleges helyzetben van, s midőn épen a pénzetlen állapotnál fogva kényszerül törvénykezési térre lépni — azoknak teljesítésére elégtelen leend; — ily helyzetben, — midőn egyrészről Horváth Alajos társtag az intézet pénzeinek beszedésére ismert buzgalmánál fogva felkéretik, — egyszersmind a bizottmányi elnök a cs. k. jövedéki igazgatóságnak, vagy ha szükséges más hatóságnak az iránti megkérésére s annak kieszközlésére bizatik meg, hogy ezen jótékony intézetnek, mint alapítványos tanodának kün létező pénzei bélyegmentesség mellett szedethessenek be törvénykezési úton.

Annál fogva e jelentéshez csatolt sorozatos összeirás ugyanannak kiadatik, szükség esetén az alapitványi ívet, ha bíróság előtti bemutatása kivántatnék — jelentő Gecsey György társtagtól átvehetendvén".

„Ugyanazon alkalommal Gecsey György szóval előterjeszti, miképen azon alkalommal, midőn a fő Msgu g. Schönborn uradalma részéről a tanintézetnek fölemelésére kegyeskedőleg anyagszerek adatni rendeltettek — a Füzesséry Gábor akkori alispányhoz intézett levélben ajánltatván meg az anyagok, — ott azon kitétel fordult elé, hogy a levélhez csatolt jegyzékbeni mennyiség ajánltatott légyen meg. Azonban azon értekezéskor, melyet előterjesztő a kellő anyagok leszállítására nézve tartott a főtisztség illető tagjával — előterjesztő arról értesíttetett, miképen a főtisztségnél létező jegyzék különbözzék az intézetnél levő jegyzéktől s az uradalmiban az épitkezési anyagok kisebb mennyiségben léteznek kitéve, mint az intézeti jegyzékben, s annál fogva a főtisztség csak a saját iratai közt létező jegyzékbeni mennyiséget hajlandó kiszolgáltatni. Ezen körülményben rejlik oka annak, hogy az uradalommal a kellő leszámolás mindezideig sem eszközöltethetett

Ily helyzetben több év előtt az előterjesztő lévén az intézet által a kivánt felirásnak tételére megbízva, azt el is készítette s g. Schönborn Károly ő fő Msgához el is küldötte. — Minthogy azonban kivánt eredvény mindez ideig sem következék be, — a felirási töredéket kellő intézkedés tekintetéből beadja. A bizottmány a folyamodványi töredékben elésorolt okokból azon meggyőződést merítvén, — miszerént, — a nemes ajánlatot tevő g. ő fő Msgának intézkedése az egész tanodának felemeléséhez szükségelt anyagoknak adására volt kiterjesztve, annál fogva, hogy annak kegyes elhatározásával a főtisztségi iratok közt levő és a tanoda épitkezési szereinél csak fele részét magában foglaló s ő fő Msgának aláirásával nem is szentesített, hanem inkább az alispányi hivatalhoz küldött megajánlási levélnek szellemével ellenkező jegyzék — ellenkezésben álljon —: oly végből határozza el g. Bolza József segéd gyám ő Msgának megkeresését, hogy az ajánlatot tevő ő fő Msga intézkedésének szellemében és a felirásbani lényeges körülményeknek kegyeskedő figyelembe vétele mellett — az intézeti jegyzékben foglalt mennyiségnek nehézség nélküli kiadását elrendelni s az által a tanintézet iránti saját kegyeskedését is tanusítani méltóztassék".

E határozat után Bolza József grófhoz e felirat intéztetett az elnök által: Méltóságos Gróf Úr! Az egyes emberbarátok alapítványának utján Munkácson fölemelni czélzott nagyobb tanoda fölépítéséhez néhai g. Schönborn Fülöp Ferencz ő kegyelmessége ezer ezüst frtal járulván, — később annak fia, néhai g. Schönborn Ervin ő magassága — a Beregmegyei akkori első alispány Füzesséry Gábor úrhoz Bécsből 1842-iki évi mart. 12-én kelt levelében azon nemeskeblü ajánlatot tevén, miképen nemcsak a néhai atyja által 1000 pftba tett alapítványnak kifizetését kész elvállalni, hanem azon felül a kivánt czélhoz még az épitkezéshez kellő anyagoknak a beszállítás terhe nélkül, ingyeni kiszolgáltatásával is járuland — ily magasztos tettével, valamint egyrészről — a tanoda fölemelésére oly eldöntőleg hatott, hogy a megye annak felépítését

elrendelni, az ügy vezérletével küldöttséget megbizni és pénztárnokot is kinevezni időszerünek tartotta, úgy másrészről a megyének lelkesedését is felköltötte, mely a tisztelt grófnak a közjólét és mindenek felett kivánatos népnevelés előmozditására vezérlő áldozatkézségét köszönettel venni s emlékének a jegyzőkönyvbeni megörökitését közakarattal elhatározni nem késkedett.

A tisztelt levél tartalmából vonva tehát következtetést — mind a megyének, melly még különben az épitést meg sem rendelte volna, mind a küldöttségnek nem lehetett más, mint azon biztos hitben élnie, miképen a tisztelt gróf az épitkezéshez megkivántató anyagokat egész mennyiségben kegyeskedett megajánlani, s azon reményben fogott hozzá a küldöttség az épitkezéshez, nyugtatta meg a kiszolgáltatott anyagmennyiségeket és emelteté az épületet takarékosság mellett s küzdelmek közt a jelenlegi állapotra

Azonban, midőn a mesteremberek fizetése nagyobbszerü pénzösszeget igényelvén, mint amennyi az intézet pénztárának készletét tevé, a választmány az uradalmi tisztelt főtisztséget 1848-ik évben a készpénzül ajánlott ezer pft. egyrészének kifizetésére megkeresé — nem lehete azon nem várt felelet által meg nem lepetnie, miképen a tisztelt uradalom oly mennyiségben állitván az épitkezési anyagok kiszolgáltatását történtnek, hogy az ajánlaton felüli rész az 1000 pfrt összeget is már meghaladja — a választmány kivánatát teljesithetőnek nem találta.

E szerint a küldöttség az ajánlott anyagok mennyiségét kérdésbe hozottnak, s az uradalmi tiszt. főtisztséget a tisztelt gróf szándokától eltértnek tapasztalván, nem késett az ajánlott anyagok feljegyzését a megyei levéltárban kerestetni, hol azonban azon értesitést vevé, miképen az érintett levél fel nem találtatik, miután azonban azt az alapitványi levéltárban, hol a Füzesséri alispány levél irományai rendezetlenül vannak, sem lehetett a közbejött zavarok miatt meglelni, nem maradt egyéb hátra, mint, hogy az uradalmi jegyzőkönyvek nyomán és iratokból kerestessék kivilágositás, és valóban a néhai Hrehus György uradalmi számvizsgáló, mint a leszámolásra megbizott hivatalnok által nyujtott közlemény a kérdéses ügyet tisztába is hozta.

Találtatott ugyanis két rendbeli jegyzék az 1829-ik évi I. 626ó. 1841 : I. 82ó 161 ; 1847 : II. A 143. §. 3 : I. 87 és II. A 248 §-ig és 21 jegyzői számok alatt, melynek egyikében az épitkezési anyagoknak fele része, másikban pedig az egész szükséglet foglaltatik. Hogy e két jegyzéknek utóbbika küldetett legyen el a nevezett alispányhoz az az uradalmi iratok közt megtalált két levél fogalmazásból derül napvilágra, mellnek egyike szerént az anyagoknak fele, másika szerint pedig az egész szükségleté lett volna megajánlandó, mivel ebben a „fele rész“ kifejezés be nem foglaltatik. — És valószinüleg mind a két tervezet fölterjesztették a tisztelt grófhoz, hogy a szerént, amint vagy felét, vagy egész mennyiségét hajlandó az anyagoknak megajánlani : a két tervnek egyikét szentesittse.

Már pedig az utóbbi az egész anyagmennyiség kiszolgáltatását magában foglaló tervezet fogadtatott el tisztelt ő fő Msga által, ami onnan is kiviláglik, hogy ezen utóbbi fogalmazás egyezék meg tökéletesen az alispányi hivatalhoz küldött 's a levéltárban megtalált eredeti levél foglalatával. Az eként előterjesztett körülményből is meggyőződendik Msgod, miként tisztelt ő fő Msga az épitőmester által kidolgozott előleges költségvetésben kiszámitott egész mennyiségre terjesztette legyen ki nemes ajánlatát s aként legyen annak megtalált levele is értelmezendő és annál fogva méltányolandja Msgod a választmánynak határozott meggyőződését is, melly szerint azon ajánlatot értelmezze.

Én tehát — mind a tanintézeti választmány érzelmeit tolmácsolva, mind a szük létre szorult gyermekek jövendő boldogsága előmozditásában hivatásomnál s hajlamommál fogva buzgólkodva Msgodat és a tisztelt kiskoru gróf szeretett anyját, özv. gr. Schönbornné ő kségét a választmány nevében is szerencsés vagyok, — hogy az elé soroltt okokat és körülményeket figyelemre

méltatva és az ajánló gr. ő fő Mságának nemes cselekményét folytatva, a tiszt. főtisztségnél aként intézkedni méltóztassék: hogy a választmány pénztárnoka és az uradalmi főtisztség közt az anyagok feletti leszámolás az alispányi hivatalhoz intézett levélnek tartalmával, és az ajánló gróf szellemével ellenkező jegyzéknek mellőzésével — az egész anyagmennyiséget tartalmazó másik jegyzék alapján eszközöltessék, a még ki nem adott anyagmennyiség kiszolgáltatásának elébe akadály ne emeltessék és az ajánlott 1000 pft hátralék fizettessék ki, 's e szerént valamint az ajánló fő Msgu grófok nemes buzgalma töltessék be, úgy Mságod is intézkedése által a tanintézet iránti saját kegyeskedését is tanusítani méltóztassék."

A munkáltatás és a pénzkezelés azon megoszlása, mely az előbbeni jegyzőkönyvekben van feltüntetve a bizottság előtt is zavarosnak látszott, mert a legközelebbi jegyzőkönyvben azoknak tisztázásával foglalkozik első sorban. Különben ezen évek bevétele és kiadása a főszámviteli könyvbe soha nem is vétetett be a pénztáros által, mintha nem is történtek volna.

A közelebbi ülés 1856. nov. 12-én tartatott. Rudolf Pál elnöklete alatt Jelen voltak: Szvoboda József cs. kir. szolgabirói küldött, Gecsey György, Román Ferencz, Horváth Alajos, Lang Vida, Desko János, Toborffy Antal, Jászay Antal, Petz Antal. „Román Ferencz társtag előadja, miképen a fentebb hitelesített jegyzőkönyv szerkesztésekor a 8-ik sz. a. tárgyalt két évi számadásból némely oly észrevételek merültek fel, melyeknek tisztába hozását magának a számadásnak pontossága, s az is kivánná, hogy miután a számadó előtt némely körülmények ismeretesek voltak ugyan, de azok nem minden olvasó előtt volnának tudva, a netalán jövendőben származható homály ezen jegyzőkönyv útján világosíttassék fel. Hogy tehát jövendőben minden kétkedés távoztassék és az intézet' szenvedőleges állapota is tisztára deríttessék, szükségesnek véli, hogy legalább a jegyzőkönyvben legyen a kölcsönvétel a befolyt jövedelemtől megkülömböztetve. Mely észrevételek a következő felvilágosítás által szüntetnek meg; úgymint:

A két évi számadás szerint ezen bizottmányi elnök a tanoda felépítésének és felszerelésének siettetése és gyümölcsöző állapotba juttatása tekintetéből összesen 450 pftot sziveskedvén saját pénzéből előlegezni: midőn ily nemes buzgalma a bizottmány méltánylatának tanujeléül ezen jegyzőkönyvben megérintetik, egyszersmind azon összeg az intézet terhéül följegyeztetik és annak a befolyandó jövedelemből megtérítése elrendeltetik.

Továbbá a számadási bevételek közt előfordult s észrevétel alá esett tételekre nézve megjegyeztetik, miképen azok csak azon cimeket teszik, melyek alatt az összegek a munkácsi Rcath. egyháznak pénztárába befolytak, — máskülönben pedig az érintett nevek megjelélésével kitett összegek a Rcath. egyháznak pénztárából vétettek kölcsön a tanintézetnek terhére. Annálfogva e helyütt világosan kitétetik, miképen a tanintézet a mondott pénztárnak háromszázötven ezüst frttal tartozik, az a beszivárgó jövedelemből fogván visszatéríttetni.

Minthogy pedig azon számadások szerint valamint kőmivesekre, lakatosra úgy más mesterekre is több rendbeli pénzkiadások tétetnek; s miután a munkácsi uradalomtól vásárolt építkezési szerekre is kiadások történnek, valamint egyrészről az, hogy vallyon a számadásban részletezett munkák nem voltak-e a vállalkozott mesterek által még a régibb szerződvények értelmében teljesítendők? avagy legalább nem kell-e azon munkáknak árát a régibb szerződvények értelmében fizetendőnek tekinteni? úgy másrészről az is felvilágosítást kivánna, hogy vallyon a munkácsi uradalomtól vásárolt anyagok és építkezési szerek nem sorozandók-é azok közé, amiknek ingyen adása g. Schönborn ő fő Msga által kegyeskedőleg ajánltatott: ezen elésorolt okoknál fogva elhatároztatik, miképen az építkezési számadásnak további vezetésével Lang Vida bizottmányi társtag, mint aki az építkezés folytatását

saját gondoskodása és felügyelete alatt teljesítette s magát már az illető mesteremberekkel is érintkezésbe tette, — aként bizatik meg, hogy a felszerelés berekesztésekor végső számadását beadván, azontúl a további számadás Gecsey Györgyre, ki úgyis az alapítványi pénzeknek pénztárnoka folytatás tekintetéből átadatni fog. És eként a bizottmánynak az aug. 12-ki jegyzőkönyv 8-ik sz. alatti határozata ezen pontra nézve változás alá esik.

Egyébaránt Gecsey György az érintett számadásoknak közlése mellett, valamint a mesteremberekkel leendő leszámolásra, ugy annak is kinyomozására, hogy vallyon a számadásban kitett munkákat nem a régi szerződvényekbeni kötelezettségnél fogva s nem az akkor meghatározott árban valának-e kötelesek teljesíteni? Úgy a munkácsi uradalomtól vásárolt anyagok a kegyeskedöleg adott mennyiségbe nem sorozandók-é? és a régibb szerződvényekkel, fizetési nyugtatványokkal, és a tiszt. uradalom irányában az ajánlott jegyzékkel leendő egybevetés utáni véleményes jelentés adásra megbizatik.

Ugyanezen alkalommal előterjeszteték, hogy amennyiben a tanintézet szükségei ezentúl is nagyobb pénzösszeget igényelnének s azt lehetne reményleni, miképen valamint a közönség közt azok, kiknek az intézet fölsegéléséhez járulni azelőtt alkalmuk nem volt, úgy a cs. kir. nagyon tisztelt tisztikar személyzete is felhivás esetén az intézetet gyámolítani hajlandó volna. Cs. k. megyefőnök ő Nsgának az iránti megkérése indítványoztatott, hogy alapítvány ajánlati ívet kibocsátani és egyszersmind Hám János szathmári püspök ő kegyelmességét is, mint akinek szent célokra, és az ifjuság nevelésére tett számtalan áldozata országos tiszteletet vivott ki, az intézetnek kegyes alapítvány utjáni támogatására megkérni méltóztassék."

Ez indítványok elfogadtatván, „Rudolf Pál szóval bejelenti, hogy az alapítványi összegek hátralékainak beszedése tekintetéből perek bélyegmentessége tárgyában a cs. k. pénzügyigazgatósággal magát érintkezésbe tevén, azon értesítést vette, miképen a bélyegmentesség megadása remélhető ugyan, azonban a megkeresésnek a cs kir. megye főnökségi uton kell felső helyre fölterjesztetnie."

Ezen jegyzőkönyvek alapján a megye főnökéhez három rendbeli fölterjesztés tétetett, kétség és remény váltakoznak benne mindenütt. Első kérvény a megye főnök támogatását kéri a helybeli pénzügyigazgató által teendő azon felterjesztése mellett, melyben az intézetet állami kezelés alá tétetni felsőbb helyen kísérletet tenni igérkezett. A reménytelen állapotok elsorolása után igy foly tovább: „— elárvultan álland az intézet s meg nem fog valósulhatni az alapítók nemes törekvése, s a naponkint szaporodó ifjuság vagy a kellő tudományokbani képezés nélkül maradand, vagy felemésztendi növeltetésében a szülők fáradalmának gyümölcsét és nagyon kevesen leendenek, kik a tudományok égi táplálékát fogják ízlelhetni, hacsak a legmagasabb kormány kegyelme nem nyujtand állami segélyt, melyből fölemeltethessék a tudományok templomának oltára, és fizetéssel látathassanak el azoknak tanitói. Pedig a szükség naponkint s annál érezhetőbbé válik, mivel a polgároknak, magántisztviselőknek, özvegyeknek és cs. k. állami hivatalnokoknak is növekednek számos magzataik, kik pedig fizetéseiket családuk romlása nélkül gyermekeik taníttatására alig fordíthatják. Ezeknél fogva a munkácsi tanintézet — a bizottságnak, ugy a polgárságnak s vidékének, de magának a magas államnak is érdekében állván, s annak létesítését hazai közjónak tekinteni kellvén, — a bizottmány kedves tisztében állónak tartja Nagyságodnak az iránti tiszteletteljes megkérését, hogy a tanintézet ügyét felkarolván és a pénzügyi igazgató úr buzgó törekvését felsőbb helyen pártolván — a nagyobb tanintézetnek Munkácson magas állami költségen leendő szervezését s tanítókkali ellátását a legfelsőbb helyeken kieszközölni méltóztassék."

A második fölterjesztésben, minthogy az épület felállítása felemésztette

az adományokat, a fölszerelés pedig még nagyobb összeget vesz igénybe, arra kéri a bizottság a megye főnökét, hogy aláírások utján hivatalos körében gyűjtéseket eszközöltessen. „Azon körülmény is bátorítja lépteiben ezen bizottmányt, mely szerint megismernie lehetett, miképen a hatóságok és hivatalok újabb szervezésével oly számos tiszti személyzet nyert Bereg-Ugocsa megyében hivatali kört és — annyian alkotnak közülök családot, hogy a bizottmánynak kételkednie sem lehet, miszerint a munkácsi nagyobb tanoda a cs. k. tisztikarnak is meleg pártolására érdemes, s hogy az intézetnek létesítéséhez a cs. k. tisztikar is nemes buzgalommal és részvéttel járuland. De ezen bizottmányt Hám János szathmári püspök ő kegyelmessége előtti kérelemre is bátorítja azon kedves meggyőződés, hogy mélyen tisztelt ő kegyelmessége szent czélokra és az ifjuság növelésére tett számtalan áldozatával s kegyes bőkezüségével országos tiszteletet vivott ki. És ezen okok által vezéreltetve vagyok én szerencsés a bizottmány megbizásából is, hogy tisztelt püspök ő kegyelmességét — az intézetnek pártfogásába s kegyességébe való ajánlása mellett — az iránta mély tisztelettel viseltető Bizottmány részéről — hatályos támogatásra és alapítvány nyújtására megkérni, — és egyszersmind aláirási ivet nyitni s valamint a Bereg-Ugocsa megyei közönséget, hogy azok, akiknek az intézet támogatására még eddig alkalmuk nem volt, buzgalmukat valósíthassák, úgy a cs. k. tisztikar, a cs. k. katonai és várbeli tisztelt tisztikart is odafoglalva — az érintett intézetnek pártolására és alapítványos összegek ajánlása s befizetése általi fölsegélésére kegyeskedőleg felhívni méltóztassék — tisztelettel kijelentvén, miképen a befolyandó pénzösszegeket Gecsey György bizottmányi társtag, pénztárnok nyugtatvány mellett átveendi."

Harmadik felterjesztés a kintlevő pénzek behajtásánál felmerülő bélyegköltség elengedéseért tétetett. Elsorolván a nehéz körülményeket, így folytatja: „Minthogy azonban jelen helyzetben tiszti pártfogó ügyvédet, ki kölcségek viselése nélkül indíthatna az intézet nevében pereket — remélni alig lehet, s hogy a bizottmánynak aggodalma abban rejlenék, hogy a mennyiben a perbeli beadványoknak s ítéleteknek bélyegíveken kellene szerkesztetniök, — az intézet jelen állapotában, midőn pénztára szenvedőleges helyzetben van, s midőn épen a pénz hiánya miatt kényszerül a törvénykezési útra is lépni: az érintett költségeknek viselésére elégtelen leend, — a bizottmány egyedül azon intézkedéstől remélhetne üdvös sikert, ha a bélyegköltségnek viselésétől kegyeskedőleg feloldatnék.

Oly rendelkezés foglaltatik a k. k. perrendtartási törvényekben, mely szerint a perbiró egyes esetekben s beigazolt szegényeknél hivatalból müködő ügyvédet kinevezni jogosíttatik. És épen ezen kegyeskedő rendelkezésnek szelleméből kiindulva — reményli a bizottmány — nemcsak egyes esetre, hanem az ügyvéde által az alapítók s illetőleg örököseik ellen megindítandó minden pereire nézve is a bélyegmentesség engedélyének kinyerését, — mind azért, mert olly közjónak előmozdítását tűzte czéljául, melly a polgári kötelességek egyik legfontosabb ágozatát, az ifjuság nevelését eszközli, s mert ámbár a tanintézetet vagyontalannak s egyes személynek tekinteni nem lehetne, — de — ha — az — költségek viselésével terheltetnék, a nagy közönségévé vált vagyont, magát az intézetnek tőkéjét kellene megtámadnia. Minthogy tehát a bizottmány áhitatos alapoknak kezelője, s minthogy pénztárának szenvedőleges állapotában az intézet vagyonának csökkenése nélkül a tetemes összegre növendő bélyegköltségekkel nem rendelkezhetik: ugyanazon bizottmánynak nevében az iránt vagyok szerencsés Nagyságodat tisztelettel megkérni, miszerint hatályos közbejárásával s pártfogásával felsőbb helyen annak kegyesen leendő megengedését méltóztassék kieszközölni, hogy az érintett jótékony intézetnek, mint alapítványos tanodának kün létező pénzei bélyegmentességnek élvezése mellett szedethessenek be törvénykezési úton."

Ezek után még egy felterjesztés tétetett az elnöklő főpap részéről az 1856-ik évben a megye főnökéhez, mely a bizottságon kívül történt. A levél ime ez: „152 sz. 1856. Beregh kerületi Isk. Felügyelő és Munk. Isk. igazgatótól. Bereg Ugocsa megyei Cs. kir. Főnök Ő Nagyságának! Alólirt a nagytekintetü Cs. kir. Megyei Elnökségnek az e folyó 1856-iki october 4-kén 8043-ik szám alatt a reformata Felekezet Esperestje, tiszteletes Vekerdy Mihály Úr által a Munkácsi köztanodai Intézkedés tekintetében emelt panasza nyomán hozzám intézett hivatalos felszólítására a közlött *A* és *B* alatti mellékleteknek kívánt visszarekesztése mellett következőkben nyílik szerencsém válaszolni: Az 1-sőre. Az mint érdeklett tanodai Intézet anyagi alapitása az ide *C* alá zárt s e rovatban megnevezett egyes adakozók magán ajánlataiból vevé 1839. évben kezdett eredetét; ezen aláirási ivben megnevezett egyének közül is némelyek mai napig sem fizették be ajánlataikat, sőt köztök jelesen mindjárt az 1. alatti tetemes tételbe a mostani ns munkácsi Gk. megyés Puspök bele nem egyezvén, a helyet maga részéről 40 pft. igért, de igéretét még be nem váltotta. — Hogy minő külön jogot követelhet az itteni Református község a Gymnasialis épületben valami elkülönített tanteremnek odaengedésére, kiváltképen miután Munkácson kezdettől jelesen 1790-ik évtől fogva soha felekezeti iskoláról, hanem közös ugynevezett Gymnasiumról — vallás különbség nélkül — volt mindenkor szó — magától értetődvén, miként a vallás saját felekezetü hittanárok által taníttatna. — Ezt kellőleg is szükség képen bele szövén tovább meg kell jegyezni, miszerint az aláírók illetményeket be nem fizetvén, ekép minden pénzforrás megfogyatkozván, ezen körülmény azon szükséget hozta magával, hogy a munkácsi Róm. kath. Egyház pénztárából kellett törvényes kamatra kölcsönöznem, sőtt mivel ez sem vala elegendő, Lang Vitus épitkezési Gondnok, és önmagam is a magán adakozási ajánlatomon felül saját erszényemből előlegeztünk annyi summát, melyből az épület felső emelete is lakhatóvá tétessék, és miután immár a használhatóvá tett felső emeletbe áttétethettek a 2 elemi osztályok és a leánytanoda, azonnal kellett a földszint addig elemi osztályokul szolgált 2 szobát 3 évre egy füszer árusnak bérbe adni, hogy annak évonkénti jövedelméből legalább az említett Róm. kath. Egyház és a fenntjeleltek kölcsöne vissza adatathassék, és a még hiányzó több igazítások is időről-időre fedeztethessenek.

„A felső emelet egyik szobácskájába a városi irnok csak ideiglenesen 's csupán azért helyeztetett: mert a városházának felsőrészéből 2 szoba, melyek egyike az érintett irnoknak irodai szobájául szolgált, előbb ugyan a katonai kórház — jelenleg pedig a katonai számvivő hivatal számára van elfoglalva.

A 2-ikra a második elemi tanító Jankovics Imre úr tandijjának a Város általi fizetése tekintetében megfelelt a Czimzett Város Ns. Tanácsa. — Ezek után a' N. tekintetü Cs. kir. Megyei Főnökségnek kivánatára kötelességemül veszem D alatt tisztelettel bemutatni az ezen iskolai Intézet bizottmányi Tagjainak névsorokat — egyszersmind felfedezvén a következő körülményeket u m.

Az oskolai intézet' előmenetelére a' C. alatti adakozók közzül némelyek befizették ajánlataikat, melyekből befolyt összege egészen az épület' felemelésének elősegéllésére fordíttatott, sőtt a'mint fentebb kifejtetett annak nem elég volta miatt kölcsönzés és előlegezés tétetett. Kamatra kiadható Capitalis léte tehát egyáltaljában nem jöhet elő azon tudva lévő 2000 pfton kivül mellyet néhai b. e. n. m. Gróf Schönborn Károly Ő Exja 1845-ben Fő Ispányi ünnepélyes beiktatás alóli legkegyelmesebb felmentése dijjául egyik Gymnasiális Tanítónak fizetése gyarapítására örök időkre alapított melynek törvényes kamatja 1847-iki October 1-jétől folyóvá tétetvén, abban jelenleg — a Gymnasium mindeddig meg nem alapíttatván — a mostani C. elemi Tanító részesül — utóbb a létesítendő Gymnasium javára esend — reménylvén, miként addig az elemi Tanítók fizetése is kellőleg rendeztetni fog. — b) A fentálló épületből a földszinén kiadott alkalmatosságért évenként fizet-

tetik 400 pft a felsőbb emeletben pedig kiadott egy szobáért 36 f járul — miknek jövedelme, a'mint feljebb kifejtetett a Szükségelt kölcsönzés visszaadására és a további építkezésre fordíttatik, a'miről külön számadás megvizsgálva létezik. Kívánatos lenne a még netalán bevehető ajánlatokat per utján bevétetni, mivel a' barátságos uton tett megkisértések sikert nem láttak."

E levélben a főpap nem egészen úgy beszélt, mint a hogy gondolkodott. Nevezetesen fentebb midőn a pénzügyigazgatónak kérdéseire válaszol, a 6-ik pontban azt mondja a lakásokra nézve, ha az állam szerzeteseket nevezne ki tanítóknak, könnyü lenne építeni, mert elég széles a telek. Azon iskola pedig, melyben szerzetesek tanítanak, nem vallásfelekezet nélküli, mint a megye főnökének adott válaszában mondja; továbbá a tanács 1855-iki okt. 20. 70—71 számu jegyzőkönyvi kivonatában, mely hozzá intéztetett, az irnoki lakást két szobára teszi az emeleten „hogy mostani lakása helyén az oskolai felügyelőségnek fizetni ne kelljen," — „a jelenleg használatába levő két szobát az új oskolába részére átengedni," t. i. fizetés nélkül — méltóztassék. És itt a jelentésben csak egy bérbe adott szobácskáról van szó.

A megye főnöke Tabódy Pál, a hozzá intézett felterjesztések folytán tájékoztatván magát, a kérelem tárgyaira nézve is intézkedett a saját hatáskörében. Megkeresésére a szatmári püspöktől következő válasz érkezett: „Nagyságos Cs. kir. Megye főnök, és Helytartósági Tanácsos úr! Folyó év január hó 9-ről sz. 12564. a Nagyságod által hozzám irt és tisztelettel vett felhivásból értém miszerint Nagyságod ismeretes buzgó közremüködése által Bereg Ugocsa Megye székhelyén Munkácson egy középtanoda felállítása szándékba vétetett, és e hasznos czél eléretése tekintetéből adományok gyüjtése végett, környékbeliek felhivattak. Valamint minden közhasznu intézetnek, úgy leginkább a tanítás és tanulás eszközeinek, melyek az egyházra is legjótékonyabb befolyással vannak, teljes készséggel, és szívesen akarok előmozditója lenni; mindazon által jelen korlátolt körülményeim miatt, abbeli hajlandóságomat valósítani legtöbbször nem vagyok képes, miután más számtalan megyei szükségletek csak nagyon is igénybe veszik csekély adakozhatási erőmet. Azért megenged Nagyságod, hogy ez uttal becses felhivásának eleget nem tehetek, ez úttal azonban magamat a czél előmozditásától elvonni nem szándékom, sőt körülményeim javultával látván az ügy életrevalóságát, tehetségem szerint igyekezni fogok azt előmozditani. Többire kitünő tiszteletem s nyilvánításával maradok, Nagyságodnak Szathmár Márt. 12-én 1857. alázatos szolgája Hám János s. k. Szathmári Püspök."

A püspöki levél és a többi kérvényekre adott válaszok feletti tanácskozás 1857 okt. 3-án tartatott Rudolf Pál elnöklette alatt. Jelen voltak: Semelószki Simeon szolgabirósági tollnok mint a tanácskozás ellenőre, Deskó János, Gecsey György, Jászay Antal, Toborffy Antal, Petz Antal, Lang Vitus, Horváth Alajos. 1. sz. „Olvastatott a cs. kir. Beregh-Ugocsa megyebeli Főnökség 1857-iki Junius 8-án 5315 szám alatt kelt azon értesitése, melyszerint ezen Bizottmánynak 1856 iki Dec. 12-én 190-ik szám alatt a bélyeg jegyek nélküli törvénykezhetés engedése iránt felterjesztett kérelmére a cs. kir. nagymságu kassai kerületi Helytartóság 1857-iki Május 28-ikán 9517. sz. a. kibocsátott Leiratának értelme nyomán tudtul adatik. miképen ha ezen alapitványt cselekvőleg illető pénzajánlatok hátralékainak bevétele végetti törvényes eljárásokra kivántatható bélyeg jegyek nélkülözése csak azon esetre lehetne elnézhető, hahogy az érdeklett oskolai alapitvány egész vagyontalansága hatósági törvényszerű bizonyitványnyal igazoltatik. Az itten érintett oskolai alapitvány, teljes vagyontalanságát a már fenálló oskolai épület egyik szegletén átengedett boltnyitás bérlésének jövedelme czáfolná; mely ugyan a helybeli r. cath. Egyháztól felkölcsönzött összegnek visszafizetésére sem elegendő, mivel mindazáltal a bizottmánynak e részben az Intézet előmozditása szempontjából felterjesztett több okai nem méltányoltattak ezen Leirat immár tudományul vétetett.

2. Ennek folytán az intézet pénztárnokától az ügyésznek átadott hátraléki sorozat tételenként vizsgáltatott meg és a bentírt adósoknak, vagy utódaiknak vagyoni állapotjokkal a behajthatás sikeres kártalanításának biztossága tekintetében is egyesíttetett. — Ezen hátraléki lajstrom az abban megjegyzett meghaltak, elköltözködtek, egyszersmind tellyes szegények kitörlése után az elmaradt hátralékoknak a többieken akár barátságos, akár politikai — akár perenkivüli — akár peres úton és ez alapítvány nélkülözhetlen kölcsegén leendő behajtása végett Horváth Alajos ügyésznek annak idejében leendő számadásos jelentésének bevárása mellett adatik ki, kinek törvényszerü e tárgybani igazolására külön megbízás és formaszerinti ügyvédvallás képen lészen megírandó."

További pontokban bejelentetik, hogy a megye főnök az adakozásra felhívást megtette, melynek következtében az almási szolgabiróságban begyült 7 pf. 40 krt ls beküldi, mely a beregszászi járásból összegyűjtött 9 pf. 22 krral együtt a pénztárba utaltatik.

A következő évek, miután a főépitkezés befejeztetett, a leszámolásokkal teltek el legnagyobb részt. Itt találjuk meg okát annak is, miért nem adatott ki bérbe ifjú Koller Ferencz Gyógyszerésznek, ki a földszinten levő 4 szobáért a felső részt használható állapotba igérkezett hozni. Ugyanis Gecsey György az intézet fáradhatatlan pénztárosa a bizottsághoz intézett jelentését a számadás vizsgálatáról így kezdi: „Tekintetes Oskolai Bizottmány! Köztudomásu dolog a Tettes Bizottmány előtt, miként tisztelt Lang Vida Úr, úgy mint a munkácsi római catholica Egyház Gondnoka 1853-ik évben a Bizottmánynak azon ajánlatot tette, miként a Reat. Egyház pénzét biztosan kamatoztatni szándékozván engedtetnék meg nekie, hogy az oskola épületének szobáit, melynek további építése pénz hijány miatt felfüggesztetett kiépitvén és azokat lakható állapotba tétetvén, és különösen Tóth Károly részére egy lakot felszerelvén, azt a Bizottmány közrehatásával bérbe kiadhassa, igérvén miként az Egyháznak ekképen az intézetbe fektetett pénzét, és annak 6-os kamatait egyenesen a befolyandó házbérből vonván le, időfolytával az épületet tisztán minden költség követelés nélkül fogja visszabocsátani. Ezen ajánlat az intézetre nézve is hasznosnak találtatván, az épittető Bizottmány által elfogadtatott, és az épület szobái további felépítés végett Lang Vida úrnak átadattak, ki is az építést 1853 Jun. 28-án megkezdvén, azt 1858 Dec. 1-jén be is végezte." sat.

Amint az épülettel készen volt a bizottság, véleményében egyszerre nagy fordulat állott be, mely a következőkben nyilatkozik: „1859 okt. 16. Rudolf Pál biz. elnök előterjeszti, hogy miután az alapítók azon óhajtása és az alapítványok föltétele, hogy Munkácson nagyobb tanoda állíttassék — a fenforgó viszonyok közt alig volna elérhető s az azon tárgyban fölterjesztett kérés, hogy a tanítók fizetésére a tanítási országos alapból felsőbb helyről kegyesen nyujtatnék segély, — még elhatározást nem nyert s a folyamodás kedvező eredvényt nem hozott volna, hogy az ifjuság az alapítás létesítésére kedvezőbb időkig is élvezhesse a növelésnek üdvösségét — az elemi főtanodának felállítása vétetek czélul. Mellyre nézve pedig eddig is valamint felsőbb intézkedés közben jöve, úgy a cs. k. nagytekintetü megyefőnökség törekvésének nyomán is már nemcsak tárgyalások, s magának a városi küldöttségnek is közrehatása mellett tanácskozások tartattak, hanem azon ügy Munkács város vegyes tanácsülésének is részvétét kinyerte, és azon álláspontra jutott, hogy a Munkács városi vegyestanács a városi polgár közönségnek javát szivén viselvén, az alkalmazandó harmadik tanitónak fizetését is évenkénti 240 pfba megállapította; sőt mind az alapitóknak, mind Munkács városnak azon ohajtása és az alapitvány tételének föltétele is sértetlenül hagyatott, hogy valamint egyrészről azon intézetben az ifjak sors és valláskülömbség nélkül nyerendenek tanítást, úgy másrészről a hazafiui legmagasztosabb kötelesség is, hogy a tanítás magyar nyelven történjék, teljesen betöltetni fog.

Előterjesztő elnök mind a mellett is, hogy Munkács városnak a legfelsőbb helyről kibocsátott rendelvényekben is teljesen biztosított azon jogát, melyszerint az általa fizetett tanítót kinevezheti, nemcsak tiszteletben tartja, hanem azt minden csorbitástól megóvottnak is tekinteni óhajtja; minthogy mégis a legfelsőbb helyről kibocsátott és a tanintézeteknél sinórmértékül szolgáló rendelvény értelmében a tanitóknak csőd utjáni felhivása huzamos időt venne igénybe, kinevezése pedig formaságokhoz volna kötve és a végeredménynek akénti eszközlését remélni sem lehetne, hogy az elválasztandó tanító a jelen tanév kezdetével hivatását már meg is kezdhesse; előterjesztő pedig, és valamint a megye főnökség, úgy Munkács város tanácsa is iparkodnának, hogy az ifjak már ezen évben is részesülhessenek a tanitás jótékonyságában: illy nézet és a közczél minélelőbbi elérhetésének ohajtása által vezéreltetve a harmadik tanítói hivatalt ideiglenesen és egyszersmind oly czélból is betöltendőnek találná, hogy az alkalmazandó ifju időközben mint próba idő alatt tanítási képességének kitüntetésére is termezőt nyerhessen ugyan abból azonban alkalmazásának állandósítására jogigényt ne emelhessen, hanem inkább Munkács városnak a megnyitandó csőd útján majdan folyamodványilag járulandók közül választásának szabadsága sértetlenül maradjon. Mire nézve a harmadik tanitói állomásnak ideiglenesen leendő betöltése iránti intézkedést szükségesnek tartván, ezen bizottmányt, mint az alapitókat képviselő testületet czélszerü gondoskodásra és intézkedésre felhívja.

Ezen bizottmány tagjai részint az előterjesztő elnök által érintett küldöttségbeni részvétel, részint pedig a városi vegyes tanács ülésébeni közrehatás útján a közbejött intézkedésről értesülve lévén, valamint az előterjesztő elnöknek az elemi főiskola minélelőbbi létrehozása körül kifejtett buzgalmát kedvesen méltányolják, úgy a közczél elérése iránt önmaguk is teljes készséggel viseltetnek. Azonban bármint ohajtanák is a harmadik tanítónak minél előbbi alkalmazását s a tanitásnak még ezen évbeni megkezdését, mégis az ideiglenes alkalmazást azon oknál fogva nem tarthatják czélszerünek, nehogy vagy az ideiglenes alkalmazás a folyamodók többieinek czélhoz jutásában hátrányául szolgáljon, akik tanitási próba időben nem részesülvén, képességük igazolására gyakorlati úton tért nem nyerendenek; vagy pedig az ideiglenes alkalmazás reményeket ébresszen, a melyeknek — netalán egy más egyéniség elválasztásával — történhető meghiusulása fájdalmas érzést, és húzamos időnek jóremény fejében eltöltése, s talán máshon mutatkozandott pályának mellőzése kárt származtasson. Mire nézve előterjesztő bizottmányi elnök a szükséges csődnek, a fentebbiek szellemébeni kihirdetésére és a beérkezendő minden folyamodványoknak Munkács város Tanácsához leendő beadására akként bizatik meg, hogy azontúl a Munkács város által fizetendő harmadik tanító ugyanazon város testülete által elválasztathassék.“

Átesvén az épitkezés nehéz feladatain, csak természetesnek találjuk, hogy most már a benépesítésről kezdtek gondolkozni. Rudolf Pál egész igyekezetét arra fordította, hogy a róm kath. elemi oskola számára foglalja le s ezt azon többször hangoztatott nyilatkozata ellenére is, hogy az intézet valláskülönbség nélküli jellegű lesz, az 1860-iki évben keresztül vitte. Ugyanis egy 1860. márc. 7-én 3808. sz. a. kelt jegyzőkönyv másolata szerint, melynek eredetije febr. 13-áról van keltezve, megállapitották a módozatokat, a tanitók fizetését, tandíjat s a t. mely igy kezdődik: „Aufgenommen zu Munkács bei der B. Ugyocses k. k. Comitat Behörde am 13-ten febr. 1860. Gegenstand. In die Zufolge h. Statthalterei Abtheilungs Erlasses zu Kaschau vom 27. Jänner 1860, z. 24540/5223. 1859 anlässig der beabsichtigten Errichtung einer r. k. haupt schule von dem k. k. Schulrathe Sn. Hochwürden Herrn hette Severin Schmidt verantasste und in Einvernehmen mit der Bereg-Ugocsaer k. k Comitat Behörde mit den Vorstehen und beziehungs weise Vertretete der Markt Gemeinde Munkács gepflogene Verhandlung etc.“ — A hosszu jegyzőkönyv mindenről

intézkedik, a grófi alapítvány kamatát lefoglalja a róm. kath. káplánnak, mint katekhetának sat. A jegyzőkönyvet aláírták: „Severin Smidt mp k. k. Schulrath. — Paul Rudolf mp. Propst u. Pfarer als Schulen Inspector. — Tabódy mp. k. k. Statthalterei Rath und Bereg Ugocser Comitat Vorstand. Pohl mp. k. k. Schulrichter. — Matavovszky mp. k. k. Comiszár als protocolsführer. — Witus Lang mp. Stadtrichter. — Josef Kis mp. l. Richter. — Troll János mp. mag. Ludvig Litschner, Anton Petz mp. Senator. Tutesnyák József Polgár.

Ezen jegyzőkönyv gimnáziumi ügyünk fejlődését semmiben sem mozditván elő, csupán csak keresztezte, azért egész terjedelmében nem is iktatom ide. Hosszu levelezés eredménye ez a kassai tanfelügyelővel és a püspökséggel, mely az iskolai bizottság háta megett történt. A bizottság tagjai anyagi dolgokkal voltak elfoglalva, a szellemi mozgalom háttérbe szorult. Az összes ülésen is ugyan ezeket tárgyalták, mert kételyek forogtak fel itt is, amott is; városnál is; uradalomnál is; tehát azokat kellett első sorban eliintézni.

A nagy nehézséggel felállított egy emeletes épületet nyugati oldalról a Piacz-utcza, délről a Kossuth, régebben Uj-utcza határolja. Keleti és nyugati végében alul-felül egy-egy nagy terem volt 120—140 tanulóra, a közökben 3—3 kisebb-nagyobb szoba; tehát összesen volt benne tíz szoba. A földszinten a középbejáró mellett két kis szoba a szolga lakása volt, mellette két oldalt egy-egy tanterem s a téli tornacsarnok. Az emeleten volt két tanterem, egy természetrajzi és egy természettani szoba; egy könyvtárszoba, mely egyúttal tanácskozó terem, igazgatói iroda és tanári gyülekező szoba volt. Ez épületben tanitottunk 1866—7-től 1892-ig. Rajza a mellékelt képen látható. A számadás végeredménye 1860-ik év végén 8204 frt 26 krt tett. De e számösszegben nem foglaltatik a grófi uradalomtól megajánlott és szerzett anyagok ára. Van azonban több olyan tétel, mely nem az építkezésbe tartozik. Ilyen a megsemmisített Kossuth bankjegy 125 pfrt 45 kr. értékben; továbbá Lang Vida, Rudolf Pál által előlegezett és a róm. kath. egyház pénztárából kölcsönzött pénzek kamatai 513 frt 27 kr.; a városnak a gyalogjáró kiépítéséért megtérített 91 frt 40 kr.; továbbá perköltség, pecsétnyomó készíttetés, a róm. kath. elemi iskolák időnkénti meszeltetése, surolása stb. — A fent kiirt számadási összeg pedig begyült részint az adakozásokból, részint az építkezés alatt álló épület bérjövedelméből. A mint az alább részletesen kimutatott s az ajánlók neveit külön-külön feltüntető sorozatból kitünik; az ajánlatokból begyült összesen 4118 frt 41 kr. pp.-ben, ehez adandó még egy bál jövedelme 40 pfrt teend az összeg 4158 pfrt 41 krt. Maga az épület tehát jövedelmezett az építkezés bevégezteig, szorosan véve 1860-ik év végeig 3969 frt 43 krt o. é.

A munkácsi gimnaziumra ajánlók névsora.

	Ajánlott		Befizetett			Ajánlott		Befizetett	
	pfrt	kr.	pfrt	kr.		pfrt	kr.	pfrt	kr.
Ekker Ferenc, főesp.	40	—	40	—	Dohovics Bazil . . .	50	—	—	—
Rudolf Pál, alesp. .	200	—	200	—	Komjáthy Péter . .	20	—	18	09
Freiseisen Dániel. .	50	—	50	—	Petz István	20	—	20	—
Leszkay Ignácz . . .	100	—	10	—	Petz Antal	20	—	20	—
Pitz Antal	40	—	40	—	Kőszegy Imre, lelk.	30	—	30	—
Lang Vitus	100	—	102	—	Vokurkó Antal . . .	20	—	20	—
Komka Vincze . . .	80	—	63	—	Pemp Antal	10	—	3	20
Koller Ferencz . . .	40	—	10	—	Ruzsák Ferencz . .	30	—	—	—
Klinkárt Károly . . .	100	—	40	—	Buzinkay Mihály . .	20	—	20	—
Szabó, archivarus .	10	—	10	—	Stéger Pál	10	—	10	—
Spery Leopold . . .	40	—	13	20	Kepler Antal	15	—	5	—

	Ajánlott		Befizetett			Ajánlott		Befizetett	
	pfrt	kr	pfrt	kr		pfrt	kr.	pfrt	kr.
Láposi Lajos	20	—	—	—	Kébli János	2	—	2	—
Bősz Károly	20	—	20	—	Babinecz Mihály . .	10	—	—	—
Szenkószky László .	20	—	—	—	Kébli József	5	—	5	—
Rehus György . . .	20	—	—	—	Keresztes Péter . .	2	—	—	—
Rik Antal	40	—	40	—	Piller Károly	3	—	3	—
Vokurkó József . . .	20	—	20	—	Borköles László . .	1	—	—	—
Krakora József . . .	10	—	5	—	Ivásko János	1	—	—	—
Munkács város . . .	4000	—	3040	41	Szauka László . . .	1	—	—	—
Eötvös Tamás . . .	20	—	20	—	Séber Mihály	1	—	—	—
Bay György	40	—	—	—	Popovics László . .	1	—	1	—
Buday István	20	—	20	—	Dobai János	2	—	2	—
Gecsey György . . .	10	—	10	—	Veisz Mátyás	1	—	—	—
Komlósy Károly . .	5	—	5	—	Klinkó Sándor . . .	4	—	4	—
Buday Károly	10	—	10	—	Taigler György . . .	2	—	—	—
Hunyady András . .	10	—	—	—	Oravecz Márton . .	1	—	—	—
Gorzó Ferencz . . .	10	—	10	—	Stefek Imre	1	—	—	—
Horváth Alajos . . .	10	—	10	—	Beregszászi járásból	9	22	9	22
Szalay Ferenc . . .	5	—	5	—	Stefek József	1	—	—	—
Cseh János	4	—	4	—	Stark András	2	—	2	—
Polchi Gáspár . . .	10	—	6	—	Pankóczki István . .	1	—	1	—
Ilosvay Gedeon . . .	10	—	9	—	Svartz Johan	1	—	1	—
Veszprémi Elek . . .	10	—	10	—	Böhm Johan	4	—	4	—
Vimmert János . . .	40	—	40	—	Zavatzki Anton . . .	2	—	2	—
Francz Antal	40	—	40	—	Svartz Andreas . . .	1	—	1	—
Francz Fridrik . . .	40	—	40	—	Strompl Leopold . .	1	—	1	—
Lang János	40	—	40	—	Pohli Philip	1	—	1	—
Tusnyák István . . .	30	—	30	—	Frank Johan	1	—	1	—
Kisztel János	20	—	—	—	Sanger Lohrenz . .	1	—	1	—
Telenkovics Ferencz	10	—	9	48	Gabriel Frind	—	40	—	40
Rudolf Miklós	10	—	10	—	Cuhdelaz Vincenz .	1	—	1	—
Rollek János	10	—	10	—	Tisa Andreas	1	—	1	—
Vank Konrád	10	—	5	—	Bontschina Tamás .	—	12	—	12
Forgács János . . .	10	—	10	—	Joseph Simanek . .	—	12	—	12
Vibirál József	20	—	—	—	Tanzer Andreas . .	—	12	—	12
1839—40-iki ország-					Theisz Dániel	—	12	—	12
gyülés	460	—	460	—	Tanzer Michl	—	26	—	26
Gr. Schönborn . . .	1000	—	1000	—	Smidt Paul	—	20	—	20
Popovics Bazil, m.					Schándor Johan . .	—	12	—	12
püsp.	40	—	40	—	Skulteti Stefan . . .	—	12	—	12
Gr. Rhédey László .	200	—	—	—	Fiderenzel Matias .	—	12	—	12
Döbrentei László . .	20	—	20	—	Keil Johan	—	12	—	12
Babics András . . .	10	—	10	—	Schütz Anton	—	12	—	12
Behr Leonhard . . .	5	—	5	—	Habafschik Simon .	—	12	—	12
Magyar Ferencz . .	5	—	—	—	Maleta Juro	—	12	—	12
Licsner Lajos	3	—	3	—	Pilath Jakab	—	12	—	12
Punkt József	4	—	—	—	Fiderenzel Paul . .	—	20	—	20
Fogarasi Ferencz. .	1	—	—	—	Greya Baltazár . . .	—	10	—	10
Egresi László	1	—	1	—	Ochs Ludvig	—	20	—	20
Rauch Ferencz . . .	2	—	—	—	Fiderenzel Matias .	—	20	—	20
Nemes Menyhért . .	1	—	1	—	Kuchta Johan. . . .	—	12	—	12
Hesz István	2	—	—	—	Lang Anton	—	12	—	12
Vanczurka Mih. . . .	1	—	—	—	Verbofszky Anton .	—	12	—	12

	Ajánlott		Befizetett			Ajánlott		Befizetett	
	pfrt	kr.	pfrt	kr.		pfrt	kr.	pfrt	kr.
Pragner Tóbiás . . .	—	12	—	12	Ripka Janó	—	20	—	20
Nohavitsku Vendelin	—	12	—	12	St. Willossek	1	—	1	—
Mischkar Jano . . .	—	12	—	12	Sorochnavetz Mih. .	—	20	—	20
Verbofszky Johan .	—	12	—	12	Novotni Vincent . .	1	—	1	—
Balles Stefan	—	10	—	10	Dragonszki József .	2	—	2	—
Guste Martin	—	10	—	10	Walder Mihály . . .	1	—	1	—
Kochan Miso	—	10	—	10	Hochholczer.	3	30	3	30
Lang Martin	—	10	—	10	Kimák Theodor f.				
Russin Stefan. . . .	—	10	—	10	viznicei lelkész . .	2	30	2	30
Strama Andreas . .	—	12	—	12	Kustán József				
Klein Johan.	—	10	—	10	szolocsini lelkész .	1	—	1	—
Vuts Anton	—	20	—	20	Partl, postakezelő .	2	30	2	30
Payer Matias	—	12	—	12	Kovács Károly,				
Peytag Sámuel . . .	—	10	—	10	számtartó	5	—	5	—
Schossel József. . .	—	12	—	12	Lipeczki János				
Spissák Stefan . . .	—	20	—	20	szolyvai alesp. . .	5	—	5	—
Holletsek József . .	2	—	2	—	Ilosvay Lőrincz . . .	1	—	1	—
Vimmer Anton . . .	—	20	—	20	Ilosvay Rudolf . . .	2	—	2	—
Strömpl Johan . . .	1	—	1	—	Vaszko Bazil, lelk. .	1	—	1	—
Schossel Anton. . .	—	20	—	20	Fankovits Sánd. lelk.	1	—	1	—
Linz Carl	—	20	—	20	Gerevics Tódor . . .	—	30	—	30
Fischer Mitro	—	20	—	20	Ilosvay Sándor . . .	1	—	1	—
Bobák Johan	—	10	—	10	Gerevits Tódor . . .	1	10	1	10

1861-ben a politikai élet rövid felcsillanásával a gimnázium ügyében is némi változás állott be. Rudolf Pál, a bizottság elnöke, szathmári kanonokká lépvén elő, a megye Freyseysen Gyulát, mint alispánt, bizta meg az elnökséggel, ki néhai édes atyja örökébe lépvén, meleg érdeklődéssel viseltetett az ügy iránt. De az alkotmányos korszak csakhamar letünvén, működése ez irányban még kezdetét sem vehette. 1862. szept. 15-én 947. sz. a. Munkács város közönsége részéről intéztetett felterjesztés gr. Pálffy Mór helytartóhoz több ügyben, melynek első része a gimnáziumról szól eképen: „A nevelés és tanítás ügyben odajutottunk, hogy mind fiú mind leánynevelő közös intézeteink vagynak, melyek létezésüket s fennállásukat nagyobbára a városi közpénztárnak köszönik, de elismerést nyilvánítunk az egyes buzgólkodóknak is, kik adakozásukkal ezen közös fitanintézet létrehozását elősegíteni jók voltak.

Leánynöveldénk oly állapotban van, hogy ott a leánygyermekek magokat a közszükségig kiképezhetik s erre nézve a lakosságnak, a szülőknek általános megelégedésük tapasztalható — a midőn ellenkezőleg nagy elégedetlenség mutatkozik a fitanintézetre nézve a szüléknél azért, hogy itt csak a 3 elemi osztályig tanulhatnak gyermekeik s ha tovább akarják tanítatni a gimnáziális osztályokra, nagy költséggel kénszerülnek tovább menni velük. És ezen hijjány, ezen fogyatkozás onnan származik, hogy a városnak nincs módjába gimnáziális tanítókat is tartani, mert az elemi osztályba jelenleg is 2 fitanttót és a leányneveldébe szinte 4 nőnevelőt fizetvén évenként ez is oly mennyiségre rug fel, mely a város jövedelméhez aránylag legnagyobb részét teszi kiadásainak. Alázatos kérelmünk azért odajárul, hogyha többet nem — legalább 4 gimnáziális osztály létrehozását az országos vallási alapítványból kegyelmesen eszközölni méltóztassék."

Ezen föliratra a Helytartótanácstól következő válasz érkezett: „3936. Méltóságos Főispáni Helytartó Úr! Munkács város közönségének abbeli folyamod-

ványa következtében, hogy ott egy algimnázium felállítassék Méltóságod ezennel felhivatik, miszerint tekintettel az ezen vidéken létező gimnáziumokra, melyek közzül főkép az Unghvári Főgimnázium Munkácshoz oly közel van, hogy az ottani vidék lakossa szükségletét mind vallási mind pedig a legujabban rendszeresített román és ruthén nyelv tanszékék által nemzetiségi szempontból kielégíteni látszik. az iránti nyilatkozatát valjon a helyi és vidéki viszonyoknál fogva egy algymnasiumnak Munkácson leendő felállítása okvetlenül szükségeltetik-e, az azt netán indokoló körülmények és érdekek részletes előadása mellett mielőbb ide terjessze föl. Minthogy továbbá az esetben is, ha e gymnasium felállítását, mely az első évben a tetemes felszerelési költségek miatt 7726 frt, a következőkben pedig évenként 5726 frt összeget igénybe venne, a helyi és vidéki érdekek szükségessé tennék, az a létező tanintézetek költségeivel is már túlterhelt országos tudományi alaprai való tekintetből csak az esetben lenne eszközölhető, ha ezen tanintézet felállításánál legközelebb és leginkább érdekelt Munkács városa e czél eléréséhez pénzbeli vagy egyébb anyagi áldozatokkal és segélyzéssel hozzájárul. Méltóságod egyuttal felhivatik, miszerint Munkács városát e részbeni nyilatkozatra felszólítván, azt s a város vagyoni állását, évi jövedelmeit és kiadásait s a mennyiben ez utóbbiakat községi pótadóval kéntelen fedezni ebből e folyó évben minden adóforintra eső összeget s e város országos fejedelmi egyenes adójának mennyiségét magában foglaló kimutatást és a legutóbbi helybenhagyott költségvetés kiséretében ide mutassa be. Budán 1863. évi Január 17-ikén. Priviczer István s. k.". — E leiratot Tabódy Pál főisp. helytartó a következő kisérő levéllel küldötte a városi tanácshoz: — midőn a Helytartótanácsnak 3936 számu kegyes intézményét — az abban megrendelt nyilatkozatnak — hozzám mielőbb leendő beadás végett közölném, nem mulaszthatom el, hogy a kérdéses algymnasium létrehozásának buzgó pártfogásukba ajánlása mellett a Tettes városi Tanácsot föl ne kérjem — miként tekintetbe véve ezen üdvös czél elérésének Munkács városának anyagi gyarapodásával egybekötött szellemi felvirágzását s azon valóban leendő kedvező helyzetét, hogy a város polgárjai nagyobb kiadásoktól megkimélve, gyermekeiknek szellemi kiképeztetést saját szemeik előtt fogják helyben eszközölhetni; a nevelés magasztos czélja érdekéből is e részbeni nyilatkozatát várakozásomnak megfelelőleg sziveskedend benyujtani. Isten áldását kivánva ezen ügy elintézésére, magamat becses figyelmébe ajánlva sat. 1863. febr. 7."

A község tanács 1863. febr. 15-én tartott ülésében 2/143. sz. alatt következőleg intézkedett: „Mielőtt a gymnasium létrehozása iránt intézkedés tétethetnék, szükségesnek látja a község tanács elsőbben is az elemi oskolák tökéletes szervezése iránt intézkedni s már a mult 1861-ik évi febr. 21-én tartott községtanácsi 39. számu határozat alapján e czélból egy városi küldöttség ki is neveztetett, mely munkálatát e tárgyban még eddig be nem fejezvén, azon küldöttség tagjaihoz, Pásztélyi János*, Schuller Sámuel, Kralovánszky László, Weisz Károly községtanácsnokok, a beltanácsból Klimkó Sándor és Ferenczi Antal, póttagokul jelenleg kineveztetnek s hozzájok ezen felhívás a főisp. Helyt.-nak a másolatban közlött helytartósági k. intézménnyel a kérdésben levő oskolaügy tárgyában kivánt nyilatkozat elkészítése végett kiadatni határoztatott."

A bizottság erre a következő szükmarku javaslatot tette: „Tekintetes Község Tanács! A város Tanácsa által Gróf Pálffy Mór kir. Helytartó Ő N.-Méltóságának itt helyben már kellő épülettel is ellátott algymnasium létesítése iránt mult év szept. hó 15-én benyujtott folyamodványára a megyei főispáni Helytartóság mult hó 7-én 129 szám alatt Tanácsunkhoz leérkezett értesítés mellé csatolt Magyar kir. Helytartótanács 3936. számu kegyes intéz-

* Ma kuriai biró.

ménye tárgyalása folytán m. hó 15-én 2. sz. alatt hozott községtanácsi intézkedésben kiküldetve lévén összhangzólag a városi képviselő közgyülés 861. 39. számu határozatának szellemével valamint a helybeli néposkolák, úgy a gymnasialis tanulmányok alapját tevő normalis iskolákban tanítással foglalkozó tanítók fizetésének megállapításával azonos fentebbi intézetek szervezésén felül tekintve a városi pénztár átlagos állását és ahoz mérőleg egyszersmind a hivatkozott Helytartó tanácsi magas intézkedés kivánalmait is kielégítő, de a közohajtás követeléseinek tárgyát tevő gymnasium létesítésére szükséges évi költségnek a város által ajánlat útján leendő mirészbeni létesítésének megállapitására, alólírottak küldöttségileg a városi jövedelmek és kiadások tüzetes áttekintése után következőkben állapodtunk meg:

1-ör. A legalsó elemi, vagyis két katholikus és a protestáns népiskolák tanítóinak, mint az első osztályu normalis tanítóknak eddig magány alapítványból járó fizetését a város közpénztárából egyenként 100 fttal javasoljuk megjavítatni; hozzá különösen a gc. és protestáns népiskolák fűtésére évenként hat-hat öl 3′ tűzifának megajánlása járulván, a r. k. népiskola részére Turcsányi János úgy is mint orgonista, de úgy is mint trivial oskola tanító az uradalomtól nyervén 12 öl tűzifát, ezen adományozási kiterjesztését nem véleményezhetjük.

2-or. A gymnasialis tanítás alapját tevő 2-ik és 3-ik normalis oskola tanítók fizetése már úgy is meglévén 859-ben 740 ftal ajánlva ezen összvegben a tanítással működő két tanárt egyenlő részben javasoljuk részesíteni, megajánlandónak véljük a már eddig is adományozott oskola fűtési 12 öl 3′ tűzifát.

3-or. A gymnasialis tanintézet felállításához és tanítóinak fizetéséhez Munkás város közjövedelméből az ezen nemes czélu törekvésnek megindításakor tett ajánlatot nem számszerinti kitételben, hanem inkább elvben és pedig teljes odaadással látván üdvösnek és czélravezetőnek a küldöttség, bárha előre meg nem határozhatja is, hogy a tanítók fizetése miképen fog berendeztetni, — áthatva lévén a nevelési ügy iránti melegérzettől és legnemesebb áldozatnak tekintvén a jövő nemzedék kimüveltetéséből származó eredményre hatni, — a két alsóbb gymnasialis tanítók fizetését a szerint amint az a Nmságu Magy. kir. Helytartó Tanács által megállapítatni fog az eddigi ajánlattal összhangzólag elválalhatónak véleményezi.

Ugyanezen gymnasialis alap anyagi szükségei fedezéséhez még megajánlandónak tartja az oskolák fűtésére megkívántató negyven öl 3′ tűzifának természetbeni kiszolgáltatását.

Mi vezette a küldöttséget különösen az elemi (nép) iskolák a felállított alaponi berendezéséhez bár szükségen kivül, kéntelenek vagyunk megemlíteni, hogy a Munkács külömböző felekezetü lakosságának eddig is fenállott elemi tanításánál alkalmazott tanítói lévén, mindenkor — midőn az itt szóban forgó nevelési ügy tárgyaltatott, különösen amiatt, hogy a város jövedelmi alapból az egyik kath. és protestáns tanítók nem részesítettek, — részint surlódások, részint oly kifakadások merültek fel, melyeknek kibékítése és megszüntetése már csak azért is szükségessé vált, hogy e nem helyes eredetü viszálkodás a nemesczélu ügyet meg ne akassza. — Akként véli tehát a küldöttség az elemi tanítási módot felosztatni, hogy a bevezető tanítása a gyermekeknek a most is fenálló külön felekezetü lakosság tanítói által vezettessék, s mint az elemi osztálynak kezdeményezése tekintetvén, ezen oskolák tanítói külön-külön a városi pénztárból 100 ftal osztr. ért. jutalmaztassanak.

Ugyancsak az elemi nevelésnek két felsőbb osztálya már az oskolai tanrendszer emelkedettebb fokozatához mérten a gymnasialis épületben s városi közpártfogás alatt álló alapból, s külön két tanító által vezettetvén, fizetését azon 740 ftból vegye, és pedig egyenlően felosztva, mit a város bel- és kültanácsa már eddig a tanítási alapra közpénztárából magajánlott;

az ezen főelemi oskolákban fizetni szokott tandijjak beszedése és hová fordítása iránti intézkedést a küldöttség a Tekintetes község Tanács intézkedésétől várja.

A gymnasialis két alsó tanító fizetésének alapjához és a város ajánlatához befoglalólag hozzászámította a küldöttség azon 126 ftokat is, melyek a fmtságu gf. Schönborn család nemes adományozásából eredett 2000 ftnak időnkéntes kamataiból befolynak.

Midőn tehát e véghetlen horderejü szentügy mihamarábbi eredményre czélzó véleményünket az ⁄. alatti költségvetés bemutatása mellett előterjesztjük, tisztelettel vagyunk sat.“ — Kiváncsiságból megemlítem, hogy a bemutatott költségvetésben a bevételi rovatok összege 17.720·57 ft., s a kiadások összege 15117·71 frtot tett; holott ma a nevelés ügyi kiadása jóval többre megy évenként.

A község-tanács ezen véleményes javaslatra az alábbi határozatot hozta 1863. marc. 10-én tartott gyülésben: „A munkácson felállítandó gymnasialis tanítás, mint ami a lakosság ohajtásának s az idővel együtt fejlődő míveltebb kor kivánalmainak jellemző előhaladását mutatja a jövendőségnek, a buzgó szülők és pártfogók legnemesebb törekvésének tekintvén a községtanács, és ezen szellemi előhaladásból biztos felvirágzását merítvén a jövő kort alkotó munkácsi nemzedék kimíveltetésének, örömmel ragadja meg az alkalmat a város közjövedelmeiből e czélra a még most nem annyira nélkülözhető, mint inkább teljes törekvéssel szaporitandó közjövedelméből áldozatot hozni, — mely tekintetből a küldöttség véleményét az oskolai alapoknak jövőre is fenálló biztosítással, de egyszersmind következő módosítással fogadja el:

1-ször. Két gymnasialis tanár fizetésére a fmgu gr. Schönborn család által megajánlott 2000 pft alapítványi tőke után járó 120 pft, vagy o. é. 126 ftnak betudásával és pedig aként, hogy ezen két tanárok a fizetésben egyforma arányban részesítessenek egy ezer kétszáz o. é. ftokat évnegyedes osztalékokban mindenkor utólagosan fizetendőket elfogad és határoz.

2-or. Az oskolák fűtésére a küldöttségi véleményben foglalt famennyiség helyébe évenként 24-öl 3′ tüzifának kiszolgáltatását és kifuvározását elrendeli.

3-or. Mennyiben a közelebbi pontban érdekelt grófi nemes alapítvány kamataiból eddigelé Turcsányi János elemi tanító és orgonista 60 ezüst, vagy o. é. 63 ftokat fizetésjavításként nyert, az alapítvány czéljától s az alapító rendelkezésétől elvonni az érdekelt összeget nem lehetvén s annak eddig is ily módon lett elhasználását a községtanács nem helyeselhetvén, a felöl a megyei oskola bizottmány azon kéréssel rendeltetik értesíttetni, hogy azt f. évi április 1-ső napjától kezdve fizettetni szüntese be, mivégből a közelebbről érdekelt oskolai bizottmány — valamint a felett is, hogy a szóba forgó gymnásium felállítására pártfogásával járulni s azt köréhez mért támogotással gyámolítani méltóztassék, — megkereséssel felhivatni határoztatott:

4-er. Hogy a küldöttségi véleményben hivatkozással érdekelt s az 1859-iki községtanácsi idevonatkozó határozattal biztosított normalis két tanító fizetése mint a tanintézet rendszerével kapcsolatos intézkedés tellyes világosságban együtt és egyszerre áttekintethessék, szükségesnek találta a községtanács e helyen azok fizetését is ismételten s akként felemlíteni, miként az a fizetési alap és módra nézve hasonlóságában a gymnásiális tanítók fizetésének egyarányu mennyiségben 740 pftokból, vagyis o. é. 777 frtokból fog tellyesítetni, az ezen tanintézet iskolái fűtésére megajánlott 12-öl 3′ tüzifa kiszolgáltatásával együtt.

Végre kijelentetik, hogy a gymnásiumi tanítók részére megajánlott fizetési összegeknek folyóvá tétele a n. m. m. kir. Helytartótanács megállapítása s a gymnásiumi rendszer életbe léptetése idejére hagyatik fen, — a mennyiben pedig az etekintetbeni ajánlata által a városi közönség a 2 gymnásiális szék alapításához is jelentékeny áldozattal járult, az ide alkalmazandó tanítók ajánlása s illetőleg kijelölési jogát fentartja.“

Érdekes a fenti jegyzőkönyv alapján tett átirat az iskolai bizottsághoz, melyből oly hang érezhető ki. mintha a Httótanács a gimnázium felállítását már azonnal foganatosítaná is akarná: „Tekintetes oskolai Bizottság! Munkács város közönsége áthatva a nevelés ügynek a közállományra, a polgári társaséletre, sőt a családi viszonyokra is elvitázhatatlan üdvös befolyásának érzetétől. Kérelmezése folytán a helyben felállítani régen ohajtott algymnásium kérdésében a M. k. Httó Tanács pártfogásának kétségtelen jeleként leérkezett magas leiratra elhatározta a magas kormányszék által status alapból megajánlandó tanítói fizetésekhez közpénztárából évenként 1200 ftal járulni, beszámítva a Nmgu gr. Schönborn család által e czélra alapítványkép megajánlt 2000 frt tőke utáni 6% kamatjárulékot is, azaz 126 frtot o. é., minthogy azonban ezen kamat egyrésze, vagyis 63 frt o é. eddig illetéktelenül Turcsányi János néposkola tanító részére folytonosan ki is szolgáltatott, — annak beszüntetése és kamatozóvá tétele pedig a városi közönséget nem illetheti, annálfogva míg egyrészt ennek folyó évi ápril hó 1-től leendő foganatosítására a Tek. oskolai bizottmány azon okból is minthogy mind a három elemi tanító részére ez naptól a város közpénztárából megajánlott 300 frt már folyóvá tétetni megrendeltetett, — tisztelettel felkéri, — úgy másrészt mellőzhetlennek tartja felemlítését annak, miszerint a gymnáziális helyiség a M. k. Httó Tanács által jóváhagyatott tervszerint még ez ideig sem épitetvén fel, — a tanítási mostani rendszer pedig annak kiépítését elodázhatlanul követeli, ennek mihamarábbi megkezdését és az ezen költségek fedezéseül szolgálandó s nagyrészben meglevő pénzekről számádás megtételére vonakozó intézkedést elhatározni méltóztassék. A fontos ügyben érdemleges gyors intézkedést remélvén."

A fenti jegyzőkönyv alapján megtétetett egyszersmind a főisp. helyt. utján a jelentés a városnak a gimnázium felállításához megajánlott tételekről is némi összevonásával az ott elmondottaknak, és ezen új érvvel támogatván még a város kiadásait: „szent és a kebelben rejlő jutalom boldogító bírásáért hevült fel e közönség akkor is, midőn az 1859-ik évtől itt létező irgalmas nénék vezetése alatti nőneveldére az évi 1000 fortot, 36-ől tüzifát és egyébb kellékeket felajánlotta és folyóvá tette; — Ezeknek előre bocsájtása után Méltóságodot, midőn a közjóért buzgólkodó törekvésünk kegyes pártfogására mély alázattal kérjük az ügy szentsége iránt addig is tapasztalt magas részvéte iránti édes reményben öröklünk, s az e tárgyban keletkezett községtanácsi végzést és a város jövedelméről s kiadásairól szólló kimutatást ·/. 2/. alatt tisztelettel mellékeljük."

Ezen korán fakadt reményeket azonban csakhamar lehervasztotta a következő levél: „668. sz. Bereg Megye főispáni helytartójától. Tekint. Munkács Város Tanácsának. Miután a Munkács várossában felállíttatni kért 4 osztályu gymnasium a város közönsége által két tanár fizetésére ajánlott 1200 frt, és a Gr. Schönborn által tett alapítványi tőke után járó 120 ft kamat levonásának megnyítása első évében 6406 f., a következő években pedig 4406 frtot a tanulmányi alapból venne igénybe, a mely alap már szerfelett terhelve lévén, ez új intézkedést annál kevésbbé fedezhetné, mert némely már fenálló tanintézetek szervezése folytán tetemesen fog terheltetni, részint ez — részint pedig azon okból, mivel az Ungvári, Szathmári, S.-A.-Újhelyi és Szigeti gymnasiumok Munkácshoz nem igen távol lévén, a népesség e részbeni igényeinek meg van felelve, — a kérdéses munkácsi gymnasium felállítása a N. M. M. Királyi helytartó tanács által tárgyalás alá nem vétethetett. Miről a f. év Junius 6-ról 38311. sz. a. kelt magas rendelete értelmében ezennel értesítem."

A községtanács a főisp. httó utján kapott értesítést a következő határozattal vette tudomásul: „Ezen magas intézményben foglalt értesítést a városi községtanács annál is inkább leverő hatással vette, mert midőn a 4 gymnasialis oskolának Munkácson leendő létrehozását a helybeli lakosság és szomszéd

vidékiek érdekéből ezen városi előljáróság annyi áldozatkészséggel és lankadást nem ismerő buzgalommal czélul tűzte ki s ezáltal a népnevelés és tanítás magasztos ügyét könnyíteni s felvirágoztatni igyekezett, távolról sem gondolt arra, hogy a város e részbeni buzgó törekvésében a magas kormány által is ne gyámolittassék, ugyanazért az értesítő intézményben felhozott okok a munkácsi oskola gyámolítására nézve ez idő szerint csak elhalasztók és reményleges várakozásban tartók, — de nem véglegesen elutasítóknak tekinthetvén, — a városi községtanács nézete odairányul, hogy e tárgyban a megyei oskolai bizottmánnyal egyetértőleg Ő cs. kir. ap. felsége egy alázatos felterjesztésben alázattal megkéretnék az iránt, hogy a Munkácson felállítandó 4 gymnasialis oskola tanárainak egyrészbeni javadalmát az országos tanulmányi alapból szinte pártfogólag gyámolítani kegyeskednék."

Mint látjuk a határozatból a szigoru elutasító leirat nemcsak meglepte, de meg is döbbentette a községtanács tagjait, azonban kitűzött céljától nem tántorította el 's még mindég a jobb jövő reményével kecsegtette magát. Figyelmét és gondoskodását egy kis ideig az elemi iskolák rendezése foglalta el, a melyet 1847-ben kezdett meg, midőn a megyei bizottság a létező magánintézetet bevitte intézetébe s viszonyainak rendezését is megkezdette. Akkor igérte meg a város Jankovics Imre folyamodványára, „hogy évenkénti fizetésébe a városi pénztárból mindaddig, mig másnemű út azt szükségtelenné nem tenné, kétszáz ezüst frt adassék."

1865. okt. 7-én tartott tanácsülésben Szikszay Károly és Jankovics Imre mozgatták meg az ügyet kérvényt adván be, „melyben ők mint magánvállalkozók Munkácson a 4 gymnasialis osztályt f. évi okt. 1-től e célra általuk kiszemelt tanítók vezetése s felügyeletük alatt életbe kívánják léptetni, — addig is mig erre felsőbb helyről a nyilvánosság megadatnék, felkéri a községtanácsot, hogy az algymnasium gyámolítására a város által adatni elhatározott 1200 frtot most már a tanárok részére folyóvá tenni s a városi pénztárnál utalványozni méltóztassék."

A tanács határozata e kérvényre a következő: „A tanítási tervezetről, a tanítni akarók képességéről és a fizetés módjáról a községtanács felvilágositva nem lévén, folyamodók ennek a jövő keddig leendő beadására utasíttattak." Egyidejüleg a városi Kültanácshoz ezen kérvényt adták be: „Munkács város nemes tanácsa rég időktől azon törekedett, hogy Munkácson egy Gymnasiumot alakítson, mely törekedésében Bereg megye T. Karai 's Rendei segédkezet nyujtának, kiknek is e célra megindított gyüjtések utján bejött könyöradományokból a nemes város hozzájárultával sikerült is a város közepén egy vallásküläbség nélküli Gymnasiumnak alapját letenni s a fenálló épületet létrehozni, de benne a tanítást eszközölni nem, kivéve a 49-ik év végeig benne tartott magán Gymnasialis 's a jelen ideig 4 osztályu elemi tanítást. A nemes város a népnevelés ügyét szivén hordva 1851-től fogva 1860-ik évig majd minden évben a Gymnasium felállítását mint azt a felvett jegyzőkönyvek igazolják az illető helyen szorgalmazni el nem mulasztá, de kecsegtető reménynél soha egyebet nem nyert. Alólirtak nem haszonvágy — hanem a nevelés iránt viseltető nemes indulattól indítva 's a N. M. M. Kir. Htó Tanácshoz folyamodva a' mostani tanrendszerhez alkalmazottan az Ungvári k. fő Gymnasium gondnoksága 's felügyelete alatt egy 4 osztályu al Gymnasiumnak felállítására engedélyt nyerni szerencsések valánk, de mint magány emberek a 4 osztályt egyszerre felállítani képességet magunkban nem érezvén — azt egy osztály felállításával csak fokonként tellyesíteni akarnánk, de a főispáni Helytartó úr őmlga meghagyása folytán az oskola mihamarább nyilvánossá tétele tekintetéből a város segédkezés biztosítása mellett mind a négy osztály felállítására utasíttatánk.

Ennek folytán a rég óhajtott elv szerint vallásküläbség nélkül az egyenjoguság alapján az Ungvári fő Gymnasium mintája szerint az idemellékelt

terv szerint a 4 osztályu Gymnasiumot minden vallásu tanárt alkalmazva felállítand — s miután ezen Gymnasium az Ungvári Gymnasiumnak levén alárendelve — az itt tanult ifiak az Ungvári Director által itt Munkácson félévenként megvizsgáltatván érvényes bizonyítékot fognak tőle nyerni.

A működő tanárok évi fizetésére 2000 osztr. frt szükségeltetik, mely egyrészről a város által felajánlott 1200 o. é. frt másrészről a tandíjból fedeztetnék — de nehogy a tanonczok a nagy tandíjj által terheltessenek — véleményünk az lenne, — hogy a Nagym. Gr. Schönborn ő Exc.-ja által a Gymnasiális tanítók fizetésére adományozott 2000 pengő frt után járó 126 o. é. frt kamatot, melyet 1850-től kezdve egész mostanáig főtisztelendő Rudolf Pál volt Plébános úr rendelete alapján két elemi tanár élvez, maga eredeti czéljára visszavezetve a Gymnasialis tanárok fizetéséhez csatoltassék — valamint szinte a Czukrász boltért járó bér is. — Annál fogva alázattal esedezünk a Tek. Tanács előtt, hogy ezen közintézetet atyai gondoskodása s ápolása alá venni kegyeskedjék sat." — Ezen kérvény a czimzett kültanácsnál nem tárgyaltatott és a kért összeg sem utalványoztatott ki, hanem azért a kérvényezők az iskolát 3 osztálylyal megnyitották s mint a megyei oskola-bizottsághoz beterjesztett kérvényükben említik 40 tanulóval, kiket az év végén a vizsga letételére Ungvárra vittek, — azután megszünt; ifju tanitói szétmentek pályát keresni maguknak a nagy világban.

Ugyanezen magániskolával egyidőben egy másik magániskola is keletkezett a ref. egyházi elöljáróság felügyelete alatt, melynek elnöke egyuttal az iskolabizottság elnöke, Freyseysen Gyula volt, mely mint ilyen két evig állott fenn 18 tanulóval, akkor a község vette át és kifejlődött belőle a mai tanintézet. Vezetője e sorok irója volt.

A fenti kérvény sokkal rózsásabb színben volt előterjesztve, mint a valóságban volt. A kérvényezők úgy említik, hogy a magángymnázium felállítására az engedélyt már megnyerték, talán arról értesültek előlegesen, hogy a Httó tanácstól a kassai tank. főigazgatósághoz leküldött kérvényök pártolólag terjesztett fel Demkő Imre jogakadémiai igazgató, mint a tank. főig. helyettesítője által, a ki azt mondja: „.... folyó hó 5-én 59933. sz. a. kelt kegyes intézvényével Szikszay Károly és Jankovics Imre munkácsi lakosoknak Beregmegye főispáni helytartó útján felterjesztett folyamodványa, melyben Munkács városában egy 4 osztályu magángymnasium felállíthatására kegyes engedélyért esedeznek, e tankerületi k. főigazgatósággal a végből közöltetett; miszerint az iránt véleményes jelentését tegye meg; van szerencsém a szóban forgó folyamodvány iránt — — hódolatteli véleményemet oda nyilvánítani, miszerint a folyamodványban kifejtett igen alapos okok méltányolatánál fogva, és azon körülmény miatt, mely szerint a Munkács városához öt mértföldnyire fekvő ungvári főgymnasium más közelebb fekvő algymnasium hiányában, leginkább a 4 alsó osztály majdnem túlnépesíttetik; — ugyanis 1864/5-ik tanév II-dik felében az I-ső osztály 100, a II-ik 72, a III-ik 60, a IV-ik 69 ifjat magában foglalt, — végre a miatt: hogy feltéve az ungvári gymnasiumon eddiglen évről-évre tapasztalt ifjuság szaporodását, — az épület szükvolta következtében az oda tanulás végett sietö ifjuságot maholnap be sem fogadhatja, igen is czélszerünek látszik: a folyamodóknak a 4 osztályu magángymnasium felállítását kegyesen megengedni." — A válasz a főispáni httó útján 1865. évi decz. 5-én érkezett le, mely így szól: „Szikszay Károly és Jankovics Imre magán tanárok folyamodványa érdekében tudtul adatni rendeltetik, hogy kérvényük döntő tárgyalás alá csak akkor vétethetik, ha a szabályszerü tanári vizsgát valamelyik gymnasialis tanárvizsgáló bizottság előtt jó sikerrel kiállván, azt okmányilag igazolni fogják." — Ezzel a magán gymnásium ügye szétfoszlott. Az iskolai év végeztével tanulók és tanítók szétoszlottak a találkozás reménye nélkül.

A következő 1866-ik iskolai év elején az osk. biz. elnök kívánságára

a másik magániskola tétetett át az intézetbe, mely eddig a ref. parokhián, a segédlelkészi lakban húzódott meg, ekkor már első és második osztállyal; és ott maradt mind e mai napig, mely sok nehézség s még több áldozattal nőtte ki magát nyolcz osztályu állami főgymnasiummá.

1866. nov. 2. 710. sz. alatti tanács jegyzőkönyvben ez áll: „Szikszay Károly oskolai világi gondnok jelenti a tanácsnak, hogy Valla Ede és Czihlár mérnök urak az oskola épületben egy szobát önkényüleg elfoglaltak gyermekeik magántanítása czéljából. Hat: Ezen kijelentés folytán panaszlott mérnök urak az iránti nyilatkozat végett, hogy miért tették önkényüleg ezen szoba elfoglalását, a tanács által felhivatnak.“ — Később a határozat után ez jegyeztetett oda: „kiegyenlittetett.“ — Ezen elfoglalt szobában Valkovszky Miklós gör. kath. káplán tanított nehány az előbbeni évből itthon maradt harmadosztályu tanulót, kikkel a következő 1867—8-ik iskolai évben beleolvadt a községivé vált iskolába s így volt lehető, hogy egyszerre benépesíttetett mind a négy osztály.

Nagy erővel indult meg a szellemi mozgalom 1867-ben az intézet létesitése iránt. A megváltozott politikai élet szele is mintegy villanyozó hatással volt a közéletre. A vélemények minden oldalról erősen nyilvánultak a gimnásium életbe léptetése mellett, melyek elől kitérni nem lehetett. A város főbírói székébe Szikszay Károly jutott, ki — mint láttuk már előbb is erős mozgatója volt ez ügynek.

Mennyire megragadott a község minden alkalmat, mely, ha csak látszólag is, czélja felé vezette, mutatja a következő 1867. jan. 8-án 4. szám alatt kelt határozat: „Literáty János ref. lelkész, községtanácsos szóba hozta, hogy a gymnásialis oskolában 1-ső, 2-ik, 3-ik osztályt tanuló munkácsi szülők gyermekeinek két szobájuk fütésére a szükséges tüzifát a város, illetőleg a községtanács kegyesen kiszolgáltatni méltóztatnék.

Ezen inditvány már csak azért is, hogy a felállitni czélba vett 4 gymnásiális osztály szobái fütésére külön-külön 3 öl tüzifa községtanácsilag már az előbbi években systemisáltatott — a most jelenvoltak általános pártolásával találkozván, az ez idő szerint két szobában lévő 1., 2., 3-ik gymnasialis osztályt tanuló munkácsi növendékek két szobájuk fütésére a város részéről 3—3 öl, összesen 6 öl tüzifa évenként kiadatni elrendeltetett, s ez a gazdai szertári számadásnál már ez évre is kiadásul tétetni utalványoztatott.“

A községtanácsban — más alakban — 1867. márcz. 26-án ismét elő fordult. „205. sz. a Freyseysen Gyula oskolaküldöttségi elnök az iránt hivja fel a tanácsot, hogy a főelemi tanárok által jogtalanul felvett pénzeket miután 1863-iki márcz. 10-én 3. sz. községtanács végzés által a felekezeti tanodák tanitói a város által 100 frttal és bizonyos mennyiségü tüzifával elláttattak s a gymnasialis oskola javára alapitott 126 frtot tevő kamatszedési javadalomtól ugyanez alkalommal elmozdittottak, most már azokat a gymnasialis alapnak a tanács általuk visszatérittetni sziveskednék.

Továbbá hivatalossan megkéri az iránt is a tanácsot, hogy 1862. februártól a gymnasialis épület egy szobáját a városi irnok elfoglalván s abból csak mult évi Sz. Mihály napján vonult ki, miután ezen időre semmit nem fizetett, azt adván okul, hogy neki a városi tanács adta által ezen szállást, — az állitás alapossága esetén a város által, vagy ellenesetben a követelt összeget havonkénti fizetéséből a gymnasialis alap részére lévonatni, azt hozzá küldetni készségeskednék.

Ezen felhivás folytán a tanács az uradalmi főtisztséget hivatalosan felkérte, hogy a 2000 frt grófi alapitvány után járó kamatokat már ez évre az elemi tanitóknak ki ne fizesse, hanem rendeltetése czéljának megfelelőleg azt a gymnasialis alap javára a munkácsi takarékpénztárnál gyümölcsöztesse s ezen intézkedésről egyszersmind Turcsányi János és Jankovics Imre elemi tanárok külön-külön irásilag értesittettek.

Arra nézve pedig, hogy az általok jogtalanul felszedett ilynemü kamatokat a tanács a városnál levő fizetésekből visszafizettesse, a mennyiben nevezett tanitók a községtanács fennebb hivatolt intézkedésétől az oskolai bizottmány által annak idejében értesitve nem voltak — a tanács magát jogositottnak nem ismervén, ezen visszakövetelés iránt tovább intézkedni a bizottmányi tanácskozás elhatározására tartja fenn.

Az irnok által használt egy szobáért követelt évenkénti 20 frt, mennyiben a város az irnoknak szállásbér illetékül 50 frtot fizet, a városi pénztárnok által levonatni s időnként a gymnasisialis oskola javára a takarékpénztárba befizettetni s mindezekről a megkereső bizottmányi Elnök úr jelen végzés közlése által értesíttetni határoztatott."

Az iskolabizottság e közben ismét egy feliratot készített febr. 12-én a helytartó tanácshoz, mely azonban a változott idők miatt nem küldetett akkor fel, hanem némi módosítással jul. 16-án a m. kir. vall. és közokt. miniszterhez. Az iskola alap e közben ötezer frttal növekedvén, egygyel több ok volt a kérésre. Az említett kérvény röviden elsorolván a már eddig leirt történelmi részt majd így folytatja: „az épület alsó részében levő szobák elkészülvén, annak egy része mint bolt helyiség jövedelmezővé tétetett — a többi részében pedig a Petz Károly úr magán tanvezetése mellett grammaticális tantárgyak adattak elő, már így is száz számot meghaladó tanuló ifjaknak szakadatlanul 1849-ig.

Ekkor a forradalom legyőzte után az orosz hadsereg beteg katonái kórháznak használták. Majd ezek eltávoztával az épület felső része is elkészült lassankint és már 1885. évtől a főelemi tanoda helyiségeül szolgált kizárólag egész 1864-ig, a mikor ismét az 1-ső, 2-ik, 3-ik grammaticális osztályu tanulmányok is magán tanvezetés alatt előadattak benne, de nyilvánossággal nem birván az intézet, a féléves vizsgák csak az ungvári gymnasialis tanárok jelenlétökben eszközöltethettek.

A gymnásialis tanoda felépíttetvén, s két gymnasialis Tanár részére a város által határozott fizetés alapítványoztatván, 1863-ban megpróbálta a város folyamodni a n. m. m. kir. Helytartótanácshoz a 4 osztályu gymnasium felállítása s nyilvánossá tétele iránt oly formán, hogy — minthogy az intézetnek akkoriban csak két tanár részére volt alapitványa — a másik két tanár fizetése a v. és tanulmányi alapból kéretett kegyelmesen adományoztatni, — a város kérelme ezen alaphiány miatt, de meg azért is, hogy már akkor az országos tanulmányialap más czélu intézetekre volt költségvetésileg fordítva, s a vallásialap túl volt terhelve — elutasíttatott, s ezzel egyidejüleg a 4 gymnásiális osztály felállitásának kérdése is függőben hagyatott.

Ez időszerint azonban azon kedvezőbb körülmények közt levén ezen iskolaügyi megyei bizottmány úgy annyira, hogy 4 gymnasialis tanár részére egynek-egynek 600 ftjaival és 6 öl fával fizetést adhatni alapot mutathat fel, — mennyiben 1-ör a gróf Schönbornféle 2100 ft elsőbb és az ez évi 5000 frt második rendbeli alapítvány évi kamata 426 ft. — 2-or. A gymnasialis oskola 1371 ft tőkéjének évi kamata 82 ft. 26 kr. — 3-or. Ugyancsak a gymnasiális oskola épületében lévő két bolt évi haszonbére 290 frt. — 4-er. Munkács város ad évenként 1074 frt. és 24 öl tüzifát. — 5-ör. A csernekhegyi Bazil rendü szerzet által adandó egy tanár részére 300 ft követeltetik évi fizetésül. Ez összesen 2126 ft 26 kr. — a hiányzó 227 ft 74 kr. pedig a tandijakból csalhatatlanul bevehető, sőt az intézeti alap gyarapodására is folyvást kilátás mutatkozik, mennyiben az aláírási ajánlatok naponta folynak, s az intézet tettleges életbe léptetésével még nagyobb mérvben fognak folytattatni. Azért ezen megyei oskolaügyi bizottmány teljes reményben van az iránt, hogy Munkácson a 4 tanárral ellátott 4 osztályu gymnásiális tanodát becsülettel felállíthatja és fenn is tarthatja.

Folyamodunk azért alázattal a magas m. kir. v. és közokt. Minisztériumhoz, hogy miután eddig Bereg-Ugocsa megyékben, s itt az ország északi

végszélén 8 mértföldig mondhatni 180 ezer lakosságnak nincs gymnásiuma, a szatmári 12, a kassai, s. a. ujkelyi 18 mérföld távolságra esnek a legközelebb levő ungvári gymnasium pedig annyira népes, hogy annyit befogadni sem képes, — miután Munkács városa 1859-ben szinte 4 osztályu leány nevelő intézetet és a főelemi 4 osztályu vegyes tanodát nagy költséggel felállította, — ezek folytában a 4 osztályu vallás felekezeti külömbség nélküli közös 4 tanárral ellátandó munkácsi gymnásiumra is a nyilvánossági jogot kegyesen engedélyezni méltóztassék.

Nagy lekötelezéssel venné azonban ezen megyei oskolaügyi bizottmány, ha a magas Minisztérium alkotmányos jogai érvényesítésénél nem oly hideg közömbösséggel tárgyalná ez ügyet, mint a n. m. m. kir. Helytartó tanács tárgyalta 1863-iki kérelmét — nagy megdöbbenésünkre —, — és méltányolva azt, hogy itt 4 vagy több vallásfelekezetek közös érdekei gyámolíttatnak ezen közös gymnásium felállítása által — még egy 5-ik gymnasiális tanárt, ki egyik, vagy másik megbetegülhetése esetében kisegítőül szolgálna, az országos közös vall. és tanulmányi alapból kegyesen dotálni méltóztatnék.

A gymnasialis tanítást már a folyó évi szept. 1-jén megnyitni szándékozván, hogy alkalmas tanárokról idejekorán gondoskodhassunk — az alázattal kért nyilvánossági jog kegyes engedélyezéséről magas értesítés mielőbbi közlésére esedezünk sat." — Aláírva: Freyseysen Gyula megyei küldöttségi elnök s első alispán, Pásztélyi János főszolgabíró, Szikszay Károly Munkács város főbírája, Oláh Samu főjegyző, Horváth Alajos megyei tisztifőügyész.

A válasz e felterjesztésre elég gyorsan megérkezett az előbbeniekhez képest, de nem több eredménnyel. „6780. Beregmegye közönségének. Az ottani iskola ügyi bizottmány ide mellékelt beadványában Munkácson 4 osztályu gymnasium felállításáért s nyilvánossági joggal leendő felruháztatásáért folyamodik.

Uj tanodák felállítása s nyilvánossági jog megadása attól tételeztetvén fel, hogy az illető tanintézet a felállítási s fentartási költségek részletes kimutatása s kellő biztosítása mellett a fenálló tanrendszer szerint szerveztessék s ennek kivánalmaihoz képest annyi s oly képességű tanárokkal látassék el, hogy azon siker, mely a tanredszer által eléretni szándékoltatik telyesen biztosítottnak tekintethessék. Jelenleg azonban azon körülménynél fogva, mert a tanodák ujjabbi szervezése munkálatba van — azon kellékek sem határoztathatnak meg, melyek uj tanodák felállítására s a nyilvánossági jog megadására alapul veendők, ezek mellőzésével pedig a kért engedélynek megadása a tanügy érdekeit s következőleg épen azon czélokat veszélyeztetné, melyek a tanoda felállítása által elérni szándékoltatnak; a nevezett bizottmány fentebbi beadványa a megye közönségeinek oly felhivással küldetik le, miszerint ennek kézbesítése mellett a folyamodó bizottmányt — kérvényének tárgyalásba vételét illetőleg a tandrendszer végleges megállapitásának bevárására, s egyszersmint oda utasítani sziveskedjék, hogy miután a tanügy jelenlegi állásához képest majdnem még egyszer annyi tanár kivántatik egy négy osztályu tanodához, mint a mennyiről a bizottmány állitása szerint eddigelé gondoskodva van, időközben a még hiányzó legalább két rendes és két póttanár miképeni kiállíthatásáról s az e czélra szükségelt költségek fedezéséről gondoskodjék, minthogy a tanulmányi alap az azon vidéki tanügyi szükségletnek megfelelőleg a Munkácshoz igen közel Ungváron már különben is — ha a tanulók száma által szükségeltetnék parallel osztályokkal bővítendő főgymnásiumot tartván fel, nincs azon helyzetben, hogy a Munkácson inkább csak helyi érdekek kielégitéséül felállittatni szándékolt tanoda költségeinek is nagyobb részét elviselhesse. Budán 1867. évi Julius hó 31-én. Miniszter helyett Szabó Imre mk. osztálytanácsos.

Egy másik miniszteri leirat a Schönborn gróf által tett 5000 frtos alapítványra vonatkozik. Schönborn Ervin gr. 1866. november hóban elérte nagykoruságát és átvette birtokainak kezelését, ezzel egyidejüleg az uralkodónak decz. 27-én kelt rendelete folytán a beregmegyei örökös főispánságra is

kineveztetett. A megye és az uradalom vezető férfiai ez alkalommal abban egyeztek meg, hogy a beiktatási lakoma helyett a gróf beregmegyei tanügyi célokra alapítványt tegyen, melyből a munkácsi gymnasiumra ötezer ft esett. Erre vonatkozik a következő leirat: „8442. A fennállott m. kir. helytartótanács folyó évi febr. 18-án 6795. sz. a kelt intézvényével a megye közönsége értesítetett, hogy gr. Schönborn Ervin e megyének örökös főispánja tanügyi célra tett 5000 ftnyi alapítványára vonatkozólag felhívatott, hogy ezen alapítványnak mily tanodára leendő fordítása s annak mily módoni kezelése és biztosítása iránt nyilatkozzék.

Ezen felhivás folytán, tekintettel azon körülményre, hogy az alapító atyja gróf Schönborn Károly 1846-ik évben a Munkácson felállítandó gymnasium tanári személyzetének fizetésére 2000 pfnyi alapítványt tett, melynek kamatjai azóta Munkács városának évenként kiszolgáltatnak — gróf Schönborn Ervin odanyilatkozott, miszerint az általa felajánlott 5000 ftot a gymnasium tanári személyzetének fizetésére tett fentebbi alapítvány nagyobbítására szenteli, kivánja azonban, hogy a felállítandó tanintézet real-gymnasium legyen.

Minthogy az összes alapítvány még az esetben is, ha a gr. Schönborn Károly által tett 2000 pfnyi alapítvány kamatjai azóta Munkács városa által rendeltetésükhöz képest tőkésíttettek — mi azonban — úgy látszik — nem történt — a felállítatni szándékolt tanoda létesítésére nem elegendő. s mind addig, míg kamatjai, vagy egyébként adakozás, segély, avagy újabb alapítványok által nem növekedik rendeltetése czéljához képesti kezeléséről s a szükséges felügyeletről kell gondoskodni, ez érdembeni további felszólítás folytán az alapító kijelentette, miszerint alapítványa kezelésével Beregmegye községének felügyelete mellett — e megye által a kérdéses gymnasium ügyének kezelésére kiküldött tanodai bizottmányt kivánja megbízni, — mely eljárásáról különben is a megye közönségének évnegyedenként jelentést tenni tartozik, — kikötötte azonban, hogy e bizottmányba egy általa kijelölendő uradalmi tiszt is választassék.

Felhívatik ennélfogva a megye közönsége, hogy a másolatban mellékelt nyilatkozatok alapján a kérdéses alapítvány iránti közvetlen felügyeleti jogához képest annak kellő biztosítása, 's tekintettel rendeltetési czéljára szabályszerü kezelése, illetőleg a kamatok czélszerű tőkésítése iránt intézkedni sziveskedjék, mig ez által, vagy újabb alapítvány, segély s adakozások utján az alapitvány annyira nem növekszik, hogy a kérdéses realgymnasiumnak a tanügy jelenlegi követelményeihez képest való fentartása a szaporított alapítványi tőke kamataiból akadály nélkül eszközöltethetik.

Minthogy pedig ennek mielőbbi elérhetése közvetlenül e megye közönségének 's Munkács városának érdekében fekszik 's ennél fogva első vonalban is van hivatva czélhoz vezető, az alapítvány növesztésére irányzott alkalmas módok és eszközökről a nevezett várossal egyetértőleg gondoskodni — felszólíttatik egyszersmind, hogy ez irányban is intézkedni 's az alapítvány állásáról szóló kimutatást minden év végével ide felterjeszteni sziveskedjék, hogy amennyiben ehez képest az alapítvány rendeltetési czélja foganatba vétethetnék, a szükséges intézkedés haladék nélkül megtétethessék. Budán 1867. aug. 27. Miniszter helyett Lipovniczky István min. tanácsos."

Mig a dolgok a felszínen igy állottak, addig a magános tárgyalások sűrűen folytak Freyseysen Gyula, Szikszay Károly, Oláh Samu, másrészről Csomár István, Kun Róbert, Valkovszky Miklós közt, melyeknek eredménye lett a következő két előterjesztés: Freyseysen Gyula első alispán, mint küldöttségi elnök ezen előterjesztést tette: „Tek. Megyei Bizottmány! Ha egy futó pillanatot vetünk a közelebb lefolyt évtizedekre, úgy találjuk, hogy már 1790-ben megindítá Munkács város előljárósága kérelmével járulni e megye közönségéhez és a helytartó tanácshoz az iránt, hogy Munkácson — az akkoriban úgy nevezett grammaticalis tanítás vallásfelekezeti külömbség nélkül engedélyeztetnék.

A sz. Bazil-rendü csernekhegyi monostor már akkor akként nyilatkozott a megyei közgyűlés előtt, hogy némi jutalmazásért a maga kebeléből is kész egy alkalmas szerzetest a grammaticalis tanításra adni s az ez iránti kérvényezés és felterjesztésnek eredménye az lett, hogy a kért grammaticalis tanoda felállítása Munkácson engedélyeztetett és a megyei rendei odautasíttattak, hogy a gymnasialis tanoda munkácsoni létrehozását a lehető legjobb módon gyámolítsák és a várossal és monostorral egyetértőleg odahassanak, hogy minden nehézségek legyőzése mellett a Munkácson annyira szükséges és hasznos grammaticalis oskola tettleg felállíttassék.

„De részint szakképzett tanítók, részint tanítói lak és főleg a tanodai épület hiánya, és a megkivántató egyéb költségek nem fedezhetése miatt a grammaticalis tanítás a már megadott helytartósági engedély alapján is azon időben nyilvános tanodában nem eszközöltethetett, hanem a reformatus és gör. catholikus magániskolákban az elemi tanítás mellett a grammaticalis 4 elsőbb osztályok külön-külön egy-egy tanító vezetése mellett kellő sikerrel taníttattak szinte 1840-ig“ sat. sat.

„A munkácsi gymnasialis tanodai alap ez évben gr. Schönborn újabb alapítványa által ismét 5000 frttal gyarapíttatván, s a főtisztelendő csernekhegyi kolostor főnöke — az említett zárdának a fennebb hivatolt 1790-ben tett azon ajánlatát, hogy a munkácsi gymnasiumban egy alkalmas szerzetest némi jutalomért a grammaticalis tanításra szinte ajánl, most azt 300 frt fizetésért újabban felajánlván — ezen két kedvező körülmény véletlen közbejöttével sikerült az oskolai bizottmánynak oly kiszámítást tehetni, hogy .... a 4 gymnasialis osztálynak 4 tanárrali felállítását, s annak nyilvánossá tételét kérelmezze.

Folyamodásunk azonban mely már f. évi Julius 31-kén letárgyaltatott, a jelen kormányzati rendszertől nem várt — azon értesítéssel küldetett vissza, hogy időközben a még hiányzó — költség fedezéséről gondoskodjunk.“ sat.

„A munkácsi gymnasialis ügy ilyetén állásában az iskolai bizottmánynak, mely az oskola ügy anyagi része vezetésére ez előtt 28 évvel neveztetett ki és a melynek első rendü tagjai már nagyobbára ki is haltak s azt jelenleg egészen más tagok pótolják, — még 28 év után is s az alkotmányos kormányzat korszakában sem juthatott azon kedvező szerencse osztályrészeül, hogy a népnevelés ügyben — a munkácsi gymnasium állapotáról kedvezőbb értesítést terjeszthetne elő a tekintetes megyei bizottmánynak.

Mi azonban — kik ezen gymnasium felállításának szükségét annyira ismerjük, azon alázatos véleményben vagyunk, hogy a már három évvel ezelőtt magán tanvezetés mellett megkezdett 3 osztályú gymnasiumot félbe ne hagynánk, hanem, miután úgy Munkácson, mint Beregszászban a következés fényesen beigazolta azt, hogy 3 tanár a három gymn. osztályt kellő sikerrel képes volt tanítani, azért az általunk ismert Csomár István, Valkószky Miklós, Kun Róbert és Almási István (szerzetes) szakértőleg képzett s gyakorlati képességet dicséretesen igazolt tanárokat a munkácsi 4 osztályú gymnasium vezetésére oly módon ajánljuk, hogy ezek addig is, mig a leérkezett miniszteri rendeletnek elégtétetnék és a nyilvánosság megadatnék — a tekintetes megyei bizottmány pártfogásával hivatalukra kineveztettnének s az oskolai évet azonnal megkezdhetnék.

A tek. bizottmányt pedig felkérjük az iránt, hogy ezen oskola nyilvánosságát a magas Miniszteriumnál kegyesen kieszközölni s azután, minthogy ezen oskolai bizottmány eddig az iskolaügy anyagi része vezetésével foglalkozott, jövőre nézve azt a nemesebb szellemi része vezetésével — mely alatt a tanárok időközi fölvételét, a tanrendszer megállapítását és a fizetések folyóvá tétele iránti intézkedést kivánjuk érteni — szinte felhatalmazólag megbízni méltóztassék. Munkácson 1867. aug. 29-ben. A munkácsi gymnasialis oskolaügyi bizottság nevében: Freyseysen Gyula küldöttségi elnök.“

A másik előterjesztést Szikszay Károly főbíró tette a községtanácshoz szept. 23-án, melyben egy kis történelmi rész felsorolása után így folytatja előadását. „. . . az oskolai bizottmány újabb beterjesztést tett a megyei bizottmányhoz, melyben a 4. osztályú gymnasium felállítását megyehatósági felszólalás és pártolás mellett kérte a miniszterium által engedélyeztetni s e részben tekintélyes személyektől nyervén már előre is biztatást, utólagos jóváhagyás reményében a 4 gymn. osztály tanítása 4 szakképzett tanár vezetése mellett már tettleg életbe is léptetett; minek folytatása és folytonos feltartása most már főleg a tek. községtanács pártoló gyámolításától föltételeztetik. Most már a tek. községtanács feladata a munkácsi 4 osztályú gymn. létezését megalapítani és fentartani az által, hogy a 863-iki márcz. 10-én 3. sz. a. határozott 1074 frt a közpénztárnál és a 24 ölfa a gazdai szertári számadásnál a tanárok fizetésére és az oskolák fűtésére folyóvá tétetnék."

Ezen főbirói előterjesztésre a szept. 29-iki közgyülés 54. sz. a következő határozatot hozta: „A városi községtanács azon buzgalmának, melyet a népnevelés ügyben mindenkor tanusítani legszebb feladatának tartott, ezuttal is határozott kifejezést egyetértőleg kivánván adni, végzésileg kimondja, hogy az 1863-ki márczius 10-én 3. sz a. hozott végzése a községtanácsnak érvényre emeltessék, s az ott megállapított 1074 frt a gimnáziális tanárok fizetésére f. évi okt. 1-től a következő tíz hónapokra, vagyis ezen iskolai évre a városi közpénztárnál a 24 öl tüzi fa pedig a városgazdai szertári számadásnál szinte a közelebb mondott időtől fogva tétessék s a fentirt 1074 frt összeg 4 részletben, amennyire lehetséges mindenkor előlegesen Kiss József oskolai intézet pénztárnokához befizettessék, a fütésre szolgálandó tüzifa pedig az oskola igazgatóság utalványozása, vagy elösmerő nyugtájára időnként kiszolgáltassék.

Minthogy pedig a 4 gimnáziális tanár fizetésére 2000 frt van megállapítva s így a város által tett 1074 frthoz még 926 frtot kelletik pótolni, ennek kiegészítése czéljából az oskolai bizottmány ezen községtanács ülésből tisztelettel felkéretik, hogy ezen 926 frtok fedezésére az oskolai intézet takarékpénztárban levő tőkéjének kamatait, a két boltért fizetendő haszonbéreket és gróf Schönborn által két izben utalványozott 7100 frt tőke kamatait f. év október 1-től a 4 gimnáziális tanítók fizetésére folyóvá tétetni méltóztassék annál is inkább, mivel a fölállított 4 gimnáziális osztályba a reáltanulmányok is be vannak osztva. — Kimondatván e helyen határozatilag az is, hogy netalán fedezetlen maradt tanári fizetés a beveendő tan- és beirási dijakból fog kiegészíttetni, a fenmaradt összeg pedig az oskola tőkéjéhez fog csatoltatni. Ennek folytában az oskolaügyi bizottmány tagjaiul Cserszky Antal elnöksége alatt Deskó János, Freyseysen Gyula, ifj. Gáthy Sámuel, Jászay Antal, Horváth Alajos, Literáti János, Oláh Samu, Pásztélyi János, Lehóczki Tivadar, Ruzsák Lajos, Szikszay Károly, Toborfy Antal, Valla Ede, Suller Sámuel azon észrevétellel neveztetnek ki, hogy ezek közül ujabb 3 albizottmányi, vagy oskola igazgató bizottság választassék meg, mely az oskolára, a tanítás módjára, és tanárok biztos szervezésére felügyelend, s az oskolaügy miként állásáról ezen községtanácsot időnként értesítendi."

A közelebbi ülés alkalmával (1867. okt. 13.) „Vimmert Vida községi képviselő indítványozza, hogy, ha már a város a gimnáziális tanításra oly jelentékeny áldozatot hoz, hagyassék fel legalább a városnak azon joga, hogy a tehetetlen, szegénysorsu gyermekek a város előljáróságának engedélye folytán ezen gimnáziumban tandij fizetés nélkül tanulhassanak. Horváth Alajos törvényszéki tanácsos pedig javaslatba hozza, hogy a tandijakból befolyó összeg, mely a tanárok fizetésétől és egyéb felszerelési költségektől felmarad, a városi pénztárba folyanak be."

Ugyanezen ülésben „Cserszky Antal, Szikszay Károly, Oláh Sámuel mint a megyei iskolai bizottmány által megválasztott oskolai felügyelőbizottsági tagok értesítik a községtanácsot, hogy f. hó 11-én a gimnáziális tanítás

ügyében a 4 gimnáziális tanárokkal tanácskozást tartván, a 4 gimnáziális osztály tanitására Kun Róbert r. c., Csomár István ref., Valkószky Miklós g. c. segédlelkészekkel és Csókás György róm. c. volt helybeli elemi tanitóval az évi fizetésre f. évi okt. 1-tól öt-ötszáz frtban egy-egynek oly formán egyeztek ki, hogy Csókás Györgynek eddigi 400 frt fizetése, melyet mint elemi tanító eddig is húzott a városi pénztárból, továbbra is megyhagyatik és egy 100 frttal a gimnáziális tanintézet jövedelméből pótoltatik.

A fennebb nevezett tanárok véleményük hozzájárulásával a tandij minden különbség nélkül a 4 osztályban egy tanulótól 8 frtban, a beiratási dij 2 frtban s igy összesen 10 frtban állapittatván meg, ebből az első félév kezdetén előre 6 frt, a 2-ik félév kezdetével a hátralevő 4 frt pontosan befizettetni elrendeltetvén, ezen tandíjak beszedését az 1-ső osztályban Kun Róbert, a 2-ikban Csomár István, a 3-ikban Csókás György, a 4-ikben Valkóvszky Miklós tanár urak eszközlendik, és nyugta mellett a megyei bizottmányi pénztárnok, Kiss József úrnak fogják átadni.

Ez alkalommal fizetésük egy havi illetményét előre fogják megkapni, mindazáltal a pénztárba annak is bekelletik fizettetnie. Az utolsó angária a tanév végével egészen ki fog fizettetni, s a nevezett tanárok jegyzőkönyvi aláirással biztosították a felügyelő igazgatóságot, hogy a tanévet félbe nem hagyják, s vállalatuknak lelkiismeretes készséggel eleget teendnek.

Ezután felmutatták a tandrendet és a tanórák külön jegyzékét is, melyből mind az, hogy azok hány órán és kik által taníttatnak, tisztán kiviláglik."

Fentebb emlitve van többször, hogy a csernekhegyi szerzetesrend egy egyént ajánlott fel a tanításra s az illetőt névleg is kijelölte és a mint a jegyzőkönyv mutatja, kimaradt a tényleges állapotból. Ennek oka abban rejlik, hogy némelyek közülünk kifogásolták a szerzetnek ezen a réven az iskola ügyekbe esetleges beavatkozását, melynek folytán a költségvetési 300 frt hiányt úgy enyésztettük el, hogy a már jegyzőkönyvben megszabott 600 frt helyett beértük 500 frttal. Csókás György az elemi iskoláénál magasabb képesítéssel bírt, törekvő fiatal ember volt s különösen a reáltantárgyak iránt előszeretettel viseltetett és ezekre vonatkozólag jó bizonyítványai voltak, azért választatott meg negyedik tanárnak.

A tanítás most már a kitűzött időben, október hó elején, pontosan megkezdetett és rendes mederben folyt. A közönség pedig reménykedve várta, hogy a megye által újra felterjesztett kérvény minő eredménynyel tér vissza, vajjon a miniszterium a megkezdett intézettel szemben is megmarad-e kimondott elve mellett. A válasz 13732. sz. a. kelt Budán 1867. nov. hó 11-én s igy szólt: „A közönség folyó évi okt. hó 9-én 3209. sz. a. kelt fölterjesztésében azt szorgalmazza, hogy Munkácson fölállított 4 osztályu magán reálgymnásium nyilvánossági joggal láttassék el. — Csak örömömre szolgál tapasztalhatni, hogy az iskolaügy előmozdítása iránt méltó buzgalom nyilatkozik, mert körülményeink között ezen oly igen fontos ügy fölvirágoztatását csakis a közönség buzgó hozzájárulásától és áldozat készségétől várhatjuk. Másrészről azonban a kormánynak is vannak épen a czél érdekében szoros kötelességei, melyeket sohasem szabad szem elől téveszteni. — Nevezetesen nyilvánossági, azaz oly joggal, hogy a tanulók államérvényes bizonyítványokat kaphassanak, csak oly tanintézetek ruházhatók föl, melyek minden tekintetben elég kezességet nyujtanak az iránt, hogy a tanítványok a tanterv által megállapított tanulmányokban tökélletes kiképeztetést nyerhetnek és tettleg nyernek is; mi csak akkor fog eléretni, ha azon felül, hogy a tanárok a tanrendszer követelte számban alkalmaztatnak, s kellő szakképességgel birnak; számukra oly anyagi ellátás is biztosíttatik, mely reményleni engedi, miként kellő képzettségü vállalkozók fognak találkozni s a tanintézet taneszközökkel, s egyéb felszerelésekkel akként láttatik el, hogy hogy a tanítás sikere a tanügy jelenlegi követelményeihez képest biztosíttassék.

A jelenlegi tanrendszer szerint a rajztanárral együtt legalább is hét tanító egyén kivántatik az algymnasiumban, nem is említve a testgyakorlást, mely az oktatásnak szinte kötelezett tárgyai közé tartozik. — Ennek ellenében a megye közönsége jelentése szerint csak négy tanárról van némileg gondoskodva s habár felterjesztésében állitja, hogy a megkivántató fentartási költségek fedezve vannak; e czélra összesen csak 1872 frt 26 krnyi évi biztos jövedelmet mutat ki, mely még a tanárok kellő dijazására sem elegendő, nemhogy a tanoda egyébb költségeit is fedezhetné. — Ezen kivül nincs kimutatva, vajjon az alkalmaztatni szándékolt tanárok a szabályszerü tanári vizsgát letették-e s általában nagyon is kétes, vajjon a mai anyagi viszonyok közt a fentebbi jövedelemhez képest kilátásba helyezett 300—600 frtnyi fizetés mellett fogna-e vizsgált tanár a kérdéses tanintézethez jelentkezni. A tanárok ellátásán kivül továbbá egy iskolának, ha a kitűzött feladatot méltán be akarja tölteni, még más tetemes kiadásai is vannak. Szükséges rajztanhelyiség a hozzá való rajztanitási ábrákkal és mintákkal, kellenek térképek, természetrajzi gyüjtemények, természet és vegytani eszközök stb., mindezek nélkül az iskola el nem lehet. Ehhez járulnak, az épület föntartási, fütési s egyéb költségek, melyekről szinte nem lévén gondoskodva, a nyilvánossági joggal felruháztatni kért tanoda nem nyujt azon okvetlenül szükséges kellék iránt biztositékot, hogy akadály nélküli fentartása mellett a tanulmányi igényeknek tökéletesen meg fog felelni.

Az iskolaügyi bizottmánynak a fölterjesztéshez csatolt jelentése a még szükséges költségek fedezése végett a tandíjakra utal. A tandíjak minden esetre segitségül szolgálhatnak, de a munkácsi iskolára vonalkozólag a fennebbiek szerint alig lennének elégségesek, másrészt e jövedelem mindég kétes természetü s okvetlenül gondoskodni kell arról, hogy ha a tandíjak vagy be nem folynának, vagy megkevesbednének, az azokra fektetett költségek honnan fedeztetnének?

A mondottakból meggyőződhetik a megye közönsége, hogy a kormány a munkácsi kérdéses iskola iránt a bemutatott alapon semmi felelelőséget magára nem vállalhat, ennél fogva annak a tényleges körülmények között a nyilvánossági jogot sem adhatja meg.

Ennél fogva nem tehetek egyebet, mint, hogy ismételjem a 8442 sz. a. kelt intézvényemben foglalt azon felhivást; — miszerint gondoskodjék a megye és város közönsége vállvetve buzgalommal és kitartással azon eszközök előteremtésén, melyek által a munkácsi oskolát a nyilvánossági jog s a kor kivánta következményeknek megfelelőleg berendezhesse és biztosíthassa s az ezen irányban netalán elért eredményekről az itteni további intézkedések haladék nélküli megtételele végett ide kimutatást s illetőleg jelentést tenni sziveskdjék". — Lipovnicyky István miniszteri tanácsos a miniszter megbizásából.

A dolog ilyetén állapotán már változtatni nem lehetett, és mégis tenni kellett valamit, mert legalább a negyed osztályú tanulóknak, kik itt tovább nem folytathatták már tanulmányaikat, érvényes bizonyitványt kellett kiadni. Ezen közben nagy mozgalmat vert föl Csókásnak az elemi oskolától elvonása. Ez ügyben előbb a kassai tank. főigazgató irt le már másod izben a városi előljárósághoz 457. sz. a. „Hogy általában nincs kifogásom az ellen, ha Munkács városának t. közönsége s Bereg vármegye t. cz. Bizottmánya Munkácson gymnasiumot kiván létrehozni, kitűnik f. é. nov. 8-án 238. sz. a. kelt átiratomból, melyben azt dicséretre méltó buzgalomból eredő törekvésnek neveztem s ha maga rendén és módján történik, most is annak tartom és nyilvánitom. De ha valamely dicséretes célt akarunk elérni, arra csakis minden tekintetben helyes, megengedett és törvényszerű eszközöket kell használnunk; tudjuk ugyanis, hogy a cél nem szentesíti az eszközöket.

Előttem sem ismeretlen, sok tekintetben mily áldástalan volt a legközelebb elmult majdnem két évtizednyi időszak, de az is bizonyos, miszerint

ennek fanyar gyümölcsei közé ez teljességgel nem számíttathatik, hogy tartama alatt Munkács városában előbb egy három, majd egy teljesen kiegészített négy osztályú elemi főtanoda jött létre, mely a fennállott kir. Helytartótanács által 1864-iki okt. hó 3-án 71.883. sz. a. megerősíttetett, a teljes jogú és rangú négy osztályú elemi főtanodák közé soroztatott, s a jelenben fennálló magas kir. felelős kormány által is mint ilyen átvétetett, elismertetett s újra szentesíttetett.

Ezen tanodát most bármi célból leszállítani s mintegy részben lerombolni nem lenne sem célszerű, sem törvényszerü cselekmény. 1. Mindnyájunk kötelessége hazánkban a közművelődés emelésére minden lehetőt megtenni. Ez legbizonyosabban az által eszközöltetik, ha elemi tanodáink mentől jobb karba hozatnak. E célből az utolsó időkben már sok szép és dicséretes történt, számos négy osztályu elemi tanodák emeltettek, s lelkesebbjeink törekvései odairányozvák, hogy legalább minden jelentékenyebb városunkban, hol még nincsenek, mielőbb létre hozassanak. Kiáltó ellentétben állana ezen nemes buzgólkodással az, a mi Munkácson szándékoltatik, t. i. az elemi főtanoda megcsonkítása; úgy állana az, mint egyetlen sajnálatos példa, sat. — annak oly átalakításából, milyenről a tek. Főbíró úrnak m. é. dec. 28-án 1303. sz. a. kelt átirata szól, melyből utoljára is világosan kitünik, hogy az elemi főtanoda egyik tanítója, Csókás György attól elvonatott s más célra alkalmaztatott; tagadhatatlan tehát, hogy az elemi főtanoda szabályszerü szervezete tettleg megbolygattatott. sat

De nem czélszerü ez azért sem, a mit Munkács városának közönsége a magas kir. Kormány jóváhagyásával legközelebb elérni óhajt, t. i. hogy e városban gymnasium hozassék létre. Ugyanis; ha ez ügyben a tárgyalások komolyan megkezdetnének, az első kérdés az lenne, miként áll Munkácson az elemi főtanoda? s ha azt kellene felelnünk, hogy az nem bír többé az előbbi szabályszerü szervezettséggel: az lenne a süker első akadálya . . . . s ha mégis valóban leszállíttatott, ezt okvetlenül csapásnak s oly tényezők által előidézett csapásnak kell tekintenem, melyek erre, hogy a szabályszerüleg szervezett tanodával így bánjanak el, feljogosítva nem voltak, — — — — határozottan arra hívom fel nemes Munkács városa t. Tanácsát, hogy elemi főtanodájának épségét a jog és igazságnak megfelelőbb határozat hozatala folytán helyre állítani, ahoz Csókás Györgyöt, kit ez értelemben különösen is utasítottam, hová — hamarább visszahelyezni s ebbeli határozatáról engem mielőbb értesíteni szíveskedjék, hogy a történtekről azon magas kir. kormánynak, melyet ez ügyben képviselek, kedvező jelentést tehessek, — — Kassán 1868. jan. 2. Juhász Norbert tank. k. főigazgató." — Erre következett a kultusz Miniszter leírata: „A kassai tankerületi Igazgatóság f. évi Január hó 29-én 525 sz. a. kelt hivatalos jelentéséből sajnálattal értesültem a felől, hogy Munkács város Tanácsa a rendszeresített városi főelemi tanodánál oly szabály ellenes intézkedéseket tett, melyek nemcsak hatáskörét haladják, de magára a nevelési ügyre is a legkártékonyabban hatnak; nevezetesen Csókás Györgyöt 1867-ik évi okt. hó 1-től önhatalmulag az általa kezdeményezett magánjellegü első gymnasiális osztályhoz rendelvén, két főelemi osztály tanítását egy tanítóra ruházta. Midőn Munkács város tanácsának ezen eljárását roszalom, egyszersmind felhívom a megye Közönségét: miszerint ezt — nevezett város Tanácsával tudatni, s azt utasítani szíveskedjék, hogy bár a szülék érdekében ezen intézkedése megváltoztatását folyó tanévben kivételesen nem rendelem, mulaszthatlan kötelességének tartsa azonban többször nevezett város tanácsa a f. 1867/8 tanév lefolyta után elemi főtanodájának, mint minden további oktatás alapkövének épségét azonnal, és felelősség terhe alatt helyreállítani. Budán 1868. febr, 27. B. Eötvös József m. k."

Ezen erőshangú leiratokra Szikszay Károly a megyei oskola küldöttséghez a következőkben válaszolt: „Tek. oskolai küldöttség! Ha a multnak

történelmet lapozgatjuk, úgy találjuk, hogy Munkács városa s annak előljárósága a nemzedék nevelését mindég szivén hordta, annak fokozatos előmozdításán mindenkor szorgoskodott. Már 1790-ik évben azon igyekezett, hogy Munkácson egy négy osztályú gymnázium létre jöjjön, s annak szükségét a n. m. k. Helytartótanács már abban az időben is belátta, de az mind ez ideig is érvényre nem juthatott. — A városi előljáróság 1860-ik évben is folyamodott az akkori kormányhoz gymnázium felállításáért, melynek következtében Schmidt Severin kerületi tanfelügyelő a szükség megvizsgálása végett ki volt küldve, ki is Munkácsra jövén, kijelentette, hogy Munkács városa addig gymnáziumot nem kaphat, mig főelemi tanodát nem alapít, mit is a városi előljáróság mindjárt ő általa megtett, felállítván a 3-ik és 4-ik elemi osztályokat, — mely két osztály csonkítatlannl 2 tanító vezetése alatt jelenleg is fennáll — és nevezetesen a 3-ik osztályt tanítja Jankovics Imre, a 4-iket Piller György — s igy alaptalan azon feladás, hogy a város Csókás Györgynek a gymnáziumhoz önkéntes áttétele által a főelemi osztályokat megcsonkította volna, mert a városi előljáróság tudva azt, hogy a szabadság, egyenlőség s testvériségnek alapja a jó nevelés légyen, ez évben 4 osztályú vegyes gymnáziumot állított fel, melyben külömbség nélkül 2 róm. kath., egy gör. kath. s egy protestáns tanító alatt 51 tanoncz valláskülömbség nélkül nyer oktatást.

E gymnáziumhoz, miután az oktatási miniszterium ez évben az 1-sö osztályban a reáltantárgyakat taníttatni rendelte, Csókás Györgyöt, mint a reáltantárgyakból vizsgált tanárt, a 2-ik elemi osztályból, mint a mely a gör. kath. és protestáns iskolákban az elsővel együtt egy tanító által taníttatik és innen az ifjak egyenesen a közös 3-ik osztályba vétetnek tel — a legkevesebb növendékekkel biró róm. katholikusoknál is e 2-ik osztálynak egy tanító általi tanítása elhatároztatott, s csak ideiglenesen kisegítőül a gymnáziumhoz tette át. És igy nem a főelemi két felső, hanem a két alsó vonatott össze, mi által a nevelésügyre semmi hátrány sem származott. Történt pedig ez az okon, mert a gymnáziumi tanítás külömben még most sem kezdetett volna meg. Fölkérem azért bizalommal a tekintetes oskolaügyi küldöttséget a városi előljáróság nevében, hogy a már életbe léptetett 4 osztályú gymnáziumot meleg pártolásával istápolni és annak nyilvánosságát az oktatásügyi magas miniszteriumnál hatályos közrehatása által, úgy a gr. Schönborn által alapítványozott 7100 frt kamatját is folyóvá tétetni-eszközölni méltóztassék."

A hivatalos jelentéseken, kérő leveleken kivül magán szinezetü levelezések is széles körben folytak. Ugy az oskolaügyi bizottság, mint a városi elüljáróság igyekezett megnyerni ügyének minden befolyásos egyént, mégis oly lassan haladt előre, mintha mozdulatlan sziklához lett volna lánczolva. Közben apró-cseprö felszerelések történtek, hogy a tankerületi főigazgató által jelzett szükséges dolgok megszerzése legalább megkezdessék. 1868. január hóban e sorok irója egy bált rendezett, melyben a bálanyai tisztet Surányból Bay Ferenczné volt szives elvállalni, ennek jövedelméből állíttatta fel a testgyakorló eszközöket azon, akkor még puszta telken, hol most az elemi iskola díszes épülete áll. A tavaszi hónapokban azonban majdnem feloszlott az iskola. Az okot megfejti az alábbi beadvány: „Tek. osk. Igazgatóság! Nem tudván alulirtak mit gondolni arra nézve, hogy ötödik hónap második felében sem kaphatják ki megszolgált fizetésöket, melyet már másfél hóval ezelőt is utólagosan veendettek volna fel, sőt mint a t. Igazgatóság egy tagja nyilvánitá a legközelebb tartott gyülésben, — talán hozzá sem juthatnak. Miért is kényszerülve vagyunk kijelenteni, hogy, ha marc. utolsó napján kiadatni kellett fizetésünket e folyó hó végéig meg nem kaphatjuk, s ha egyszersmind nem biztosíttatunk arra nézve is, hogy az ezután járó részletet annak idejében biztosan megkapjuk, — a jövő hó elsejétől kezdve megszününk a köziskolai tanításokon előadást tartani. Kelt Munkácson 1868. máj. 16. Kun Róbert, Csomár István, Valkovszky Miklós."

E nehéz körülmények részben azért állottak elő, mert a megyei osk. küldöttségben épen ez időben sok változás történt. Freyseysen Gyula elnök képviselővé választatván, helyébe Román Ferencz neveztetett ki, Gecsey György a pénztárnokságról lemondott, uj pénztárnok neveztetett ki Kiss József takarékpénztári pénztáros személyében, ki a számadásokat még nem vehette át, mert a megye elrendelte annak elejétől végig megvizsgálását és hozzá való beterjesztését; továbbá a grófi alapítvány kamatai a mult évben letiltatván, melyeket 1847-től illetéktelenül szedtek fel az elemi tanítók, most azoknak kiutalványozása az iskola nyilvánosságától tétetett függővé.

A város képviselőtestületének 1868. máj. 7-én tartott közgyűlési jegyzőkönyvében többi között ez olvasható: „A király ő felségéhez és az országgyűléshez Szikszay Károly főbíró és Literáti János községtanácsos a város költségére küldöttségi tagokul azon utasítással jelöltettek ki, hogy a küldöttségi eljárásbani részvétre Buday Sándor, ki e város iránti érdekeltségének már több izben szembetünő jelét adta, ugy a munkácsi kerület kébviselőjét, Freyseysen Gyula urat ezen városi küldöttséghezi részvétes csatlakozásra felhiván, a tisztelgést úgy király ő felségénél, mint az országgyűlés elnökénél s az illető miniszteréknél együttesen a város érdekeit képviselőleg végezni, a petitiókat benyujtani a lehetőségi szóbeli előadás által is kedvező eredményt eszközölni sziveskedjenek. Ezen megbizás folytán a városi küldötttek oda is igyekezzenek figyelmöket fordítani, hogy a kultusz miniszternél, kihez ez uttal 3 rendbeli felterjesztést nyujtanak be, a munkácsi 4 osztályu gymnázium nyilvános jogát — — eszközölni készségeskedjenek. — Eljárásuk eredményéről — — általános jelentés tételük megérkeztükkel elváratván."

Ugyanezen napról kelt felíratot készített az osk. bizottmány is, melyet a városi küldöttség vitt fel. E kérvény a bevezetés után igy szól: „Hisszük, s meg-vagyunk róla győződve, mikép Nagyméltóságod nemes szive résztvevőleg osztozik fájdalmunkban; de másrészről szigoru következetességgel utal mégis a kormánynak czél érdekébeni szoros kötelességeire, melyeket soha nem szabad szem elől téveszteni.

Nagyméltóságu Miniszter Ur! Vegyes gymnáziumunk annyi akadály, annyi legyőzhetlennek látszott küzdelmek után a kezdet induló pontján áll; pedig minden kezdet nehéz. Elindult immár mintegy messze vándor, nem látva, nem sejtve, hogy útja vérező szirteken is vezethet keresztül. Midőn négy osztályban, négy kitünő képzettséggel biró tanár kitünő sikerrel müködik, — midön a szépszámban létező tanoncok buzdító örömre lelkesítik a szülőket, — midőn tanárok fizetésérei kilátásunk a közel jövőben valósulni látszik: akkor tagadtatik meg tőlünk Nmgod neve alatt a nyilvánosság élvezete. Már két izben történt legalázatosabb kérelmünk visszautasítása fájó érzetében most újolag harmadízben esedezünk Nmgod kegyes szine előtt, miután a szentirás is azt mondja „ne legyetek felettébb igazak", mert „a betü megöl", — miután vegyes gymnáziumunk fele számát külömben is protestánsok teszik — miután gyermekök boldogításáért epedő szülék reményeikben megcsalatva egy hosszu év kipótolhatlan veszteségének lennének kitétetve — s ezek folytán a bár lassan fejlő, de mégis virágzásnak indult reálgimnáziumi intézmény végleg romba dőlne: a magas kormány követeléseinek utólagosani elégtétel reményében addig is, mig a gimnáziumok végleges szervezése megtörténend, a nyilvánossági jogot illetőleg érvényes bizonyítékot adhatni a munkácsi vegyes reál-gimnázium számára megrendelni kegyesen méltóztassék! Ez legalázatosabb esedezésünk! És még egy!! A munkácsi vegyes gimnáziumban jelenleg négy tanár működik; két római katholicus, egy prot. református, egy görög katholicus. Tanáraink fizetése könnyebbítése szempontjából tehát alázatteljes tisztelettel esedezünk Nmgod előtt, miután többszöri kérelmünkre sem lehettünk szerencsések az országos vallásalapból némi segélyben részesülni, — mikép magas közbejárásával a prot. egyházi és oskolai alapból, hogy

annak jótékonyságában a munkácsi vegyes gimnázium is részesüljön, Ő császári-királyi apostoli felségénél egy protest. tanár évenkénti fizetésére legalább ötszáz frtot kegyesen kieszközölni méltóztassék! Mely két rendbeli legalázatosabb kérésünk után hódoló tisztelettel vagyunk sat. sat. Román Ferenc Küldöttségi elnök, Oláh Ssmu k. jegyző."

A küldöttség, mely több városi ügyben is eljárni hivatva volt, 1868. jun. 19-én tartott közgyülésben számolt be utazása eredményéről, melyről a jegyzőkönyvben következők foglaltatnak: „2-or A gimnáziumi ügy az, melynek jótékony befolyása Munkács város legujabb időkbeni megaláztatását nemcsak kárpótolhatja, hanem szellemi és anyagi tulsulyban ragyogó felszinre is emelheti. A gimnázium az, mely virágzó állapotra jutván, megnépesedésével mind a vidéknek, mind a szállást s kosztot adó polgároknak s iparosoknak széles mérvü áldást hoz. Ebbeli küldetésük a legkiválóbb sikert, a legszebb jövőbeli kilátást engedi hirdethetni polgártársaiknak. A vallás és közokt. Miniszter úrnak saját szavai szerint még tudomása sem vala arról, hogy Munkács város gimnáziuma számára segélyt s nyilvánosságot kért, s midőn kérvényeink a miniszter-tanácsi irodákból folytonos tagadó válaszban kerültek vissza hozzánk, a megnyert miniszteri audientián benyujtott folyamodásunk mellett élőszóval kérték hacsak ideiglenesen is a nyilvánosságot, elsorolták helyzetünket, meggyőzték az épületi helyiség s tanári fizetési alap némi voltáról a Miniszter urat, ki is szelid megnyugtató válaszát következőkben fejezé ki:

„A vegyes gimnáziumok létesítése legkedvenczebb eszméim egyike, — mit én rendes törvényhozás utján csak hosszabb idő alatt eszközölhetek. Örömömre válik Munkácsvárostóli megelőztetésem, ezért a munkácsi vegyes gimnázium számára nemcsak a nyilvánosságot megigérem, hanem részére mind a vallás, mind a protestáns alapból lehető segélyt rendelek". E részben további pártfogást kérni és nyerni Tanárki államtitkár, Szász Károly, Szabó Imre, Mészáros Ferencz miniszteri tanácsos urakhoz is elmentek és mindenünen a legbiztatóbb reménnyel jöttek ki."

A küldöttség eme jelentése, mint az eredmény csakhamar megmutatta nem volt sem nagyítás, sem dicsekvés, mert a jun. 30-án 9970 sz. a. kelt miniszteri leirat kedvező megoldást hozott az ügyre legalább ideiglenesen, mely igy szólt: „E megye oskola küldöttségi bizottmányának idemellékelt folyamodványa következtében a munkácsi 4 osztályu valláskülömbség nélküli magán reálgimnáziumnak ideigleneson a nyilvánossági jogot megadom oly kötelezettséggel, miszerént három év alatt a tanoda mind anyagi ellátására, mind pedig a tanárok képességére, számára, s egyébkénti minőségére, úgyszinte a tanítás belkezelésére, s e célra szolgáló taneszközökre nézve oly állapotba helyeztessék, hogy a törvény e részbeni követelményeinek teljesen megfeleljen. Ennek eszközölhetése végett a Vármegye Közönség első feladata leend az alapítványi tőke: s a tanoda egyébkénti jövedelmeinek szaporításáról gondoskodni, s minthogy ennek kivételével jelenleg oly egyének vannak tanárokul alkalmazva, kik az ebbeli teendőket csak egyébkénti rendszeres foglalatosságuk, s hivataluk mellett teljesítik, ezt pedig türni annál kevésbbé lehet, mert a tanárok száma különben sem lévén teljes, az eddigi négy tanár, ha kötelmeinek némileg meg akar felelni, már ez által teljesen van igénybe véve; mindenek előtt intézkedni kell, hogy már a jövő tanévtől kezdve tanodai igazgatóul egy tanképesített tanár alkalmaztassék, s a rajztanitón kivül még legalább négy tanár neveztessék oly egyénekből, kik a tanári vizsgát letették, vagy legalább tanárjelöltek lévén, annak letételére készülnek, s egyedül csak tanári hivatásukkal foglalkoznak. Nehogy ennek foganatba vétele addig is elhalasztassék, s a tanítás eredménye veszélyeztessék, mig Beregmegye s Munkács városának áldozatkészsége a tanoda mostani jövedelmének szaporitására módot és eszközöket talál, — a tanulmányi alapból egyelőre egy évre ötszáz frtnyi segélyt engedélyezek, melyet a kinevezendő igazgató-tanár fizetéséhez akkor

fogok utalványozni, mikor a Vármegye Közönség e részbeni kinevezését — az illető egyén, s az alkalmazandó tanárok minősitvényi, s képességi okmányainak, s a leczke terv és órafelosztás felterjesztése mellett megerősítés végett még a jövő tanév kezdete előtt — elém terjesztend. Minthogy végre a kérdésben forgó tanodának eddigi leczketerve a tanhatóság által megerősítve, s a tanintézet szakképzett igazgatóval ellátva nincsen, ezenkivül az ottani tanárok közül egy sem bir a szabályszerü tanképességgel, a munkácsi réálgimnázium az idei évi vizsgáinak vezetésével az ungvári állam-főgimnáziumi igazgatót biztam meg, s egyszersmind utasítom, hogy e czélra a kitüzendő határnapokon a helyszinén jelenjen meg. B. Eötvös József m. k."

A város képviseleti közgyülésében felolvastatván a rendelet, egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétetett és reá e határozat hozatott: „Hálás köszönettel fogadta a városi képviselőtestület ezen régen várt Kedves tartalmu magas értesitést, s azt egy köszönő feliratban a vall. és közokt. Miniszter ő nagyméltóságának tudomására juttatni s itt érdemeit jegyzőkönyvileg megörökiteni elhatározta.

Minthogy pedig a leirat szerint az e tárgybani további intézkedések a megye részéről halasztást nem szenvedhetnek, a főispáni helytartó ő mga tisztelettel felkéretni rendeltetett az iránt, hogy ezen miniszteri leiratot nem várva be a rendes bizottmányi közgyülést, nehogy időrövidsége miatt a jövő iskolai év eljátszassék, egy rendkivül tartandó bizottmányi gyülésen mielőbb tárgyaltatni méltóztassék. — — — Minthogy pedig a min. magas leirat szerint a reál-gymnásium alapitványi tőkéjének s a tanoda egyébkénti jövedelmeinek szaporitására is kelletik gondolni, ebből folyólag a városi képviseleti közgyülés — Horváth Alajos, Cserszky Antal és ifj. Gáthy Sámuel képv. tagokat azon bizalmas ragaszkodással jelöli ki, hogy a gymn. javára a városban és vidékén az iskolaügy fontos czélja iránt buzgalommal viseltető szülőket s egyes birtokosokat lakásukon megkeresvén, aláirás utján alapitványi összegeket gyüjteni nemes feladatuknak ismerendik."

A gimnázium kereke most már mozgásba jött, éltető szellő lengte körül minden oldalról. A julius hó végén tartott vizsgálatokra Libhárt János ungvári igazgató tanár által jövén, az eredménnyel meg volt elégedve, melynek a miniszteriumhoz tett jelentésében kellő kifejezést adván, megkönnyitette az intézet ügyében való czélhoz vezető eljárást.

A fentebbi határozat szerint a főispáni helytartó rendkivüli megyei gyülés tartására kéretvén fel, hogy az ügyeket elő lehessen készíteni, arra következőleg válaszolt: „Tek. Főbíró Ur! E folyó év Jul. 12-ről kelt, de hosszasabb távollétem folytán később vett folyamodásukban Uraságtok a munkácsi gymnasium ügyében érkezett magas közoktatási miniszteri leirat tárgyában egy kisebb bizottmányi ülésnek megtartását óhajták. De amennyiben a szerzett felvilágositások szerint ezen leiratban csakis az engedélyeztetett, ami a gymn. részére kérelmezve volt; továbbá, miután az emlitett leiratnak másolata is tudomás vétel végett haladéktalanul közöltetett tek. I. Alispán úr által, — igy azt hiszem, hogy semmi sem hátráltatta a gym. Igazgatóságát abban, hogy a szükséges előintézkedéseket megtehesse, — végleg pedig jövő hó 1-jére úgyis közgyülés lévén kitüzve, ezek folytán már jelenleg feleslegesnek tartottam egy rendkívüli ülésnek összehívását. Midőn uraságtokat erről értesiteném, — magam részéről is óhajtván a munkácsi gymnásium alaptőkéjének istápolásához járulni, — az ide mellékelt 100 — száz ftokat e czélra kérem fordítani. Lónya 1868. aug. 7. Lónyay főispáni helytartó." E levélre a képviselőtestület aug. 13-iki ülésében ilyen határozatot hozott: „Ezen magas értesités kedves tudományul vételtvén, a munkácsi gymn. alaptőkéje gyarapitására küldött 100 frt kegyes adományáért Ő mlgának jegyzőkönyvileg hálás köszönet nyilvánittatni s a 100 frt a takarékpénztárba az emlitett intézet javára Lónyay János alapitványa czim alatt gyümölcsöztetés végett betétetni — határoztatott."

Oláh Samu jegyző a fennebbi számra vonatkozólag előadja, hogy a főispáni helytartó ő mlgától megérkezett ezen válasz-értesítés után a megyei iskolaküldöttségi bizottmány a közelebb mult vasárnap azonnal ülést tartván, az ismeretes miniszteri leiratot tárgyalás alá vette, s a min. leirat értelmében egy igazgató tanár részére 600 frt évi fizetést és 6 öl fát, 4 külön tanár részére pedig 500 frtot és 6 öl fát fizetésül megállapítván, erre nézve már pályázatot is hirdetett a hírlapokban, azon biztos reménybe lévén az iskolai küldöttség, hogy az említett öt tanár részére megállapított 30 öl fát a város részéről biztos kilátásba helyezheti. — Azért jelentő azon kéréssel járul az isk. küldöttség nevében a városi képviseleti közgyüléshez, hogy a mennyiben eddig már a gymnásiumi oskola fűtésére s a tanárok részére 24 öl fa a mult évben községtanácsilag szerveztetett, de a fűtésre ez évben 4 öl fánál több fel nem használtatott s így 20 öl fa ez évről is benmaradt, ezúttal az említett oskola fűtésére, mennyiben egy szobával több fog fűttetni 6 ölet számítva, az öt tanár részére pedig 30 ölet téve, most már az eddigi 24 öl helyett a fentebbi számítás szerint 36 ölet e czélra kiadásul utalványozni méltóztassék. — Ezen előterjesztés a községtanács méltánylásával találkozván, egyhangulag határozat erőre emelkedett, hogy az öt gimn. tanár részére egynek-egynek hat ölével 30 öl és külön a tanszobák fűtésére 6 öl tüzifa évenként a városgazdai hivatal által kellő időben kiszolgáltattassék. E szerint a mult évben szervezett 24 öl fa most már 36 ölre emeltetvén, erről mihez tartás és alkalmazkodásul a városgazdai hivatal értesíttetni határoztatott."

Ezen jegyzőkönyvekben előirányzott teendők haladék nélkül foganatba vétettek. A segélygyűjtésre kijelölt bizottság a városi polgárok közt 344 frt 50 kr. aláírást gyűjtött, de, hogy mennyi folyt be belőle, az nincs feltüntetve. A gyűjtő iven csak 3 egyén van megjelölve, akik kifizették ajánlataikat, és pedig Horváth Alajos 4 frt 50 krt, Molnár Dániel 10 frtot, Veinberger Simon 3 frtot. Ez utóbbi 3 frt az összes adomány, melyet Munkács város izraelita lakossága a gimnázium felállítására és felszerelésére adott.

A megyei oskolai küldöttség megtette a szükséges intézkedéseket és megnyitotta a pályázatot a Hivatalos Közlönyben és a Pesti Naplóban aug. 29-iki lejáratlal s aug. 30-án megejtette a választásokat, hogy már a következő napon a megyei közgyülés elé terjeszthesse, mert külömben az iskolai év megkezdéseig a Miniszter kivánságának nem tehetett volna eleget. Ezen eljárásáról előterjesztése a következő: „Tekintetes megyei Bizottmány! A vall. és közokt. m. kir. miniszterium által f. évi Jun. 30. 9970. sz. alatt kibocsátott azon magas intézményt, melyben a munkácsi 4 osztályu valláskülömbség nélküli magán reálgimnáziumnak ideiglenesen a nyilvánossági jog az előirt kötelezettséggel megadatik — ezen megyei iskolai küldöttség hálás köszönettel s jegyzőkönyvi elismeréssel fogadta. Ezen magas intézmény kivánalmainak megfelelőleg — miután ezen gimnáziális igazgatóság megyei főispáni Helytartó Ő mlsga által a folyó hó 7-én 186 eln. sz a. Munkács város főbírajához intézett nagybecsü válasz-értesítésében a szükséges előintézkedések megtehetésére feljogosíttatott, — eljárásának eredményét a Tettes Bizottmányhoz jóváhagyás végett tisztelettel következőkben terjeszti be:

A miniszteri leirat azon kivánatára, hogy a tanoda 3 év alatt mind anyagi ellátására, mind pedig a tanárok képességére, számára s egyébkénti minőségére, úgyszinte a tanitás belkezelésére, s e czélra szolgáló taneszközökre nézve oly állapotba helyeztessék, hogy a törvény e részbeni követelményeinek teljesen megfeleljen; továbbá, hogy a vármegye közönsége első feladatának tartsa az alapítványi tőke, s a tanoda egyébkenti jövedelmeinek szaporitásáról gondoskodni, — erre nézve ezen iskolai küldöttség úgy kivánt intézkedni, hogy ezen belszervezés a tanoda intézet jelen már meglevő jövedelméből, s a hiányzók az újabb adakozásokból és aláirás utján befolyó alapítványozásokból a kiirt idő alatt minden esetre fedeztessék. Bár ugyan

az iskola intézet ez idő szerinti biztos jövedelme a város által évenként megajánlottal együtt nem több 1880 frtnál, — mindazáltal a küldöttség azon reménnyel kecsegteti magát, hogy az intézet bővebb kiadásait részint a tanulmányi alapból már eddig is kegyesen nyert országos segélyből, részint a kilátásba helyezett tandijakból — mint az aláirás útján befolyó kegyes adakozásokból — a szükséghez mérsékelten teljesítni képes leend.

Ezen reményben egy igazgató tanári állomásra 600 frt és 6 öl tüzifa fizetéssel, — négy tanári állásra pedig külön-külön 500 frt és 6 öl tüzifa javadalommal folyó hó 9-én a küldöttség pályázatot rendelvén el, — ezt hirlapok útján köröztette s a pályázatok beadására f. hó 29-ét végső határnapul kitüzte. A pályázati határidő lejártával az oskolai küldöttség mai napon tartott ülésében a fennebbi tanári állomásokra beérkezett 9 folyamodások mellékleteikkel egybe sorba tárgyaltattak s folyamodók közül az igazgató tanári állomásra Hrabár Mihály vizsgált tanárjelölt ideiglenesen egy évre azon kijelentéssel választatott meg, hogy az igazgató tanár minden iskolai év végével új választás alá esik és ezen választási jogot a megyei iskola küldöttség fogja gyakorolni s róla jelentését utólagosan jóváhagyás végett a tek. megyei Bizottmányhoz időnként beadja.

Méltánylattal kívánván viseltetni a küldöttség a többi folyamodók közt azokra, kik már a mult években ezen tanintézetben mint úttörők tanítottak s magokat szorgalmuk, ügyességük s tanári szakképzettségükről ezen oskolai igazgatóság előtt megismertették, ugyanazért azok — névszerént Csomár István h. h. v., Kun Róbert és Csókás György r. c. v., és Valkovszky Miklós g. c. v. a négy tanári állomásra újabban is megválasztattak, s meghagyattak azon kikötéssel azonban, hogy a tanári vizsgát a miniszteri leirat értelmében még ezen iskolai év folytán letenni kötelesek lesznek. — A rajztanári állomást nem köröztettük az okon, mivel gr. Schönborn Ervin ő főmltgát kértük fel folyamodásilag, hogy tisztjei közül egy szakértővel ezen állomást pótlólag betölteni kegyeskedjék, — de még értesitő-választ folyamodásunkra nem nyerhettünk. — A küldöttség minden esetre feladatának ismeri, hogy ezen rajztanári állomás az iskolai év kezdetével betöltetlen ne maradjon. Igazolásokul azonban mind a 9 folyamodvány mellékleteikkel együtt visszavárás reményében tisztelettel idezáratik.

Ugyszinte a leczke terv és óra felosztás, — az osztálytanárok megnevezésével NB. alatt felterjesztés és megerősítés végett azon kéréssel terjesztetik be, hogy a megválasztott igazgató tanár részére az országos tanulmányi alapból csak egy évre engedélyezett 500 frt segélyt a tettes megyei Bizottmány a vall. és közokt. m. k. miniszter ő nagyméltóságánál állandóan több évekre is a nyilvánossági joggal egybe kérelmezőleg eszközölni méltóztassék. — Román Ferencz küld. elnök, Oláh Samu jegyző, — a megyei isk. küldöttség nevében."

A beterjesztett jelentést a megye közgyülése 263. sz. a. felterjesztetvén összes mellékleteivel együtt, reá a miniszteri válasz már szept. 26-án megérkezett 15.703. sz. a. „folyó évi sept. 1-jén 263. sz. a. kelt jelentésében elsorolt ügyállás alapján a munkácsi realgymnasiumhoz ideiglenesen egy évre megválasztott igazgató tanárt, Hrabár Mihályt ezennel megerősítem, meg kell azonban jegyeznem, miszerint az igazgatói tanárnak évről-évre újbóli megválasztása a fegyelem fentartása tekintetéből sem a tanári kart, sem pedig a tanoncokat illetőleg a tanügy érdekében a középtanodáknál meg nem engedtethetik, e részben elegendő biztosítékul szolgálván a szabályszerü három próba év, mely után az ideiglenesen alkalmazott igazgató tanár — a menynyiben feladatának minden irányban sikeresen megfelelt, a tanügy kára nélkül véglegesen megerősíttethetik.

Ezeknek előre bocsátása után a megye közönségének tudtul adatik, miszerint a munkácsi reálgimnásium fentarthatására kilátásba helyezett 500 frtnyi segély, az 1868/9 tanév tartamára a beregszászi m. kir. adóhivatalnál

egyidejüleg folyóvá tételtvén, az első alispán kellően bélyegezett nyugtája iránt ugyanott ki fog fizettetni. Ezen segélynek a jövő tanévre leendő engedélyezése azonban az intézetben elérendő eredménytől fog függni s ánnak idejében az intézkedés megtétetni.

A mi a leczke tervet és az óra felosztást illeti, miután ezekre nézve a tanterv már minden nyilvános al és nagy gymnásiumra nézve megállapíttatott, ezen tantantervnek egyik példánya a megye közönségének oly felhivással küldetik le, hogy ezt a munkácsi reálgymnásiumnál szoros zsinórmértékül vétetni, és e részben a tankerületi főigazgató utján kiadandó utasításokat pontosan megtartani szíveskedjék.

Végül Csomár István, Kun Róbert, Csókás György és Valkovszky Miklós előbb is alkalmazva volt s a megye közönsége által ujabban megválasztott tanárokra nézve ki nem világlik az, vajjon ezek kizárólag csak mint tanárok fognak-e működni, vagy pedig megtartván eddigi szolgálatukat, a tanári tendőket ezentúl is csak mellékesen fogják-e végezni, ami a folyó évi Junius 30-án 9970 sz. a. kelt rendeletben kifejtett indoknál fogva a tanügy érdekében meg nem engedtethetik, felhivatik a megye közönsége, hogy ez irányban még határozottan nyilatkozni szíveskedjék. Megerősítésük ezen nyilatkozat tartalmától függvén. Budán 1868. évi sptember hó 20-án. Miniszter úr meghagyásából: Lipovnitzky István miniszteri tanácsos.

A miniszteri leirat maga után vonta az ujabbi felterjesztést, mely nov. 7-én már fel is küldetett a megyéhez Jelentés alakjában: „A folyó évi Sept. 20-án 15703 sz. a. kelt és Sept. 25-én 3658 sz. a. másolatban közlött magas min. intézvényre vonatkozólag hivatalosan bejelentjük, miszerint a munkácsi reálgymnáziumhoz ideiglenesen egy évre megválasztott igazgató tanárt, Hrabár Mihályt, a miniszteri intézvény azon részéről, hogy hivatalában a vall. és közokt. m. kir. Miniszterium által megerősíttetett, értesítettük. — A munkácsi reálgymnásium fentarthatására kilátásba helyezett 500 frtnyi segély folyóvá tételét jegyzőkönyvi elismerés mellett hálás köszönettel vettük. És hogy ezen segély a következő tanévekre is engedélyeztessék, ez iránt a vallás és közokt. m. kir. Miniszteriumot már ez uttal is bizalommal megkérni kötelességünknek ismerjük. A tanterv megküldése iránti magas értesítés — mennyiben az a tankerületi igazgatóság utján már régebben megküldetett, és az ahozi alkalmazkodás a munkácsi reálgymnásiumnál már foganatosíttatott is — ez uttal általunk tudományúl vétetett, és a tankerületi főigazgatóság utján kiadott, úgy ezután is kiadandó utasítások pontos megtartása elrendeltetett. — Arra nézve, hogy a mult évben alkalmazva volt Csomár István, Kun Róbert, Csókás György és Valkovszky Miklós tanárok — kizárólag csak mint tanárok fognak működni, — a 10-ik számu határozat folytán nyilatkozatukat mind a négyen beadván, ezen nyilatkozatokat határozott felvilágosításul tisztelettel ide zárva a magas miniszteriumhoz eredetileg felterjesztjük, s ezek értelmében egyszersmind azoknak tanári állomásukbani megerősítését bizalmas tisztelettel kérelmezzük. — Végül tisztelettel bejelentjük és a magas miniszteriumnak is nagybecsü tudomására juttatni kérjük, hogy a rajztanári állomásra 300 frt évi fizetés mellett Vallerstein Ignácz héber vallásu rajztanitót alkalmaztuk. A munkácsi reálgymnásium ügyei vezetésével megbizott megyei küldöttség nevében Román Ferencz elnök, Oláh Samu küld. jegyző."

A miniszteri válasz ezen jelentésre még e hó folyamán vissza érkezett 21217. sz. a. „Folyó évi nov. 14-én 4264 sz. a. kelt jelentésével beterjesztett nyilatkozatok alapján, melyek szerint a munkácsi reálgymnásiumhoz ujból megválasztott tanárok, nevezetesen Csomár István, Kun Róbert, Csókás György és Valkovszky Miklós mellékes foglalkozás nélkül, kizárólag csak mint tanárok fognak müködni, ugyanazokat azon kötelezettséggel, hogy a tanári vizsgát a jelen tanév alatt letegyék, ezennel helyettestanári minőségben megerősítem, kilátásukba helyeztetvén, miszerint a tanári vizsga letétele után

rendes tanárokká fognak kineveztetni. Miről a megye közönsége idézett jelentése csatolmányainak visszaküldése mellett, további eljárás végett azzal tudósíttatik, miszerint a munkácsi reálgymnasiumra a tanulmányi alapból a jövő 1869/70-ik iskolai évre engedélyezendő, és a tanintézet vezetésével megbízott megyei küldöttség által már ez uttal is szorgalmazott 500 frtnyi évi segély e folyó tanév végével fog utalványoztatni, ha mint a folyó évi september 20-án 15703 sz. a. kelt rendeletemben megemlítve találtatik, a tanintézet kellő eredményt fog tanusítani. — Vallerstein Ignácz ideiglenes rajztanítónak 300 frtnyi díjjal történt megválasztását helyeslő tudomásul vettem. Budán, 1868. nov. hó 30-án Miniszter úr meghagyásából Lipovniczky István min. tanácsos".

Történtek még a bizottság részéről különféle intézkedések, melyek az iskola beléletére, beruházásokra vonatkoztak, s melyek szükebb körü eljárásokat vettek igénybe. A megye és a bizottság közötti összeköttetés elevenebbé vált, mely az absolut uralom idejében nagyon meglazult, a mi természetes következése volt azon időknek. Az első bizottság tagjai közül ez idő szerint már csak hárman voltak életben: Román Ferencz, Gecsey György, Horváth Alajos; a többiek mind jobb hazába költöztek el. A bizottság és a megye közti lanyhaság felélénkítésére Gecsey György adta az alkalmat pénztárnoki állásáról való lemondásával, mely alkalomból utódja az iskolára vonatkozó számadásokat s egyéb iratokat összecsomagolván Freyseysen Gyula bizottsági elnökhöz küldötte azzal az értesítéssel, hogy azok a megyei pénztári hivatalban felejtetvén, Gecsey Györgynek, mint az oskola bizottság pénztárosának lesznek átadandók s ily czimen át is küldettek hozzá. Gecsey azonban az iratokat visszaküldte azon kijelentéssel, hogy azokat nem véletlenségből, nem is feledékenységből hagyta a megyei pénztárban, hanem, mert azok odatartoznak. Azon iratokat nem mint az osk. bizottság tagja, hanem mint megyei pénztáros kezelte. Ugyanis a megye, mikor a munkácsi gimnázium létesítésére a mozgalom megindult, magáévá tevén az eszmét, a dolgok élére állott és vezette azt mind ekkoráig A bizottság mint a megye megbízottja, annak nevében szerepel s felelősséggel tartozik, azért vannak ott a kérdéses iratok is. Ennek kapcsában Freyseysen Gyula jelentést tevén, 113. sz. a. e határozat hozatott: „Első alispán jelenti, miszerint a munkácsi gimnázium, mely megyei felügyelet alatt épült, s megyeileg kinevezett küldöttség alatt állván, s intéztettek el ügyei, eddigi pénztárnok Gecsey György állásáról lemondván, — többen pedig a megyéből elköltöztek vagy elhaltak, — az üresedésbe jött kiküldött tagok helyére másokat kér kineveztetni, ℣. alatt mellékelvén Gecsey György iratait.

Ezen első alispáni jelentés folytán az 1861-ik évben a megye bizottmánya által kijelölt oskolai küldöttség tagjai állomásaikban újolag megerősíttetnek s Gecsey György volt pénztárnok lemondásával az üresedésbe jött pénztárnoki állásra Kiss József, a többi pótlandó küldöttségi tagok helyébe főtiszt. Ruzsák Lajos, Pásztélyi János főszolgabíró és Vokurkó József megyei főszámvevő azon utasítással választatnak meg, miszerint a gimnáziumnak kül és belügyeit szem előtt tartván annak felvirágzására mindent elkövetendnek, a f. évi számadások az uj pénztárnoknak átadandók; a lemondott pénztárnok számadásai pedig a küldöttség által megvizsgálandók; s úgy a pénztár mikénti kezelése, mint a gimnázium általános állásáróli jelentése a küldöttség által félévenként e megye bizottmánya eleibe terjesztendő."

Még egy nagyobb ügy fordult meg az év folyamában a bizottság előtt, mely a gimnáziumot ugyan már nem érintette, de a Csókás György átvétele folytán keletkezett. Október 4-én 16889. sz. a. kelt következő leirat érkezett a megyéhez: „Hivatalosan jelentetett, hogy Munkács város tanácsa az ottani főelemi tanodánál üresedésben levő két tanítói állomásra a mindeddig érvényben levő szabályok teljes mellőzésével, önhatalmulag Büben Gyulát és Varga

Sándort nevezte ki, ugyanazért felhivom a megye közönségét, miszerint a fennebbi tényállás érdemében a vizsgálatot haladéktalanul elrendelni, s Munkács város tanácsának erre vonatkozó nyilatkozatát az összes tárgyiratokkal együtt lehető legrövidebb idő alatt fölterjeszteni szíveskedjék. Lipovniczky István miniszteri tanácsos." Ugyan ezen ügyet megsürgeti 21367. szám alatt november 30-án kelt leiratában.

E vizsgálatnak és a feljelentésnek valódi oka az volt, hogy az elemi oskola felett a szatmári püspök maga részére foglalta volt le a felügyeletet s a tanítók kinevezési jogát. A gimnázium életbelépte után pedig, minthogy az orgonista kivételével a tanítókat a város közpénztárából fizették — egyenlő alapra kivánták fektetni az elemi oskolákat is s nemcsak névleg, de valóban közössé tenni. Mert eddig a közösség csak abban állott, hogy a közpénztár tartotta fel, de tényleg felekezeti volt. Sőt Freiseisen Dániel halála után, Rudolf Pál elnöksége alatt a gimnázium pénztárából történtek a felszerelések is. A tanács jól tudta azt, hogy a szatmári püspök nem fogja a hármas kijelölésből a református pályázót soha kinevezni. E nélkül pedig a helybeli ref. felekezet oskolája nem fogott volna a községi oskolába beolvadni, melyre pedig ott akkor nagy szükség volt úgy kifelé, mint felfelé, mert ez által egy nagy kontingens tiszta magyarajkú gyermek vitetett oda be. E választással, melyet sérelmi alakban egész a miniszteriumig felvittek, meg volt törve az út, s megoldatott a kérdés, mely azóta egy széles-terebélyes fává nőtte ki magát.

A gimnázium ügyében való mozgalom a fentiek után kissé elcsendesült; elnöke rövid betegeskedés után jobb létre szenderült, a gimnáziumnak hagyván becses könyvtárát és természetrajzi gyűjteményét. Ezek a megyei közgyűlésnek bejelentetvén 1869. márcz. 1-jén tartott közgyűlésben Gecsey György választatott meg az oskola küldöttség elnökéül, kinek működése a következő felirattal kezdődött meg: „Nmgú vall. és közokt. m. kir. Miniszterium. Minél mostohább anyagi viszonyok közt létezik valamely vidék, annál alantabb fokán áll lakossága a müveltségnek, és a mostani kornak törekvése, a szellemi kiképzés annál nehezebben elérhető, minél távolabb vannak valamely vidéktől oly tanintézetek, melyek a magasb műveltség megszerezhetését lehetővé teszik. Mert a mindennapi anyagi szükséggel küzdő lakosság messzebb fekvő tanintézetekbe fiait nem küldheti és nem élelmeztetheti, ellenben lakóhelyéhez közelebb eső oskolába járó gyermekeit hazulról láthatja el a szükséges élelmiszerekkel és bármily áldozattal esik is ez, mégis a czél elérése lehetséges.

Az anyagi viszonyok mostohasága minden esetre a föld és klima kedvezőtlensége, úgy a kereskedésre alkalmatlan helyzetből származik és igy a nép, mely ily vidéken lakik, legtöbb esetben méltatlanul terheltetik azon szemrehányással, hogy szegénységének maga az oka. Az államnak hivatása tehát a sors szeszélye által sanyarú viszonyok közé helyezett vidék anyagi és szellemi állapotának javításáról gondoskodni, midőn kétségtelenül áll, hogy maga erejéből még századon át sem lesz képes valamely vidék emelkedni a jólét azon fokára, melyre előnyösb lakási viszonyok közt az ország más vidéke már rég eljutott.

Ezen nézetből indultak ki e megye jobbjai, a midőn nehány évtizeddel ezelőtt Munkácson egy hitfelekezet nélküli kis gimnáziumot alapítottak saját erejökből, mely intézetet a nm. m. k közoktatási miniszterium múlt évben 9970. szám alatt kelt magas leiratával azon háladatosan vett elismerésben részeltetni kegyeskedett, hogy számára a nyilvánossági jogot megadta, azonfelül 3 évre 500 frtot rendelt felsegélyezésére, elismervén ezáltal, valamint az intézet létezésének, úgy a segélyezésnek szükségességét sat.

A megyei lakosok által Munkácson felállított és az állam által gyámolított kis gimnázium azonban, melynek magának is további fentarthatása bővebb államsegély nélkül lehetetlen, — nem elégséges az óhajtott magasb

képzettség terjesztésére, mert szervezeténél fogva csak előkészítője annak és az ott tanulmányaikat végzett ifjak távolabb fekvő és magasb iskolában szegénységök miatt nem tökéletesíthetik magokat. Ezen meggyőződés indította tisztelettel alulirottakat azon kérelem előterjesztésére:

Méltóztassék a nm. m. k. vallás és közokt. Miniszterium általánosan elismert jótékony figyelmét és buzgalmát ezen vidék elhanyagolt müveltségi állapotának emelésére fordítani és elrendelni, hogy beható tüzetes vizsgálat tárgyává tétessék azon kérdés, miképen legyen elérhető az e vidéken lakó népesség magasb képeztetése, — a mi szerény véleményünk odajárulván, hogy az csak egy Munkácson állam segéllyel s a már meglévő alap, jelesen az épületnek és alapítványi tőkéknek felhasználásával felekezetesség nélkül felállítandó felsőbb Gimnázium, vagy Lyceum létesítésével érhető el; mely meggyőződésünknek nem késünk ezen előterjesztésünkben kifejezést adni esedezvén pártfogásáért."

Ugyanezen időtájban, — mert a bizottság a felterjesztendő kérvény felett huzamosb ideig tanácskozott, — a városi képviseleti közgyülésben is mozgalom indult meg a kérvényezés ügyében. Kurusta Imre főbiró és Oláh Samu főjegyző a junius 2-án tartott gyülésben véleményes javaslatot terjesztettek elő több oly ügyben, melyeket a miniszteriumoknál küldöttség által kellene szorgalmazni, ezek között volt „a nagy gimnázium kieszközlésének" kérelmezése is. A „beadott véleményes javaslat az összes képviselőtestület nézetével találkozván, a javaslatba hozott kivánalmak mielőbbi eszközlése és foganatosítása céljából Oláh István városi képviselő (uradalmi főnök) elnöklete alatt „egy bizottság küldetett ki, mely munkálatát elkészítvén a junius 10-én tartott közgyülés Kurusta Imre és Cserszky Antalt bizta meg azok kézbesítésével, utasítván őket, hogy időző képviselőket is felkérvén azokkal együtt igyekezz nek a rájok bizott ügyekben eljárni. A magokkal vitt kérvény szövege ez; „Alig hangzott el szivből fakadt köteles hálánk a munkácsi reálgimnázium megalapítására mult évben kegyesen megrendelt évi 500 frtnyi államsegélyért: és már újolag lépünk a kérelem terére ezen tanintézet érdekében, hogy azt a magas kormány további gyámolításával 8 osztályu főgimnáziummá, még pedig reáltanodai szinezettel felnevelhessük. A müveltség teszi naggyá, szabaddá a nemzetet. Nincs és nem is lehet szentebb czélja egy kormánynak, mint a nevelés ügyét a legszélesb alapra fektetni! Nem áldozat az, mi ez irányban az állam pénztárából kifolyik; de oly tőkének megalapítása, melynek kamata napról-napra növekszik és mérhetlen hasznot biztosít a jövőnek.

Látva, tapasztalva azt, hogy a Nmgu m. k. oktatásügyi Miniszterium hazánk e tekintetbeni elmaradásából kifolyó hiányait pótolni és nemzetünket az európai legmüveltebb államok szinvonalára emelni, — magasztos feladatának tüzte ki; meggyőződve bölcs és fenkölt irányadásával már eddig is megalapított nevelésügyi törvényeinkből, hogy magas kormányunk a belreform kiváló tárgyául tekinti a nevelésügynek fejlesztését és felvirágoztatását: — bátorságot keltett Munkács városa képviselő testületében őszinte hódolatának kijelentése mellett fentebb kifejezést nyert kérelmét melegen magas kegyébe ajánlani.

Munkács városa nem dicsekszik azzal, hogy ővé legyen e tanintézet megalapításának érdeme; mert ő a Beregh megyei alapitóknak csak egyike. És bár székhelye is az eddigi al-reálgimnáziumnak, nem ővé egyedül az érdek, hogy a tanintézet bővittessék, áldásos hatása 8 osztályra felneveltessék.

Hazánk kelet-éjszaki része vérrel irt történelmünk tanusítása szerint ugyanis folytonos harczok szinhelye volt századokon át; nem csoda tehát, ha a fegyverzörgés elriasztá innen a szelid muzsákat, és e nagyterjedelmü, több megyékbe beható vidék tanintézetekben szükölködik, és a közmivelődéstől elmaradt. Nem csoda különösen, ha alkalom hiányából a Kárpát bérczek közt és azok aljában lakó nagy számu nép nem közelítve meg a vallásfele-

kezetek közt eddig létezett idegen kérdés miatt, — az itt-ott elszórtan és gyéren fennálló felekezeti oskolákat, kiválólag elmaradt á mivelődésben.

A Munkácson létező al-reálgimnázium nemes alapítói rég belátták e hiányt és törekedtek egy felekezetiség nélküli tanintézet felállításával e bajt orvosolni. Áldásos is már nemes törekvésök; de minthogy erejök a nagy czél elérhetésével szemben gyenge: csakis a magas kormány bőkezüségének van fentartva annak elérése.

Százezrekből álló szegény néposztály Nmgu m. k. oktatásügyi Miniszterium! mely fiait, kiket a távolságban neveltetni nem volt képes, ezentul a szomszédságban, mondhatni e vidék központjában, itt Munkácson fogja a tudományoknak szentelhetni és azokba bevezethetni. E nagy környék természeti sajátságai, a hegyek zordon égalja és terméketlensége, és ezekből természetes következmény gyanánt kifolyó szegénység, valamint az annak kiküszöbölésére egyedüli eszközül szolgálható ipar emelésének szükségessége teszi kívánatossá, hogy ezen tanintézet gyakorlati irányu legyen, és hogy ezen főgimnázium más államok utánzásául reálfőgimnáziumi szervezetet nyerjen, hogy abban a növendékek alkalmat találjanak a gyakorlati tudományok mellett — azok fogván az oktatás főbb részét tenni — magokat a régi klassikusokban is művelhetni.

Gyengék a mi szavunk a magasztos úgy támogatására, — szolgáljon tehát a kitüzött nagy czél fontossága maga mellett. Nem is kisértjük meg ezen gyenge érvelésünk folytatását, — meg lévén arról győződve, hogy a Nmgu m. k. okt. Miniszterium ismeri szükségünket. Miért is egyszerüen kérelmünknek csak azon kifejezést adjuk teljes tisztelettel, miszerint az eddigi alapítványok és épület felhasználásával állami reál főgimnáziumot itt Munkácson megállapítani és mielébb életbeléptetni kegyeskedjék. 1869. junius 10. szabadalmas Munkács város képviselőtestülete nevében: Kurusta Imre város birája, Oláh Samu főjegyző."

A küldöttség, mely a felterjesztést felviendő volt, az 1869-ik évi jul. 2-án tartott képviseleti közgyülésben adott számot eljárásáról következőkben: „Oktatás s vallásügyi miniszter ő exellentiájának csak a jelentő két városi küldött tisztelgehetett. Előterjesztésüket ő exellentiája meghallgatván, páratlan őszinteség es bizalom hangján értekezett a küldöttséggel, különösen kiemelvén sajnálkozását a felett, hogy a helyett, miszerint csupán a reáltudományok, mint általában az országban, de különösen a vidéken szükségeseknek kultiválását tennék törekvésök czéljául, Classicus müveltségre vágynak, mely azonban a jelenkor kivánalmainak legalább általánosságban véve a dolgot tekintetbe — meg nem felel. Ennél fogva megolvasott folyamodványuk visszavételére szólitá fel jelentőket és ujnak beküldését hagyta meg nekiek, melyben egyenesen főreáliskola felállítását kérjék, és a melyhez mellékeljék nemcsak kimutatását a jelenlegi gymnasium birtokának épület és tőke és szerekben, de egyszersmind az alapitóknak is azon kötelező nyilatkozatát, hogy a real főtanoda felállítása esetében ezeket a Status kezelése alá bocsátandják. Azon esetre, ha az ily módon felszerelendő folyamodvány idejére felterjesztetnék, ő excja megigérni méltóztatott, hogy a felállítandó főreáltanoda költségeit a f. évi budgetbe bevétetni fogja, és kijelentette, hogy ő a városnak törekvését minden esetre pártolni fogja. Ezekre nézve véleményök szerint szükséges volna oda hatni, hogy a megyei oskola bizottmány által szerkesztett azon folyamodvány, mely egy lyceum felállítását kéri, ha még el nem küldetett, visszavétessék és a főreáltanoda felállítása kéressék általában; ha pedig már felterjesztetett azon folyamodvány, ez irányban mihamarább terjesztessék fel folyamodvány a vall. és közoktatásügyi miniszteriumhoz az említett mellékletekkel Úgy szinte figyelembe veendő azon kérdés, hogy a főreáltanoda felállítása esetében az érdeklett iskolára a város által alapitványozott tőkét ezen városi képviselőtestület az államnak kész átengedni, — s hogy a város

azon kivül, mit a gymn. számára már megigért és évenként kiszolgáltat — a reál főtanoda felállítása esetére még 1000 frtot ajánl."

Az oskola-bizottság a fent említett dolgokról értesítletvén, azonnal kérdést intézett Schönborn grófhoz, mint egyik nagyobb ajánlatot tevőhöz, hogy hajlandó lenne-e az általa tett adományokat az állam tulajdonába átengedni azon esetre, ha a gimnázium helyett főreáltanoda állíttatnék fel; továbbá az elnökség utján megkérte a vármegyei bizottmányt, hogy a benyujtottt kérvényt, ha még föl nem terjesztetett, tartsa vissza, minthogy azt mással szándékoznak kicserélni. A megokolás igy hangzik: „18. sz. 1869. aug. 24. Folyó évi Junius hó 2-án 4. sz. a, kelt jelentésünkkel egy folyamodványt terjesztettünk be a tek. Megyei Bizottmányhoz, melyben a munkácsi algymnasiumnak magasb állami tanintézet — tulajdonkép Lyceum rangjára leendő felemelése végett kértük, arról lévén meggyőződve, hogy e vidék népessége magasb müveltsége előmozdítását egy illy tanintézet fogja legsikeresebben eszközölni.

Időközben Munkács városa egy oly értelmű folyamodványt nyujtott be küldöttsége által a fentiszteltt miniszteriumhoz, melyben real szinezetü főgymnasiuma felállítása kéretett, melly folyamodványt azonban a küldöttség a miniszter Úr azon szóbeli utasításával hozta vissza — miszerint nem főgymnasium, vagy Lyceum, hanem főreál oskolának felállítását látja szükségesnek; e vidék népessége, átaljában az ország érdekei is azt követelvén, hogy a müveltség ezen irányban fejlesztessék; továbbá, hogy a kérdéses algymnasiumnak ily tanintézetté alakítását és pedig országos segedelemmel pártolni fogja nemcsak, de már a folyó évben bemutatandó költségvetésbe is felveendi". sat.

„Mai napon tartott tanácskozmánynak eredménye az lett, hogy a város által tett értesítés alapján ezen megyei tanintézetnek további fenállását és jótékony hatását csakis a mondott irány és adott feltételek elfogadásaival látván elérhetőnek, indokoltnak tartjuk a tek. megyei Bizottmányt tisztelettel arra kérni: 1-ör azon esetre, ha a fentemlített folyamodvány még fel nem terjesztetett volna, az visszatartassék. 2-or. A főreáltanoda felállítása, illetőleg a munkácsi algymnásiumnak ilyenné átalakítása és kibővítése iránt, — állami segedelem, felügyelet és kezelés mellett — a czímzett miniszteriumhoz felterjesztést, illetőleg kérelmet tenni méltóztassék, és pedig a legközelebbi bizottmányi gyűlésből. Ezen felterjesztés mellékletéül idecsatoljuk a munkácsi algimnáziumi épület alaprajzát Munkács városának a 4000 frt adásáról szóló határozatát. 3. Ugyanannak határozatát a tanítók fizetése alapításárul. 4. Ugyanannak nyilatkozatát, hogy a reált megállapítani óhajtja és adományait az állam rendelkezése alá bocsátja 5. Összeirását az intézet felszerelési értékeinek. Melyek előterjesztésével megjegyezzük: 1-ör hogy egyik fő alapitó a gróf Schönborn család, illetőleg annak jelenlegi feje gr. Sch. Ervin megyei örökös főispány Úr alapitványlevelei a tettes megye levéltárából kiemelendő és a felterjesztéshez melléklendők lennének, és pedig az első 2000 pfrtrul, a második 5000 o. é. frtról szóló, melly utóbbiban egyszersmind a reál irány van kijelölve.

2-or megjegyezzük, hogy a nmltgu grófot ezelőtt több hetekkel arra kértük volt fel, hogy alapítványainak az állam kezelése alá bocsájtatása iránti engedélyét hozzánk juttatni sziveskedjék, de ez eddig nem történvén meg, ez ülésünkből telegraf utján a megküldésre ismételve felkértük legyen, — s ennek folytán az uradalmi főtisztségtől a beleegyezés iránti előleges nyilatkozatot már ki is nyertük és meg vagyunk biztatva, hogy erre nézve a forma szerinti engedély gróf Schönborn Ervin ő főméltósága aláirásával is mielőbb ki fog adatni. — Úgy vélekedünk, hogy a felterjesztést semmi nem akadályoztathatja, nehogy ezen évi miniszteri költségvetésből kihagyassék.

3-or megjegyezni bátorkodunk még, hogy a tettes megyei bizottmány a többi már kihalt, részben ismeretlen tartózkodásu csekélyebb alapítók nevében, kiknek a tettes megye lett hagyományosa — jogosan kinyilatkoztathatja az irány változtatás és az állami kezelés alá bocsájtás iránti határozatát.

4-er végre áz iránt véleményezünk: méltóztassék a t. m. Bizottmány ezen eredményeire nézve nagy fontosságu megyei intézet s így a m. közönség érdekében elhatározni: hogy nemcsak megye, de országszerte adakozás gyűjtése szükséges, és a gyüjtés módozata, úgy keresztül vitele iránt is hathatósan intézkedni: arról levén meggyőződve, hogy, ha a város helyett, mit ez csekély sikerrel meg is kisérlett, a t. megye veendi kezeibe a gyüjtés ügyét, — az eredmény kielégitő leend, és megyénk rövid idő alatt oly intézettel fog bírni, melynek felállitását nemcsak azon körülmény igazolja, hogy egész országban alig van egy-két főreáltanoda, de különösen, hogy ezen egész vidéken egy sincs, holott különösen e vidék, — melynek gazdálkodás és kereskedéssel foglalkozó lakosságánál már eddig is az ipar fejlődésnek nyomai mutatkoznak, épen ily intézet felállitását szükségli leginkább."

A visszavont kérvény a városi küldöttség által bemutatottal cseréltetett fel, kihagyatott belőle a lyceum s a főgimnázium főreáltanodára fordíttatott. A megye közgyülése 1869. szept. 1-jén vette tárgyalás alá s jegyzőkönyvében 156. sz. alatt következőleg határozott felette: „Olvastatott a munkácsi gymnásium ügyei vezetésével megbízott állandó megyei küldöttség f. évi 18. sz. alatt kelt jelentése, melyben Munkács város közönségének kérelmezése folytán azon véleményt terjesztik elő, miszerint ezen megye bizottmánya részéről tétetnének lépések az iránt, hogy a munkácsi gymnásium álladalmi segéllyel főreáltanodává alakíttatván, kezelése az által vétessék át, arról levén a küldöttség meggyőződve, hogy a szük anyagi viszonyok közt tengődő vezetése alatti tanintézet egyedül ezen módon helyezhető virágzó állapotba, s tehető áldásossá a vidékre nézve.

Teljesen osztja a közgyülés a küldöttség azon véleményét, hogy a nevelés ügynek hazánkban ez ideig elhanyagolt, de a nemzet anyagi előmenetelére, különösen az ipar és kereskedelem kifejlődésére nézve nagyfontosságu reális irányra kiváló gond fordítandó, s a munkácsi gymnásiumnak ilyen tanintézetté leendő átváltoztatását, különösen főreáltanodává való átalakítását előmozdítani késznek nyilatkozik, valamint egyetért a közgyülés a küldöttséggel arra nézve is, hogy a kérdéses tanintézet virágzó állapotba csak álladalmi segéllyel hozható.

Másrészről azonban az alapítókra való tekintetből is saját felügyeleti jogát a lehetőségig megóvni ohajtván, a Magyar kir. vallás és közoktatás ügyi minisztériumhoz az iránti felterjesztés rendeltetik intéztetni, hogy a munkácsi gymnásiumnak főreáltanodává leendő átalakítását álladalmi segély engedélyezése által lehetségessé tenni szíveskedjék; kérelmeztetvén egyuttal azon feltételeknek közlése, melyek mellett ezen kérelem a nevezett minisztérium által telyesitendő volna."

Ezen határozattal egy napon kelt a felterjesztést kísérő következő levél is: „2960. Nagym. v. és közokt. ügyi Magyar kir. miniszter Úr! Ezen megyei közönség felügyelete alatt lévő Munkács városi felekezeti különbség nélküli al reál iskola ügyei vezetésével általunk megbízott állandó küldöttség véleményezése alapján azon alázatos kéréssel vagyunk bátrak nagyméltóságodhoz járulni, hogy ezen az alapítók által felügyeletünk alá helyezett tanintézetnek hét osztályu főreáltanodává leendő átalakítását a jövő 1870-ik évi államköltségvetésbe felveendő álladalmi segély által lehetségessé tenni méltóztassék. Említett küldöttségünkkel megegyezőleg azon meggyőződésben vagyunk, hogy nemzetünk anyagi érdekeinek előmozdítására, különösen az ipar és kereskedelem kifejlődésére nézve nagyfontosságu, de hazánkban ez ideig elhanyagolt reálirányu tanrendszerre általában kiváló gond fordítandó, leginkább azonban ott — hol e részben legnagyobb a szükség, mint az ipar s kereskedelmi müveltség felette alacsony fokán álló vidékünkön. Mely különben helyzeténél fogva különösen az iparra természetszerüleg hivatva van s annak bő forrásaival bir. A felügyeletünk alatti kérdéses tanintézet a jelzett irányban volt hivatva

eddig is a közmüvelődést előmozdítani; anyagi segély forrásainak elégtelenségénél fogva azonban ebbeli hivatásának csak igen szerény korlátok közt volt képes megfelelni. Azt hisszük pedig, hogy nemcsak megyénk, de általában a közművelődés érdeke, miszerént az ország ezen részében lévő egyetlen reáliskola lehetőleg virágzó állapotba helyeztessék. Ezen nézetek vezéreltek bennünket fentebbi kérelmünk előterjesztésére, s szíves meghallgattatásunk esetén kérjük magunkat azon feltételekről értesíttetni, melyek mellett az telyesíthető leend."

A városi küldöttség által keltett nagy remények, melyek a szálló igékkel mind magasabbra emelkedtek, a következő miniszteri leírattal teljesen összezsugoríttattak: „16909. sz. — Vallás és közoktatási Magyar kir. miniszter. Mult évi september hó 1-jén 2960 sz. a. kelt előterjesztése folytán a mellékletek visszazárása mellett értesítem a megye közönségét, hogy Munkácson egy főreáltanoda felállítását egyelőre indokolva nem látom, s ezért az ott jelenleg létező, államilag is segélyezett realgymnásiumnak magasabb tanintézetté leendő átalakítása iránti kérelmét, ez irányban a jelenlegi viszonyok közt nem teljesíthetem. Budán 1870. Május hó 11-én miniszter úr meghagyásából Mészáros Ferencz mk. osztály tanácsos."

E leverő hatásu miniszteri leirás után az oskola felügyelő bizottság rendkivül nehéz helyzetbe jutott. A városi külldöttség által magas fokra emelt remény sugarak egyszerre alászálltak és elsötétedtek. — Hozzá járult a tanárok kezdő békétlenkedése is, kik már szintén unni kezdték a se kivül, se belül lételt; azon kivül csekély fizetésük hónapokig elmaradt és sokszor reménytelenül állottak a bizonytalan jövő előtt. A tantermek felszerelése még kezdetlegeseknek sem voltak mondhatók. Maga az épület javitás, tisztogatás után áhitozott; azért a tanártestület eme kérelemmel fordult a bizottsághoz: „Tekintetes Iskolai Bizottmány! — Miután a Nmtgu vall. és közokt. m. kir. Miniszter úr ő excell. a munkácsi gimnáziumot állami tanintézetek közé még ez ideig sem vette föl, s talán nem is hajlandó fölvenni, — a tanártestület alázattal kéri a tek. Bizottmányt, miszerint, ha ez intézet lételét megvalósítani, s jövőjét előmozditani kivánja, annak szervezését erélyesen karolja fel.

Erre nézve a tanártestület szükségesnek látja, hogy havonként bizottmányi ülés tartassék, melyre az igazgatótanár s a többi tanárok egyike egymásutáni rendben hivassanak meg s az intézet állapotáról a tettes Bizottmánynak jelentést tevén, az intézet körüli javitások — s hiányokról, — minők: a meszelés, padok, ablakok, ajtók és a tető javitása, — kellő időben intézkedhessenek. Mert sajnálattal kell említenünk, hogy jelenleg is a gimnaziális épület meszeletlen, az ablakok, padok, ajtók, s a tető rosz állapotban vannak. Munkácson 1870. okt. 10. Hrabár Mihály, Valkovszky Miklós, Csomár István, Gy. Csókás György. Erre következett még ugyan e hó folyamában a tanártestületnek egy másik beadványa, mely következő volt: „Alulirottak mély tisztelettel s bizalommal folyamodunk a tek. m. osk. bizottmányhoz, hogy, miután a tanári állás nemcsak fontos, de terhes is levén; — miután e pályának nincs netovábbja, hol megállni lehetne, sőt folytonos készületet, tovább haladást igényel, hogy az élet felszinén megálhasson. — Ha azonban a tanári állás csak pusztán a mindennapi kenyér legszegényebb megkereséseig terjed, ha a tanárok idejének jó részét a megélhetés gondjai rabolják el, bármily érzet lelkesitse is őket, csak fél erővel munkálhatnak, tudományos versenyre nem kelhetnek, s a tudomány kezelésében elvégre is gépekké válnak. Ezt mutatja hazánk multja s még nagyrészben jelene is, midőn a tanitó oda kárhoztattatott, hogy a szegények legszegényebbike legyen.

Mi ugyan sem elmaradni, sem gépekké válni nem akarunk, épen azért, hogy a megélhetés mindennapi terhes gondja, — mely csak lelket öl s nem elevenít, — némileg könnyittessék rajtunk: — kérjük a tek. m. osk. bizottmányt, méltóztassék jószivüleg, a körülmények teljes figyelembe vételével oda

munkálni, hogy fizetésünk már ez év folytán legalább két-két száz frttal emeltessék s kiadatása utalványoztassék." — sat. Hrabár Mihály, Gy. Csókás György, Csomár István, Valkovszky Miklós."

A bizottság különben is fáradhatatlan volt a kérvényezésben, de ezen körülmények által még inkább szorongattatván, a következő miniszteri értesítésre ismét felirt: „3340 Beregmegye első Alispáni hatóságától. A tanodai küldöttség f. évi aprtl 3-án 3. sz. a. kelt jelentésére hivatkozólag értesíttetik a Tettes küldöttségi Elnök úr, hogy a vallás és közokt. ügyi M. K. minisztérium f. év 17666. sz. a. kelt intézvénye szerint a felügyeletük alatti tanintézet fentartására az 1869/70. tenévre utólagosan 500 frtnyi segély engedélyeztetett s egy idejüleg a Beregszászi adóhivatal oda utasíttatott, hogy a mondott összegett a megye első Alispánjának kellőleg bélyegzett nyugtájára fizesse ki. Felhivom annál fogva Tettes Bizottsági Elnök urat, hogy a kérdéses összegről szóló szabályszerü bélyegzett nyugtának ellenjegyzésem végett leendő beterjesztése, vagy a küldöttség meghatalmazottja által történendő bemutatása iránt intézkedni sziveskedjék. Péchy Tamás főjegyző."

A bizottság ez uttal az évi segélyt az alispán utján kérte kiutalványoztatni, kihez való iratában igy nyilatkozik: „— a 15703. sz. miniszteri intézményben kimondatott, hogy ezen segélynek a jövő tanévre leendő engedélyezése az intézetben elérendő eredménytől fog függni, s annak idejében az intézkedés megtétetni. A megyeileg kirendelt iskolai bizottmány az intézetben kielégítő, kedvező eredményt tapasztalván, szerette hinni s magát azzal kecsegtetni, hogy miután az iskolai intézet állásáról panasz nem jelentetett fel az illető iskolai feügyelőség részéről, és hogy ezen 500 frt felsőbbleg megajánlott segély a folyó iskolai évre és minden további kérelmezés nélkül is kegyelmesen utalványoztatni fog a beregszászi m. kir. adóhivatalhoz. De ezen biztos reményünknek kedvező eredményét mind ez ideig sincs szerencsénk tapasztalhatni s tanáraink a már-már bevégzendő iskolai év végével nagy szükséget látnak, s türhetlen nélkülözéseket kényszerülnek szenvedni. Az ügy ilyetén állásában az iskolai bizottmány azon hivatalos kéréssel járul tek. alispán urhoz a munkácsi reálgimnázium érdekében, hogy a kérdéses 500 frt államsegélyt a magas miniszteriumnál ezen iskolai évre is folyóvá tétetni kegyesen eszközölni méltóztassék — kijelentvén, hogy ezen államsegély meg nem nyerése esetében intézetünk végső bukása fog bekövetkezni. Azt pedig, hogy az atyáskodó kormányunk ebben gyönyörüségét találná, távolról sem akarjuk föltételezni." Ezen kivül másik kérő levelet irta a megyéhez, hogy miután ő a miniszteriumnak mult évi 11433 sz. a. kelt intézvényéhez képest a rajz oktatáshoz szükséges segédszerek, valamint a természet és vegytani tanszerek legnagyobb része részint tényleg megszereztettek, részint megrendelés alatt vannak, azonban a még kivántató taneszközök egy része még folyton hiányzik, s azoknak körülbelől 100 ftra tehető költségeit az iskolai pénztár jelen állapotában fedezni nem képes, minél fogva ezen összeget valamely rendelkezés alatti alapból ajándék vagy legalább kölcsönképen kiutaltatni kéri. Horváth István első alispán megbizatik, hogy az iskolai küldöttség által kért összeget a megyei kölcsönpénztárból kölcsönképen utalványozza, — jelen határozat részére, valamint az iskolai küldöttség elnökének kiadatni rendeltetik."

Majd ismét uj kérvénnyel járult a bizottság a megyéhez, hogy az országgyüléshez irjon fel, melyre a következő felirás tétetett meg: „Mélyen tisztelt képviselőház! Megyénk Munkács városában létezik egy, magánosok nagylelkü adakozásai által még az 1848 előtti időkben létrehozott s az alapítóktól ezen megyei közönség felügyelete és gondjai alá helyezett reáltanoda. Mely nemcsak megyénkben, hanem az ország ezen részén egyetlen ily nemü tanintézet lévén, az alapítványi összeg elégtelensége miatt — daczára annak, hogy az utolsó évek alatt némi államsegélyben részesíttetett — a hozzákötött várakozásnak s a vidék igényeinek szerény korlátok közt és csak részben felelhet meg.

Miért is a vall. és közokt. ügyi m. kir. miniszter Úrhoz mult év szeptember 1-jén 156. sz. a. kelt felterjesztésünkben azon kéréssel járultunk, hogy a kérdéses tanintézetnek főreáltanodává leendő átalakítását a f. é. állam költségvetésbe felveendő nagyobbmérvü segély kieszközlése által lehetségessé tenni, s az intézetet nagy kiterjedésü vidéke érdekeinek méltányos figyelembe vételével kedvezőbb helyzetbe juttatni sziveskedjék.

A nm. m. k. miniszter úr azonban ebbeli kérelmünket „egyelőre" indokoltnak nem találván, f. év május 11-kén 16909. sz. a. kelt intézvényével annak teljesítését megtagadta.

Mélyen tisztelt képviselő ház! Ezen megye közönsége azon meggyőződésben van, miszerint közgazdasági és társadalmi viszonyaink által utalva vagyunk arra, hogy nemzetünk elmaradt anyagi érdekeinek előmozdítására, különösen az ipar és kereskedelem kifejlődésére nézve nagyfontosságu, de hazánkban ez ideig kellő gonddal csak kevés helyen ápolt real irányu tanrendszerre még huzamos idő kell hogy kiváló figyelem tárgyát képezze, és gondos ápoló kezeket találjon; leginkább azonban ott, hol e részben legnagyobb a szükség, mint az ipar, kereskedelmi és gazdászati müveltség felette alacsony fokán álló vidékünkön. Mely különben már csupán geográfiai helyzeténél fogva is, különösen az iparra természetszerüleg hivatva van, s annak bő forrásaival bir.

Mihez képest azt hisszük, hogy nemcsak megyénk, de általában a közmüvelődés érdeke, miszerint az ország ezen részében levő egyetlen reáliskola lehetőleg virágzó állapotba helyeztessék, s a már meglévő alap felhasználása mellett aránylag igen csekély költséggel nagyszerü eredményekre képesíttetik. Az előadott okoknál fogva kérelmünknek a nm. vall. és közokt.-ügyi m. k. Miniszter úr általi megtagadtatásában megnyugvást nem találhatván azzal ezúttal a mélyen tisztelt képviselőházhoz járulunk, s mély tisztelettel annak pártolása iránt esedezünk. Bereg megye közönsége."

Az oskola küldöttség azonban, miután látta, hogy a kérelmezések nem vezettek eredményre, némileg más alakot adva a mozgalomnak, a megszakadt fonalat ujra felvette és ezen felterjesztéssel lépett a megye elé. „15. Tek. megyei Bizottmány! A munkácsi felekezetnélküli reál tanoda ügyei vezetésével megbízott megyei küldöttség hálás köszönettel fogadta a mult évi Október 1-jén 3340 sz a. kelt, — s ezen küldöttség elnökével közlött azon nagybecsü értesítést, mely szerint a Nm. m. kir. vall. és közokt. miniszterium a felügyeletünk alatti tanintézet fentartására az 500 frt segélyt 17666 sz. a. k. magas intézvénye szerint 1869/70 tanévre, habár utólagosan is utalványozni méltóztatott. Tisztelettel párosult kérelmünk oda járul, hogy ezen segélyezést tanodai intézetünk iránt a magas kormány e folyó iskolai évre is kegyesen gyakorolni s a segélyt legalább két ezer frtra fölemelni méltóztassék — mert különben tanintézetünk fönn nem állhat. Tanáraink a mostani 500 frt fizetést kicsinylik s mindnyájan folyamodnak nagyobb fizetésü állomásokért, mit ez évben oly nagy számban felállított tanintézetekben meg is nyernek, s eddig már innét kettő állam tanodákhoz 700—900 ft fizetéssel s lakással ki is neveztetett. Igy fognak kineveztetni a többiek is egymás után, s mi tanárok nélkül maradván, intézetünk fenállása magától megszünik. Továbbá iskolai épületünkön 28 évi fenállása óta semmi javitás, igazitás nem tétetvén, annak fedélzete, az épület ablakai, ajtói romlásnak indultak annyi évektől, — ezeken is gyökeres javitást s kiigazitást kellene tenni — de nincs rá alapunk, és igy, valamint a tanárok fizetését nem jobbithatjuk, s e miatt alkalmas, ügyes tanárainktól meg kelletik válnunk, — úgy az iskolai épületet sem igazithatjuk meg, — mert a már több izben a magas kormány előtt is kimutatott jövedelmi forrásnál többel nem bírunk. Az intézet tőkéjét pedig meg nem bénithatjuk, mert az által annak bukását csak siettetnénk s e miatt az adományozók és az utókor méltó kárhoztatása terhelne bennünket.

Ily czélból kérjük azért az eddigi 500 frt segélyt 2000-re fölemeltetni, hogy abból a 6 tanár fizetését két-kétszáz frttal megjavítanánk, — a mivel őket folyamodásuk alkalmával — a magas kormány pártfogásába vetett reményünknél fogva meg is bíztattuk — csak itt ne hagyjanak bennünket; — a felmaradó 800 frtból pedig az iskolai épületet igazittatnánk meg a lehetőségig. Felkérjük tisztelettel a tettes megyei Bizottmányt, hogy ezen hivatalos jelentésünket beható tanácskozások tárgyává tévén — a fennebbiekben felfejtett kérelmünknek a magas kormánytól, illetőleg a nm. m. kir. vallás és közoktatási miniszteriumnál nagybecsü s hatásos pártfogásukkal érvényt s kielégítőleg kedvező eredményt eszközölni méltóztassék. 1871. Jan. 3. A munkácsi felekezetnélküli reáltanoda ügyei vezetésével megbizott megyei küldöttség nevében: Gecsey György elnök, Oláh Samu jegyző."

A megyéhez beterjesztett kérvényt megküldte a bizottság országgyűlési képviselőjének, Lónyay Józsefnek is; nemcsak, mert képviselője volt, de, mert a Lónyaiak e város iránt meleg érdeklődést tanusitottak, s viszont a város közönsége is lelkesedett értök. A levél, mely az elnök és jegyző aláirásával volt ellátva, így hangzik: miután a bevezető részben rövidre fogva elmondatott a megyéhez intézett kérvény tartalma: „— A mult évi november 1-jén tartott bizottsági gyülésünk óta már 3 tanár hagyta itt gymnasiumunkat, kettő állami intézetekhez neveztetett ki nagyobb fizetési javadalommal mint itt van, egy pedig segédlelkészi állomásra helyeztetik által s úgy látszik, hogy a többiek is mind elmennek egymás után, ha fizetésök nem javíttatik, mert az állami tanintézetekben most igen sok tanári állomás szaporíttatván, könnyen jobb s nagyobb fizetéshez juthatnak. Bizalmas ragaszkodással kérjük fel méltóságodat, mint kerületi képviselőnket, hogy gymnasiumunk fontos ügyét felkarolván, azt a magas kormánynál pártolásra emelni s a kért 2000 frt segélyt, — mely nélkül gymnasiumunk fenn nem állhat, még ezen iskolai évre folyóvá tétetni kegyesen eszközölni méltóztassék. — Ezen kérelmünk foganatositása iránt Buday Sándor ő mlgához is bizodalommal járulván, mindkét rendbeli kérvényeinket véle is közöltetni kérjük."

A megyéhez beküldött kérvény, melynek támogatására a többi ber. megyei országgyülési képviselők is megkérettek 1871. márcz. 7-én tartott közgyülésből 24. sz. alatt ezen ajánló határozattal küldetett fel: „Az alapitók által felügyeletünk alá helyezett munkácsi reáltanoda ügyei vezetésével általunk megbizott állandó küldöttség f. év. Jan. 3-án 15. sz. a. kelt jelentése nyomán hálás köszönetünket nyilvánitva a m. é. 17666 sz. a. kelt becses intézvénnyel a lefolyt 1869/70. tanévre utólagosan engedélyezett 500 frtnyi államsegélyért azon alázatos kéréssel vagyunk bátrak a nm. vall. és közokt. ügyi m. k. miniszteriumhoz járulni, hogy azt a folyó tanévre az alább kifejtendö czélokra 2600 frtra fölemelni kegyeskedjék. Említett küldöttségünk idézett jelentése szerint az intézeti tanárok a jelenlegi, valóban nyomorult 500 frt évi fizetést kicsinylik, s mindannyian folyamodottak nagyobb fizetéssel javadalmazott állomásokért, sőt közülök kettő már más tanintézethez sokkal magasabb fizetéssel ki is neveztetett. Ily körülmények közt, minthogy az országban az utóbbi időkben számos tanintézet állittatott fel, méltán lehet tartani attól, hogy a többiek is kifognak neveztetni jobb állomásokra, s az intézet tanárok nélkül maradván, működését azok hiányában kénytelen lesz beszüntetni; vagy pedig a legjobb esetben is azt csak felette gyenge erőkkel fogja folytattatni. Miért is az intézeti 6 tanár évi fizetését mulhatatlan szükségesnek tartanánk három-három száz frttal felemelni. sat. Őszintén bevallva az intézet működését idő előtt inditottuk meg; mert az alapitványi összeg elégtelenségénél fogva üdvös hivatásának emlitett küldöttségünk valóban elismerésre méltó buzgalma mellett is — fájdalom — csak igen szerény korlátok közt képes megfelelni. — Fentebb előadott kérelmünk teljesitésére nézve reményt ad azon több izben kifejezett erős meggyőződésünk, hogy nemcsak megyénk, de általában a közmüvelődés érdeke, hogy e vidé-

künkön egyetlen reáliskola — hivatásának tökéletesebb betöltésére képesíttessék. Nem hallgathatjuk el a kérdéses tanintézet ügyei vezetésével megbizott küldöttségünk elöl idézett jelentésének tárgyalása alkalmával f. év 24. sz. a. hozott azon határozatunkat, hogy előadott kérelmünk megtagadása esetén a legnagyobb sajnálkozással bár, de kénytelenek leszünk a jövő tanévre a kérdéses tanintézet működését beszüntetni és az alapitvány jövedelmét mindaddig tőkésíteni, míg az oly összegre nem növekszik, hogy annak jövedetméből a kor igényeinek s a vidék szükségleteinek teljesen megfelelő tanintézet lesz ismét felállítható."

Ezen közben Lónyay József a kerület országgyülési képviselője az iskola küldöttséghez levelet irt és erős biztatással bátoritja a jövőre, azzal mentvén a jelent, hogy részint, mert a kérvény a költségvetéstől elkésett, részint báró Eötvös József halála megakadályozta eljárásában. De, irja levelében. „Biztos reményem van, hogy a 72-ik évre képes leszek a 2000 frt segélyt kieszközölni, mert még idejében megteendem a kellő lépéseket." Annál leverőbb volt a közokt. miniszter leirata, mely minden reményt megsemmisíteni látszott. A belőle kiáradó ridegség az egész vidéket elcsüggesztette, senki sem mert gondolni a jövőre. A leirat igy szól: „A munkácsi 4. osztályu reálgimnázium 1868-ik évi 9970. sz. a. kelt itteni intézvénnyel azon feltétel alatt ruháztatott föl ideiglenesen nyilvánossági joggal, hogy a tanoda 3 év lefolyása alatt mind anyagi ellátására, mind a tanárok képességére, ugyszintán a tanítás belkezelésére s e czélra szolgáló taneszközökre nézve oly állapotba helyeztessék, hogy a tanügy e részbeni követelményeinek teljesen megfeleljen.

Hogy a fentebb érintett föltételeknek elèg nem tétetett, nyiltan bevallja a megye közönsége is mult évi 14413/1685. sz. a. az országos képviselőházhoz és f. évi 24/215. sz. a. ide intézett felterjesztéseiben: a három évre engedélyezett, s a folyó tanévvel lejárandó nyilvánossági jog s az eddig évenként utalványozott 500 frtnyi segély további engedélyezését tehát csak azon esetben fognám a megye közönségének kilátásba helyezni, ha a kérdéses intézet fennállását s ebben a tanítás sikerét biztosabb alapokra fektetné s a nyilvánossági joghoz kötött feltételeket egész terjedelmökben pontosan teljesítné. Az eddigi 500 frtnyi segélyt ez uttal még utalványoztam az ottani kir. adóhivatalnál, magasabb összeg a különben is túlterhelt tanulmányi alapból nem engedélyezhető, a törvényhozásnál pedig inkább helyi érdekü intézetnek országos segélyzését, jelenleg, midőn az országos tanügyi érdekek szükségletét is a minden oldalról igénybe vett államkincstár csak fokozatosan birja kielégíteni, az ottani országos középtanodai érdekeknek pedig a közelében levő ungvári főgimnázium által egyelőre eléggé meg van felelve, ez uttal nem ajánlhatom. Fölhivom ennélfogva a megye közönségét, hogy a munkácsi reálgimnázium további fentarthatása czéljából a fentebbiek értelmében intézkedni s az eredményt annak idejében velem tudatni szíveskedjék. Budán, 1871. jun. 9. dr. Pauler Tivadar."

Ez időtájt a városi közgyülésen is az oskolaszékből kiindulva oly áramlat hullámai kezdtek szétcsapódni, hogy a gimnázium helyett, annak tőkéje felhasználásával polgári iskolát óhajtottak alakítani. Ez iránt a városi képviselőtestület a május 21-én 41. sz. a. kelt végzése folytán megkereste az oskola küldöttséget, nem látná-e czélszerünek ezen átváltoztatást, melyet a küldöttség jun. 10-én tartott ülésében „sem üdvösnek, sem czélszerünek nem tartván, a városi képviselőtestület ezen kérelmének eleget nem tehet." S ezen határozatról következőkben értesítette: „ezen megyeileg kiküldött iskolai bizottság nyilatkozatva hivatott fel az iránt, hogy a felekezet nélküli munkácsi gimnáziumot polgári felsőbb tanintézetté átalakítani annál is inkább sziveskednék, mivel a polgári iskolának reál iránya lévén, — ezáltal mint a gróf, úgy a város és egyes alapítók igényeinek elég tétetnék sat. sat. — tisztelettel nyilvánítjuk, hogy az iskolai bizottság, mely egyedül a munkácsi gimnáziális

oskola ügyei vezetésével van megbízva, — a kivánt átalakítást célszerünek nem tartván, ehez beleegyezésével nem járulhat."

1871-ik évben még egy felterjesztést tett az iskola-bizottság a megyéhez, hogy a részint elutasított, részint válasz nélkül hagyott kérvényekre a minisztertől kedvezőbb választ nyerjen. A leiratban hangsulyozott hiányokra megjegyzi, hogy tett annyit, amennyit tehetett, hasznára vált a tanügynek, de ismételten hangsulyozza, hogy nyiltan kijelentette minden feliratában, hogy saját erejéből nem képes a kivánalomnak minden tekintetben megfelelni, épen azért kéri az államsegély nyujtását, még pedig állandóan 2600 frtra felemelve, vagy az állam vegye gondozása alá az intézetet, mert a már fenálló s némi alappal is biró iskola a tanügy nagy kára nélkül meg nem szüntethető. Ezen szorongásokra következett az ide iktatott miniszteri leirat: „1394. sz. Vallás és közoktatási m. k. Miniszterium. A Munkácson fennálló al-reálgimnázium fentartási költségeinek fedezésére, különösen a tanárok fizetéseinek javitására a Vármegye közönsége mult évi okt. 17-én 158/2962. sz. a. jelentésében kifejtett körülmények tekintetbe vételével a folyó 187½ tanévre annak idejében előterjesztendő számadás terhe mellett kétezer (2000) ftnyi segélyt engedélyezek, mely összeg e megye első alispánjának bélyegtelen nyugtájára a beregszászi kir. adóhivatalnál ki fog fizettetni. Továbbá kijelentem, miszerint hajlandó vagyok ezen tanintézetnek — állami kezelés alá vétele s a mutatkozó szükséghez képest átalakítása és nagyobbitása iránt a törvényhozásnál a kellő lépéseket megtenni; erre nézve azonban mulhatlanul szükséges, hogy a vármegye közönsége a kérdésben forgó tanodát illető alapítványokat tüzetesen kimutassa s eddig ismételve tett ajánlatát szabályszerü alapító levélbe foglalva, azt hozzám a lehető legrövidebb idő alatt még az 1873. évi költségvetés összeállitása előtt, tehát f. évi április végeig terjessze fel. A vármegye közönsége ezen alapító levélben kötelezendi magát, hogy az iskolai épületet, — a tanodát illető alapítványokat s általában annak fentartási alapját s a leltárilag felveendő taneszközöket az államnak átengedi s hogy az intézet fütésére szükséges tüzifát saját költségén előállítja. A fentartás többi költségét az állam viselendi. Budán 1872. január 26. E miniszteri leirat hivatalos formában csak március hó tizedike körül érkezett le a megye utján a bizottsághoz. A kedvező, mondhatni meglepő elhatározása a magas miniszteriumnak nemcsak a város, de az egész megye tanügyi viszonyainak további fejlődésére határozott befolyást gyakorolt úgy lefelé, mint felfelé. Mondhatni, hogy Beregmegye tanügyének a mai állapotra való felemelkedését a miniszteriumnak ezen elhatározó lépése teremtette meg. A megyei oskolai bizottság, mely Munkács város értelmi közönségének egy jó részét foglalta magában, fslszabadult azon terhes küzdelmek súlya alól, melyet a gimnázium feltartása vállaira rótt s ettől kezdve csatlakozott ama másik mozgalomhoz, mely az elemi iskolák rendezésén fáradozott, melynek helyes irányát is a biztos alapra fektetett gimnázium fennállása mutatta meg.

Ugyanis Munkács város egy nagy vidék közép pontjában, a magyarság határszélén, négy, erős hitfelekezettől lakott községben hivatva volt arra, hogy a vallás által felekezetiségekre osztott polgárokat a magyar állampolgárság eszméjének az életbe átvitelével egyesítse. Pedig a nézetek már kezdtek elfajulni, a gimnázium létkérdésének ingadozásával 1871-ben már a visszahatás szinezete mutatkozik a képviselőgyülés 41. sz. jegyzőkönyvében, hol az mondatik, hogy a nevelésügyi szakbizottság véleménye „azon téves feltevésen alapszik, hogy az elemi iskolák felekezetesség és a közösség egymást kizáró elvére fektethetők," — sőt ezen jegyzőkönyvben ajánlva van a képviselőtestületnek, hogy a közös iskolák elvéről mondjon le, minthogy e tekintetben oly anyagi terhet vesz magára, melyet pénztára meg nem bir; e helyett összeszámitván az elemi tanügyi czélokra folyólag felvett költségeket, azokat négy egyenlő részre osztva javasolja a felekezetek között szétosztani. Ezen

javaslat a következőkben foglaltatik: Minthogy — — a hitfelekezetek elemi iskoláikat saját erejökből alig tarthatják fel, és a város jobb helyre nem fektetheti jövedelmeit, mint ezen intézetbe, minthogy továbbá remélni lehet, hogy a polgári iskola a helyben levő 4-ik gimnásium intézetével egyesülni fog, és a városi polgári iskola felállításának és fentartásának nagy költségétől, habár nem is egészen, de részben menekülhet, amennyiben a gimnáziumot segélyezvén a polgári iskola felállításának költségétől — teendő folyamodásra felmentethetik. Végre minthogy a város az elemi felsőbb iskolák fentartása és az apáczák által tanított leány osztály költségeit addig is viselte és pedig kötelezőleg; ezeknél fogva kimondandó volna, hogy a város ezen túl is, és pedig a g. c. — róm. cath. — 2 protestáns és izraelita hitfelekezetü lakosok szabályszerüleg felállítandó és fentartandó 4 elemi fi, és 2 leány tanosztályai számára a 3000 frtot négy egyenlő részben utalványozni fogja, s igy évenként e célra mindenik hitfelekezetnek 750 frtot fog fizetni. Magától értetődvén, hogy ezen összegből, ha a felekezetek valamennyien, vagy egy része az apáczák intézetét fenntartani kívánná — mi célszerü volna, a leány növendékeket azok által közösen tanittathatja és külön leány iskolák terhétől szabadulhatna."

Ezen jegyzőkönyvi előterjesztés a felekezetek előljáróságaival közöltetvén, rendkivül kedvező fogadtatásban részesült, kivéve a róm. katholikusokat, kik e vélemény megvalósításának ellene mondottak, nem elvből ugyan, hanem anyagi érdekből, mert a veszteség csak is őket érte volna a közös elemi iskolák megszüntetésével. A gimnázium ügyét vezető bizottság, — mint láttuk volt — először is meghiusitotta azon szándékot, hogy a gimnázium polgári iskolává alakíttassék; azután ellenezte azt, hogy a már egységesnek kimondott elemi oskola megbontassék, attól tartván, hogy ez által a gimnázium közös jellege is megtámadtathatik, és ezzel megnyitotta sorát azon közös iskoláknak, melyek e vidéken ma már oly nagy számban vannak, mint az országban talán sehol.

A megyétől leküldött miniszteri leiratot kisérő levélben Horváth István első alispán azt irja 402. sz. a., „hogy a megye közönsége, habár az állami felügyelet és kezelés érdekében a munkácsi gimnáziumhoz fenálló minden igényéről hajlandó lenne is lemondani, mindazonáltal új terheket nem vállalhat, s igy az intézet fűtésére szükséges famennyiség biztosítását is kötelezni hajlandó nem lenne; minthogy azonban az átvétel különösen Munkács város érdekében fekszik, a város pedig tetemes erdőkkel rendelkezik, — — eziránt a város közönségével a felügyelő bizottsággal együtt haladéktalanul tárgyalást megnyitni, s a tárgyalási iratokat és az eredményt jelentés kiséretében oly idejekorán beterjeszteni szíveskedjék, hogy igy a miniszteri intézvényben kitüzött határ időnek megfelelni lehessen."

A bizottság 1872. márcz. 10-én ülést tartván, intézkedett a teendők felől. Az átadandó leltár s egyéb alapitványi okiratok elkészítésével egy szükebb körü bizottság bizatott meg. A város közönsége megkerestetett, hogy az általa tett ajánlatokról az alapítólevelet állítsa ki és márcz. 21-ig kiadni szíveskedjék. Ezuttal intézkedett arról is, hogy a miniszterium által adott 2000 frtból minden tanár két-kétszáz frtot kapjon.

A város által kiállitott alapitványi levél a következő: „17 közs. 1872 Alapitványi levél. Munkács város közönsége a beregmegyei tek. alispáni hivatal által a nagyméltóságu m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszteriumnak folyó évi január hó 26-án 1394. szám alatt kelt intézménye következtében felszólittatván az iránt, miszerint azon indokból, hogy a magas kormány a Munkácson magán alapitványok alapján fenálló al-realgymnáziumot nemcsak hajlandó állami kezelés alá venni, hanem azt királyi főrealtanodává is saját költségén átalakitani és mint ilyet a törvényszerü modorban szervezni és fenntartani, azon esetre, ha az e tanodát illető alapítványok a kormány

rendelkezése alá bocsáttatnak; ennek folytán Munkács városának mai napon tartott közgyülése szivén viselvén a város és terjedelmes vidéke eddig elhagyattatott sorsát, s annak szellemi emelkedését hőn ohajtván, örömmel ragadta meg a magas minisztérium felhívását s annak megfelelőleg ez alapitványi levél rendében ünnepélyesen nyilvánitja, miszerint a város közönsége kötelezi magát azon esetre, ha a magas kormány Munkács városában egy a törvényes tanügyi szerkezetnek megfelelő módon szervezendő s államköltségen fentartandó főreáltanodát életbe léptetend, állandó alapítvány gyanánt e tanoda fentartásához következő évi illetményül mindaddig járulni, mig a főreáltanoda a czélnak megfelelve fennálland; ugymint:

1. Készpénzben fizetend saját városi közvagyona jövedelmeiből a közoktatásügyi miniszterium által meghatározandó részletekben és helyen évenként 1074, azaz szóval egyezerhetvennégy osztr. ért. forintot.

2. A főrealtanodai helyiség fütésére kötelezi magát évenként saját erdeiből huszonnégy 3 öl tüzi hasábfát kiszolgáltatni."

A 3-ik pontban a gimnázium mellett levő telek átadására kötelezte magát, mely külömben nem a városé, hanem a gimnázium tulajdona volt s az összeirások alkalmával tévedésből kebeleztetett reá, a mint hogy az később ki is javittatott. A gimnáziumra felügyelő megyei bizottság következő kimutatást terjesztette be a megyei közgyüléshez: Munkács városnál van kamat nélkül az épitésre ajánlott 4000 pftból 959 ft 60 kr.; a város által évenként fizetni kötelezett 1074 frtnak 6%-kal megfelelő tőke 17900 ft. A bizottság által a helyben takarékpénztárban kezelt 2506 frt 48 kr., melyek részint az épitkezési ajánlatokból maradtak fel, részint azóta ajánltattak. (Igy 1870-ben a helybeli takarékpénztár 147 ft 34 krt ajánlott, Baronyai József uradalmi orvos egy kint levő követelését hagyta az intézetre, mely ugyan ez évben hajtatott be Horváth Alajos ügyvéd által, az összeg tett 177 frtot. Ugyancsak az ügyvéd által befizettetett később a Joó Lajos által ajánlott 100 pft is, 105 ft tőkében és 30 ft kamatban; az átadáskor ez is csatoltatott a fenti összeghez.) A grófi — két beiktatási ünnepély költségeinek megváltása fejében tett — alapítvány 7100 frt, összesen 28466 frt 08 kr. Megajánlott, de még be nem folyt összegek az ajánlati iveken 855 ft. 05 kr. és 444 ft. 85 kr. Természettani és vegytani eszközök értéke 563 frt 63 kr. — Földrajzi és természetrajzi eszközök, régi pénzek, rajzeszközök és butorok értéke 134 frt 05 kr. — A könyvtár (626 db) értéke 540 frt 42 kr. Az épület telekkel együtt becsültetett 30.000 frtra. A bizottság alapítványi levelének záradéka a következő:

„Midőn a megyei közönség ezen 68338 frt 53 krra rugó tekintélyes vagyont a magas kormánynak átengedi s rendelkezése alá bocsátja, világosan kiköti, hogy azon esetre, hogy jövőben a főreál tanoda bármi okból s bármi kor, az elévülésre való tekintet nélkül, megszünnék, az alapítványok, fekvőségek és felszerelésekhez való tulajdoni és szabadrendelkezési jog ismét a megye közönségére, illetőleg az egyes alapítvány-levelek értelmében azok alapitóira háramoljék vissza

A tett fölterjesztésekre 1872. nov. 4-én tartott megyei közgyülés jegyzőkönyvi kivonatával értesittetett az iskola-bizottság következőkben: „A m. kir. vall. és közokt. miniszterium értesiti a megye közönségét, miszerint a munkácsi reálgimnázium főntartására szükséges költség a jövő évi költségvetésbe felvétetett. A bemutatott alapító levelet és leltárakat visszaküldi. — Ezen miniszteri leirat örvendetes tudomásul vétetik s a megyei oskolai küldöttségnek ezen határozat tudomás vétel végett kiadatni s a leküldött alapító levél és leltárak a megyei levéltárban őrzés végett letétetni rendeltetik.

Ez értesités vétele után nyugodtan várta a bizottság az átvételi idő elkövetkezését. Az intézetben a müködés rendben folyt, de a megélhetés a levegőben lebegett, amiért is a bizottság még egy felterjesztést tett a megye

utján a miniszteriumhoz 1. sz. a. 1873. márcz. 25-én, mely igy szólt: „A munkácsi realgymnásium föntartása s átvétele érdekében a m. kir. vall. és közokt. miniszterium nagybecsü értesitését, mely mult évi nov. 4-én tartott bizottmányi közgyülésből 104/3189., s majd f. évi február 25-én 719. sz. a. közöltetett — a midőn egyrészről ezen megyei küldöttség hálás köszönettel fogadta, — másrészről azon bizalmas kérésének ad kifejezést, hogy amennyiben a tanárok müködésüket a folyó isk. évben is folytatják, s azoknak fizetési járandóságukat az iskolai intézet eddigi alapjából fedezni nem lehet, s már eddig is azon kedvezőtlen eset fordult elő, hogy van, a ki október óta még egy kr. fizetésben sem részesült, — méltéztassék a tek. megyei bizottság a nm. v. és k. miniszteriumnál kegyesen kieszközölni, hogy ezen szorongatott helyzetben lévő tanárok fizetése addig is, mig ezen oskolaügyben már megalkotott törvény szentesittetnék, — a magas kormány által ez évre is kegyelmesen utalványoztassék, mert különben a tanitás az iskolai év derekán feloszlásnak indulhat. Jászay Antal o. b. elnök, Oláh Samu o. b. jegyző. Gecsey György, ki az oskolaügyi bizottságnak 30 évig volt a legbuzgóbb és leghivebb munkása lemondott ez állásáról, s helyette a megye közgyülése Jászay Antal uradalmi jogi igazgatót nevezte ki.

A fenti felterjesztésre a 11563. számu leiratban adatott meg a válasz eképen: „A munkácsi reálgymnasium föntartási költségeit az országos törvényhozás f. é. január 1-től fogva engedélyezte, a mondolt intézet tehát ezen naptól számitva állami kezelés alá vétetik, — minek eszközlésére Leövey Sándort, a vezetésem alatti miniszterium fogalmazóját küldöm ki. Fölhivom tehát a megye közönségét: utasitsa és hatalmazza föl a munkácsi reálgimnázium kezelő bizottságát, hogy m. é. 1046· sz. a. kelt nyilatkozata értelmében fentebb nevezett megbizottammal a szerződést kösse meg, s az igazgató jelenlétében és pontos leltár kiséretében az intézet épületét és szerelvényeit adja át. — Leövey Sándor utasitásom folytán e hó 8—10 között fog Munkácsra érkezni s a fentebbiek foganatositásáról teendő jelentése alapján a tényleges átvétel folytán szükséges további intézkedéseket megteendem. Budapest, 1873. május 1-én miniszter ur meghagyásából Tanárky Gedeon államtitkár.“ A hátirat a megye részéről 1544. sz. a. ez.; „Ezen miniszteri rendelet másolatban az erre vonatkozó összes iratokkal együtt visszavárólag Jászay Antal urnak, mint a munkácsi reálgymnasium megyeileg kiküldött bizottság elnökének további eljárás és jelentésének bevárása mellett kiadatik. Május 7. 1873. alispán helyett Péchy Tamás főjegyző.“

A gimnázium átvételére leküldött miniszteri biztos május 9-én városunkba érkezvén' a következő napon megkezdődött a tárgyalás, mely három izben tartatott, s a melyeknek menetét a következő jegyzőkönyv mutatja:

„Jegyzőkönyv 1873-i május 10-én Munkácson Jászay Antal elnöklete alatt Literáty János, Cserszky Antal, Horváth Alajos, Kiss József, Kurusta Imre főbiró, Desko János, Hubert József, Hrabár Mihály igazgató, Csomár István, Fankovich Sándor, Schultz Antal tanárok és a gymnasium átvételére kiküldött Leövey Sándor miniszteri biztos jelenlétükben tartott iskola bizottsági gyülésben.

Ezen jegyzőkönyv a bizottság előbbi jegyzőkönyveinek folytatásaul tekintetvén 6-ik sor számot kapta. Első pontja egészen a fentebbi 11563. számu leirat és a reá vezetett 1544. számu megyei értesités. Ezután következik a: „végzés. Ezen miniszteri értesités az iskola bizottság által hálás elismeréssel is szivélyes köszönettel vétetvén, ennek felolvasása után a gymnasiumi épületek, szerelvények és alapitványi pénzek átvételére kiküldött Leövey Sándor miniszteri biztos ur is megjelenésével s a tanácskozásbani részvétével ezen megyeileg kiküldött iskolai bizottságot szerencséltetvén, a miniszteri leiratban foglaltakat s kiküldetésének czélját szóval is előadta, s

ez alkalommal vele egyetértőleg a gymnasiumi épületek és alapitványok átvételére vonatkozó szerződés pontjait közösen taglalgatva, következőkre nézve történtek megállapodások:

1-ör. A gymnasiumi épületben a bérlet az illető bérlőknek az iskola bizottság által azonnal felmondassék oly formán, hogy f. évi julius végével bérlők által a helyiség kiürittetvén, az egész épület a m. kir. állami reálgymnásium részére által adathassék.

2-or. A város a 28. és 29. összeirási szám alatti épületeket, mely reá tévedésből iratott, a munkácsi 8. számu hitel telek jegyzőkönyvben a maga költségén kiigazittatja, s mint állami reálgymnasiumi épületeket az állami reálgymnasium javára bekebelezteti.

3-or. Az átadási és átvételi szerződés elkészitésével Cserszky Antal, Horváth Alajos és Oláh Samu iskola bizottsági tagok bizatnak meg, melyet a most közelebb megállapitott pontozatokból formulázva 4 példányban, t. i. az állam, a megye, a város és az iskolai intézet számára az aláirás ünnepélyesitése előtt ezen iskolai bizottsághoz jóváhagyás végett mielőbb beterjesztendnek.

4-er. A leltár elkészitésével Kurusta Imre főbiró, Kiss József iskola intézeti pénztárnok és Hrabár Mihály igazgató tanár bizatnak meg s e részbeni jelentésök szinte mielőbb elváratik.

5-ör. A leltár készités alkalmával figyelembe veendő, hogy a megyei bizottság által 1872-ben 1046. szám alatt beadott alapitványi kimutatások közt a 4. és 5-ik szám alatti ajánlatok megszünteknek tekintessenek, menynyiben azok a körülmények változtával jelen bizottság által bevehetetleneknek nyilvánittatnak. A gróf Schönborn Károly-féle 2100 és gróf Schönborn Ervin-féle 5000 lrtos alapitványok, valamint a megyei kezelés alatt álló munkács-városi 1074 frt évenkénti járulékból, ugyszinte 3610 frt 8 krból álló s a gymnasium pénztárában kezelt pénzkészletet a közoktatási miniszterium teljes jogu kezelése alá bocsátván, az alapitványok 6%-os kamatai és Munkács városának 1074 frtból álló évi járuléka az alapitók által 1873. évi január 1-től kezdve félévi részletekben a közoktatásügyi m. kir. miniszterium tárczája javára az általa kijelőlendő pénztárba fognak fizettetni. A munkács városa által megajánlt 24 öl 3 lábas kemény tüzifa pedig évenkint f. év okt. 1-től kezdve fog az állami reálgymnasium részére kiadatni és a helyszinére kiszálllittatni. Miről Munkács városa, gróf Schönborn Ervin ő főméltósága, ugy a többi alapitványozók is ezen iskolai bizottság által miheztartás és alkalmazkodásul értesitendők lesznek.

6-or. Hubert József fölemlité, hogy tudomása szerint a városi képvis. testület csak azon feltétel alatt ajánlotta meg az évenként fizetendő 1074 frtot és 24 öl tüzifát, ha az állam Munkácson főreáltanodát állit fel, mostan mint értesült, egyelőre csak alreálgimnasium állittatik fel a kormány által. Óhajtása az volna, hogy ezen kérdés a városi képviselő testületnél jóváhagyás és elfogadás végett tárgyilagosan is megvitattatnék, s a jövendőség megnyugtatása tekintetéből az átadási szerződés a körülmények jelen állapotában csakis a városi képviselőtestület belenyugvásával ünnepélyesittetnék.

Mire a tárgyalásnál jelenvolt miniszteri biztos ur akként nyilatkozván, miszerint legjobb tudomására mondhatja, hogy az országgyüléshez a miniszterium által oly törvényjavaslat adatott be, hogy az ily kisebb algymnasiumok és kisebb reáliskolák mindenüttt, a hol léteznek, beszüntetnek, s helyökbe teljes középtanodák állittatnak fel. A munkácsi alreálgymnasiumra szinte azt mondhatja, hogy ha ez nagyobb számu tanuló ifjuság által fog látogattatni és előáll a szükségessége annak, hogy ez is főreáltanodává emeltessék, biztos reményt és kilátást nyujt arra a miniszteriumnál tapasztalt jártasságánál fogva, hogy itt is az alapitványi okiratok szellemében és tartalmához képest is a megye felterjesztésére a főreáltanoda felfog állittatni, — nem

ellenzi mindazáltal, hogy ezen körülmény a városi képviselőtestületnek is tudomására juttassék. Mely nyilatkozatát a miniszteri biztos urnak az iskolai bizottság tudomásul vevén, felhivta a város főbiráját, mint ezen bizottság egyik tagját, hogy ezen kérdést a városi képviselőtestület által is intéztesse el, s ezen megnyugtatás folytán a városi alapitványok az iskolaügy mostani állásában is az állam részére átadatni rendeltettek.

Végül Cserszky Antal kért szót, hogy hálás köszönetét fejezhesse ki a bizottság nevében a munkácsi gymnasium átvételére kiküldött miniszteri biztos urnak, ki ezen iskolai ügyet oly tapintatosan, annyi ügyszeretettel s buzgalommal, s lankadást nem ismerő szorgalommal vezette. Hálás kzszönetének adott kifejezést, s Isten áldását kivánta reá, hogy közhasznu becses életét a gondviselés hosszu évek során szerencse és állandó egészség kiséretében tartsa meg és virágoztassa. A bizottság elnöke azonban ezen jó kivánatot azzal kivánta betetőzni, hogy a munkácsi iskolaügyben tanusitott sokszorosan elismert érdemei miniszteri biztos urnak a jövendőség tudomására jegyzőkönyvileg is megörökittessék, s ezen inditványa a bizottsági elnöknek a bizottság általános jóváhagyása folytán bejegyeztetni el is határoztatott. Főleg kiemelni kivánja a bizottsági elnök ezen jegyzőkönyvben az összes m. kir. miniszteriumnak ezen iskolaügyben tanusitott érdemeit, s ugy az egész kormánynak, mint annak egyik nagyon tisztelt tagja a jelenlegi közokt. ügyér, Trefort Ágoston ő nmgának magas érdemeit, különösen iskolánk ügyében többször tanusitott részvéte s pártolásáért, s annak kegyes kieszközléseért, hogy a munkácsi alreálgymnasium 32 évi hosszas vajudása után elvégre mostani méltó s kedvező állására emeltetett. Jegyzőkönyvi elismeréssel nyilvánit hálás és szivből fakadó köszönetet a bizottság s ezen háláját a késő utódok emlékezetére is megörökiti.

Ezen elismerést tanusító nyilatkozatát az iskolabizottságnak a miniszteri biztos úr részéről is szives köszönettel vevén, azon kecsegtető igéreteinek adott kifejezést, hogy mint eddig, ugy ezentúl is a munkácsi iskola ügyeit szivén hordva ezen megye és vidéke, ugy a városi közönség e részbeni várakozásának tőle telhető készségel igyekezni fog megfelelni, s ezt a jelenlegi közokt. ügyér ő nagym.-nak nagybecsü tudomására juttatni kedves kötelességének ismerendi.

Nem mellőzheti még hallgatással ezen iskolai bizottság, hogy kifejezést ne adjon azon elismerésének, hogy a jelenben müködő tanárokat, kik a nehéz időkben úttörői voltak ezen iskola létrehozásának, s mindeddig a csekély javadalom mellett is olly kitartással, lankadást nem ismerő szorgalommal teljesíték tanári hivatásuknak megfelelő kötelmüket, hogy ezen oskolai bizottság megelégedését kiérdemelték; — hogy őket úgy a megye t. Bizottságának — mint a nmgu m. k oktatásügyi Minisztériumnak magas pártfogói gondoskodásába tiszta meggyőződése szerint ne ajánlja, s ezen átadási jegyzőkönyvében a bizottság eme jogos s méltányos elismerését föl ne emlitse. Örömmel teszi ezt a bizottság, mert ezen elismeréssel képes csak tanárait eddigi tevékeny s dicséretes működésükért, hacsak némileg is jutalmazni. Ezen felül a jutalom, mit ezen bizottság adhat, az öntudatban és szíves köszönetben nyilvánulhat, — miről e jegyzőkönyv tanuskodand a késő utódoknál is."

E jegyzőkönyv folytattatott „1873. május 15-én Jászay Antal biz. elnök, Literáty János, Cserszky Antal, Kiss József, Horváth Alajos, Gáthy Sámuel, Lehóczky Tivadar, Kurusta Imre város főbirája, Vimmert Vida, Deskó János biz. tagok, Matyaczkó Izidor tanár és Lövey Sándor miniszteri biztos jelenlétükben tartott isk. bizottsági gyülésben:

7. A munkácsi reálgimnázium átadása s átvétele felett készített szerződést a megbízott küldöttek ezen jegyzőkönyv 6-ik számára vonatkozólag az isk. bizottságnak jóváhagyás és aláirás végett 4 példányban letisztázva beterjesztik. — Végzés: Mielőtt e szerződés aláiratnék, annak tartalmáról kapcsolatosan jegyzőkönyvileg következő észrevételek tétetnek:

1-ször A Horváth Károly-féle ösztöndij alapitvány a szerződés és a reálgimnázium alapjával leendő átadás tárgyát nem képezvén, erre nézve határoztatott, hogy annak kamata mint ösztöndij a munkácsi gimnáziumban tanulóknak adassék Beregmegye felterjesztése folytán.

2-szor. Az alapitványi tőkék, melyek a takarékpénztárnál kamatoznak, ezennel 4 hónapra felmondatnak, s erről a takarékpénztár igazgatósága értesíttetik.

3-szor. A városnál levő 955 frt 60 kr. alapítványi tartozás mikénti visszafizetése iránt a város birája, mint ezen bizottság egyik tagja felszólíttatván, akként nyilatkozott, hogy ezen tartozást ez évfolytában deczember végeig a város lefizetni képes leend. De jobban szeretné, ha ezen városi tartozás a magas állam által teendő épitkezési költségekre használtatnék fel, s ezt a város, amennyiben magának épitkezési anyagai is vannak, ily módon róvhatná le részletenként. — Ezen nyilatkozata a város főbirájának a miniszteri biztos ur által is elfogadtatott és határozati erőre emelkedett. — Azért ezen tartozás visszafizetésére nézve felmondási határidő ki nem tüzetett.

8. Jászay Antal a jegyzőkönyv 6-ik számára vonatkozólag beadja az átiratási okiratot, mely szerint a munkácsi 8. számu tjkönyvből a 109. és 110. hr. számok alatti 28. és 29. összeirási sz. a. levő házastelkek, melyek tévesen a városra voltak irva, onnan telekkönyvileg lejegyeztettek, s egy ujonnan nyitott telekkönyvi betétben kiigazitás utján a munkácsi állami reálgimnáziumra bekebeleztettek. — Végzés: Tudomásul vétetvén, ezen átiratási okirat másolatban a jegyzőkönyvvel a megyéhez beadatni, az eredeti pedig az átvevő miniszteri biztos urnak átadatni határoztatott.

9. Horváth Alajos mint ezen megyei küldöttség tiszti ügyésze, bizottsági tag hivatalosan bejelenti, miszerint az 1872-iki szept. 22-én tartott isk. biz. 48. sz végzése alapján Stefáni Frigyes czukrászt a gimnáziumban volt boltbérleti 133 frt 33 kr. követelés iránt felszólítván, s ezen követelés mai napig is függőben levén, s jelentő megbizatása a gimnázium átadásával ezennel megszünvén, a további teendők iránt kér intézkedést tétetni, s őt ennek tovább folytatásától egyszerüen fölmenteni kivánja. Végzés: Ezen hivatalos jelentés folytán a Stefáni Frigyesnél levő 133 frt 33 kr. boltbérleti tartozás, melynek behajtásával az isk. biz. jelentő tiszti ügyészt megbizta, jelenleg is függőben levén, ezen kereset az ügy illyetén állásában adatik által a munkácsi állami reál-gimnázium tulajdonául.

A gimnáziumi épületek s annak felszerelvényei leltározásával megbizott küldöttség munkálatát még eddig be nem terjesztvén, annak még ma délután leendő elkészitésére figyelmeztetőleg felkéretnek, hogy annak folytán az átadás mielőbb megtétethessék, s a kiküldött miniszteri biztos úr hosszas ideig várakozni ne kénteleníttessék."

Az átvételi jegyzőkönyv 1873. május 17-én fejeztetett be „Jászay Antal elnöklete alatt: Literáty János, Deskó János, Horváth Alajos, Cserszky Antal, Kurusta Imre v. főbir., Vimmert Vida, Leövey Sándor miniszteri biztos és Csomár István tanár jelenlétükben tartott isk. biz. gyülésben.

10. Cserszky Antal, Kurusta Imre bizottsági küldöttek a jegyzőkönyv 6-ik számára hivatalosan jelentik, hogy f. hó 15-én a gimnáziumi számadásokat megvizsgálták, minden beveteli és kiadási okmányt a naplóval összetartva a tételeket utánszámitották és a főkönyvet az 1870—1873-ig összehasonlitván, a számadásokat helyeseknek találták, s azokat aláirásukkal ellátták. Miután a gimnázium a megyei kezelés alól az állami kezelés alá átalmegy, helyesnek találták a külömben is megszünt gimnáziumi pénztár okmányait 1867-től kezdve 1—186-ig bezárva. — 2-szor. A naplót ezen évekről összekötve. — 3-szor. A főkönyveket külön évenként. — 4-szer. 1867. évet megelőző időről szóló főkönyveket két bekötött darabban. — 5-ször. Az ajánlott summáknak bevételét mutató kézikönyvet 1843. máj. 7-től kezdve beterjeszteni. Végre

megemlítik, hogy a pénztárt megvizsgálván, készletben, bankjegyekben és takarékpénztári könyvecskében 744 frt 35 krt találtak, melyet azonban a pénztárnok kezelése alatt hagytak további rendelkezésig. — Részletezése I. a pénztári állapotnak 1873. május hó 15-én: 1-ször takarékpénztári könyvecskében 775 sz. alatt 689 frt 40 kr., 2-szor készpénz bankjegyekben 54 frt 95 kr.; összesen 744 frt 35 kr. II. A takarékpénztárban gyümölcsöző alapítványi tőkéknek: 1-ször 70 betétkönyvi szám alatt 2795 frt 86 kr., 2-szor ennek 6%-os kamata 1873. évi május 15-ig folyó évi január 1-től kezdve 69 frt 87 kr.; összesen 2865 frt 73 kr Ehhez a készlet hozzáadatván, mint fent 744 frt 35 kr., a gimnázium összes — pénztárilag és takarékpénztárban kezelt — pénze teszen 3610 frt 08 krt. III. Végül melléklik kimutatását a pénztárnak '/. alatt activ követelésekről, melyek a gimnázium pénztára által kezelt tételekből származván 568 frt 18 krra rugnak. Ugyan ezen alkalommal Kiss József gimnáziumi pénztárnok beadja a fentemlitett pénztári készleteket 70-ik és 775-ik számu takarékpénztári könyvecskéket azon jelentéssel, hogy a bankjegykészletet a 775. sz. betétikönyvecske tanusága szerint takarékpénztári kezelés alá adta be. Végzés: A küldöttségi jelentés a jegyzőkönyvhöz mellékelve a megyéhez egy másolati példányban a függő követelések hozzá mellékelt kimutatásával beadatik, az eredeti példány pedig a gimnázium átvételére kiküldött miniszteri biztosnak adatott által. A számadási könyvek, okiratok megvizsgálás és megőrzés végett a megyei bizottságnak lesznek beterjesztendők. Amennyiben azonban az alapitványi és készpénz összegekről szóló takarékpénztári könyvecskék a szerződésszerü átadáskor működő miniszteri biztosnak adattak át eredetiben, a számadásokba ezen könyvecskék helyét pótló okirat gyanánt az átvevő miniszteri biztos nyugtatványi elismerése a megye bizottmánynak szintén beterjesztetik.

11. A jegyzőkönyv 6-ik és 9-ik számára visszatekintőleg a kiküldött bizottság által ez alkalommal az illető leltárak is beadatván. Végzés: Az épületeknek eredeti és a jelenlegi használati beosztás szerinti rajza, továbbá az épület alkatrészei minőségéről és állapotáról felvett leltár, ugy a természet és vegytani eszközök leltára, az intézet könyveinek leltára, földrajzi eszközei, régi pénzei, természetrajzi tárgyai, butorai és rajzeszközeinek leltára egy példányban, mint átadási okiratok a gymnasium átvételére kiküldött miniszteri biztosnak átadattak. Az ingóságokról szóló leltárak megörzés végett másolatban leirandók és a megyei hatósághoz beterjesztendők lesznek.

12. A m. kir. állam által mult évben adott 2000 frt segélypénzről, s annak hovafordításáról az iskola intézet pénztára által külön kimutatás is terjesztetvén be. Végzés: Ezen kimutatás a megye bizottságához a végett terjesztetik be, hogy az összeg felhasználása felőli számadáskép a miniszteriumnak beterjesztethessék.

Több tárgya ezen iskola bizottsági gyülésnek ez uttal nem lévén, elnök a bizottság nevében az átvételre kiküldött miniszteri biztosnak ezen eljárásából kifolyó buzgalmáért, s az iskolaügy iránt tanusitott meleg részvéteért jegyzőkönyvi elismerést és hálás köszönetet nyilvánit. Mire a biztos szivélyes köszönetét viszonozva ismételve is kijelenté a bizottsag előtt, hogy ezen iskola ügyben tevékenységének és kitartó buzgalmának sikeres eredményét munkálni ezentul is, a bizottság várakozásának megfelelni főtörekvésének ismerendi. Utóbb Deskó János bizottsági tag a bizottság elnökének mondott köszönetet azon buzgó részvét és kitartásért, melyet ezen oskolaügy vezetésénél mint elnök tanusitott, Ezzel az ülés, a midőn az elnök a bizottság minden tagjainak közrehatásáért s buzgó részvéteért, különösen pedig a 868 óta ernyedetlen szorgalommal s önzéstelen odaadással müködött bizottsági jegyző Oláh Sámuel és 867. óta az intézet pénztárát dijtalanul kezelő Kiss József urak, valamint a küldöttség tisztelt tagjainak buzgó fáradozásaiért köszönetét nyilvánitotta volna, berekesztvén, feloszlattatott s a bizottság

további müködése ezáltal végleg befejezettnek nyilvánittatott. Miről a bizottság a kiküldő megye közönségének külön jelentését is beterjeszteni el nem mulasztandja, ezen jegyzőkönyvnek hitelesitésével Cserszky Antal bizottsági tag bizatván meg. Ezen jegyzőköny az eredetiről két példányban leiratván, mint önálló jegyzőkönyv aláiratott: Leövey Sándor a munkácsi reálgymnasium átvételére kiküldött miniszteri biztos. Jászay Antal a munkácsi reálgymnasiumra felügyelő beregmegyei bizottság elnöke, Oláh Samu iskola bizottsági jegyző.

A készpénz átvételéről következő okirat állitatott ki: „Nyugtatvány. A munkácsi megyei reál Gymnasiumnak az állam kezelése alá lett átadásakor átvettem egyszersmind következő takarékpénztári betéti könyveket is, u. m. 1-ör 775 betétkönyv sz. a. 744 frt 35 k.; 2-or 70 betétikönvy sz. a. 2795 frt 86 kr., összesen 3540 frt 21 kr., azaz háromezerötszáznegyven frt 21 krt. Kelt Munkácson 1873. Máj. 17. Leövey Sándor min. biztos.“

Végre a főokmány ez: „Szerződés. — Mely egyrészről a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszterium, másrészről a munkácsi gymnásium kezelő bizottsága, mint Beregvármegye megbizottja és Munkács városának előljárósága közt a munkácsi vallásfelekezetiség nélküli, eddig megyei felügyelet és kezelés alatt állott, kegyes alapitványok és adakozásokból alapított és föntartott alrealgymnásiumnak — állami reálgymnásiummá alakitása, s állami kezelés alá vétele iránt alulirt napon következőleg köttetett:

I. *a*) Beregvármegye közönsége a Munkácson 29. összeirási és 8. telekjegyzőkönyvi szám alatt levő gymnásiumi épületet és telket, ugy a 28. összeirási és 8. tjkvi szám alatt levő gimnáziumi épületet és telket, úgy a 28. összeirási és 8. tjkvi számu házastelket jelenlegi állapotukban a m. k. állami reálgymnásiumnak adományozza, megengedvén, hogy ennek nevére telekkönyvileg átirattassék, és kötelezvén magát arra, hogy az iskolai épület összes helyiségei folyó évi Julius végén mulhatatlanul kiürittetnek és az állami reálgymnásium részére tettleg átadatnak. — *b*) Hasonlóképen adományozza a gróf Schönborn Károly-féle 2100, és grof Schönborn Ervin-féle 5000 frtos alapitványokat, valamint a szintén megyei kezelés alatt álló munkácsvárosi 1074 frt évi járadékból álló alapitványt; úgyszintén 3610 frt 08 krból álló s a gymnasium pénztárában kezelt pénzkészletet a közoktatási m. kir. miniszterium telyes jogu rendelkezése alá bocsájtván. — Az alapitványok 6%-os kamatai és Munkács városának 1074 frtból álló évi járuléka az alapitók által 1873. Január 1-től kezdve félévi részletekben a közoktatásügyi m. k. miniszterium tárczája javára a kijelölendő pénztárba fognak fizettetni. — *c*) A Gymnasium leltárilag már felvett butorzatait, — taneszközeit, szerelvényeit — könyvtárát szintén a m. kir. állami reálgymnasium tulajdonába bocsátja. *d*) A tan- és felvételi dijak a folyó tanév II-ik felétől fogva az állami kincstárt illetendik. *e*) Az igazgatót és tanárokat vallásfelekezetre való tekintet nélkül a vallás- és közoktatásügyi m kir. miniszter nevezi ki.

II. *a*) Munkács város közönsége kötelezi magát arra, hogy a tévedésből nevére irt gymnasiumi telkeket és épületeket kiigazitás utján a munkácsi állami reálgymnasium nevére minden további teher s illeték elvállalása nélkül átiratja. *b*) A városi jövedelemből tett járadék alapitványt félévenként a m. kir. kormány által kijelölendő péntárba — azonban szállitási költséggel való terheltetés nélkül — pontosan befizetendi. *c*) Az intézet helyiségének fütésére 24, azaz huszonnégy öl 3 láb hosszu hasábu kemény száraz tüzifát saját erdejéből ingyen szolgáltatja és helybe szállittatja.

III. Valamint a megye, ugy a város közönsége fentartja abbeli jogát, hogy azon esetre, ha kérdéses telkek, épületek és alapitványok mostani rendeltetésük czéljától bármi módon és okon elvonatnának, vagy a törvényes tanitási nyelv- és vallásfelekezet nélküliség elve megváltoztatnék, ezen szerződést érvénytelenithesse és nevezett értékeket ismét előbbeni állapotukban visszavehesse; ugyszintén, hogy ha az intézet előre nem látható bármi ok-

ból megszünnék, a nevezett értékek feletti rendelkezési jog a megye közönségére visszaszálljon.

IV. A m. kir. közoktatási miniszterium kötelezi magát arra, hogy a fentebbi feltételek alatt a nevezett megyei reálgymnasiumot állami kezelés alá vevén, azt mint m. kir. más hasonló állami tanodákat szervezi, berendezi és állami költségen föntartja.

V. Ezen szerződésből eredhető minden peres kérdések tekintetében Beregvármegye és Munkács város közönsége magát a közalapitványi m. k. ügyigazgatóság által választandó bíróságnak aláveti és a rövid utu eljárásba ezennel belenyugszik. Ha pedig nevezett közönségek az állami kincstár ellen bármi czimen pert inditanának: Keresetüket csak az általános birói illétékességi tőrvény megtartásával és csak azon bíróság elé nyujhatják be, hol a közalapitványi ügyigazgatóság, vagy pedig azon királyi alapitványi rendes ügyészség székel, melynek kerületében Beregvármegye fekszik.

VI Ezen szerződés Beregvármegye és Munkács városra nézve az aláiráskor azonnal, az államra nézve pedig a közoktatási m. kir. Miniszter úr jóvá hagyása után válik kötelezővé, és mindaddig érvényben marad, mig a két szerződő fél közös megegyezése folytán meg nem szüntettetik.

VII. E szerződés a m. kir. közoktatási Minisztérium, Beregvármegye és Munkácsváros közönsége, úgy a tanintézet részére a vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr megbizottja, és a fentebb irt megbizottak által aláirva 4 egyenlő példányban kiadott. Munkácson 1873. évi Május hó 17. napján. Jászay Antal s. k. a munkácsi reálgymnasiumra felügyelő Beregmegyei bizottság elnöke. Kurusta Imre s. k. Munkácsváros főbirája. Leövey Sándor s. k. miniszt. fogalmazó, ezen szerződés megkötésére kiküldött miniszt. biztos.

16347. szám. Jóváhagyom. Budapest 1873. évi jul, 3-án vallás és közoktatásügyi magy. kir. Miniszter. Trefort."

A miniszter által jóváhagyott szerződés az alispánnak 2570. sz. a. kelt levelével jul. 23-án érkezett vissza, melynek vétele után a bizottsági elnök és jegyző utolsó jelentésöket a vármegye közönségéhez következőkben irták meg: „12. sz. Tekintetes megyei Bizottság! Az eszme, hogy Munkácson egy gymnasialis iskola állittassak fel 1839-ben a megyei zöld asztalnál megpendülvén, azonnal találkoztak lelkes adakozók, kik a nevelésügy oltárára áldozataikat lerakni nem késtek. 1843-ban az iskola alapja letétetett, — a következő években lassanként egy-két szoba elkészülvén, az azonal tanitási célra használtatott fel. Jelesen előbb r. cath. iskolának, majd később gymnasiális magán tanításokra; — a forradalom bevégeztével pedig az oroszsegéd hadseregnek kórházi helyiségeül szolgált nehány hónapig. Elvégre megértük azt is, hogy ezen iskola 1868-ban nyilvánossági joggal ruháztatott fel a m. kir. kormány által és felekezetnélküli alrealgymnásiumnak nyilváníttatott s a folyó évben a magy. kir. kormány által állami alreálgimnáziumnak kimondatván, — az a magyar kir. állam részére már ez évi költség viselésével május 17-én Leövey Sándor kiküldött miniszteri biztos által a felmutatandó jegyzőkönyv mellett valósággal át is vétetett.

A kérdésben lévő gimnáziális oskola szellemi és anyagi ügyei vezetésére még az ős megye által egy bizottság neveztetett ki Freiseisen Dániel elnöklete alatt, melynek tagjai közül azonban már csak Horváth Alajos tiszti ügyész van életben. A többi tagjai már mind kihaltak 32 év lefolyása alatt. Az időnként kiegészített s jelenleg meglévő tagjai ezen iskolai bizottságnak nyujtják be alázatos jelentésüket megbizóikhoz, a tettes megyei Bizottsághoz a munkácsi gimnáziális oskolának a m. kir. állam részére lett átadásáról. — Ehez képest a tettes megyei alispáni hivatalnak f. évi május 7-én 1544. szám a. kelt értesitése folytán a munkácsi reálgimnázium kezelő bizottsága mult évi 1046. sz. a. kelt nyilatkozata értelmében a megyei bizottságnak a szerződést a kiküldött miniszteri biztos, Leövey Sándor urral megkötötte s az igazgató

A MUNKÁCSI RÉGI ALGYMNÁSIUM.

jelenlétében és pontos leltár kiséretében az intézet épületét és szerelvényeit ez évi május 17-én a most nevezett min biztos urnak valósággal át is adta. Az átadás előtt a kiküldött miniszteri biztor ur azon kívánságának adott kifejezést, hogy az iskola-intézeti épületet csak úgy veheti át, ha az egészen kijavítva és kiigazítva — kellően felszerelve adatik által. De az isk. bizottság nem találván alapot, a melyből a kijavítások, kiigazítások és belső felszerelések megtétethettek volna, — miniszteri biztos ur ebbeli kívánatának eleget nem tehetett és lemondott minden abbeli kötelezettségéről az isk. bizottság, hogy az igazítási költségekből a legcsekélyebb részben is valamit magára vállaljon. — Ekképen az épületek és tőkék átadása azon állapotban, amint ez időszerint találtattak, minden további költség és ujabb teher elvállalása nélkül adattak által.

Ezen eljárásunk eredményeül hivatalos jelentésünket tisztelettel beterjesztvén az 1544. sz. a. másolatban közlött min. rendeletet az erre vonatkozó összes ügyiratokkal együtt visszazárjuk. Továbbá az átadás és átvétel felett a kiküldött min. biztos urral kölcsönösen vezetett jegyzőkönyvet, — melynek másik eredeti példányát ő vette által, — ide zárjuk. Az időközben szerkesztett jegyzőkönyveket, számadásokat, megyehatósági és miniszteri rendeleteket és utasításokat szinte ide mellékelve tisztelettel beterjesztjük s ezzel az annyi évek hosszu során által irántunk tanusított bizalmat megköszönve, megbizatásunkat e téren befejezettnek tekintvén, a tek. megyei bizottság kezéhez letesszük s bocsánatot, elnézést kérünk, ha mint gyarló emberek tehetségünk s buzgalmunk kifejtése közben a tekintetes megyei bizottság kívánalmainak minden tekintetben eleget nem tehettünk. Munkácson, 1873. augusz. 6. stb. Jászay Antal elnök, Oláh Samu jegyző.

* * *

Ezzel a munkácsi gimnázium keletkezése, építése, tanügyi állapotának szervezése bevégeztetett és az intézet fennállása a magyar állam égisze alatt biztosítva lett. A hosszu küzdelem után megérdemlett nyugalommal tekinthetett vissza a lefolyt küzdelmes időkre a város közönsége, mert, amit oly hőn óhajtott, de a mely felett a vezető férfiak is sokszor reménytelenül tekintettek a jövőbe, teljesedésbe ment; — tanügyi fejlődésének alapja, mely a nemzetek műveltségének, életrevalóságának fokmérője, szilárd talajra helyeztetett.

A gimnázium megalakulásával és fennállásának biztositásával még nem végződött be, csak rövid pihenőt tartott, azon küzdelem, mely a század elejével kezdődött. A folyton fejlődő város a 4 alsó osztálylyal vágyainak és szükségleteinek kielégitését nem találta megfelelőnek. Hiszen az alapitók szeme előtt is mindég egy teljes gimnázium képe lebegett azon különbséggel, hogy akkor még csak hat osztályból állott az egész gimnázium. A haladó időben nem állhatott meg e város lakossága sem kitüzött czéljának középpontján. Az ország e végső határán, hol az ősök annyiszor villogtatták védő fegyvereiket, az utódok sem akartak hátra maradni. A villamos korszak értéktelenné tette bűszke várát, az utódok e romok felett a nemzet szellemi várát törekedtek felépiteni. Nemcsak feieslegeiket hozták ez erősség felépitéséhez támaszul, de napi szükségleteiket is erősen megcsonkitották s midőn igy is kevésnek találták erejöket, a nemzet zöméhez folyamodtak, melynek közös érdekeit védelmezik.

Azon küzdelmes szerepet, melyet eddig a megyeileg kinevezett iskolai bizottság vitt, ezentul a város közönsége vállalta magára. A küzdelembe jó részt a magas kormány kényszeritette bele a képviselőtestületet. Azon 955 frt alapitványi hátralék szolgáltatott első sorbau rá okot, mely az átadási jegyzőkönyv 7-ik számu 3-ik pontjában foglaltatik, mely az ott levő előterjesztéssel elfogadtatván, a magas minisztérium azonban már szept. 20-án kelt leiratában lefizetését követelte. 28468. sz. a. értesiti a képviselőtestületet, hogy „utasitottam a reálgimnázium igazgatóját, — hogy a város közönségénél levő 955 ft 60 krnyi hátralékot, — szedje be.“ Az erre adott 1131. sz. feliratban kérte a város a jegyzőkönyvre hivatkozással a követelés elhalasztását. „A város közönsége — illetőleg annak előljárósága magát ezen határozathoz tartván, — nagyon meglepő volt rá nézve a miniszteri leirat azon része, hol eme tartozásának lefizetésére — felhivatik.“ November 11-ről keltezve 27615. sz. alatt ismét megsürgettetett a város a jegyzőkönyv idevonatkozó pontjának idézésével addig, hogy ezen tartozást a város december végeig kifizetni képes leend. „Igaz ugyan, hogy a főbiró azon óhajt fejezé ki, hogy e tartozás lehetőleg épitkezési anyagok szolgáltatása által törlesztessék, de az intézeti épületen szükséges átalakitási munkálatok magánvállalkozóra bizattak s ez az épitkezési anyagok beszerzési forrásának szabad megválasztásában nem korlátoztathatik. A dolog ez állásában méltó megütközéssel vettem a város közönségének f. évi 1131. sz. a. k. előterjesztését, melyben . . . tartozásának a kötelezett módon és alakban való lerovását magától elháritani igyekszik, . . . elvárom, hogy . . . a hátralékos átalakitási költségek törlesztésére f. é. december végeig mulhatlanul át fogja szolgáltatni“ — a gimnázium igazgatójának. A város részéről erre 1475. sz a. tett felirat már harcias hangulatu, a jegyzőkönyv második részére hivatkozva — előbbi „felterjesztésében fejtegetett észrevételeihez ragaszkodván, vagyis a város 955 ft 60 kr. tartozását csakis a gimnázium épületénél szükséglendő épitkezésekhez megkivántató anyagok kiszolgáltatásával kivánván leróni, mint ez az átadás alkalmával

jkönyvileg megállapíttatott s a volt város főbirójának abbeli kijelentését, hogy a fennebbi tartozást a város még ez évben kifizetendi, a városi képviselőtestület kötelezőnek s irányadónak el nem fogadhatván, e tekintetben egyedül az átadási jegyzőkönyv lévén szem előtt tartandó, ahoz továbbra is mindenekben ragaszkodik. Megkéri tisztelettel és bizodalommal a magas minisztériumot, hogy azon reánk nézve — a jelen mostoha körülmények közt nagy horderejü kivánalmától, . . . kegyésen elállani méltóztassék."

A képviselőtestület azon kijelentésével, hogy volt főbirájának igéretét irányadónak nem ismeri el, nagyon sikamlós térre lépett s nem tévedünk azon állitás megkockáztatásában. hogy a város e határozatot igen drágán fizette meg, mert a jó akarat, mely a gimnázium fejlesztésére vonatkozólag nyilvánittatott, 17 év mulva is csak nehezen és drágán tért vissza. Azon erős felterjesztésre 34642. sz. a. dec 23-iki kelettel azon leirat érkezett, hogy. ha a város a vételtől számitva 15 nap alatt nem fizeti le a követelt összeget „törvényes uton fog" a miniszterium behajtása iránt intézkedni, melyre a közgyülés 1874. jan. 4-én 8. sz a következő határozatot hozta: „Ezen miniszteri újabb felhivás folytán a város részéről a képviselőtestület elvállalja a 955 ft 60 kr. gimnáziumi alapitvány hátraléknak készpénzbeni fizetését oly módon, hogy a miniszterium még egy évi várakozásra tisztelettel felkéretik, mert pénztárunk jelen zilált állapotában a községi iskola épitkezés miatt előbb a város fizetni legjobb akarata mellett sem képes." Végre 1874. julius 31-én 20106 sz. alatti megsürgetésre igéri a város, hogy legközelebbi bevételéből ki fogja fizetni, „miután látja, hogy az átadási jegyzőkönyvi egyesség szerint ezen tartozását épitési anyagok kiszolgáltatásával le nem törleszthetí. 1875-ben még kétszer kéretett a városi előljáróság április és szeptember hónapokban a kérdéses összeg lefizetésére, minthogy a miniszterium által az intézet szükségleteinek fedezésére utaltatott ki.

Ez évben veszi kezdetét a gymnázium fejlesztése iránti kérvények hosszu sora, melyek külömböző okokból, külömböző alapon tartottak egészen a megvalósulásig. Az első inditványt Cserszky Antal tette, mely igy szól: „Egy városnak emelkedését feltételezi, egyszersmind müveltségének mértékét meghatározza a benne létező kulturális és humanistikus intézetek száma és minősége. Nagyrészben városunk érdeme, hogy kis reálgimnáziummal bir. de ezen intézet bármennyire becses és szükséges légyen is, nem elégitheti ki jelen szerkezetében a mi igényeinket, különösen azért, mert gyermekeinknek csak pályakezdésül szolgálhat, befejezett nevelést nem nyujthat s a kik anyagi viszonyaiknál fogva idegen városba magasb intézetbe nem mehetnek, czélszerübb lett volna más pályát kezdeni" stb. stb. Végül inditványozza, hogy a városi képviselőtestület az erre hivatott miniszteriumhoz tegyen felterjesztést és kérje, hogy a méglevő 4 osztályu intézetet fokozatosan 8 osztályuvá fejlessze. A közgyülés ez inditványt magáévá tevén 1875. máj. 7-ikén 19. sz. alatt felterjesztést intézett a közoktatási minisztériumhoz. Megokolásai között azt mondja, hogy „a nm. m. kir. vall. és közokt. minisztérium mult évi rendeletével a polgári iskola felállitását ezen városnak is meghagyta és ennek felállitása ezen város erejét meghaladó ujabb áldozatokat igényelvén a csonka gimnázium és befejezett nevelést nyujtó polgári iskola közt választanunk kell: mindkettőnek terhét el nem viselhetjük, mindkettőnek számára elegendő tanonczokat nem adhatunk akkor. a midőn 14 osztályu fi és leány elemi oskola és kisdedovóda fentartására is magunkat hivatottnak és kötelezetrnek tartjuk, — mert ugy vagyunk meggyőződve, hogy a főreáltanoda felállitásával a polgári iskolának szervezése legalább is feleslegessé válik; ezeknél fogva jelenleg, a midőn a nm. m. kir. közokt. miniszterium a reáloskolák rendezésével foglalkozik, alkalmasnak találtuk az időpontot Excellentiádhoz azon alázatos kérelemmel járulni. méltóztassék Ő felségétől nyert hatalmánál fogva kegyesen aképen intézkedni, hogy a munkácsi állami alreálgimnázium

már a jövő 1875/6-ik oskolai évben a főreáltanoda V-ik osztályával elláttassék és a következő években 8 osztályig kiterjesztessék" stb. stb. — Pöhl József polgm., Oláh Samu főjegyző.

1876. máj. 12-én Cserszky Antal ismét inditványt adott be a közgyüléshez „minthogy a vall. és közokt. miniszterium részéről semminemü válaszra sem érdemesittetünk" javasolja, hogy ne a megye, hanem az orsz. képviselő által nyujtassák be a kérvényt „már csak azért is, hogy ezen ügy feledékenységbe ne menjen és az adott igéret puszta szóvá ne váljék." — Azt hiszem, ezen kérdés ránk nézve annyira fontos, hogy egy-két száz frt kiadástól irtóznunk nem szabad, ha bárhonnan is teremtenők azt elő, én részemről kész vagyok ezen czélra 50 frtot felajánlani, ha a jövő tanévre az V. oszt. a város költségén lenne felállitandó és azt hiszem, több szülő is fogná példámat követni." — Ennek kapcsában a képviselőtestület május 18-án 64. sz. a. alatt ismét felirt a miniszteriumhoz azon igérettel, hogy az V-dik osztály számára a tornatermet a maga költségén átalakitja tanteremmé s a felszerelést eszközli, mely kérvény Jászay Antal orsz. képviselőhöz küldetett fel, hogy az. „a lehetőségig a maga részéről is támogassa." Erre a válasz az alispáni hivatal utján 1876. év junius 23-án 2577. sz. alatt érkezett le, s igy szól: „Az ottani 4. osztályu középtanodában a jövő tanévre tervezett V-ik osztálynak felállitása tárgyában a vall. és közokt. m. k. miniszteriumhoz folyó 64. sz. a. intézett felterjesztésükre értesitem a város tek. közönségét, hogy a magas miniszterium a folyó év junius hó 12-én 12058. sz. a k. rendeletében ez úttal teljesithetőnek nem találta." A képv. közgyülés ezen határozattal vette tudomásul: „74. sz. a. Ezen min. értesités folytán a vall. és közokt. magas min. ismételten felkéretik a képviselőtestület által. hogy eltekintve a gimnáziumi V-ik osztálytól, a főreáloskola V-ik és VI-ik osztályát a következő 1877/8 oskolai évben életbe léptetni méltóztassék." — És ezen határozat alapján jul. 27-én ismél felterjesztés tétetett, melyre a miniszteriumtól 25593. sz. a. következő leirat érkezett: „Beregvármegye közigazgatási bizottságának. Munkács városának a bizottság f. évi 28. sz. a. pártolólag előterjesztett kérelmét, hogy az ottani állami gimnázium az V. és VI. reál osztályályokkal bővittessék, az országos pénzügyek jelen kedvezőtlen állásában érdemleges tárgyalás alá nem vehetem Budapest, 1876. november hó 9-én Trefort Ágoston mk."

A következő években is folytonosan kérelmeztek az intézet fejlesztése érdekében, de mindég sikertelenül. 1877. febr. 1-én tartott közgyülés 27-ik száma alatt a képviselőtestület határozta: „A vallás- és közoktatási m. kir. miniszterium egy felterjesztésben megkérendő az iránt, hogy a költségvetésben előforduló 1074 frtot engedje el, vagy a reálgimnáziumban még két osztályt a közelebbi évben felállitani méltóztassék," melyre a 13952. sz. miniszteri válasz következő; „a mult évi 25593. sz. a kelt rendeletemben előadott okból még most sem teljesithetem. Budapest 1877. jun. 6." Ugyanezen év folytában a tanács, midőn a költségvetés előkészitésével foglalkozott okt. 16-án 1353. sz. a, következőleg határozott: „Szóba hozatott, hogy a reálgimnáziumra azon feltétel alatt adatott 1074 frt, hogy az V-ik és következő osztályok is felállittassanak. Ez iránt a városi képviselőtestület már 2 vagy 3 izben is felfolyamodott a nm. v. k. minisztériumhoz s kérelme mindannyiszor eredménytelen maradt Ennélfogva a tanács elhatározta, hogy e kérdésben az illető minisztérium ismét felkéressék, — kijelentvén egyszersmind azt is, hogy ha ezen kérésének hely nem adatik, az esetben az évenként felajánlott 1074 frtot megszüntetettnek kéri tekintetni." — A képviselőtestület 1877. nov. 8-án tartott közgyülésében a tanács előterjesztését elfogadta és 182. sz. a. e határozatot hozta: „hogy ha a minisztérium az V. és többi osztályokat a gimnáziumban fel nem állitja, az esetben a város az évenként fizetni igért 1074 frtot megtagadja. S ily értelemben a minisz-

teriumhoz újabb felterjesztés tétetni határoztatott." Az ennek alapján készített kérvényre 13952. sz. miniszteri leiratban ismételtetett a költséghiány. 1878. nov. 5-én a tanács által 1117. sz. a. „az 1879-iki költségvetés előirányzata tárgyalás alá vétetvén: az állami gimnáziumot érdeklő 4296 frt hátralék iránt a városi képviselőtestület intézkedésre kéretik fel." Erre a képv. testület nov. 21-én 268. sz. a ezen határozatot hozta: „A képviselőtestület azon nézetben van, hogy a vall, és közokt. m. kir. miniszterium e tárgyban tett több rendbeli kérelmei folytán ismételten is felkéretik, hogy a munkácsi alreál-gimnáziumban az V-ik s következő osztályokat is felállítni mielőbb méltóztassék, mivel itt az ország szélén levő szláv nemzetiségek kulturális céljából ez nélkülözhetlen s égető szükségesség. Ezen felterjesztés elkészítésével Schuller Sámuel és Csomár István v. képviselők jelentésük bevárása mellett megbízatnak." A felterjesztésben többek között ez mondatik: „Nem metlőzhetjük el Nmgod előtt még egy külön pénzforrást is feltárni, melyből már évek óta évenként 7—800 frt a magyar állam kárára elfolyik, és a mely városunkbeli kir. algimnázium felsőbb két osztályának szervezésére a legáldásosabban lenne fordítható. Munkács és Ungvár között fenállott ugyanis az éjszakkeleti vasút megnyitása előtti időben vont távirdavonal, daczára annak, hogy 1872-ik évtől óta a távirdai összeköttetés a vasút mentében létezik, — még máig is fenáll, mely 5 mfdnyi vonal évenként 7—800 ftba kerül. Ha ezen összeg ezentúl tanintézetünk javára fogna fordíttatni: a nagy cél el lenne érve a nélkül, hogy az országos költségvetés ez által — szaporíttatnék."

Fenti előterjesztésekre 2818. sz. alatt 1879. április 11-én kelt válasz a következő: „Miután az 1876. évi 25593. számu rendeletemben előadott és 1877. évi 13952. számu rendeletemben ismét megérintett akadályozó ok jelenleg is fenáll, e kérvényt bármennyire sajnálom, kedvező irányban ezúttal sem intézhettem el. Miniszter ur meghagyásából Kárffy Titus m. k."

A gimnázium kérdése minden évben ujra, meg ujra a közgyülés elé került, mint a tengeri kigyó; ha egyébkor nem, de a költségvetés alkalmával bizonyosan és minden alkalommal határozat hozatal tárgyát képezte. 1879. nov. 11. 311. sz. a. az mondatott ki, hogy „a reálgimnáziumra előirányzott 1074 frt rendes és 5370 frt rendkivüli összeg kíhagyatik azért, mert azt a város csak az esetben köteles fizetni, ha a reálgimnázium felső osztályai is felállíttatnak; ebből folyólag a vall. és közokt. m. kir. miniszteriumhoz a gimnázium kiegészitése tektntetéből haladéktalanul felterjesztés teendő azon határozott kijelentéssel és e tárgyban tett korábbi felterjesztéseire hivatkozással, hogy még ez eszközöltetni nem fog, a kérdéses járulék fizetését teljesitení nem fogja" — s a kérvény ilyen értelemben fel is terjesztetett nov. 12-iki kelettel, — melyre a miniszteri válasz 1880. jan. 15. 112. sz. a. érkezett le. „Munkács városának képviselőtestülete az 1879. évi nov. 12-én tartott közgyüléséből 311. sz. a. ismételve azon kéréssel fordult hozzám, hogy az ottani 4 osztályu áll. gimnázium fokozatosan 8 osztályuvá kiegészíttessék. Megkeresem a megye közönségét, sziveskedjék a nevezett város közönségét értesiteni, hogy ezen kérelmet az ország pénzügyeinek jelen állásában ez idő szerint nem teljesithetem."

1880-ik évben többször foglalkozott a közgyülés ezen ügygyel részint a fentebbi leirat kapcsában, részint pedig a mult évről 25—830. sz. a. kelt a hátralékos tartozásoknak végrehajtás terhe alatt befizetését elrendelő leirat kapcsában; mert valamint a város az évi járulékot, ugy a grófi uradalom is beszüntette a kamatok fizetését. A febr. 19-iki közgyülés 29. sz. a. azt határozta, hogy az összminiszteriumhoz tétessék felírat, továbbá kiadatott ez ügy az iskolaszéknek az előiratokkal együtt tanulmányozás és egy emlékirat szerkesztése végett, ezek azonban több mint két évig a bizottságoknál hevertek. A nov. 4-én tartott közgyüléshez Cserszky Antal írásbeli inditványában azt javasolja, hogy a város közönsége maga igyekezzék felállitani az V-ik osz-

tályt és fokozatosan fejlessze ki az intézetet, de ezen módozat Veisz Károly ügyvéd ellenindítványa folytán elvettetett.

1881-ben a tanártestület adott be a képviselőtestülethez egy terjedeljedelmes emlékiratot, melylyel a pihenésnek indult ügyet ismét felelevenitette és mozgásba hozta. A közgyülés erre nov. 16-án 204. sz. a. következő határozatot hozta: „A helybeli gimnázium tanári kara által az osztályok emelése tárgyában szerkesztett ezen emlekirat az abban felhozott kérdések elbirálása, az indokok felderitése, véleményes javaslat és egyidejüleg felterjesztő irat készitése végett egy szakértőkből álló bizottságnak határoztstott kiadatni jelentésök mielőbbi elvárása mellett. Azonban a bizottság elnöke egy évig nem csinált semmit, 1882. jul. 20-án Schuller Sámuel visszaterjesztette az iratokat, mert betegeskedése miatt nem tehet a ráruházott bizalomnak eleget; ezután Nedeczey János kéretett fel, hogy hivja össze a bizottságot és a képviselőtestület kivánságának tegyen eleget. Ezen bizottság az emlékirat alapján az eddigi követelő álláspontól eltérve uj térre lépett, megállapitotta jegyzőkönyvileg a felterjesztésben teendő ajánlatokat és a kérvény szerkesztésével megbizta Fankovich Sándort, mint a bizottság egyik tagját; a beterjesztett munkálatra szept. 19-én 175. sz. a. ezen határozatot hozta a közgyülés; „A képviselőtestület általános hozzájárulása mellett azzal fogadta el, miszerint a feltétel közzé bevétessék, hogy a főgimnázium létesitése esetére kötelezett 1074 frt fizetésétől a város fölmentessék. A tett azon ujabbi ajánlat, hogy a város a főgimnázium létesitése esetére a jelenlegi gimnáziumi épületnek 8 osztályra való kiépitését saját költségein eszközölni, s a tantermek és szertárakat bebutorozni magára vállalja, s az egész tanintézetre szükséges tüzifa ingyenes kiállítását és beszállitását felajánlja — egyhangulag megszavaztatott."

Meg kell említenem a hosszu huzalkodás megértése végett azon iratot, melyet az iskolaszék a közgyülésnek még az 1880. febr. 19-iki határozata folytán készitett, mely bár csak a 82-ik év végén adatott be, addig az irományok között hevert, vagy vándorolt, minthogy Cserszky Antal oskolaszéki elnökségéről lemondott s az uj elnökhöz ment át, ki arról semmit sem tudott. Ezen iratban ki van domborítva mindazon eszmekör, mely a városi képviselőtestület intézkedéseit 1875-től 1888-ig vezette, mely nem az iskolaszék ezen tárgyalásában, hanem a jogi szakosztály körében fogamzott meg s itt a következőkben nyert kifejezést: „Munkács város közönsége a vall. és közoktatásügyi m. k. Miniszterium 1872. évi 1394. sz. a. kelt magas leirata értelmében felszólíttatván, hogy a Munkácson magánalapítványok alapján létesített algimnáziumot illető alapítványokat a magas kormány rendelkezése alá bocsássa, mely esetben azokat nemcsak állami kezelés alá venni, hanem a gimnáziumot kir. főreáltanodává is saját költségén átalakitani fogja; ezen feltétel alatt a felhivásnak engedve, egyidejüleg 17 közs. sz. alatt 1872. márc. 17-én kelt alapítványi levelében évenként készpénzben saját városi közvagyonának jövedelméből 1074 frtot fizetni is kötelezte magát. A czimzett minisztérium Munkács városának ez ügybeni feliratát vevén, 11568/1872. sz. a kelt magas intézvényével értesitette Munkács városát, hogy a törvényhozás a reálgimnázium költségeit 1873-ik évi jan. 1-től fogva engedélyezte, mely naptól tehát az állami kezelés alávétetik és annak eszközlésére Leövey Sándor min. fogalmazó kiküldetett oly meghatalmazással, hogy a gimnázium kezelő bizottsága vele a szerződést megkösse és leltár kiséretében az intézet épületét és szerelvényeit neki tényleg átadja. A miniszteri biztos kezéhez történt átadásról 1873. évi Máj. 10-én és következő napjain jegyzőkönyv vétetvén fel, ezen alkalommal egyik tag az alapítványok tényleges átadása előtt félreértések kikerülése végett kifejezetten felemliti és kéri tudomásul venni, hogy a város által ajánlott évi 1074 frt és 24 öl tüzifa a gimnázium részére csakis azon szoros feltétel mellett lesz szolgáltatandó, ha és mikor a m. állam Munkácson főreáltanodát állítand fel. Mire a tárgyalásnál jelenvolt min. biztos, illetve a

magas állam képviselője nyilatkozott, miszerint biztos reményt és kilátást nyujthat arra, hogy itt ez iránti felterjesztésére főreáltanoda fog felállíttatni, mely megnyugtató nyilatkozat folytán, és pedig csakis arra való tekintettel az alapítványok az állam részére átadatni határoztattak.

A gimnáziumnak az állam részére történt tényleges átadása kapcsában a vallás és közokt. Minisztérium és az isk. bizottság között Munkácson 1873. évi Május hó 17-én forma szerinti szerződés jött létre a fenállott algimnáziumnak állami reálgimnáziummá átalakítása és állami kezelés alá vétele tárgyában, mely szerint az állam a szerződésben részletezett javakat és alapítványokat tényleg átvevén, kötelezte magát a tárgyalások előzménye és szerződés értelmében, hogy a gimnáziumot állami kezelés alá veszi és mint reálgimnáziumot, helyesebben főgimnáziumot fentartani fogja, akkor, hogyha ezt teljesíteni elmulasztaná, az alapítványok és javak vissza fognak szállani. Mely szerződésből eredhető perek tekintetében felek magukat rendes bíróságnak alávetették. A miniszteri biztossal kötött szerződés a v. és közokt. m. k. Miniszterium által 1873. jul. 3-án jóváhagyatván, mindazonáltal, és daczára annak, hogy Munkács város képviselőtestülete többször, és pedig minden évben sürgette a főreáltanoda felállítását, ez indokolatlanul és a szerződés és kölcsönös megállapodás megsértésével mindannyiszor megtagadtatott, minek folytán következő véleményt van szerencsénk előterjeszteni:

Miután Munkács város a kérdéses évi 1074 ft alapítványi összeg jogi természete szerint ezen összeget szerződésileg csakis azon szoros feltétel mellett tartozott volna fizetni, ha a magas kormány a maga részéről világosan kikötött szerződési kötelezettségének eleget téve, a helybeli algimnáziumot főgimnáziummá alakította volna át. Miután Munkács városa többszöri sürgetései, előterjesztései és indokolt, valamint szerződésen alapuló folyamodványainak ez irányban 7 év után sem lett a magas kormány részéről elégtéve; miután a kérdéses évi 1074 ft alapítványi összeg tekintetében kölcsönös megállapodás és szerződés létezik, mely szerint Munkács városa a feltételesen kötelezett összeget fizetni azért sem tartozik, mert a magas kormány maga részéről a szerződési feltételeknek teljességgel eleget nem tett; miután Munkács város egyébként is az elemi oktatás és nevelés ügyben tetemesb és mellőzhetlenné vált kiadásokkal van terhelve; miután a várost feltételesen kötelező alapítványi összeg jogosan birói úton nem követelhető és közigazgatásilag a megkötött szerződés által szabályozott viszonynál fogva be nem hajtható; miután Munkács városa jelenben egyáltalában nincs azon helyzetben, hogy kötelezettség nélkül bármily szent czélra is az alapítványi összeghez hasonló terhet vállalhasson magára; mintán Munkács város eddig is, bár kötelezettség nélkül, a gimnázium ügyének nagyobb áldozatokat hozott és tekintettel arra, hogy a gimnáziumra nézve 1873 óta egyéb változás és haladás nem eszközöltetett, mint az, hogy annak, még pedig úgyszólván Munkács várostól jövő és általa teremtett pénzzel való kezelését a magas kormány vette át; és végre miután 1873. évben történt átadás alkalmával az összes javak és alapítványok illetékes közeg útján lettek a m. kormánynak átadva; mindezeknél fogva ezen jelentés tartalma szerint a megyei tek. alispáni hatósághoz tisztelettel előterjesztendő, hogy Munkács városa az alapítványi levélben feltételesen kötelezett összegre nézve magát a magas kormány irányában hátralékban levőnek és egyáltalában adósnak törvény, vagy szerződés szerint nem ismeri be; ami pedig a gróf Schönborn-féle alapítványt illeti, arra nézve intézkedést nem tehet, mivel ezen alapítványt is a többivel együtt épen a m. államnak kezelése alá bocsátotta és tényleg át is adta."

Ezen rideg okoskodáshoz, mely e városban keletkezett és legfőkép ennek javát és érdekét szolgáló intézetre vonatkozólag előterjesztetett, — véletlenül, mondhatni akaratlanul jutott a város közönsége. A 70-es években az elemi iskolák szervezése, ennek kapcsában nagy építkezések kötötték le a Hatóság

egész igyekezetét és figyelmét, mely mellett a gimnáziumra felvett évenkénti költség elmosódott és maradt, mig hova-tovább nagyobb összegre nőtte ki magát, melynek lefizetését a polgármester a költségvetés keretén belül egyszerre nem eszközölhetvén, a képviselőtestülettől kért intézkedést a kifizetésre nézve. Igy vetődött fel a nem fizetünk eszméje, mely utóbb annyira általános véleménnyé lett, hogy szólani sem lehetett ellene. Igazolja ezt a szorongatott körülmények között a jogiszakosztály véleménye, melyben előkelő jogászok vettek részt Jászay Antal elnöklete alatt: Cserszky Antal, Lehóczky Tivadar, Meisels János és Várady Gyula s a következő határozatban adtak véleményt a képviselőtestületnek: „A gimnázium javára a város által tett alapítvány, a bizottság véleménye szerint közigazgatási uton nem hajtható be, mivel eltekintve attól, hogy a nagyméltóságu vall. és közokt. miniszterium által követelt alapítvány mind ez ideig sem vált esedékessé, eltekintve, hogy a szerződés is, melyre a miniszterium jogát alapítja, a szerződésből kifolyó minden vitás kérdés elintézését a rendes bíróság illetékességéhez utalja, Munkács városa ily eljárásnak soha nem vetette alá magát", hogy t. i. az alispán végrehajtás utján eszközöltethesse a járulék befizetését.

Ilyen alapon állva vitatta a város a maga jogát a miniszteriummal szemben folytonosan, minden felterjesztése ezen önmagára kényszerített képzelt alapból indult ki és ide tért vissza. 1883-ban két sürgető leirat érkezett a miniszteriumtól a befizetések iránt. Január hó 20-ról 200. sz. a. és nov. 12-ről 25623. sz. alatt. Tulajdonképen az alispán utasíttatott e rendeletekben a behajtásra. Ugy az alispán, mint az adófelügyelő többször megkeresték a várost, hogy kötelezettségének tegyen eleget, melyre a város mindenkor előterjesztésekkel válaszolt, a fentjelzett jogi szakvélemény értelmében. A miniszteriumhoz három kérvényt küldött fel u. m. 66. sz. a, 150. sz. a. és 249. sz. alatt. Ez utóbbinak záradéka ez: „Méltóztassék ezen — nézetünk szerint úgy méltányossági, valamint jogi szempontból — igazságos ügyünket kegyes figyelmére méltatni, és ha a tovább fejlesztés — ez idő szerint legnagyobb fájdalmunkra foganatba vehető nem volna — az évi járulékok fizetése alól bennünket mindaddig felmenteni. — Ha pedig jelen alázatos előterjesztésünk és kérelmünk Nmsgod magas meggyőződésével megegyező nem volna, azon esetre — kérve kérjük jelen kérdést — úgy lelkiismeretünk megnyugtatása, valamint a szerződési viszony elvi szempontjából — a törvény rendes utjáni megoldása alá bocsátani!

A legutóbbi felterjesztésre a miniszteriumtól következő válasz érkezett 1766. sz. a. „Munkács város képviselőtestületének mult évi deczember 15-én 249—6780. sz a. kelt határozata, mely szerint a munkácsi államgimnázium javára általa biztosított alapítvány hátralékának befizetése ügyében előbb és legutóbb mult évi 25623. sz. a. kelt rendeletem ellen felszólalván, ezen hátraléknak lefizetésére magát kötelesnek nem tekinti, részemről figyelembe nem vétethetvén, a kérdéses hátraléknak lefizetésére vonatkozó rendeleteimet továbbra is épségben fentartom. Hogy azonban a lefizetés terhét a nevezett városnak könnyebbé tegyem, ezennel megéngedem, hogy az általa az ottani gimnázium javára felajánlott alapítvány hátralékát, mely jelenleg már 9129 frtra rug, az évenként esedékes járulékon kivül az 1884. év kezdetétől öt év leforgása alatt, évenként 1825 frt 80 kros részletekben fizethesse le, illetőleg szállíthassa be a munkácsi adóhivatalhoz — fenlevő tartozása czimén." stb.

Erre a válasz ismét egy kérő felirat volt az 1885. febr. 20-án tartott közgyülésnek 35/1025 sz. határozata alapján, melyet Fankovich Sándor szerkesztett, s egy példánya Literáty Ödön országgy. képviselőnek küldetett el, felkéretvén a támogatásra. Egy ujabb kérelem felterjesztésére alkalmat adott a közokt. miniszternek köszönő levele, mely 2262 sz. a. kelt s a főispán utján érkezett a város hatóságához, melyben „Munkács város képviselő testületének a hazai népnevelés hathatós előmozditása érdekében diszes községi

iskola épületének s a faiskolául szolgáló ingatlannak az állami iskola céljaira történt átengedése, továbbá az állami iskola javára évi 6000 frt járuléknak s évi 60 öl tüzifának biztositása, végül 2050 frt javitási költségnek egyszer mindenkorra történt adományozása által tanusitott nemes s hazafias áldozatkészségeért — elismerő és meleg köszönetet nyilvánit." — E leirat a tudomásul vétel alkalmával hozott határozatnál fogva tartozik csak ide, mely igy szól: „Örvendetes tudomásul vétetik s egyidejüleg a nyilvánított elismerés szivélyes megköszönése mellett a gimnázium ügyének felélesztése érdekében Literáty Ödön orsz képviselő utján Ő excell.-hoz ujabb felterjesztő kérelem intéztetni rendeltetett."

1885. nov. 20-án tartott közgy. 114. sz. a. ez áll: Csomár István képviselő azon alkalomból, hogy Klamarik János kultuszmin. tanácsos ő mlga a gimn. ügyében itt járt, inditványozza, küldjön ki a képv. testület egy bizottságot oly végből, hogy ez közvetlen érintkezésbe lépvén a közokt. miniszteriummal kivenné és megállapitaná azon hozzájárulást, mely a gimn. kiépitése és fejlesztésére a várostól kivánandó s egy uttal meg is adható volna. — Inditványozó felhivatik, hogy közérdekü inditványát irásban benyujtani sziveskedjék, mely után ez a közelebbi közgyűlés napirendjére ki fog tüzetni". — Az irásban beterjesztett indtivány felett decz. 17-én a képv. testület ezen határozatot hozta: „136/7701 sz. Tekintve, hogy a gimnázium fokozatos fejlesztésének kérdése daczára a város e tekintetbeni eddigi ajánlatainak, még mind ez ideig egy lépéssel sem haladt, — jelen inditványhoz képest a polgármester elnöklete alatt egy öt tagból álló bizottság küldetik ki arra nézve, hogy magát esetleg országgy. képviselőnk utján — a Nmgu miniszteriummal érintkezésbe téve puhatolja ki az akadályokat és ehez képest a további teendőkre nézve ide javaslatot tegyen. A bizottság többi tagjaiul Cserszky Antal, Meisels János, Fankovich Sándor, Nuszer Lajos, Csomár István, Nedecey János képv. tagok jelöltetnek ki".

Ez inditvány tárgyalására a polgármester 1886. febr. 16-án és febrnár 20-án hivta össze a bizottságot, előbbi napon kifejezésre juttatta azon nézetet, hogy a miniszterium nem fogja kiegészitteui a gimnáziumot, hacsak a város ujabb áldozattal nem járul hozzá, azért a kiépitési tervet vette tárgyalás alá. Ez ülésből utasitotta a mérnököt, hogy az iskolahelyiség térrajzát készitse el; e mellett a bizottság többsége azt hozta javaslatba, hogy az orgonista lak szereztessék meg a gróftól és csatoltassék a gimnázium telkéhez; mig a kisebbség a mellett volt, ismervén már Klamarik min. tanácsos nézetét, hogy a mostani hely szereztessék meg részére. A további targyalások azonban más irányba tereltettek a v. és közokt. miniszternek az alispánhoz intézett leiratával, melyben 38515. sz. a. az elmaradt járulékok befizettetésére hivja fel, esetleg végrehajtás utján való beszedésére. A közgyülés 145. sz. határozatában az mondatik: „a mennyiben a város egyátalán nem érezheti magát kötelezettnek a hátralékok, illetve évi járulékok fizetésére, mert a gimnázium nem fejlesztetik; annál fogva ezen ujabban érkezett rendelet a végből adatik ki a jogi szakosztálynak, nyujtson véleményt ezen kényszer helyzet mikénti megoldása iránt." A vélemény az, mely már fentebb idéztetett, melynek alapján készült az alispánhoz tett fölterjesztés deczember 2-án 8510. szám alatt, kérve „méltóztassék ebbeli előterjesztésünket a m. közokt. kormányhoz terjeszteni, hol is a fizetésre végrehajtás utjáni kényszerités alól magunkat fölmentetni, a gimnáziumi fejlesztés kérdését kegyesen elintezni, — esetleg pedig azon ügy vég megoldását — ugy, amint az a szerződésben kikötve van — rendes biróság elé terelni, — mely hódolattal kérjük."

Ily közülmények közt az ügy, melyért a küzdelem folyt, nem hogy előre haladt volna, de inkább hátra felé ment. A sophistika terére lépett jogi vélemény meggyökeresedni látszott, mely már-már a meglevőt is veszélylyel

kezdte fenyegetni. Az 1887-ik évet a kultusz miniszter eme leirata nyitotta meg: „6119. sz. jan. 18. Munkács város közönségének idezárt kérvényét, melyben a munkácsi 4 osztályu gianáziumot nyolcz osztályu főgimnáziummá kiegészittetni szorgalmazza, a megye közönségének oly felhivással küldöm le, sziveskedjék az esedező város közönségét értesittetni, hogy tekintettel a jelenlegi viszonyokra ezen kérelemnek ez úttal helyt nem adhatok. — Trefort m. k.“ 1887. decz. 28. 47310. sz. a. ezen rendelet érkezett: „Az ottani állami gimnázium fentartási költségeihez elvállalt járulék fejében a ·/. alatt idezárt kimutatás szerint Munkács város közönsége az 1887. évi december hó végével 13962 frtnyi, a gróf Schönborn-féle uradalom pedig 1917 frtnyi tartozással van hátralékban. Tekintettel arra, hogy az állam kincstár e tartozásnak pontos befizetésére kell, hogy számolhasson stb. stb. — az illető adóhivatalt utasitottam, hogy a most kimutatott összeget az időközben esedékessé vált folyó részletekkel együtt felelősség terhe mellett végrehajtás utján szedje be. — Trefort mk.“

A folyó év okt. 5-én Kozma László, Sárkány Gábor és társai egy sürgős inditványt adtak be a polgármesterhez, „hogy az e hó 6-ára összehivott közgyülésen a gimnázium ügyét elővenni s ennek kiegészitése, vagy a létezőnek állandósitása tárgyában teendő inditványokat meghallgatni, illetőleg tárgyaltatni sziveskedjék.“ Az emlitett közgyülés 166. számu végzésével egy bizottságot küldött ki, hogy a teendő fölterjesztéshez véleményt adjon. A bizottság tagjai a polgármester elnöklete alatt: Cserszky Antal, Jászay Antal, Sárkány Gábor, Kozma László, Fankovich Sándor, Csomár István, Váradi Gyula okt. 9-én tartott ülésben abban állapodtak meg, hogy a város először is igyekezzék kifizetni a hátralékot, vonja vissza az 1882-iki határozatot, melyben az 1074 frt elengedését kérte azon esetre, ha a gimnáziumot kiépiti: továbbá a kiegészités és felszerelésre ad a város 20.000 frtot és az intézet fütésére 36 öl fát. Ajánlatba hozatott, hogy a kérvényt a polgármester személyesen vigye fel, s ott Literáty Ödön és Komjáthy Béla képviselőket kérje fel a csatlakozásra. Mindezek igy történtek, de az eredmény mégis a fenti leirat lett. Mind a mellett, hogy a közgyülés 166. sz. alatt a bizottság véleményét a fizetésre nézve elfogadta, a decz. 28-án kelt 47310. számu miniszteri leiratra 1888. márc. 1-én tartott közgyülés határozata folytán a polgármester az alispánhoz következő előterjesztést küldte be: „A folyó évi jan. 21-én kelt s e város tanácsával m. hó 16-án közölt 627. számu becses felhivására, mely szerint a nmgu v. és közokt. m. k. Miniszter ur m. év dec. 28-án kelt rendeletéből kifolyólag Munkács városa, valamint gróf Schönborn uradalma az itteni államgimnázium fentartási költségeihez ajánlt évi járulékból 1887. évi dec. végéig amott 13962 frtra, emitt pedig 1917 frtra felszaporodott hátralék befizetésére szorgoztatik, annak tisztelelteljes megemlitésével, miszerint gróf Schönborn uradalmi igazgatósága érintett hátralékának kifizetése iránt egyidejüleg felszólitva lett Munkács városa részéről, s ennek képviselőtestülete nevében előterjesztem: — Munkács városának állami gimnáziuma fejlesztésére tett évi járuléka két oldalu szerződésen alapul, mely járulékból a hátralék 13962 frtra azon egyedüli okból szaporodott fel, mert a gimnázium kilátásba helyezett fejlesztése még foganatba nem vétetett. Ez szolgált eddigelé és szolgál ezúttal is akadályul annak fizetésére nézve . . . . . esedezem Tettes Alispán ur előtt, méltóztassék e körülményt annyival is inkább a v. és közokt. m. k. Miniszter urnak nagybecsü tudomására hozni, mivel arról van meggyőződve e város hatósága — a mint azt már számtalan felterjesztéseiben is kifejteni volt szerencsés, hogy az érintett alapitványi hátralék behajtására nézve addig, a mig a fenálló akadályok el nem oszlatvák, — a közigazgatási út nem illetékes.“

Még folytak a csatározások az alispán és az adófelügyelővel, midőn az alábbi magas rendelet leérkezett: „13741. sz. vonatkozólag f. évi március

28-án 3025. sz. a. kelt jelentésére, felhivom a vármegye közönségét, miszerint az iránt intézkedjék, hogy Munkács város közönsége az ottani állami gimnázium fentartására szerződésileg felajánlott évi járulékból eredő és a m. év dec. 28-án 47310. sz. a. kelt rendeletemben felsorolt tartozási hátralékot az ottani adóhivatalnál a multra nézve haladék nélkül, jövőre pedig az évi járulék után esedékes részleteket pontosan fizesse be. Ezen intézkedésre a vármegye közönségét annál is inkább fel kell hivnom, mert ellenkező esetben, azaz e járulék befizetésének isméti megtagadása esetében tekintettel az ország gimnáziumainak amugy is nagy számára, valamint tekintettel a pénzügyi viszonyok követelte takarékosságra, kénytelen leszek a munkácsi gimnázium megszüntetésére a szükséges lépéseket megtenni, annál is inkább, mert a Beregszászon tervbe vett reáliskolával a vidék középiskolai igényeinek jobban lesz megfelelve, mint eddig elé volt." Budapest 1888. május hó 5-én. Trefort s. k." Ezen leirat, mielőtt érdemleges tárgyalás végett a képviselőtestület elé terjesztetett volna „a teendők iránti véleményre a jogi szakosztálynak" adatott ki, a honnan ezen jelentéssel terjesztetett be: „Ez ügyben a jogi alapot illetőleg a szakosztály kimerítő véleményes jelentését még az 1886-ik évi nov. 13-án 8510. sz. a. beadván, ehhez való ragaszkodását ezuttal azzal jelenti ki, hogy a jelenben fenforgó kérdésben nem nyilatkozhatik, véleményt nem nyilvánithat, e felett határozni tisztán a képviselőtestület jogköréhez tartozik. — A május 30-án tartott közgyülésben 107. sz. a. határoztatott: „a felszólalók egyhangu véleménye s a jelen voltak ehhez való hozzájárulása folytán — — a folyó évre, mint jövőre nézve az 1074 frt fizettetni fog, oly módon, hogy ezuttal a multi hátralékból 4000 frt törlesztetik le, s ezen 4000 frt a f. évi 1074 frttal, vagyis 5074 frt a pénztárból ezennel ki is utalványoztatik" — a többi pedig az évi járadékkal együtt 1500 frtos részletekben fog törlesztetni. A miniszterium 27757. sz. alatt kelt leiratában a befizetést tudomásul vette és a törlesztési ajánlatokat elfogadta. Ennek kapcsában a közgyülés 151. sz. alatt ismét elhatározta, hogy mult évi 166. sz. a. felterjesztett kérvényének elintézése iránt felir, egyszersmind fölkérte a közbenjárásra György Endre képviselőt is.

November 22-én Csomár István adott be indítványt a képviselőtestülethez, hogy egy háromtagu küldöttséget küldjön fel, „kik a nagymsgu Miniszter úrral személyesen érintkezvén, kérjék fel arra, hogy gimnáziumunk fokozatosan minél előbb kiegészittessék", melyre a 207. számu határozat ez: A képviselőtestület már takarékossági szempontból is elegendőnek vélvén azt, ha a polgármester György Endre és Komjáthy Béla orsz. képviselőkkel lép a nm. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrral érintkezésbe" stb. „A mennyiben pedig azon körülmény, ha ügyünknek a főmlgu Gróf úr megnyerhető volna, a gimnázium fejlesztésére nézve mindenesetre biztatólag hatna, a polgármester megbizatik", hogy egy nagyobb küldöttség e végből mielőbb tisztelegjen nála. A hozott határozat következtében a polgármester 1888. decz. 21-ről következő jelentést tette: „Komjáthy Béla képviselő úr Budapestről távol lévén, György Endre úrral Klamarik János oszt. tanácsos úrnál, majd Berzeviczy Albert államtitkár úrnál tettünk latogatást, utóbbi a legnagyobb készséggel igérte ügyünk támogatását, mit már György Endre képviselő úrnak előbb is kijelentett. — A miniszter ő kegyelmessége — úgy látszott — már részint az államtitkár és Klamarik oszt. tanácsos urak, mint György Endre úr által részletesen informálva lévén, ösmerte gimnáziumunk állapotát, igérvén ügyünknek a lehető legkedvezőbb elintézését."

Ezen küldetés eredménye volt a miniszternek 1889. január hó 16-án aláirt, de még 1888-ban 52435. sz. a. elintézett következő leirata: „Munkács vávos képv. testületének újabb beadványa folytán, melyben hivatkozott a mult évi okt. hó 12-én tett ajánlataira az ottani algimnáziumnak főgimnáziummá leendő kibővitését szorgalmazza, kijelentem, hogy mielőtt ezen 4. oszt. középiskolának 8 osztályuvá való kiegészitése ügyében határoznék, tudnom kell,

vajjon Munkács város közönsége minő tetemes összegü hozzájárulásra volna képes, mert a kibővités körülbelől évi 10.000 frtnyi több költséget fogván előidézni; az ajánlatnak az államkincstár jelen súlyos viszonyai közt tetemes összegünek kell lennie. Felhivom ennélfogva a közönséget, miszerint Munkács város közönségét ez iránybani határozott nyilatkozatra szólitsa fel és azt hozzám juttassa. Gr. Csáky s. k." Erre a jan. 31-én tartott közgyülésben határoztatott: „23. sz. Ámbár a város képviselő testülete az 1887. évi okt. 12-én tartott gyülésben 166/7366. sz. határozatával már megállapitotta azt, hogy mennyivel hajlandó a gimnázium fejlesztéséhez házzájárulni, de, mennyiben a közlött magas min. leiratban a felajánlandó tetemes összeg újabb felajánlása kivántatik, annálfogva ezen min. leirat az 1887. évi 164/7268. sz. határozattal ez ügy előkészitésére kinevezett bizottságnak véleményre kiadatik." A bizottság véleménye 1889. május 19-én tárgyaltatott és arra 70. sz. a. ezen határozat hozatott a képviselőtestület által: „A nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úrnak 52435. sz. a. k. magas leirata folytán, hogy e város közönségének abbeli óhaja, hogy gimnáziuma 8 osztályuvá fejlesztessék, minden ereje megfeszitésével is elérhető legyen, a bizottság véleményének elfogadásával ezennel kimondstik, hogy e város közönsége a a 166/7366 1887. sz. határozatában a gimnázium fejlesztése esetére tett ajánlatán felül még 20.000 frtot hajlandó egyszer s mindenkorra kifizetni. Mely elhatározás eredményéről a nmgu Miniszter úrhoz felterjesztés teendő." — A kérvényben kimondatott, hogy „gimnáziumunknak még a jövő tanévtőli fokozatos fejlesztését kegyesen megrendelni" méltóztassék.

A miniszter válasza 1889. decz. 17. 26455. sz. a. kelt „Tekintettel arra, hogy a munkácsi állami gimnázium kiegészítése esetében, a négy felső osztály évenként legalább is 12000 frtnyi költséget fog igényelni, a törvényhozás hozzájárulásának fentartása mellett hajlandó vagyok a nevezett gimnáziumot kiegészíteni a következő feltételek mellett: először, ha a város a gimnáziumnak a miniszterium terve szerint való kiépítéséről és felszereléséről gondoskodik; 2-szor, ha a város a fennlevő és pontosan befizetendő évi járulékon felül a gimnáziumnak feltartásához évi 5000 frttal hozzájárul. A többi költségeket az állam terhére venném. Felhívom ennek folytán a közönséget, f. évi junius hó 8-án 5761. sz. a. kelt előterjesztésére, miszerint az előrebocsátott feltételeket Munkács város közönségével haladék nélkül közölvén, elfogadásuk esetében annak jogérvényes kötelezettségét magában foglaló nyilatkozatát hozzám mutassa be. Gf. Csáky s. k."

A képviselőtestület ezen miniszteri leiratra 1890. jan. 23-án tartott közgyülésében 12. sz. a. ezt határozta: „Bármennyire óhajtja Munkács város közönsége, hogy eddig négy osztályu gimnáziuma fokozatosan 8 osztályuvá fejlesztessék, mégis fájdalommal kénytelen kijelenteni, hogy a közlött 26455. számu magas miniszteri leiratban foglalt követelményeknek minden ereje megfeszitése mellett sem képes eleget tenni. Nem akarván azonban a már eddig is oly áldozatokkal, — melyekre alig van példa az országban, — fentartott kulturális fejlődését a csonka 4 gimnáziumnak továbbra is ily állapotban léte által veszélyeztetni, és hogy a magas miniszterium is belátta, miszerint e város a legnagyobb áldozatokat is meghozza még mindég arra, hogy nemes célját elérhesse; ezen magas miniszteri leiratban foglaltak megfontolása után ezennel elhatározza: hogy 1-ször a jelenlegi gimnáziumnak kiépítését és felszerelését a mennyiben ez 20.000 frtot meg nem halad, vagyis ezen összeg erejéig elvállalja. 2-szor annak fentartásához az eddig már felajánlott 24 öl tüzifán kivül, de az évenként már eddig is fizetni szokott 1074 frtnak hozzászámításával összesen 3000 frtot évenként fizetni hajlandó, fentartván azonban jogát arra nézve, hogy ezen évi járulék fizetése alól magát az 5%-tólinak megfelelő tőke lefizetése által felmenthesse. Az ez irányban elkészitett kérelemnek a nm. vall. és közokt. Miniszter urhoz leendő

benyujtására a polgármester, ügyész, Fankovich Sándor és Nedeczey János képv. tagok Budapestre kiküldetnek, — a város érdekének megfelelően György Endre és Komjáthy Béla orsz. képviselő urak bevonásával is az illető Miniszteriumoknál személyes érintkezés utján járjanak el.“ A küldöttség tagjai közül Fankovich Sándor és Nedeczey János mentek fel Budapestre s eljárásukról február 18-án beadott jelentésökben következőleg számoltak be, kiegészítvén magokat a megjelölt képviselőkkel, továbbá Firczák Gyula orsz. képviselő és Pásztélyi János kuriai bíróval; először is dr. Klamarik János min. tanácsosnál tisztelegtek. „A miniszteri tanácsos ur nézete az, hogy Munkács város ajánlata, hogy a gimn. épületét kiépiti, fölszereli és az évi kiadások fedezéséhez 3000 frttal hozzájárul, ha nem is sok, de figyelembe vehető. Ellene van azonban azon tervnek, mely a jelenlegi gimn. épület kiépítését célozza. Ez épületet jelen állapotában sem tartja megfelelőnek, annál kevésbbé lesz az, ha kiépül. E terv tehát mellőzendő. Óhajtaná, hogy e ház eladás utján értékesíttessék és a vételárat kiegészítvén, emeljen a város alkalmasabb helyen egy már rendeltetésénél fogva annak megfelelő épületet, melyhez a legrövidebb idő alatt tervet is adhat. Hogy az intézet főgimnáziummá kiegészíttessék, nemcsak nem ellenzi, de sőt kivánja. Nincs ellenére, hogy az V-ik osztály már a jövő tanévre, ha mindjárt bérelt helyiségben is, megnyittassék. Tudja tapasztalásból, hogy az átmenet zavarokkal szokott egybekötve lenni, e kellemetlenség azonban a czél érdekében kell, hogy türelemmel elviseltessék. Miután azonban pénzről van szó, az elhatározás Ő excját illeti.“ A Miniszternál „Firczák Gyula képviselő ur bemutatván a küldöttség tagjait, György Endre, mint Munkács város orsz. képviselője, a város óhaját tolmácsolja, egyuttal átnyujtja ez óhajokat egybefoglaló és indokoló emlékiratot. A miniszter nem tud nyilatkozni az ügy érdemében, mig tanácsosaival nem tárgyal. Annyit azonban előzetesen is kijelenthet, hogy Munkácson a főgimnázium létesítését nemcsak indokoltnak, hanem szükségesnek tartja, amennyiben azonban pénzről van szó, a dolgot tárgyaltatni kivánja. György Endre megköszöni a miniszternek a tett nyilatkozatot, de kérni kénytelen, hogy ne igy akademice, de néminemüleg kézzelfoghatóbban sziveskedjék válaszolni annál is inkább, mivel, mig egyrészről hivatkozik Munkács város jelen áldozatkészségére, másrészt kifejezésre juttatja kétségét, hogy létezzék Magyarországon megfelelő lakosságu város, mely, mint Munkács az utóbbi 10 év alatt tette, 300,000 frtnyi tőkének megfelelő összeget fordított volna csupán kultur célokra. Ezen körülményt kiválóképen hangsulyozza Komjáthy és a küldöttség többi tagja is. A miniszter ismét kijelenti, hogy előlegesen határozott és kötelező igéretet nem tehet, de biztosítja a küldöttséget jó indulatáról és újolag is kijelenti, hogy a munkácsi gimnázium kiegészítését szükségesnek tartja. Számol a város áldozatkészségére és kéri a küldöttségben résztvett országos képviselőket, hogy a közelébb kezdetöket veendő tárgyalásokban, arra külön is felfogván kéretni, résztvenni sziveskedjenek, hogy igy az esetleg fölmerülhető nehézségek gyorsabban és egyetértőleg kiegyenlíthetők legyenek. Végül a küldöttség Berzeviczi dr. államtitkár ur Ő nmgánál nyert kihallgatást, hol is, habár szintén előzékeny fogadtatásban részesült, de az előbbiekhez viszonyítva kevésbbé biztató kilátásokkal lettünk kecsegtetve; mivel az államtitkár úr a felajánlottnál okvetlenül nagyobb pénzáldozatot kiván“. stb

A miniszter a képv. testület felterjesztésére 1890. márc. 20. 7691. sz. alatt következőkben válaszolt:

„A város képv. testületének f. évi január hó 23-án tartott közgyüléséből a munkácsi állami főgimnáziumnak 8 osztályuvá való fejlesztése esetére a város részéről adandó hozzájárulás mérve tekintetében 331. sz. a. tett felterjesztésére annak megjegyzése mellett, hogy a megajánlott hozzájárulást a czélra elegendőnek és igy elfogadhatónak nem tartom — értesítem a várost, miszerint Leövey Sándor osztálytanácsosomat kiküldtem, hogy e hozzájárulás

mérvének végleges megallapítása czéljából a várossal a helyszinén szóbeli tárgyalást folytasson."

A kiküldött miniszteri biztos 1890 márc. 26-án érkezett városunkba, a közgyülés 28-án tartatott meg, melyről a 40/1700 sz. a. következők foglaltatnak: Leövey Sándor miniszt. oszt. tanácsos úr e hó 26-án megjelenvén, „sőt ezen közgyülést is szerencséltetvén megjelenésével, midőn őt a képviselőtestületnek bemutatja, (eln. h. polgm.) jelenti egyszersmind, hogy 20 képviselő egybehivásával előleges értekezletet tartván, oszt. tanácsos úr ő nagyságával folytatott részletes és kimerítő tárgyalás után sikerült is megállapodásra jutni, melynek folyományaként a határozati javaslat felolvasása után min oszt. tanácsos úr Ő nsga akkor, a midőn a 4 osztályu gimnázium 24 öl fát kapott, 8 osztályunak a 34 ölet kevesli, azért azt legalább 40 öl, vagyis 160 köbméterben megállapítani és kimondani kéri, valamint azt is, hogy ezen tüzifa kemény hasábfa legyen; azon aggály eloszlatása céljából pedig, ámbár kifejezés van adva a határozati javaslatban is annak, hogy a 8 osztályu gimnáziumnak elhelyezésére a helyi igényeknek megfelelő telek szereztetik és épület állíttatik fel, kijelenti, hogy a pancsovai terv oly építési program, melyben a szükséges helyiségek sorolvák fel, tehát nem előfeltétel, hogy az építkezés a szerint történjék, az csakis a szükséges helyiségekre nyujt felvilágosítást; máskülömben pedig a helyi igények szerint módosítható, mindenesetre azonban a jövőre szükséges tekinteni, nehogy a tantermek a népesség szaporodtával, ha azok esetleg tulságosan megszükíttetnének, a tanulókat befogadni gátolva legyenek. A mi végre az iskolai butorzatot illeti, ez alatt a padok, asztalok, székek és szekrények értendők s ezek a 4 osztályu gimnáziumban már meglevőkön kivül, miután ezek át lesznek az uj épületbe szállítandók — szerzendők be csak. Ezek után a képv. testület következőkben határozott:

Dacára azon nagymérvü s a város erejét nagy mértékben igénybe vett áldozatoknak, melyeket Munkács város közönsége kulturális czélokra s magára ezen gimnázium létesítése érdekében hozott, s melyek anyagi erejét legnagyobb mértékben megtámadták, át lévén hatva a képviselőtestület mind a hazai általános szempontokból, mind különösebben a város kulturális és nemzetiségi érdekeiből egyaránt elsőrendü ezen kérdés nagy fontosságától, Munkács város kötelezi magát, hogy *a*) a jelenlegi gimnáziumi épületnek és teleknek a város részére való átengedése mellett a nyolc osztályu gimnázium elhelyezésére a pancsovai gimnáziumnak a vall. és közokt. Miniszter úr ő nmga által megküldött terve alapján a helyi igényeknek megfelelő telket szerez és épületet állit, s ezt a szükséges isk. butorzattal felszereli. *b*) A gimnázium fentartási költségeihez a jelenleg fizetni kötelezett évi 1074 ft összeg helyett az V-ik osztály megnyitása évében 1800, a VI-ik osztály megnyitása évében 2500, a VII-ik osztály megnyitása évében 3200, — s a teljes kiegészités egész ideje alatt évi 4000, — azaz Négyezer ftot fizet előleges félévi részletekben. *c*) A gimnázium fütésére évenként az eddig kötelezett 24 öl helyett évi 40 öl, avagy 160 köbméter kemény hasáb tüzifát ad, s azt saját költségén beszállíttatja. Ezen határozat kellő közzététel után a megyei tek. Törvényhatósághoz beterjesztetni rendeltetik. Ezek után Leövey Sándor min. oszt. tanácsos úr a v. és közokt. m. kir. Miniszter úr megbizottja kijelentette, hogy e határozatban foglalt föltételek teljesítése esetén a vall. és közokt. m. k. Miniszter a törvényhozás jóváhagyásának fentartásával 1. a jelenlegi 4 osztályu gimnázium elhelyezésére szolgáló, tulajdonjogilag ennek nevére bekebelezett épületet Munkács városának átengedi és szabad rendelkezésére bocsátja. 2. A 4 osztályu gimnáziumot fokozatosan teljes főgimnáziummá kiegészíti s azt a törvény által megszabott és ezután megszabandó szervezetben az állam költségén fentartja."

Ezen szerződés értékével biró jegyzőkönyvi határozatokra a magas miniszterium következőkben adta jóváhagyását: „17041. sz. kiküldött bizto-

somnak jelentése alapján a városnak f. évi márcz. hó 28 án tartott képviseleti közgyülésében hozott határozatára és f. évi április hó 1-én 1700. sz. a. tett felterjesztésére való utalással értesitem a várost, miszerint az esetre, ha a törvényhozás a szükséges fedezetet megadja, kész vagyok a jövő évi állami költségvetési javaslat törvényerőre való emelkedésének idejétől kezdve a munkácsi állami algimnáziumot a következő feltételek mellett nyolcz osztályu állami főgimnáziummá fejleszteni. 1. A város köteles a főgimnázium számára a jóváhagyásom alá terjesztendő tervek szerint tornacsarnokkal ellátott czélirányos uj épületet emelni és azt a szükséges butorzattal felszerelni, a mikor is a jelenlegi épületet szabad rendelkezési joggal a város tulajdonába fogom bocsátani. 2. A város köteles lesz a kezelésére bizott gimnáziumi alapitványok kamatai fejében fizetett évi 1074 frton felül a gimnázium fentartásához évi 2926 frttal járulni, a mely összegből a fokozatos fejlesztés tartama alatt csak a megfelelő részlet, jelesül egy-egy osztály után ezen 2926 frtnak egy negyede lesz fizetendő. E hozzájárulás nem szenved csökkenést akkor sem, ha az épület elkészül, a melyben az igazgató természetbeni lakást fog kapni. 3. A város a gimnáziumi helyiségek fütésére ezentúl évenként 160 köbméter kemény hasábfát lesz köteles adni és azt helybe szállittatni. Felhivom a várost. hogy ezen a város ajánlata értelmében megállapitott feltételeim betartásának biztositása végett hivatkozott határozatát, valamint a jelen rendeletem alapján hozzandó — és a korábbi határozatában foglaltakat szabatosabban körüliró ujabb határozatát a törvényhatóság jóváhagyása alá terjessze és hozzám mielőbb jelentést tegyen. A város azon kérelmét, hogy a gimnázium V-ik osztályát már a folyó évben megnyissam, — miután erre a törvényhozás engedélyével — valamint a szükséges fedezettel nem rendelkezem, — nem teljesithetem. Megengedem azonban, hogy a város ezen osztályt nyilvánossági jog nélkül, saját költségére megnyissa. A mint a törvényhozás a jövő évi költségvetést megszavazta, kész vagyok ez osztályt nyilvánossági joggal felruházni és a jelen rendeletemben foglaltak értelmében állami kezelésbe venni. A város által ezen esetleg felállitandó magánjellegű V-ik osztálynál alkalmazandó tanerőt, vagy tanerőket csak az esetben kötelezem magamat az államszolgálatába átvenni, ha azok megválasztása előzetes beleegyezésemmel fog történni. Budapesten 1890. máj hó 27-én. Gf. Csáky."

A miniszteri leiratban kivánt újabb jegyzőkönyvi határozatot a város képviselőtestülete 1890. jun. 12-én tartott közgyülésben 70/3066 sz. a. hozta meg: „Mennyiben e város képviselő testülete f. évi 1700 számu határozatával már mindazon feltételeket elfogadta, melyek ezen magas miniszteri leiratban foglaltatnak és ezen határozat már jóváhagyás végett a tek. megyei törvényhatósághoz is beterjesztetett; annál fogva újolag is kijelenti, hogy a most érkezett 17041. számu leiratban foglalt feltételeket teljesen elfogadja. Ugyancsak fenti számu határozata folyamányaként kijelenti Munkács városa, hogy az V-ik osztályt nyilvánossági jog nélkül saját költségén megnyitja és jövő 1891. jan. 1-ig az ezzel járó költségeket sajátjából fedezi. Az ez évi V-ik osztály megnyitása alkalmából szükséges részletes teendők foganatositásával a tanács bizatik meg. Végre ezen határozat ily módoni meghozataláról, a mngu v. és közokt. miniszter urhoz jelentés tétetik azzal, hogy a tanári állások betöltésére pályázat hirdettetni és a beérkezendő pályázati kérvények előzetes jóváhagyás végett bemutattatni fognak."

Végre Beregvármegye törvényhatósági bizottságának 1890. okt. 2-án tartott közgyülési határozata a fentiekre ez: „127/8837. sz. Munkács város polgármesterének 1890. évi ápril hó 21-én, majd junius hó 16-án 3066. sz. a. kelt két rendbeli jelentése, melyek kiséretében a 4 osztályu állami algimnáziumnak 8- osztályu főgimnáziummá leendő fejlesztése tárgyában f. évi 40/1700 és 3066 sz. a. hozott képviselőtestületi határozatokat az 1886. évi t. c. 24. §-a értelmében leendő jóváhagyás céljából beterjeszti. Igaz ugyan, hogy

Munkács város képviselőtestülete jelen alkalommal szóban forgó határozataiban a fedezetet, mely a nm. m. kir. vall. és közokt. Miniszter úrral szemben elvállalt kötelességek teljesítésére fog szolgálni — bár ugyan ez kivánatos lett volna — meg nem jelölte, mindazon által tekintettel arra, hogy a fedezet, s illetve a jövedelmi források megjelölésére alkalma nyiland akkor, ha az ezen elvijelentőségü megállapodásokat tartalmazó határozatok nyomán a szerződés hatósági jóváhagyás céljából külön beterjesztetni fog, másrészt a törvényhatóság maga részéről is előmozdítani kivánván Munkács városában a főgimnázium létesülhetésének kulturalis tekintetben az egész vármegyére nézve is rendkivüli fontossággal biró ügyét: a nm. vall. és. közokt. m. kir. Miniszer úr 1890. évi május hó 27-én 17041. sz. a. kelt s közvetlenül Munkács városához intézett magas rendelete alapján beterjesztett fentebbi keletü és számu képviselőtestületi határozatok törvényhatóságilag jóvá hagyatnak. Miről Munkács város rend. tanácsa az ügyiratok kiadása mellett jegyzőkönyvi kivonaton értesíttetik."

És ezzel a munkácsi gimnázium alapítási és alakulási története be van fejezve.

Mindezeket ama néma betük mondják el, melyeket az emberi küzdő szellem a holt papíron örökített meg, hogy a multak emlékeit megőrizzék a jövő kornak. E néma betük jellemzik az egyeseket és a közszellemet egyaránt. Előnkbe varázsolnak egy egész századot, azért nem beszéltem a dologba, hanem csak beszéltettem az emlékeket rendre egymásután, ámbár egy emberöltön keresztül nagyon is benne voltam. Beszéltettem a legrégibb, a legmohosabb aktától kezdve mindegyiket a legújabbig, melyek intézetünk egy-egy kis szálát rejtik magokban. Sokszor megelevenedtek a betük előttem, ifju koromat varázsolták vissza örömeivel és fájdalmaival, s olykor-olykor egy-egy könnyet áldoztam azok emlékének, kik küzdve küzdöttek velem együtt az intézetért és ma már sirhantjokat a feledékenység moha takarja be. Hányan dőltek ki e nemes eszme mellől reménytelenül; és megvalósulása óta is hányszor lebegett felette a Damokles kardja; s mindezeket elmondják az élőknek híven az életre keltett néma betük.

Épen egy század folyt le, mig a nemes eszme megszülemlésétől fogva teljes koruvá lett. Az 1790/1-ik országgyülésen kérelmeztetett először megvalósítása, s 1890/1-ik évben kezdetett meg a befejező munka. Mennyi óhajtás, mennyi buzgó törekvés semmisült azóta meg! És mindenik reménykedő épített rajta valamit, az erős is, a gyenge is vitt hozzá egy darab követ, vagy egy porszemet, melyekből idővel magas falak emelkedtek föl, hogy hirdessék a következő nemzedékeknek a kitartó munka eredményét, erejét és hatalmát, hogy belsejében a tudomány világító fénye ragyogjon, mely a magyar nemzeti kultura sugarait szórja szét e vidéken, hol Árpád magyarjai először gyujtották meg az új haza földjén a hálaadó áldozat máglyáját, A magyar nemzeti genius lebegjen védő angyalul felette, hogy a második ezer év is büszkén tekinthessen reá!

A hosszu kulturharc mozgalmaiban részt vett e megyének szine-java önzetlenül, mert érezte, hogy a mozgalomban a szellemi honfoglalás eszméje rejlik e vidéken, hogy e mozgalom nem csupán e város érdekében történik, de sokkal inkább nemzeti célok valósítása végett, melynek sürü kérvényeikben gyakran adtak hangos kifejezést is. A munkácsi gimnázium a Latorca völgyén beszivárgó és végig huzódó szláveszmék útjába helyeztetett. Ezt idébb, vagy odább északra, vagy délre nem lehetne pótolni semmivel. Olyan e hely, mint a kör középpontja, mely egy hajszálnyival tovább billentve, sohasen ad helyes méretet; mint a homoksivatag oáza, melyet a nemzet hőseinek vére szentelt és termékenyített meg.

Ama galvanisztikus folyamot, melynek áramlása végig húzódott a Latorca síkmentén is le a Bodrogig, e ponton lehet és kellett megszakítani.. Újabb

időben azon vélemény kezdett némely körökben meggyökerezni, hogy nem terjeszkedéssel, hanem a magyarság tudományos szinvonalával kell a nemzeti erőt fejleszteni, azért gimnáziumunk iránt is az érdeklődés sokkal lanyhább lett, sőt a mondott szempontból már-már feleslegesnek látszott e vidéken való elhelyezése. Senki sem vonhatja kétségbe, hogy a nemzetek értékét a tudomány adja meg, de a körülöttünk fekvő nagy és kis államok a haladás mellett első sorban a nemzeti egység eszméjét karolták fel, mert a politikában az anyagi erő a mértékadó. Oroszországot nem a tudomány, hanem a kényszer útján egységesített s az utódokban összeforrt nemzeti egység emelte az európai hatalom magaslatára, míg a magyar államnak saját hazájában kell nagy küzdelmet folytatni az idegen áramlatok ellen, és gyakran kicsinyeskedő önző érdekből álokoskodásokkal sugoríttatik össze a nemzeti erő terjesztése. Vessük a fejszét nyiltan a fa gyökerére, és mondjuk ki habozás, takargatás nélkül, hogy a magyar államnak egységes magyar nemzetté kell lennie, terjesszük az eszmét iskolában és iskolán kívül, hogy e gondolattal feküdjék és keljen fel mindenki, a ki e hazának igaz, hű fia akar lenni, hogy e gondolat átjárja még az idegeket is, mert az állam erőssé csak úgy lehet.

IV.

Az új gimnázium.

A gimnázium fejlesztésével a tanintézetet is nagyobbítani lett volna szükség, minthogy a tanítási igényeknek már a 4 osztálylyal sem felelt meg teljesen. Azon gondolat tehát, hogy a régi, az eredeti gimnáziális épület toldassék ki, egyáltalán nem talált elfogadásra a miniszteriumban, sőt egyik feltételéül tüzetett ki a fejlesztésnek, hogy Munkács város alkalmas helyen, egy a kivánalomnak megfelelő épületet emeltet. A régi intézet egyik fő hibája volt, hogy a város legforgalmasabb, tehát legzajosabb helyén volt, két utca által határolva. Minden szobája délnek feküdt s forró nyári napokon kiállhatatlan hőség uralkodott benne. Szemben áll vele a róm. kath. templom 20—30 méter távolnyira, hol, midőn a harangok megkondultak, lehetetlen volt a tanítás, a mely temetések alkalmával folytonosan bezugta a termeket; térsége összeszorított hely volt, csakis utcai építkezés lett volna lehető. Mindezek és a régi épület tervezete nem engedhették azt, hogy a főgimnázium azon, a városban legkitünőbb kereskedelmi ponton épüljön fel. Igy egészen új épület emeltetett a város által. Három oldalról szabad tér környezi, mely a tanuló ifjuságnak mozgási helyül szolgál, hol egyszersmind a szabad torna gyakorlatokat végzik. Csinos modern, egy emeletes épület középen kiugró lépcsőházzal, melynek két oldalán a hasonlóan kiugró két szárnyig virágos kert gyönyörködteti a vasrácson betekintőket. Az egész épületen alul és felül, az emeleten, 2 méter széles, világos, zárt folyosó fut végig.

Az 1892/3-ik évi értesitőben igy szól róla Fankovich Sándor gimn. igazgató „Munkács város áldozat készségét fennen hirdeti a f é n y e s p a l o t a, melyet a főgimnázium elhelyezésére saját költségén emeltetett. A tanév történetének mindenesetre legjelentősebb mozzanata: a tanév kezdetével az új épületbe beköltözködés volt. Egészben véve az épület alkalmas arra, hogy a nyolcz osztály, mérsékelt létszámmal, benne elhelyezhető legyen. Bebutorozását hasonlóképen a város eszközölte. Megjegyzésre méltó, hogy mind ez ideig sem az épület, sem pedig butorzata az állam kezelésébe még nem vétetett át és hogy e két tétel együttvéve körülbelül 105—110 ezer frtot képvisel.“ Az épületen és butorzaton még mindig voltak némi javítani, pótolni valók, úgy, hogy még ma sem vette át a várostól az állam. A beköltözködés óta meggyőződtünk róla, hogy a tantermek kissé szükek. A tanszerek nem helyezhetők él czélszerüen, könyvtárának már most sincs elég hely, s rövid időn pótlandó lesz. Az épület felállitása a város terhe levén, annak leirása ez ismertetés keretébe nem tartozik. Az első, a régi gtmnázium felállitásának minden mozzanata, minden kő letétele az intézet létesülésének eszme-harczát láttatja velünk. Ott az épitkezésben nem az anyagi küzdelmet, hanem a terv, a gimnázium megvalósulhatásának hátterét látjuk minden tégladarab letételével előbbre menni, mert az alapitók szentül mgvoltak győződve róla, hogy az épület felállitásával céljokat elérendik. Az uj épület felállitásánál a város anyagi küzdelmét szemlélhetnők legfőlebb is, mely oly közönséges, hogy minden épitkezésnél előfordulhat, midőn a közcélnak szánt hajlékról van szó, hol az épitkezési hasznot mennél többen szeretnék

zsebre vágni. Az eszme-harcot a város közönsége már előre megharcolta azon szivós törekvésben, mely 1874-től 1890-ig tartott.

Az építkezéshez tervet a miniszterium adott a városnak s azon minta szerint épült felsőbb jóváhagyás után — két összefordított — T-betü alakjában észak-déli irányban, középen kiugró lépcsőházzal, mely lent és fent a végigfutó folyósora nyílik. A déli alsórésze az igazgató lakásául szolgál 5 szobával, konyha kamara és fürdő helyiséggel; észak-keleti végén külön lépcsős kijárattal. Az igazgató lakása felett vannak elhelyezve a különböző muzeumok és a kisérletező terem hozzá szükséges vegytani konyhával. A földszinten a lépcsőháztól jobbra, keletre néző ablakkal van egy kis folyósószerü szoba, melyben az ifjusági könyvtár van elhelyezve, mellette van a tanári tanácskozó, e mellett az igazgató irodai szobája. A lépcsőháztól balra van az egyik szolga lakása két kis szobával, melyek egyike ketté osztva előszobául és konyhául szolgál, mellette van egy tanterem. A felső közép részt 4 tanterem foglalja el. Az északi szárny alsó részében van két tanterem, a könyvtár és egy kis szertár szoba; az emeleten van a szárny nyugati részében a tágas rajzterem egy kis mellék fülkével, mellette kelet felé a történelmi muzeum, mely egyuttal a görögpótló irodalom előadási tanterme, e mellett ismét egy tanterem van. E szárny keleti végében van a 0 szoba az emeleti magassággal egy vonalban. A közép rész ablakai a kelet felé eső udvarra nyilnak, az északi szárny ablakai — egy tantermet kivéve a földszinten — északra nyilnak, a déli szárny ablakai pedig délfelé nyilnak.

A közép részszel szemben van a külön tornacsarnok, melynek területe 180 m², hátterében lombos fákkal fedett tágas kertek vannak. Előtere, mely a két épület közt fekszik 573 m², mely egyszersmind a szabad tornázás helyiségeül szolgál. A nyári délutánokon kellemes hely, mert a főépület ráveti árnyékát. A tornacsarnok északi végéhez van csatolva a második szolga lakása, előtte mintegy 1500 m² tágas, üres térrel, melynek közepén van a szekér közlekedésre szánt bejárás. A tornacsarnok déli végéhez van csatolva egy kis öltöző szoba és szertár, 0 szoba és a csarnok belsejébe néző karzati helyiségre vezető lépcsőház; ettől délre a nagyobb udvar-kert terül el 3000 m² nagyságban, mely díszfákkal van beültetve. A főépület nyugatra néző homlokzata előtt szép tágas utca huzódik, melytől az intézet kettős udvarát vasrácsos kerítés választja el. A kerítés közepén mindkét oldalon szintén vasrácsos kapu foglal helyet. Tehát az intézet nyilt, egészséges helyen fekszik, minden oldalról szabadon kapja a világosságot és körülhuzódó udvara biztosítja arról, hogy közelében semmi építkezés ne történhessék.

V.

A munkácsi állami főgimnáziumban jelen fennállása óta alkalmazást nyert tanszemélyzet rovatos táblázata.

	A tanárok neve	Mely időtől?	Meddig?	Megjegyzések
1	Csomár István . . .	1865. sept. 5.		
2	Valkóvszky Miklós .	1865. okt. 1.	1871. aug. 19.	
3	Kun Róbert	1867. okt. 1.	1870. szept. 18.	
4	Csókás György . . .	1867. okt. 1.	1871. jan. 20.	
5	Hrabár Mihály . . .	1868. aug. 30.	† 1891. ápr. 23.	h. igazgató 1868—1875.
6	Vallerstein Ignácz .	1868. nov. 1.	1869. aug. 1.	
7	Neviczki János . . .	1870. nov. 1.	1871. jan. 29.	
8	Schultz Antal	1871. febr. 26.		1895. szep. 9. szabadságolva
9	Kolecskári József . .	1871. márc. 19.	1872. szept. 22.	
10	Vásárkövi Albert . .	1871. márc. 19.	1874. jul.	
11	Fankovich Sándor. .	1871. szept. 21.		igazgató 5095/1875. március 6-tól
12	Matyaczkó Izidor . .	1872. szept. 28.	† 1877. jul.	
13	Szeghy József	1874. okt.	1875. aug. 1.	
14	Zahoray János . . .	1875. szept. 14.	1891. szep. 24. szabadságolva	1892. jul. 22. nyugalmazva
15	Simsa Kornél	1877. szept.	1890. jul. 1.	
16	Krompaszki Béla . .	1890. aug. 20.	1895. aug.	
17	Gógh Gyula	1890. aug. 24.	1895. aug.	
18	Dr. Simsai Lajos . .	1890. aug. 24.		
19	Danielovics Kálmán	1891. máj. 20.		
20	Gurnesevics Lajos .	1891. jul. 25.	1893. aug.	
21	Grósz Jakab	1891. jul. 25.		1895. szabadságolva
22	Kalmár Jenő	1891. szept. 24.		
23	Vozáry Gyula	1892. jul. 26.		
24	Félegyházi Béla . . .	1892. jul. 26.	† 1892.	† 1892. nov. 7.
25	Ries Ferenc	1892. nov.	1894. aug. 29.	
26	Bóhner Jákó	1893. jul. 12.		
27	Matauschek Béla . .	1893. jul. 12.	1894. ápr. 30.	† 1894. aug. 30.
28	Szántó Soma	1893. aug.		
29	Valkovszky Miklós .	1894. jul.		
30	Makoviczki György .	1894. aug. 29.		
31	Bulyoszki Sándor. .	1895. aug.		
32	Varga Ferenc	1895. aug.		
33	Kaufman Aurél . . .	1895. dec.		kisegítő helyettes tanár
34	Burget József	473/1885. próba éves tan.	1886. jul. 1.	
35	Halácsi Antal	1890. máj.	1892. máj. 16.	tornatanitó
36	Kabáczi Mihály . . .	1892. máj.		tornatanitó

		Mely időtől?	Meddig?	Megjegyzések
	Hitoktatók:			
1	Zahoray Pál r.-k. . .	1894. aug. 8.		
2	Dávid Lajos ref. sl. .	1873.	1874.	
3	Sárkány Lajos ref. sl.	1874.	1878.	
4	Toffler J. izr.	1875. szept. 1.	1876. jun. 30.	
5	Auszterlitz Áron . .	1876. szept. 1.		
6	Arday Pál ref. sl. .	1878.	1880.	
7	Bánóczi Endre ref. sl.	1880.	1881.	
8	Juhász Kálmán ref. sl.	1881.	1883.	
9	Jászter József ref. sl.	1883.	1886.	
10	Zámbori Zoltán ref. sl.	1886.	1887.	
11	Ungvári Mihály ref. sl.	1887.	1888.	
12	Mizsák Péter ref. sl.	1888.	1895.	
13	Csáfordi Ferenc ref. sl.	1895.		
14	Halaktovics Bertalan gör. kath. sl.		1895. febr.	
		1891. nov. 4.	1894. feb.	
16	Gorzó Bálint g. k. sl.	1891. febr. 16.	1895. dec. 23.	

A vallás tanításra nézve megjegyzendő, hogy a gimnáziumnak községi segéllyel 4 osztályuvá alakulásától, 1867-től 1873-ig a reájok eső rendes tantárgyakon kivül felekezet szerint tanitották Csomár István a ref. v.; Kun Róbert a róm. k. v-t: Valkovszky Miklós a gör k. v-t; e két utóbbinak eltávozta után a helyökbe választattak folytatták a megszakadt munkát. És pedig a tanításért semmi dijat nem adtak. 1872/3-ik év végeztével, illetőleg 1873/4-re a közoktatási miniszter a róm. és gör. kath. hitoktatásért a vallás alapból utalványozott két-kétszáz frtot, a prot. vallás tanításra azt válaszolta, hogy, a mennyiben a segély a püspök kezébe adatik ki, onnan kéressék a jutalmazás, a honnan pedig azt válaszolták, hogy nem adhatnak semmit, — igy az egyházra hárult a vallástanításról való gondoskodás, mely azt segédlelkészeivel végeztette, kik nagyon gyorsan változtak. A róm. kath. vallás tanítást Schultz Antal rendes tanár tanította 1894. junius végeig, 1894. aug. 8-án külön katekhéta neveztetett ki a szatmári püspök ajánlatára a miniszterium által. A gör. kath. vallást 1871. október óta Fankovich Sándor tanította 1891. jun. végeig, a mikor az igazgatói teendők szaporodásával lemondott erről és az egyház körébe utaltatott.

A tornatanitás, — téli tornacsarnok nem lévén, — csak a szabadbani tornászásra szorítkozott. 1868. tavaszán állíttatott fel a városnak Bozsár féle telkén, tehát csak a nyári időszakban tornászhattak. Míg az állam át nem vette az intézetet, addig dij nélkül ment a tanítás, azért kézről-kézre járt. 1868 tavaszán julius végeig tanította minden tanár a maga osztályát. 1868/9. tanévben Csókás György. Az 1869/70-ik értesítőben az mondatik:

„A testgyakorlat csak nyári szakban heti 4 órával taníttatott az illető osztálytanárok által; és pedig Csomár István az első, Csókás György a második, Kun Róbert a harmadik, Valkovszky Miklós a negyedik osztályban: 1870/71 és 1871/72-ben Kolecskári József tanitotta; 1871/2-ben „Okruczky Jusztin honvéd főhadnagy tanította a hadgyakorlatokat mind a négy osztálynak heti 2 órában.“ 1872/73 és 1873/74-ben Fankovich Sándor; 1874/5-től 1891. április 20-ig Hrabár Mihály tanította; ettől kezdve külön tornatanító neveztetett ki.

Megjegyzem itt, hogy 1894. szept. 16-án részt vett a tanintézet a kassai kerületi tornaversenyen 40 tanulóval 6 tanár vezetése alatt, a hol a katonai rendgyakorlatok szabatos kiviteleért „Disz oklevelet“ nyertek.

Rendkivüli tantárgyakat tanítottak:

1. Ruthén nyelvet (csak a gör. kath. v. tanulták): 1867/8-ban senki; 1868/9-ben Hrabár Mihály; 1869/70-ben I. II. osztályban Valkovszky Miklós, III. IV. osztályban Hrabár Mihály. 1870/71-ben Hrabár Mihály. 1871/2 és 1872/73. Fankovich Sándor. 1873/4-től 1891. április 20 ig Hrabár Mihály; 1891. óta tanitja Fankovich Sándor.

2. Müéneket tanította Orosz József 1877—1882-ig; ismét 1886—1890-ig; 1892-től máig.

3. Gyorsirást tanította 1870/1. Vaáry László r. esküdt; 1871/2., 1872/3-ban Hrabár M.; 1875/6., 1876/7-ben Sárkány Lajos ref. sl. 1881/2-ben Cserszky Péter.

4. Angolnyelvet tanította 1893/4-ben Danielovics Kálmán.

5. Franczia nyelvet tanította 1870/1-ben Kolecskári József. A 3—4—5 pont alattiak eddig dij nélkül tanittattak; 1890/1—1894/5-ig Krompaszki Béla tanitotta a fr. nyelvet havi dijért.

VI.

Szünidők, ünnepélyek.

Az iskolai szünidőkre nézve kezdetben sinórmértékül szolgált azon jegyzőkönyvi megállapodás, mely a legelső megnyitás alkalmával szabályozólag felvétetett 1867-ben. mely igy szól: „Jegyzőkönyv, mely fölvétetett Munkácson 1867-ik évi okt. 11-én a gimnázium ügyében. Jelenvoltak: A Tek. városi iskola-bizottság kiküldöttei: Szikszay Károly főbíró, Oláh Samu jegyző, Cserszky Antal. A tanárok részéről: Valkovszky Miklós, Kun Róbert, Csomár István, Csókás György."

Az ötödik pontban „meghatároztatott, hogy a nm. m. k. Helytartótanács által dekretalisokul határozott Görög Cath. ünnepnapok valamennyi tanár úr által megtartatni fognak, úgy azonban, hogy az illy ünnep helyett a különben szünidőre szánt csötörtök napon fognak tartatni az elmulasztott tantárgyak. Szüret alkalmával 1 nap. A 3 főünnepek három napjai. A R. Cath. ünnepek szünnepok; A R. Cath. Husvéti nagyhét vallási gyakorlatokra szenteltetik; a G. C. nagyhéten, valamint a Reformátusokén is csak Csütörtök, Péntek és Szombat lészen szünidő. Az első félévi vizsga után, mely vizsga kezdetét Febr. közepén veszi és 24-ig befejezendő, — szünidő a következő hó 1-ig tart. A farsangi utolsó 3 nap szintén szünidő. Május 1-ső napja, vagy e helyett más meghatározott szünidő."

Az intézetnek állami kezelésbe átvétele után lassan átalakult minden. Elmaradtak a félévenkénti vizsgák, el a vele járó farsangi szünnapok. A csütörtöki egésznapi szünidő megszünt, helyette két félnap vétetett, a szerda és szombat délután, a mennyiben akkor csak testgyakorlatok tartattak. A görögkatholikus ünnepek megtartása azonban megmaradt a régi alakban t. i. az e miatt elmaradt napok szerdán és szombaton délután pótoltattak. Ezért valaki panaszt emelt a tanártestület ellen 1877-ben, melynek folytán 1878-ban 1906. sz. a. kelt miniszterí rendeletben elősoroltatnak azon ünnepnapok, melyeken a gör. kath. tanulók az előadás alól felmenthetők. Az ünnepek előbbi formájában való megtartása ellen kifogás nem tétetett és maradt, a mint volt 1892-ig. Az osztályok emelésével azonban ez állapot is megváltozott. 1892/3. óta az illető felekezetbeli tanulók az előadások alól a mondott rendeletben elősorolt napokon az igazgató által fölmentetvén, a saját katekhetájok vezetése alatt a templomba mennek a tanintézetből, mig a többi felekezetbeli tanulókkal a rendes előadások folynak.

Rendes iskolai ünnep tartatott az intézetben 1873. óta király Ő felsége nevenapján okt. 4. és jun. 8-án a koronázás emlékére, mely alkalommal az ifjuság hazafias dalt énekel, s egy-egy tanár felolvasást tart, vázolván a nap jelentőségét. Iskolai ünnepül tartatott 1873-tól 1891-ig Ő felségének, királyasszonyunknak nevenapja, nov. 19-ike is. Ezeken kivül következő ünnepélyes alkalmakban vett részt, vagy esetleg rendezte azokat: 1873. deczember 2-án Ő felsége 25 éves jubileuma alkalmából rendezett ünnepélyes isteni tiszteleten. Hasonlóul résztvett 1876. febr. 7-én Deák Ferencz elhunyta alkalmából rendezett nemzeti gyászünnepélyben: ugyan e hó 19-én a tanári kar rendezett gyászünnepélyt. 1888. szept. 7-én résztvett az intézet Trefort Ágos-

ton kultuszminiszternek elhunyta alkalmából rendezett gyász isteni tiszteletben s koporsójára koszorut tett az ifjuság és a tanári kar. 1889. márczius 30-án Juhász Norbert volt tankerületi főigazgato elhunyta alkalmából gyászünnepélyt rendezett. 1889. febr. 5-én a Rudolf trónörökös elhunyta alkalmából rendezett ünnepélyben szintén résztvett. 1891. szept. 21-én Széchényi István születésének 100-ik évfordulója alkalmából ünnepet rendezett a tanintézetben. 1893. márcz. 15-ikét megelőző estén hangversenynyel összekötött felolvasást rendezett a tanári kar, melynek jövedelméből és további gyüjtésekből az ifjuságnak egy diszzászlót csináltatott; e zászlót a tanári kar előleges felkérése folytán Firczák Gyula munkácsi püspök szentelte fel 1893. okt. 15-én, mely alkalommal a tanuló ifjusághoz lelkesitő beszédet tartott. 1887. máj. 11-én a tanári testület Szieber Ede tankerületi kir. főigazgatót ünnepélyes fogadásban részesitette.

VII.

Nevezetesebb felsőbb rendeletek.

1875. jun. 22. kelt 11939. számu rendelettel a tandij 8 frt 40 krról 12 frtra emeltetett.

1882-ben 23811. sz. rendelettel a 12 frt tandij 18 frtra emeltetett.

1887-ben 28299. sz. rend. a tandij 18 frtról 24 frtra emeltetett.

1876-ban 28769. és 1872. máj. 23. kelt 2712. számu rendeletekkel szabályoztatik, hogy az izr. tanulók mely napokon menthetők fel az előadások látogatásától.

1885-ben 49225. sz. és 1886/12500. sz. a. kelt rendeletek szabályozzák az izr. tanulóknak a szombatnapi foglalkozástól való felmentését.

1887-ben 35567. sz. a. k. rendeletben az mondatik, hogy az izr. tanulók szombati irás és rajzolás alóli felmentésének érvényessége a tanintézet változtatásával megszünik.

1890. okt. 47886. sz. rendelettel tudomásra hozatik, hogy az izr. tanulóknak a szombati irás és rajzolás alól való felmentés joga a tank. főigazgatóságra ruháztatott.

1892-ben 55711. sz. rendelettel az izr. vall. tanulók a szombati és más ünnepnapi irás és rajzolás alól bizonyos feltételek mellett az igazgató által fölmenthetők.

1875. okt. 12-én 22151. számu rendeletben az isk. év vége jun. 30-ikára tétetett s az isk. év csak 9 hónap volt.

1880-ban 28116. sz. a. meghagyatott, hogy a keresztnév hitelességét születési bizonyitvánnyal kell a tanulónak igazolni.

1883-ban 4014 sz. rendelet szerint az először beirásra jelentkező tanulót keresztlevél nélkül felvenni nem lehet.

1885-ben 3964. sz. a. az mondatik, hogy minden újonnan jelentkező tanuló keresztlevelét felmutatni tartozik.

1885-ben 43704. sz. leirat utasítást ad a keresztlevéllel nem biró tanulók felvételére.

1893. aug. 28. 1934. eln. számu rend. utasitást ad arra, hogy az idegen hangzásu keresztnevek lehetőleg magyar hangzásuakkal helyettesíttesenek.

1883-ban 1219. eln. sz. a. felhivatik a tanárság, hogy a tanuló-ifjuságban a hazafias érzelmeket fejlessze, az államellenes üzelmek pedig szigoruan elfojtandók.

1887-ben 34697. sz. rendelettel a szabadkézi rajz mint melléktárgy tanítása szerveztetik.

1887-ben 39370. sz. rend. a másodszori himlőoltás kötelezettsége a középisk. tanulóra kötelezővé tétetik.

1889. jun. 23-án 25868. sz. rend. az mondatik, hogy a tanítók, ha gimnáziumba járó fiaik tandijmentességeért folyamodnak, a szegénységi bizonyitványt mellőzhetik.

1890. dec. 11-én 51730. sz. rendelettel meghagyatik, hogy a hitoktatást minden vall. felekezet az intézetben tartsa.

1890-ben 59160. sz leirattal a munkácsi főgimnázium tanártestülete feljogosíttatik 1894-től az érettségi vizsga tartására.

1891-ben 58439. számu rendelet szabályozza a görögnyelvet tanulóknak a görögpótló irodalomra való átmenetelét és viszont.

1894. nov. 11-én 54883. sz. rendelettel a görögpótló tanfolyamról a görög nyelv tanulására és viszont átmenni kivánóknak az engedély megadása a tanártestületre ruháztatik.

1892. jul. 13-án 1847. eln. sz. a. kiadott rendelettel a tanintézeteknél a közép-európai időszámitás hozatik be.

1893. jun. 23-án 16457. sz. leiratban megengedi a miniszterium a tanártestület kérelmére, hogy a leckeórák lehetőleg a délelőtti időre osztassanak be.

VIII.

Értesítők.

Az intézet bel életére, mozgalmára vonatkozó évi értesítések 1868—69. iskolai évről szólóval veszik kezdetöket, melyek azóta minden évben megjelennek s eddig 27 iskolai évet tárnak fel előttünk. A kezdő évekről szólók költség hiánynál fogva csak a legszükségesebbekre, különösen a szüléket leginkább érdeklő dolgokra szorítkoztak. Ezek mellett majd mindenik élén egy-egy az intézetre vonatkozó, vagy a tanügy köréből vett tárgyat fejtegető czikk foglal helyet, nevezetesen:

1868—69. „A munkácsi alreálgimnazium történeté"-ről néhány adat.

1871—72. „Történelmi adatok a munkácsi felekezetnélküli alreál-gimnáziumról."

1872—73. „A tanodának vázlat-története a lefolyt tanévben."

1873—74. „Párhuzam Zrinyi és Gyöngyősi mint eposz költők közt." Csomár Istvántól.

1874—75. „Az ik-es ragozás törvényes használata." Csomár Istvántól.

1875—76. „Rousseau Emilje, vagy nevelésről írott könyve." Schultz Antaltól.

1876—77. „Kisfaludy Sándor és jelesebb kortársai lyrai költészete." Csomár Istvántól.

1877—78. „Gondolatok a nevelés köréből." Csomár Istvántól.

1878—79. „Tizenegy év után." Fankovich Sándortól.

1879—80. „A phisika tanulásának elhagyásáról a gimnáziumok alsó osztályaiban." Simsa Kornéltól.

1880—81. „A helyes irányu nevelésről." Simsa Kornéltól.

1881—82. „A világrendszerek." Simsa Kornéltól.

1882—83. „Pályaválasztás." Schultz Antaltól.

1883—84. „Földünk alkata és annak főbb kiemelkedései." Simsa Kornéltól.

1884—85. „A vérkeringés a gerinczes állatoknál." Burget Józseftől.

1885—86. „A munkácsi kir. államgimnázium tanári könyvtárának leltára."

1886—87. „A geologia tanításának okszerü kezelése középtanodáinkban." Simsa Kornéltól.

1887—88. „Visszatekintés a munkácsi gimnázium alakulására." Csomár Istvántól.

1888—89. „A nyelvtanítás észképző tényezőiről." Schultz Antaltól.

1889—90. „Intézetünk tengeri állattani kis gyüjteményének ismertetése." Simsa Kornéltól.

1890—91. „Mi sorvasztja középiskolai tanulónk kedvérzetét, s hogyan éledhetne fel ez?" Dr. Simsai Lajostól.

1891—92. „Homéros és Vergilius alvilága." Danielovics Kálmántól.

1892—93. „Az ember." Danielovics Kálmántól.

1893—94. „Mátyás király a magyar költészetben." Vozáry Gyulától.

Ezen értesítőkben közlött értekezéseken kivül a tanári testület tagjai munkálkodtak és munkálkodnak különböző folyóiratokban.

Igy Csomár István rendes munkatársa volt a „Közoktatás“-nak s hosszú cikksorozatokat közölt benne nyelvtani dolgokról. Munkatársa volt a „Nyelvőrnek“ s egy vidék nyelvjárását, nyelvi sajátságait, közmondásait felölelve dolgozta fel. Szerkesztője volt egy ideig a helyi „Munkács“ lapnak, majd később szerkesztette a „Kárpátalja“ czimű politikai és társadalmi heti lapot, tevékeny részt vesz a város közügyeinek intézésében. Danielovics Kálmán tudományos czikkeket közöl a „Philologiai közlönyben“. Vozáry Gyula különösen a gyermek lapokba dolgozik szivesen, a „Nyelvőrben“ szintén gyakran jelennek meg tőle közlemények, a helyi lapokat tanügyi cikkekkel látja el. — Ezeken kivül a tanári testület tagjai helyi, vagy iskolai ünnepélyek alkalmával felolvasásokat tartanak. Fankovich Sándor szeretettel dolgozott a „Kárpátalja“ cimü lapba; — s mint a munkácsi „Társaskör“-nek elnöke az eszmék irányitására nagy befolyással van.

* * *

Az intézetnek „Önképző“ köre még igen fiatal, mint maga a felső gimnázium létezése is. Az első érettségi vizsgálat 1894-ben volt s igy az ifjuságot is nevelni kellett hozzá. Megindult a mozgalom ez irányban már 1893. őszén, de a tulajdonképeni megalakulás 1894/5. tanévvel veszi kezdetét szept. 30-án. Okt. 7-én kezdődik maga a munkálkodás, melyen Szántó Soma, mint az Önképzőkör vezetője, ünnepélyes megnyitó beszédet tartott az önművelésről, igy szólván többek közt: „Olyan az ifju lelke, mint a virágos fa. Virágok benne a nagy és nemes gondolatok, melyeket lelkesedésének egyenletesen égő tüze kelt életre s üde lombjai a lankadatlan törekvés teremtő erejétől sarjadnak ki. Ápoljátok e virágokat, e zöld lombokat, hogy kora ősznek rideg lehelletétől el ne hervadjanak, le ne huljanak! S akkor remélhetitek, hogy majdan az iskola falain kivül, a férfi munka teljes embert követelő idején e virágok helyén dúsan termő gyümölcsök fognak nőni“. — És az ifjuság az oskolai év keretén belől a mondott idő óta kedvvel és kitartó szorgalommal munkálkodik e körben saját kimüvelésén.

IX.

Egészségi viszonyok.

A tanulók egészségi állapota a gimnázium fennállása óta általában kielégítő volt. A város fekvése igen kedvező. Környéke legnagyobb részben erdőséggel borított. Mintegy két kilometer hosszuságban mossa a Latorcza vize, mely a hegyek közül tiszta, éltető levegőt hoz magával. Talaja 2—3 méter mélységben kavicsrétegből áll, mely jó, iható vizet szolgáltat. Nagy hátránya, hogy a város területe nincs csatornázva, csak felszini kis folyókák vannak, melyek a szennyvizet nem vezetik le, csak esőzések alkalmával. A Latorca vize önként kinálkozik az öntözésre, a város utcáinak tisztitására, mely nagy költséggel járna ugyan, de emberéletben dusan kifizetné magát; hanem még erre nem vagyunk megérve, ezek még csak a jövő álmai. Viharos széljárása nincs, mert a hegyek felfogják annak rohamát, s csak nagy ritkán téved be a nyugati nyiláson egy-egy roham Nyári időben a hegyekről hűs szellő huzódik le, mely a forró napsugarát langyossá teszi. Mindezek összemunkálnak arra, hogy fertőző betegségek ne honosodjanak meg e város területén. Ha felütik is itt-ott a fejöket a forgalmas közlekedés folytán, jó talajra nem találnak. Két izben fordult elő mégis eset, hogy a hatóság az iskolát rövid időre megszüntette. 1872—3-ik iskolai évben az országosan dühöngő kolera alkalmával deczember végétől január 22-ik napjáig, majd a nyár folytán ismét erősebben kezdett dühöngeni, azért az iskolai évet megkellett rövidíteni egy hónappal s julius helyett, junius végével zártuk be az évet. Másodizben az 1891-ik év vége felé október és november hónapokban terjedt a kisebb gyermek sereg közt a vörheny és a difteritisz, azért az egészségügyi bizottság, hogy a betegség terjedését megakadályozza, az iskolákat 18 napra mind bezárotta, s ezen idő alatt meg is szünt úgy, hogy azután a tanítás minden akadály nélkül megkezdődhetett és háborítlanul folyt. Ez is tehát elővigyázati gondosságból történt nagyon helyesen.

A lakásviszonyokra nézve még sok kivánni való van; a mennyiben a szegényebb osztály lakásai még a mult századokban épültek, legtöbbnyire alacsonyak, szükek és sötétek, az egész család egy-egy kis szobában huzódik meg. A szegény vidéki tanulók pedig az olcsónál is olcsóbb helyeket keresvén, ílyenekbe botlanak, melyek aztán a tanulási előmenetelre nézve is hátrányosak. A jobb és célszerübb építkezés csak az ujabb időben indult meg.

Nyári időben a Latorca folyó alkalmas fürdőhelyül szolgál a tanulóknak, melyet kedvvel üznek és legtöbbnyire a szabadban, mert a rohanó folyó nem türi meg hátán az uszóhelyiséget. Ha a felvidéken egy zápor nyargal végig, másnap már messzire hangzó zuhogással ront le a síkságra, magával ragadván mindent, amit utjában talál. A fürdőzésen kivül gyakran történnek kirándulások a tanárok vezetése alatt egyik-másik szép vidékre, mely egyuttal tanulmányul szolgál különböző szempontokból. Télen a Latorca sekélyes helyein képződött jégkéreg alkalmas korcsolyázó helyet nyujt az ifjúságnak, melyet nem kis hajlammal üznek. Az egészségi feltételeknek minden eleme, minden kivánalma összpontosulva van, s ha mégis sokszor nem kielégítő, ennek oka magában az egyénben, vagy talán a társadalmi viszonyokban keresendő.

X.

Alapítványok.

Intézetünk az anyagi dolgokban még igen szegény, nemcsak ifjusága, de vidékünk mostohasága is oka ennek. Nincsenek jó módú birtokosaink, kik nagyobb áldozatokat hozhatnának. A földbirtok java és tömege mind a Schönborn gróf birtokában van, ki idegen földön lakván, nem tudja, nem érzi a mi szükségeinket Ki maga csak vendégül látogat el hozzánk, nem osztozhatik bajainkban. Városunk 20 év alatt fél milliónál többet adott ki oskolák és kaszárnyák építésére s most már nemcsak kimerült, hanem adósságokba is keveredett; reá tehát még hosszú ideig nem számolhat az intézet. A mi csekély vagyona van az intézetnek, az a mi céljainkat még messziről sem közelíti meg, hogy szegény gyermekeket ingyen, vagy legalább olcsón láthassunk el tanulói pályáján. — Ami kevés a multban összegyült, arról ime itt beszámolunk:

1. Dr. Baronyai József uradalmi orvos, hagyott az intézetnek egy 66 frt 31 kros kötvényt, mely kamatos kamatjával együtt teszen most 200 frtot.

2. Horváth Károly volt képviselője e városnak tett 1872-ben egy 1667 frtos alapítványt, mely hettyeni birtokára volt betáblázva és fizette évenként a kamatot rendesen, 100 frtot. Egy izben, 1874. évben a beküldött 100 frt későn jutott az igazgató kezéhez s igy a kiosztásról már nem lehetett intézkedni, azért a tanártestület arra kérte az alapítót, hogy engedje meg e száz frtot, mint külön alapítványt kezelni az ő neve alatt s ebből lett a fenálló 100 frtos alapítvány. Az eredeti tőke elveszett, illetőleg megszünt, mert a kultusz miniszter Ő excja 1892. nov. 7-én 44338 sz. rendeletével a kötelezettség alól feloldotta és a jelzálogi törlést megengedte; tehát a Horváth Károly-féle alapitvány ma csak a fent jelzett 100 frt, melynek kamatjait a tanártestület évenkint két 5 frtos részletben adta ki mind eddig az alsóbb osztályok tanulóinak.

3. Munkácsi népbank tett 1890-ben a tápintézetre 1000 frtos alapitványt oly formán, hogy ezt az évenkénti jutalékokból egészíti ki; jelenleg 500 frt körül van.

4. A munkácsi segélyző nőegylet atapítványa 100 frt. Ha a tápintézet létre jön, akkor évi jövedelme ahoz lesz csatolandó, addig pedig egy jó és szorgalmas tanulónak adatik ki évenként.

5. A bereg-munkácsi takarékpénztár ajánlata bizonytalan összeg; eddig 105 frt. Évi jövedelme a tápintézetre lesz forditandó. Addig saját kamatjával és az évenkénti jutalékkal növeltetik.

6. Állami főgimnázium név alatt van egy alapítvány, melyet a tanártestület egy táncmulatság és egy hangversenyből gyűjtött jelenleg már 220 frt.

7. Munkácsi társaskör alapítványa 100 frt.

8. Coffin Ernő alapítványa 100 frt. 1891-ben elhalt Béla fia emlékére alapította. Évi kamatja a tápintézet létrejötteig kiadatik.

9. Munkács város alapítványa 1000 frt, melyet a koronázási jubileum alkalmából alapított. Évenkénti kamatja a tápintézet létesüléséig 2 részletben kiadatik két szegénysorsu jó tanulónak. A tőke a város kezében van, csak a kamatokat fizeti évenként.

Ennyit tett a gimnázium készpénzbeli vagyona 1896-ik év kezdetén, összesen 2425 frtot.

Ingatlan vagyona a gimnáziumi épületen kívül nincs, melynek felépítése került a városi pénztárnak, a mellékes kiadásokon kivül, csak a m t az építő vállalkozónak fizetett — 98.885 frt 04 krba. A telek ma 4000 frtot képvisel, a felszerelés, különböző szertárak, muzeumok, könyvtár 19.438 frt 75 krt tesznek ki, tehát az intézet ingó és ingatlanságaival együtt összesen 122.323 frt 79 kr. értéket képvisel.

A tanintézet költségei az állampénztárból fedeztetnek. Az általános szükséglet ez időszerint 41839 frtot tesz, melyhez a város pénztára 4000 frt készpénzzel és 40 öl tüzifával járul. A tandíjakból átlag befoly 3800 frt. A tüzifát ölenként 8 frtjával számítván, e három tétel teszen összesen 8120 frtot, tehát az állam évi hozzájárulása az iskola feltartásához 33719 frt. Ebből a tanárok fizetésére szükséges évenként 5419 frt, a többi a különböző szertárak, könyvtárak, muzeumok szükségletére sat. fordíttatik. Ezeken felül elenged az állam szegénysorsu jó tanulóknak a tandijból, mint jelenleg is 1228 frtot.

A különféle felszerelések főbb pontjaikban, illetőleg pénzértékben a a gimnázium átadásakor 1873-ban ezek voltak: I. Földrajzi szerek 17 darab 72 frt 30 kr. II. régi pénzek: 32 db. ezüst, 183 rézpénz, 10 db. bankjegy érték nélkül. III. Természetrajzi tárgyak 29 tétel alatt érték nélkül. IV. Butorok, hozzászámitva a tornaszereket is 245 frt érték. V. Rajzeszközök 38 tétel alatt 134 frt 05 kr., természettani és vegytani eszközei 563 frt 63 kr.; 626 darabból álló könyvtára 540 frt 42 kr., összesen 1555 frt 41 kr.

A jelenlegi állapot 1895. év végével: *a*) tanári könyvtár 3079 kötet és 94 füzet 7222 frt 65 kr.; *b*) rajzszertár 1759 darab 470 frt 13 kr.; *c*) földrajzi szertár 96 drb 936 frt 2 kr.; *d*) természetrajzi gyüjtemény 304 drb 2156 frt 67 kr.; *e*) butorzat 307 drb 3809 frt 7 kr.; *f*) tornaszerek 146 drb 264 frt 50 kr.; *g*) történelmi muzeum 876 drb 486 frt 92 kr.; *h*) természettani szertár 297 drb 3868 frt 43 kr.; *i*) vegytani szertár 151 drb 224 frt 36 kr.: összesen 19.438 frt 75 kr. Az utolsó évi gyarapodás 1300 frt értéket képvisel.

Tápintézeti alapra a gyüjtések folyamatban vannak, ez ideig készpénzben begyült 1268 frt, évenkénti fizetés alakjában kötelezettség mellett megajánltatott 96 frt. Ezen ajánlatból az oroszlánrész Nedeczey János munkácskerületi képviselőé, ki az alakuló tápintézeti gyülésben egy drb 1000 frtos járadék kötvényt adott át az igazgatónak beszéde súlyául; továbbá Schönborn Ervin gr. 200 koronás és fia, az ifju gróf 100 koronás alapítványt tettek.

Előfordul még a régi gimnázium alapjára tett gyűjtések közt egy 6000 frtos ajánlat, melyet Pócsi Elek ungvári püspök ajánlott, de ki nem fizetett s ez után csakhamar elhalván, az utána következett püspök, Popovics Bazil, az ajánlat kifizetését megtagadta, — erről emlékezik meg Rudolf Pál Tabódihoz tett felterjesztésében.

Ezekben igyekeztem előbb al-, majd főgimnáziumunk keletkezéséről és fejlődési folyamatáról beszámolni. Érzem, hogy a nagy tárgyhalmaz több és nyugalmasabb időt kivánt volna, mint a mennyit szaggatottan reá fordithattam. Nem is arra törekedtem, hogy mesterművet adjak, hanem, hogy minden közreható tényt fölemlitsek, melyek híven jellemzik a kort és az egyéneket; arra törekedtem, hogy a t. olvasó látván az események lánczolatos menetét, maga vonhassa le belőle saját meggyőződése szerint a tanulságot.

Munkács, 1896. február hó 6.

Csomár István,

főgimnáziumi tanár.

A munkácsi állami főgimnázium tanulóinak névsora alakulásától kezdve máig:

1865—6. Magánintézet. I. o. Esztel Gyula, Gáthy Géza, Hajdu Imre, Molnár Gyula, Papp Gyula.

1866—7. I. o. Esztel József, Freyseysen Dani, Gáthy Dezső, Jekeli Károly, Literáti Elek, Molnár József, Oláh Dezső, Peskó Lajos, Szikszay Károly, Ujjadi Béla, Veinberger Benő.

II. o. Esztel Gyula, Gáthy Géza, Hajdu Imre, Molnár Gyula, Papp Gyula.

III. o. Czichlár János, Halpert Izsák, Hubert Lajos, Lorber Vilmos, Stéger Gusztáv, Valla Lajos.

1867—8. I. o. Baranyi József, Biba Vazul, Bozsár Gyula, Cziffra Géza, Cziffra Lajos, Fischer Izrael, Fried Lajos, Glauber Samu, Halperth Samu, Hires György, Hrehuss Ákos, Jerabek Ottokár, Koválszki Ödön, Meisels Jakab, Monajló Dénes, Ozsvágy István, Pethő János. Platzer Guidó, Prohászka Antal, Sirokai Albert, Stadtkievics Ferenc, Stegmayer Miksa, Tárczy Gábor, Tóth Gyula, Váry László, Vittek Rudolf

II. o. Büben László, Esztel József, Gáthy Dezső, Jekeli Károly, Lengyel János, Literáti Elek, Molnár József, Oláh Dezső, Pesko Lajos, Szikszay Károly, Ujjadi Béla, Veinberger Benő.

III. o Esztel Gyula, Gáthy Céza, Hajdu Imre, Laurenszki István, Vargha Pál.

IV. o. Czihlár János, Halperth Izsák, Húbert Lajos, Literáti Miklós, Lorber Vilmos, Stéger Gusztáv, Szikszay Elek, Valla Lajos.

1868—9. I. o. Bartha János, Bereghy János, Berlányi Gerő, Berner Sándor, Blázsek Géza, Boksay Emil, Borkules György, Csopey Bazil, Dánkánics Mihály, Dorcsák József, Fenczik Gyula, Fraun Jenő, Fried Lajos, Galambos János, Halaktovich Gyula, Hegedüs Mihály, Hrabár Gábor, Humperstetter Béla, Jankovics Béla, Jankovics János, Kaminszky Ákos, Kecskószky Ödön, Laurísin Kornél, Lipeczki Bazil, Lukács György, Meisels Lipót, Mondik Gyula, Németh János, Németh Mihály, Pásztélyi Jenő, Petreczki Bazil, Vajda Elek, Viszánik Mór.

II. o. Balázs Irén, Baranyi József, Fischer Izráel, Hrehuss Ákos, Kontratovics Antal, Koválszky Ödön, Literáti Elek, Meisels Jakab, Ozsvágy István, Pethő János, Platzer Guidó, Stegmayer Miksa. Sztripszky János, Tóth Gyula. Váry László, Veinberger Benő.

III. o. Büben Vazul, Gáthy Dezső, Lengyel János, Márton Ödön, Molnár Gyula, Molnár József, Oláh Dezső, Peskó Lajos, Popovics Arnold, Szikszay Károly, Telmányi Emil, Vecsányi Ernő.

IV. o. Desko Aurél, Forgách Gyula, Fried Samu, Gáthy Géza, Hajdu Imre, Laurenszky István, Petreczki Mihály, Petrovics György, Prámer Ádám.

1869—70. I. o. Alexandrovits Vilmos, Andrássy Gyula, Azary Kornél, Bertók Lajos, Blázsek Géza, Burger József, Burger Lajos, Cziffra Géza, Einer János, Einer Sándor, Fejér György, Friedmann Mór, Galgóczi Károly, Gombos Vilmos, Gottier Lajos, Grátzel Lajos, Guthy József, Halaktovich Albert. Holics András, Holovács János, Hrabár János, Jankovics Béla, Jankovics János,

Kabácy János, Keszler Elek, Kiss János. Königstein Dénes, Kövér Kálmán, Lőrinczy Andor, Markovics Pál, Mihálka György, Mitrovics János, Németh János, Nuszer József, Pájer Sándor, Petry Károly, Petry Ottó, Pillich Győző, Pillich Pál, Rákovszky Theodosz, Rozner Arnold, Rozner Samu, Stégmájer Miksa, Sugár Ede, Suszta János, Szaplonczay Endre, Szaplonczay Sándor, Ticska Tódor, Turcsányi Imre, Weisz Bernát, Wimmerth Ödön.

II. o. Bereghy János, Berlányi Gerő, Boksay Emil, Csernyestyán Ödön, Dánkánics Mihály, Dorcsák József, Fencik Gyula, Ferencsik Emil, Fried Lajos, Halaktovich Gyula, Hrabár Gábor, Humperstetter Béla, Kaminszky Ákos, Kecskovszky Elek, Lipeczky Bazil, Lukács György, Németh Mihály, Petreczky Bazil, Sivulszky Mihály, Vajda Elek, Viszánik Mór.

III. o. Baranyi József, Braun Lipót, Csucska Gyula, Fischer Izrael, Hrehuss Ákos, Kontratovics Antal, Koválszky Ödön, Kövér János, Literáti Elek, Meisels Jakab, Molnár József, Oszvágy István, Pethő János, Platzer Guidó. Stegmájer Miksa, Suszta Bazil, Sztripszky János, Ticska Bazil, Tóth Gyula, Vaáry László, Weinberger Béni.

IV. o. Büben Bazil, Gáthy Dezső, Lengyel János, Molnár Gyula, Oláh Dezső, Pesko Lajos, Popovics Arnold, Szikszay Károly, Telmányi Emil.

1870–71. I. o. Alexandrovics Vilmos, Andrássy Gyula, Blázsek Lajos, Borkules János, Dánkánics Tódor, Dresowics József, Dzurovcsik Bertalan, Einer Sándor, Eliasovics Antal, Fechtel János, Fried Adolf, Fried Gyula, Fried Ignácz, Fried Jakab, Fuchs Vilmos, Gullár János, Hájek Vincze, Holicsek Lajos, Illés József, Jamniczky József, Indicsák Béla, Kabáczy Mihály, Koflanovics Bazil, Kovács Lajos, Kövér Géza, Literáti Béla, Literáti Tamás, Magyari József, Maizlik Sándor, Manajló Jenő, Markovics Miklós, Megela Mihály, Meisels Dávid, Nemes Menyhért, Pazuchánovics Ágost, Pazuchánovics Emil, Pákh János, Pitényi Gyula, Rákovszky Aladár, Risenberger Rajmund, Robl Vilmos, Roth Ignácz, Schmidle György, Stéger Pál, Szmocsko János, Tóth Béla, Ungár Géza, Weisz Vilmos.

II. o. Burger József, Burger Lajos, Galgóczy Károly, Gombos Vilmos, Grátzel Lajos, Halaktovich Albert, Holics András, Hrabár Emil, Hrabár János, Jankovics Béla, Jankovics János, Kiss János, Kövér Kálmán, Markovics Pál, Meczger Ferencz, Mitrovicz János, Németh János, Petry Károly, Petry Ottó, Pillich Győző, Pillich Pál, Rákovszky Theodor, Rozner Arnold, Rozner Samu, Turcsányi Imre, Weisz Bernát.

III o Bereghy János, Boksay Emil, Csernyestyán Ödön, Danielovics Ágost, Dánkánics Mihály, Dorcsák József, Fenczik Gyula, Fried Lajos, Friedmann Mór, Fuchs Lipót, Halaktovich Gyula, Hrabár Gábor, Humperstetter Béla, Kaminszky Ákos, Kecskovszky Ödön, Keszler Elek, Lipeczky Bazil, Németh Mihály, Petreczky Bazil, Sivulszky Mihály, Tóth Gyula, Vajda Elek, Csucska Gyula, Koválszky Ödön, Köves János, Literáty Elek, Stegmájer Miksa, Vaáry László, Weinberger Béni.

1871—2. I. o. Blázsek Lajos, Capáry Antal, Fried Adolf, Fried Jakab, Grosz József, Hermánovics Antal, Hrabár Jenő, Jerábek Gyula, Káufmánn Ignác, Komka György, Komlósy György, Komorocy Menyhért, Literáti Tamás, Magyary József, Manajló Tódor, Máthé János, Meisels Vilmos, Pazuchánics Emil, Petricsko Endre, Stéger Pál, Szenkószky Sándor, Sztecovics György, Teszlovics János, Weisz Vilmos.

II. o. Andrásy Gyula, Birnstingl Gusztáv, Borkules József, Dresowitz József, Dzurócsik Bertalan, Einer Sándor, Fechtel János, Fried Gyula, Fried Ignácz, Fuchs Vilmos, Háber János, Illés József, Jamnicky József, Kabácy Mihály, Koflanovics Bazil, Kovács Lajos, Kövér Géza, Literáti Béla, Markovics Miklós, Méhes Mihály, Nemes Menyhért, Pazuchánics Ágost, Pákh János, Riesenberger Rajmund, Róbl Vilmos, Róth Ignác, Szmocsko János, Ungár Géza.

III. o. Burger József, Burger Lajos, Gombos Vilmos, Gottier Lajos,

Grátzel Lajos, Halaktovics Albert, Holics András, Hrabár János, Jankovics Béla, Jankovics János, Kövér Kálmán, Markovics Pál. Petri Ottó, Rozner Arnold, Rozner Samu, Turcsányi Imre, Weisz Bernát.

IV. Bereghy János, Boksay Emil, Csernyestyán Ödön, Dánkánics Mihály, Dorcsák József, Fried Lajos, Fuchs Lipót, Halaktovich Gyula, Hrabár Gábor, Hrehuss Ákos, Humperstetter Béla, Németh Mihály, Petrecky Bazil.

1872—3. I. o. Alexándrovics Kornél, Barlogh Bálint, Baudrexler István, Borostyányi Zoltán, Ciffra Béla, Cihlár Ottokár, Csernyestyán Gábor, Cserszky Péter, Dobay János, Dvorák János, Fodor Miklós, Gáthy Barnabás, Gerber Ödön, Guth Menyhért, Halpert Ákos, Heilberger József, Hoenig Robert, Horváth János, Hrabár Bazil, Jamnicky Albert, Jamnicky János, Kanenicky Károly, Kecseti Vilmos, Kecskőszky Elek, Keszler Mózes, Lehocky Tivadar, Literáti Mór, Manajló György, Máthé János, Orosz Endre, Orosz Mihály, Pákh Ődön, Pázuchánics György, Pikler Menyhért, Puhi János, Szadváry Bazil, Szidor János, Szóták József, Szkunzevics Kornél, Tóth Bertalan, Tóth Géza, Turjánica János, Tury Gyula, Veszocsánszky Adrián, Volyánszky Győző, Weinberger Gyula.

II. o. Blázsek Lajos, Capáry Antal, Fried Adolf, Fried Jakab, Grosz József, Hermánovics Antal, Hrabár Jenő, Jerábek Gyula, Kaufman Ignác, Komka György, Komlósy György, Magyari József, Manajló Tódor, Markovics Miklós, Meisels Vilmos, Michailovits Géza, Petricskó Endre, Stéger Pál. Teszlovics János, Weisz Vilmos.

III. o. Birnstingl Gusztáv, Blázsek Géza, Bóbita Endre, Borköles József, Dánkovics Tódor, Dreschowitz József, Dzurócsik Bertalan, Einer Sándor, Fechtel János, Fried Gyula, Fried Ignácz, Fuchs Vilmos, Háber János, Illés József, Kabácy Mihály, Kovács Lajos, Kövér Géza, Literáti Béla, Michailovits Dezső, Nemes Menyhért, Olsavszky Gyula, Pákh János, Robl Vilmos, Szkunzevics Emil, Szmocska János.

IV. o. Burger József, Burger Lajos, Fankovich Jenő, Gombos Vilmos, Gottier Lajos, Gratzel Lajos, Hrabár János, Jankovics Béla, Jankovics János, Kövér Kálmán, Markovics Pál, Petry Ottó, Rozner Arnold, Turcsányi Imre.

1873—74. I. o. Ászmán Ede, Bartha Bálint, Cicey Bazil, Ciffra Béla, Csopey Bazil, Demjanovics Antal, Ferencsik Ödön, Ferency Géza, Ferency János, Földesy László, Fried Samu, Guthy Ödön, Gyöngyösy Béla, Katona János, Lengyel György, Mattus Gusztáv, Motrinec Miklós, Nagy György, Némethy János, Papp Zsigmond, Pásztor Antal, Roszkovich Bazil, Szadváry Bazil, Számek György, Toldy József, Uhlyárik Titusz, Vladika Bohuszláv, Weinberger Herman, Zékány János.

II. o. Balog Bálint, Baudrexler István, Borostyáni Zoltán, Cihlár Ottokár, Csernyestyán Gábor, Cserszky Péter, Fried Jakab, Fried Lipót, Fried Samu, Gáthy Barna, Gerber Ödön, Gold Lajos, Guth Menyhért, Halpert Akos, Hoenig Róbert, Famnicky Albert, Famnicky János, Kranzthor Samu, Lechocky Tivadar, Literáti Mór, Máthé János, Meiselsz Vilmos, Orosz Mihály, Pazuhánics György, Szalay János, Szkunzevics Kornél, Toth Géza, Tury Gyula, Weinberger Gyula.

III. o. Blázsek Lajos, Capáry Antal, Fried Gyula, Grósz József, Guthy József, Hermánovics Antal, Jerábek Gyula, Komka György, Komlósy György, A. Kopp Lajos, Literáti Béla, Markovics Miklós.

IV. o. Birnstingl Gusztáv, Blázsek Géza, Borköles József, Bóbita Endre, Dreschowitz József, Fechtel János, Fried Ignác, Gombos Vilmos, Háber János, Hrabár János, Kabácy Mihály, Kovács Lajos, Kövér Géza, Nemes Menyhért, Olsavszky Gyula, Robl Vilmos, Szkunzevics Emil, Szmocska János.

1874—75. I. o. Alexándrovics Kornél, Balogh Géza, Bertok János, Bertók Károly, Biczkó Antal, Demjanovics Iván, Ferenczi János, Foltinovics Emil, Fried Albert, Fried Lajos, Friedmann Ágost, Gáthy Gyula, Gerzsengi

József, Gratzel Andor, Grósz Mór, Hornyák Bazil, Hornyák János, Káhn Lajos, Kaldrovics Mihály, Kecseti Gyula, Kecseti Viktor, Karpinecz Viktor, Kobály Bazil, Kiss Pál, Komka Vincze, Kosztelik Péter, Laskay Bazil, Lengyel Károly, Leviczky Cirill, Lorber Lajos, Meisels Albert, Meisels Endre, Mermelstein Dávid, Mihálovics Sándor, Némethy József, Pákh Ödön, Pásztor Antal, Paszulyka Péter, Petruska Jakab, Puhlik József, Püspök Kálmán, Radics Mihály, Royko Béla, Schuller Samu, Süttő János, Szini Szalóczi Péter, Szidor János, Szinetár Mihály, Sztánkanincz Elek, Verner János, Vladika Boguszláv, Volosin Simon, Volyánszki Jenő, Zanyisesák György, Zubák Mihály, Zyzda Zsigmond.

II. o. Ászmán Eduárd, Bartha Bálint, Ciffra Béla, Csopey János, Ferenczi Geiza, Ferencsik Ödön Földesi László, Fried Samu, Gyöngyössy Béla, Guthy Ödön, Katona János, Lengyel György, Leviczki István, Pazuchanics György, Papp Zsigmond, Roszkorik Bazil, Szadvári Bazil, Számek György, Szonte Pál, Toldy József, Uhlyárik Titusz, Weinberger Herman, Zékány János, Motrinecz Miklós, Turjanicza János.

III. o. Barlog Bálint, Baudrexler István, Borostyányi Zoltán, Cihlár Ottokár, Cserszky Péter, Dudinszky Ervin, Fried Jakab, Gáthy Barna, Gerber Ödön, Guth Menyhért, Halpert Ákos, Hoenig Róbert, Jamniczky Albert, Jamniczky János, Komka György, Kecseti Vilmos, Kelényi Sándor, Lehoczky Tivadar, Literáti Mór, Matyaczkó Bazil, Máthé János, Meisels Vilmos, Orosz Mihály, Rákovszky Cyrill, Szkunzevics Kornél, Tóth Géza, Thury Gyula, Weinberger Gyula.

IV. o. Blázsek Lajos, Capári Antal, Cihulszky Rudolf, Dreschowitz József, Dudinszky Ákos, Fried Gyula, Grósz József, Guthy József, Hermánovics Antal, Jerábek Gyula, Komlossy György, Kövér Géza, Literáti Béla, Stéger Pál.

1875—76. I. o. Brizsák Bazil, Capári Endre, Cihlár Gusztáv, Cserszky Adrián, Dzubay István, Fried Lajos, Fülöp Adolf, Gyulay János, Hausner Samu, Hollós József, Káhn Lipót, Káldrovics Mihály, Kányuk Ferencz, Kecseti Viktor, Komáromi József, Komka József, Kovács Gyula, Lengyel Károly, Lorber Albert, Máthé János, Mázsár József, Medvigy Ödön, Mondik Pál, Pásztor Sándor, Simák Lajos, Simon Mihály, Szanyi János, Szinetár András, Sztánkánecz Gyula, Vaczek Károly, Volyánszky Bazil, Zanyisesák György.

II. o. Alexandrovics Kornél, Balogh Géza, Berlányi János, Berthelmann Sándor, Bertók János, Bertok Károly, Biczkó Antal, Demianovics István, Fried Albert, Fried Lajos, Friedmann Ágost, Gáthy Gyula, Gerzsenyi József, Grósz Mór, Hornyák Bazil, Hornyák János, Kahn Lajos, Kecseti Gyula, Kiss Pál, Kobály Bazil, Komka Vincze, Kochanovszky Sándor, Laskay Bazil, Levicky Cirill, Lorber Lajos, Meisels Albert, Meiselsz Endre, Mermelstein Dávid, Mihalovics Sándor, Némethy József, Pákh Ödön, Pásztor Antal, Paszulyka Péter, Petruska Jakab, Puhlik József, Püspök Kálmán, Radics Mihály, Royko Béla, Schuller Samu, Süttő János, Szabó Dániel, Szabó Mihály, Szidor János, Szinetár Mihály, Turjanicza János, Verner János, Zubák Mihály, Zyzda Zsigmond.

III. o. Ászmán Ede, Bartha Bálint, Borostyáni Zoltán, Ciffra Béla, Cihlár Ottokár, Ferenczy Géza, Ferencsik Ödön, Földesi László, Fried Samu, Gyöngyösi Béla, Katona János, Kovács Márton, Lehotzky Tivadar, Lengyel György, Leviczky István, Literáti Mór, Máthé János, Papp Zsigmond, Roszkovich Bazil, Steuer Lajos, Szadváry Bazil, Számek György, Szonte Pál, Toldy József, Weinberger Gyula, Weinberger Herman, Zékány János.

IV. o. Barlogh Bálint, Baudrexler István, Cserszky Péter, Dudinszky Ermin, Fried Jakab, Gáthy Barna, Gerber Ödön, Guth Menyhért, Halperth Ákos, Hoenig Róbert, Hrabár Bazil, Jamniczky Albert, Jamniczky János, Kecseti Vilmos, Matyaczko Bazil, Meisels Vilmos, Orosz Mihály, Rakovszky Cirill, Szabó Simon, Szkunzevics Kornél, Thury Gyula, Tóth Géza.

1876—77. I. o. Bartha Ferencz, Bálint József, Bárdos Ede, Bozsár

József, Drebitka Ferencz, Fried Albert, Fried Jakab, Füzér Mihály, Halaktovics Kornél, Hausner Samu, Hirtenstein Ákos, Hollos Bertalan, Jaczkovics Bazil. Kabáczy Kornél, Kurta József, Liedermann Rudolf, Lövinger Emil, Matyaczkó György, Máthé Miklós, Medvigy Ödön, Puha Demeter, Puki Mihály, Scherelman Sándor, Scholtz József, Soltész Lajos, Stauf Adolf, Steuer Miksa, Szabó Eraszt., Szilvay Nesztor, Szkodzinszky Arthur, Szocska János, Sztankanaz Dénes, Weingärtner György, Zombory Kornél.

II. o. Bertók János, Capáry András, Cicey Bazil, Cihlár Gusztáv, Cserszky Adrián, Dzubay István, Fried Lajos ifj., Fried Lajos id., Kaldrovics Mihály, Kányuk Ferencz, Khán Lipót, Komka József, Kovács Gyula, Lengyel Károly, Leviczky Cirill, Lorber Albert, Lorber Lajos, Máthé János, Meisels Endre, Mondik Pál, Puhlik József, Simon Mihály, Szanyi János, Szinetár Endre, Sztankanecz Gyula

III. o. Balogh Géza, Berlányi János, Bertok Károly, Brizsák Bazil, Ferencsik Ödön, Fried Albert, Friedmann Ágost, Gáthy Gyula, Gerzsenyi József, Grosz Mór, Hollós József, Hornyák Bazil, Hornyák János, Khán Lajos, Kecseti Gyula, Kiss Pál, Kobály Bazil, Kochanovszky Sándor, Laskay Bazil, Medveczky Gyula, Meisels Albert, Mermelstein Dávid, Pákh Ödön, Petruska Jakab, Radics Mihály, Roykó Béla, Schuller Samu, Süttő János, Szinetár Mihály, Tóth Béla, Verner János, Zyzda Zsigmond.

IV. o. Ászmán Ede, Bartha Bálint, Borostyáni Zoltán, Földesy László, Fried Samu, Gold Lajos, Gyöngyösi Béla, Hrabár Endre, Hrabár János, Katona János, Lehotzky Tivadar, Lengyel György, Literáti Mór, Loszkorik Bazil. Meisels Vilmos, Orosz Mihály, Papp Zsigmond, Steuer Lajos, Szadváry Bazil, Számek György, Szonte Pál, Toldy József, Traxler László, Weinberger Gyula, Weinberger Herman.

1877—8. I. o. Bárány Sándor, Bokotey Dénes, Brand Miksa, Braun Gyula, Brühl Béla, Cserszky Antal, Dénenfeld Joakhim, Einhorn Mózes, Fenczik János, Ferenczy Sándor, Földesy György, Fried Miklós, Friedman Vilmos, Glück Dávid, Glück Hermann, Gorzó Oreszt, Grünfeld József, Hausner Samu, Jávorszky Miklós, Kacsanovszky József, Kérey Gyula, Kodra Gyula, Komáromi József, Kranoczky Ede, Kroó Mór, Leiter György, Leviczky György, Lövi Albert, Lövinger Károly, Máthé Miklós, Meisels Ábrahám, Pap Gábor, Pap Sándor, Petrusz János, Puhlik András, Puky Mihály, Robl Ferencz, Schlager Antal, Stauf Adolf, Szabó Eraszt, Szechser Sándor, Szocska János, Tóth Kálmán, Vagányi István, Weisz Miksa, Zyzda Micislav.

II. o. Bartha Ferencz, Bálint József, Bárdus Ede, Bozsár Ferencz, Drebitka Ferencz, Fried Albert, Fried Jakab, Füzér Mihály, Halaktovics Kornél, Jaczkovics Bazil, Kabáczy Kornél, Karlovszky Vilmós, Liederman Rudolf, Lövinger Emil, Matyaczkó György, Medvigy Ödön, Scholtz József, Soltész Lajos, Szilvay Nesztor, Szkodzinszky Arthur, Sztankanecz Dénes, Weingärtner György, Zombory Kornél.

III. o. Bertók János, Czapáry Antal, Cziczey Bazil, Czihlár Gusztáv, Cserszky Adrián, Dzubay István, Fried Lajos, Khán Lipót, Kovács Gyula, Lengyel Károly, Leviczky Czirill, Lorber Albert, Máthé János, Meisels Endre, Mondik Pál, Pap Sándor, Simon Mihály, Szanyi János, Szinetár András, Sztankanecz Gyula.

IV. o. Balogh Géza, Bertok Károly, Brizsák Bazil, Ferencsik Ödön, Fried Albert, Fried Samu, Friedman Ágost, Gáthy Gyula, Grósz Mór, Hornyák Bazil, Hornyák János, Káhn Lajos, Kecseti Gyula, Kiss Pál, Kochanovszky Sándor, Laskay Bazil, Medveczky Gyula, Meisels Albert, Pákh Ödön, Pap János, Petruska Jakab, Radics Mihály, Roykó Béla, Schuller Samu, Szinetár Mihály, Zizda Zsigmond.

1878—79. I. o. Ádám István, Balogh Jenő, Bartha János, Bárdos Béla Bauer Károly, Berlányi Kornél, Bertalan Zoltán, Bertok Béla, Birnstingl Jenő,

Danielovics I., Dénenfeld H., Engel Jenő, Friedman Albert, Friedman Mór, Friedman V., Gärtner Gábor, Gärtner Samu, Glück Dávid, Gorzó Jenő, Gregor Gusztáv, Grosz Samu, Gyöngyösi V., Haskó Viktor, Hrabár Mir., Kabáczi Antal, Kodra Gyula, Komka Péter, Komka Zoltán, Kovács Ödön, Liebman Béla, Lorber Menyhért, Lövi Sándor, Lyách Péter, Márcy Gyula, Márcy Vincze, Marinec János, Niederman Samu, Ornstein Salamon, Pákh Bertalan, Papp Imre, Pap Lajos, Patz Béla, Péter Lajos, Roth Ábrahám, Roth Elias, Schultz Izidor, Silber Herman, Simon László, Simsa Tódor, Soós Sándor, Stecz Gyula, Szanyi György, Szlovacsek Ede, Taub Gyula, Urbán István, Váry Sándor, Vékásy János, Weisz Miksa, Veszelszky S., Vladika Dániel.

II. o. Braun Gyula, Brühl Béla, Cserszky Antal, Dudinszky Miklós, Einhorn Mózes, Fenczik János, Ferenczy Sándor, Földesy György, Fried Miklós, Glück Herman, Grünfeld József, Grynäusz György, Jávorszky M., Kacsanovszky J., Kézi Gyula, Kranoczky Ede, Kroó Mór, Leiter György, Levicki György, Leiderman Rudolf, Lövi Albert, Lövinger Károly, Máthé M., Meisels Ábrahám, Meislik Antal, Pap Gábor, Petrusz János, Puhlik Andor, Puki Mihály, Schlager Antal, Szabó Eraszt, Sechszer Sándor, Vagányi István, Zyzda Menyhért.

III. o. Bartha Ferencz, Bálint József, Bárdos Ede, Bertok János, Bozsár József, Czihlár Gusztáv, Drebitka Ferencz, Fried Albert, Friedman Herman, Füzér Mihály, Halaktovics Kornél, Jaczkovics Bazil, Kabáci Kornél, Lengyel Károly, Lövinger Emil, Meisels Endre, Pap Sándor, Scholtz József, Soltész Lajos, Szilvay Nesztor, Szkodzinszky Artur, Sztankanecz Dénes, Weingärtner György.

IV. o. Capári András, Cicei Bazil, Cserszky Adrián, Demjanovics Iván, Dzubay István, Fried Lajos, Kecseti Gyula, Lorber Albert, Máthé János, Mondik Pál, Petruska Jakab, Simon M., Schuller Samu, Szinetár András, Sztankanec Gyula.

1879—80. I. o. Babért Viktor, Bardes Béla, Berecz Kálmán, Berlányi Kornél, Cihlár Ede, Demjánovics András, Dori György, Dori József, Dzubay Hár, Fischer Jenő, Frieder Márkusz, Friedman Albert, Gottesman Lipót, Grün Zoltán, Grünfeld Fülüp, Haskó Viktor, Ilniczky Jenő, Kaldrovics Sándor, Kiss József, Korláth György, Kőszegi István, Lang Ernő, Lehotzky János, Leviczky Emánuel, Liebman Béla, Metzger Géza, Meissner József, Mitricska György, Mondik Endre, Novák Dezső, Polák Oszkár, Primics Gyöégy, Rozner Mór, Röder Árpád, Scholtz István, Szabados János, Szabó Gusztáv, Szájbel Ferencz, Szopkó Bruno, Taucz Károly, Váry József, Viczmándi István, Zubák József, Zyzda Albert, Zsatkovics Cyrill.

II. o. Balogh Jenő, Bartha János, Bertalan Zoltán, Bertok Béla, Birnstingl Jenő, Brühl Béla, Danielovics István, Fencik János, Földesy György, Friedmann Mór, Friedmann Vilmos, Gärtner Gábor, Görtner Samu, Gorzó Jenő, Gregor Gusztáv, Grünfeld József, Hrabár Mirosz, Kabáczi Antal, Kodra Gyula, Komka Péter, Komka Zoltán, Kovács Ödön, Kranoczky Ede, Leviczky György, Marinecz János, Meislik Antal, Niedermann Samu, Pap Imre, Pap Lajos, Patz Béla, Puki Mihály, Ornstein Salamon, Roth Ábrahám, Simon László, Simsa Theodor, Soós Sándor, Stecz Gyula, Szlovácsek Ede, Schultz Izidor, Taub Gyula, Urbán István, Vaszkó Endre, Vladyka Dániel, Vaáry Sándor, Weisz Miksa, Weszelszki Sándor.

III. o. Braun Gyula, Dudinszki Miklós, Ferenczi Sándor, Ferencsik György, Fried Miklós, Glück Hermann, Grynäusz György, Kacsanovszky József, Kroó Mór, Liedermann Rudolf, Löwi Albert, Löwinger Emil, Löwinger Károly, Máthé Miklós, Meisels Albert, Pap Gábor, Petrusz János, Puhlik András, Schlager Antal, Szabados Bazil, Szabó Miron, Szechszer Sándor, Szkodzinszky Arthur.

IV. o. Bartha Ferencz, Bárdos Ede, Bozsár József, Cihlár Gusztáv, Drebitka Ferencz, Fried Aladár, Fried Albert, Halaktovics Kornél, Kabáczi Kornél, Scholtz József, Soltész Lajos, Szilvay Nesztor, Sztankanecz Dénes.

1880—81. I. o. Áldási Géza, Babért Viktor, Bárdos Miklós, Bobonka János, Cihlár Ede, Faber János, Ferenczi Aladár, Friedländer Mór, Fuchs Béla, Gerber Frigyes, Heiduska Mór, Hrancsák E., Hrancsák Pál, Janovszky Teodor, Katz Sándor, Klein Márton, Kontratovics V., Lang Ernő, Lencsés István, Leviczky Emil, Lichtey Sándor, Molnár Miklós, Mondik E., Nagy Zoltán, Pap Imre, Pák Bertalan, Pák Sándor, Paulik Ágoston, Paulik József, Petráskó Sándor, Plehel József, Primics György, Robl Vilmos, Rozner Mór, Steinhardt Emil, Steuer Gyula, Szabó Ágoston, Szniscsák Mihály, Tomori Imre Tóth Béla, Totin Zoltán, Urbanik Antal, Varga Lajos, Viemándy István, Villám János.

II. o. Balogh Antal, Bárdos Béla, Berecz Kálmán, Demjanovics Endre, Dóri György, Dóri József, Dzubay Ilár, Fischer Jenő, Frieder Márkusz, Friedmann Albert, Friedmann Vilmos, Gmelin Ottó, Gottesmann Lipót, Gribovszki Pál, Grün Zoltán, Grünfeld Fülöp, Hasko Viktor, Korláth György, Kőszegi István, Lehotzky János, Metzger Géza, Mitricska György, Novák Dezső, Polák Oszkár, Röder Árpád, Scholtz István, Szájbel Ferencz, Szopkó Brunó, Taub Gyula, Váry József, Zubák József, Zyzda Albert.

III. o. Babinecz Mihály, Balogh Jenő, Barta János, Berger Imre, Bertalan Zoltán, Bertok Béla, Brühl Béla, Fenczik János, Földesi György, Gärtner Gábor, Gärtner Samu, Gorzó Jenő, Gregor Gusztáv, Grünfeld József, Hrabár Mirosz, Kabáci Antal, Kodra Gyula, Komka Péter, Komka Zoltán, Kovács Ödön, Kranoczki Ede, Marinecz János, Niedermann Samu, Pap Imre, Pap Lajos, Patz Béla, Roth Ábrahám, Simsai Theodor, Soós Sándor, Stecz Gyula, Tomori Antal, Vaszko Endre, Váry Sándor, Vladyka Dániel, Weisz Miksa.

IV. o. Cihlár Gusztáv, Ferenczi Sándor, Ferencsik György, Fried Miklós, Glück Herman, Grynäusz György, Kabáci Kornél, Kacsanovszky, J., Liederman Rudolf, Löwi Albert, Löwinger Emil, Löwinger Károly, Máthé Miklós, Meisels Ábrahám, Náscsák József, Papi Gábor, Petrusz János, Puhlik András, Szechszer Sándor, Szkodzinszki Arthur.

1881—2. I. o. Baudrechsler Ferencz, Berthelmann Endre, Czáhn József, Dobos Ferencz, Eggelsberger Viktor, Fegyvesi Gyula, Fisch Aladár, Fisch Vilmos, Forstmayer Albert, Friedmann Viktor, Gaál Imre, Goldschmied Mór, Gorzó Sándor, Gottesmann Mór, Gottvald Gyula, Guthy Tódor, Habacher Alajos, Hornyák István, Hornyák Péter, Horváth László, Hrabár Czyrusz, Iváskó János, Jáger Bertalan, Jankulics Mihály, Komlósi Sándor, Kriscsfalusy Ferencz, Lichtei Sándor, Limbach Ferencz, Mermelstein Mózes, Molnár Gyula, Musztyanovics Izidor, Ornstein Mór, Pákh Sándor, Petrásko Sándor, Pintér Ernő, Popovics András, Rozner Mór, Szopkó Sándor, Szniscsák Mihály, Taucz Kálmán, Tomori Ignácz, Tóth Béla, Tóth János, Totin Zoltán, Vladyka János, Vladyka Ottó, Wenk András, Zanyiscsák Mihály.

II. o. Áldási Géza, Bárdos Miklós, Bobonka János, Czihlár Ede, Ferenczi Aladár, Friedländer Mór, Friedmann Vilmos, Fuchs Béla, Gerber Frigyes, Hrancsák Emil, Hrancsák Pál, Kaszárda József, Katz Sándor, Klein Márton, Lang Ernő, Lencsés István, Molnár Miklós, Mondik Endre, Nagy Zoltán, Pákh Bertalan, Paulik József, Plächel József, Tomori Imre, Urbanik Antal.

III. o. Balog Antal, Bárdos Béla, Berecz Kálmán, Demjánovics Andor, Dori György, Dori József, Dzubay Ilár, Fischer Jenő, Földesi György, Frieder Márk, Friedmann Albert, Gottesmann Lipót, Griboszky Pál, Grün Zoltán, Grünfeld Fülöp, Hasko Viktor, Komka Péter, Korláth György, Kőszegi István, Kovács Ödön, Kranoczki Ede, Lehotzky János, Lyachcovics Oreszt, Metzger Géza, Mitricska Gyula, Niedermann Samu, Novák Dezső, Polák Oszkár, Röder Árpád, Scholtz István, Szájbel Ferencz, Szopkó Brunó, Taub Gyula, Trajánovics Antal, Vári József, Weisz Miksa, Zyzda Albert.

IV. o. Balogh Jenő, Bartha János, Bertók Béla, Brühl Béla, Fenczik János, Gorzó Jenő, Gregor Gusztáv, Grünfeld József, Guthy János, Hrabár

Mirosz, Kodra Gyula, Komka Zoltán Marinecz János, Pap Imre, Pap Lajos, Patz Béla, Róth Ábrahám, Schulcz Izidor, Simsa Tódor, Soós Sándor, Stecz Gyula, Szechser Sándor, Tomori Antal, Vaszkó Endre, Váry Sándor, Vladyka Dániel.

1882—83. I. o. Becsei László, Beges István, Bereghy Sándor, Davidovics V., Ehlschläger G., Einzig Hermann, Fenczik Károly, Ferenczi István, Fisch Vilmos, Friedländer E., Fuchs Sámuel, Gévay Ernő, Grün Jenő, Halaktovics Jenő, Hoenig Ede, Karpinecz Emil, Kávay István, Kótun József, Limbach Ferencz, Róth Lajos, Simsa Emil, Sinokay Béla, Stecz Bertalan, Szikszay Aladár, Sztrecha Dezső, Tichy Ervin, Tomori Ignácz, Tóth László, Walberth Géza, Woytkó Miksa, Zyzda Boleslav.

II. o. Baudrechsler F., Berthelmann Endre, Dohos Ferencz, Eggelsberger Viktor, Fenyvesi Gyula, Fisch Aladár, Friedmann Viktor, Gottesmann Mór, Gottvald Gyula, Hornyák Péter, Horváth Ferencz, Horváth László, Hrabár Kirosz, Jvaskó János, Jankulics M., Jäger Bertalan, Klein Salamon, Komlósi Sándor, Lichtej Sándor, Molnár Gyula, Ornstein Mór, Pákh Sándor, Petráskó Sándor, Pintér Ernő, Popovics András, Scheffer Géza, Szopkó Sándor, Szniscsák Mihály, Taucz Kálmán, Tótin Zoltán, Wenk András, Wladyka János, Wladyka Ottó, Zanyiscsák Mihály.

III. o. Bárdos Miklós, Czihlár Ede, Dóri József, Ferenczi Aladár, Friedländer Mór, Friedmann Vilmos, Gerber Frigyes, Hrancsák Emil, Hrancsák Pál, Kaszárda József, Katz Sándor, Klein Márton, Lang Ernő, Lencsés István, Molnár Miklós, Nagy Zoltán, Pákh Albert, Paulik József, Plächel József, Taub Gyula, Tomori Imre, Urbanik Antal, Weinberger István.

IV. o. Bartha János, Bárdos Béla, Berecz Kálmán, Demjanovics A., Dzubay Ilár, Fischer Jenő, Földesy György, Frieder Márkus, Friedmann Albert, Gribovszky Pál, Grün Zoltán, Grünfeld Fülöp, Haskó Viktor, Hrabár Mirosz, Kovács Ödön, Kőszeghy István, Lehotzky János, Lyachovics Oreszt, Niedermann Samu, Omázta Sándor, Polák Oszkár, Róth Ábrahám, Röder Árpád, Scholtz István, Schultz Izidor, Soós Sándor, Szopkó Brúnó, Váry József, Vladyka Dániel, Zyzda Albert.

1883—84. I. o. Bereghy Kornél, Bernáth Sámuel, Bertók Béla, Béla Mihály, Boross Béla, Cihlár Adolf, Cséka Lajos, Csopey Antal, Czimbolinecz J., Damjanovics Béla, Dancs Tamás, Dankó György, Dobey Mihály, Fenyvesy József, Joó Ferencz, Khán Vilmos, Kamaker Ferencz, Kinszky Gyula, Klein Lajos, Komka Rezső, Kriszt Viktor, Logojda Mihály, Malczószky Viktor, Manajló László, Marker Emil, Marmorstein Sándor, Metzger Béla, Ornstein Samu, Országh László, Pákh Emil, Preisz Lajos, Scholtz János, Staudtner Gyula, Steiner Mór, Szikszay Sándor, Sztripszki Gusztáv, Taucz Antal, Weiszbart Miksa, Visnyai Lajos, Vizinger Mihály, Vrabely István.

II. o. Becsey László, Beges István, Bereghy Sándor, Davidovics Vilmos, Ehlsläge Gottfried, Einzig Henrik, Ferenczi István, Fisch Vilmos, Friedländer Ernő, Fuchs Samu, Grün Jenő, Halaktovics Jenő, Höenig Ede, Jáger Bertalan, Karpinecz Emil, Káray István, Komka Vilmos, Komlósy S., Limbach Ferencz, Márczy Kálmán, Róth Lajos, Simsa Emil, Sirokay Béla, Stecz Bertalan, Sztreha Dezső, Tichy Ervin, Tomori Ignácz, Tolin Zoltán, Walberth Géza, Woytko Miksa, Zyzda Boleszlav.

III. o. Baudrexler F., Berthelman Endre, Dohos Ferencz, Fenyvesi Gyula, Fisch Aladár, Friedmann Viktor, Gottesman Mór, Gottvald Gyula, Grosz Mór, Horváth Ferencz, Horváth László, Hrabár Kyrosz, Ivasko János, Jankulics Mihály, Molnár Gyula, Mondik Endre, Novotny Elemér, Ornstein Mór, Pákh Sándor, Petrásko Sándor, Scheffer Géza, Szniscsák Mihály, Szopko Sándor, Wettmann Albert, Wenk András, Wladika János, Wladika Ottó.

IV. o. Bárdos Miklós, Czihlár Ede, Dori József, Ferenczi Aladár, Friedländer Mór, Friedmann Vilmos, Hasko Viktor, Hrabár Tivadar; Hrancsák Emil,

Francsák Pál, Kaszárda József, Katz Sándor, Klein Márton, Kontratovics Viktor, Lang Ernő, Márczy Béla, Mitricska György, Molnár Miklós, Nagy Zoltán, Niederman S. Pákh Albert, Plächel József, Szabados János, Taub Gyula, Tomori Imre, Urbanik Antal, Weinberger István.

1884—85. I. o. Blaskovics Aladár, Blaskovics Dezső, Blumenvitz Gyula, Borköles János, Brün Frigyes, Csóri György, Dzubay Emil, Ekmann Péter, Hadzsega Gyula, Haraszthy Béla, Hoffmann F., Holub Vilmos, Hrabéczy Sándor, Jáross János, Katosska Aurél, Katrus János, Katz Márkusz, Kiss Lipót, Kokas Gyula, Kroó Izsák, Legeza Izidor, Leviczky Miklós, Lomaga Mihály, Metzger Emil, Nagy Dezső, Pákh Emil, Polifka Gyula, Rik Ernő, Rozsuska Ernő, Saphir Albert, Scholtz János, Stetz Imre, Szopkó László, Traxler Sándor, Weisz Sándor.

II. o. Bereghy Kornél, Bereghy Sándor, Bernáth Sámuel, Bertók Béla, Béla Mihály, Boross Adalbert, Czihlár Adolf, Csopey Antal, Czimbolinecz J., Damjanovics Béla, Dancs Tamás, Dankó György, Dobey Mihály, Fenyvesi József, Gévay Ernő, Kamakker Gyula, Kinszky Gyula, Klein Lajos, Komka Rezső, Kriszt Viktor, László Béla, László Imre, Leszkay István, Logojda Mihály, Malczoszky Viktor, Marmorstein Sándor, Metzger Béla, Ornstein Samu, Országh László, Preisz Lajos, Sirokay Béla, Staudner Gyula, Szikszay Sándor, Taucz Antal, Visnyay Lajos, Vizinger Mihály, Vrábely István, Weiszbart M. Woytko Miklós.

III. o. Beges István, Berthelmann E., Davidovics Vilmos, Demjanovics D., Ehlsläger G., Einzig Hermann, Ferenczi István, Friedmann Viktor, Friedländer Ernő, Fuchs Samu, Halaktonics Jenő, Hoenig Ede, Jáger Bertalan, Karpinecz Emil, Kávay István, Kertész Endre, Komka Vilmos, Komlósi Sándor, Limbach Ferencz, Márczy Kálmán, Róth Lajos, Simsa Emil, Stecz Bertalan, Sztreha Dezső, Tichy Ervin, Tomori Ignácz, Walbert Géza, Wladyka J., Wladyka Ottó, Zyzda Boleszlav.

IV. o. Baudrechsler F., Dohoss Ferencz, Fenyvesi Gyula, Gottesmann Mór, Horváth László, Hrabár Kyrosz, Illyásevics László, Ivasko János, Jankulics Mihály, Kacsmarik Gyula, Meiselsz Oszkár, Molnár Gyula, Mondik Endre, Novotny Elemér, Ornstein Mór, Pákh Sándor, Petráskó Sándor, Scheffer Géza, Szniscsák Mihály, Szopko Sándor, Weltmann Albert.

1885—86. I. o. Bay Gábor, Bendász Mihály, Berger Ármin, Czipper József, Csengeri Jenő, Csucska Czyrill, Csurilla János, Dőr Ferencz, Ferenczi Jenő, Fisch Jenő, Fried Dezső, Friedläner Béla, Gangur János, Gerber Ottó, Grabovszky Arthur, Grósz Jenő, János Lipót, Jászter Kálmán, Jünger Lipót, Kochán Mihály, Kroó Béni, Kroó Izsák, Kurucz Niklós, Lévay Lajos, Limbach Vilmos, Masika Miklós, Márkusz Lajos, Mizerák Ferencz, Ornstein Samu, Pákh Emil, Petreczki János, Polifka Gyula, Poput Albert, Rohács Viktor, Röder Géza, Saphir Albert, Schwarcz Ármin, Selesztay Gyula, Selesztay Mihály, Steuer Jerémiás, Szabó Mihály, Szadváry György, Szánthó Gyula, Vagányi Ferencz, Vass Gyula, Weisz Samu.

II. o. Blaskovics A., Blaskovics D., Blumenovitz Gy., Borköles János, Boross Béla, Csóri György, Ekmán Péter, Hadzsega Gyula, Haraszthy Béla, Holub Vilmos, Hrabéczy Sándor, Járos János, Joó Ferencz, Kamaker F., Katuska Aurél, Katrics János, Kiss Lipót, Legeza Izidor, Lomága Mihály, Metzger Emil, Nagy Dezső, Preisz Lajos, Rácz Bogdán, Rik Ernő, Ruzsicska Ernő, Samuel Manó, Scholtz János, Stecz Imre, Szopko László, Traxler Sándor, Weisz Izidor.

III. o. Bernáth Sámuel, Bertók Béla, Cihlár Adolf, Cimbolinecz János, Damjanovics Béla, Dancs Tamás, Dankó György, Fuchs Samu, Gévay Ernő, Grün Jenő, Kinszky Gyula, Klein Lajos, Kriszt Viktor, László Béla, László Imre, Leszkay István, Logojda M., Malczoszky Viktor, Ornstein Samu, Staudtner Gyula, Stecz Bertalan, Szikszay Sándor, Taucz Antal, Tomori Ignácz, Vizinger Mihály, Vrabely István, Walberth Géza, Weiszbart M., Woytko Mik.

IV. o. Berthelmann E., Damianovics D., Ehlsläger Gottfried, Friedländer Ernő, Halaktovics Jenő, Hoenig Ede, Ivasko János, Jáger Bertalan, Karpinecz Emil, Kavay István, Kertész Endre, Komka Vilmos, Komlósi Sándor, Márczy Kálmán, Molnár Gyula, Pákh Sándor Roth Lajos, Simsa Emil, Terker Dávid, Tichy Ervin, Zizda Boleszlav.

1886—87. I. oszt. Balogh Bertalan, Beer Lajos, Bernáth Ignácz, Berthelman Gábor, Bloch Béla, Boray József, Brühl József, Budaházy Kálmán, Coffin Béla, Coffin Sándor, Csengeri Géza, Csengeri Jenő, Dóri Pál, Fedor Gyula, Fisch Jenő, Fried Dezső, Hrabár Antal, Illésics György, Janovszky János, Jáger György, Járos József, Köbly János, Kónya István, Kroó Béni, Kroó Izsák, Künstler Jakab, Lencsés Miklos, Lesko György, Lévay Jenő, Magyari Sándor, Marinecz Antal, Pétercsák István, Polák Béla, Popovics Miklós, Rik Dezső, Ritli Emánuel, Schwalb Lajos, Schwalb László, Steuer Jeremiás, Szabó Béla, Tóth Gábor, Weszely Géza, Weszely Walter, Weszelszky Ferencz, Weinberger Miksa.

II. o. Bay Gábor, Csucska Cirill, Csurilla János, Dör Ferencz, Duliskovics Elek, Ferenczi Jenő, Friedländer Béla, Gangur János, Gerber Ottó, Grabovszky Arthur, Járos Lipót, Jászter Kálmán, Jünger Lipót, Kohán Mihály, Kuruez Miklós, Lévay Lajos, Limbach Vilmos, Masika Miksa, Mizerák Ferencz, Nanner Ferencz, Nigriny Sándor, Ornstein Samu, Petreczky János, Petrik Miklos, Polifka Gyula, Poput Albert, Rohács Viktor, Saphir Albert, Selesztay Mihály, Schwartz Ármin, Szabó Mihály, Szadváry György. Szántó Gyula, Vagányi Ferencz, Weisz Izidor, Weisz Samu, Zalán Leo.

III. o. Blaskovics Dezső, Blumenvitz Gyula, Borküles János, Boros Béla, Cihlár Adolf, Dancs Tamás, Ekmán Péter, Hadzsega Gyula, Haraszthy Béla, Holub Vilmos, Hrabéczy Sándor, Járos János, Joó Ferencz, Kamaker Ferencz, Katoska Aurél, Katrics János, Kis Lipót, Kovács Aladár, Legeza Izidor, Lomaga Mihály, Metzger Emil, Nagy Dezső, Preisz Lajos, Rácz Bogdán, Rik Ernő, Scholtz János, Szikszay Sándor, Szopko László, Taucz Antal, Traxler Sándor, Bátori Miksa, Bertók Béla, Damjanovics Béla, Fuchs Samu, Gévay Ernő, Grün Jenő, Klein Lajos, Leszkay István, Logojda Mihály, Ornstein Samu, Sirokay Béla, Staudter Gyula, Stetz Bertalan, Wojtko Miksa.

1887—88. I. o. Balajthy Ferdinand, Bájer József, Bájer Vilmos, Bloch Béla, Borköles József, Brand Jenő, Brühl József, Coffin Géza, Cseh Ernő, Denenfeld József, Fejér Gyula, Gutman Miksa, Gyirák Jenő, Heller Mór, Hrehus József, Karlik András, Kerschbaum Ferencz, Klajn Sándor, Kőhalmy Kornél, Mészáros Lajos, Motrinecz András, Ornstein Izidor, Ortutay István, Pávuk Gyula, Popovics Miklós, Rosner Moritz, Schvartz Mór, Spiegel Samu, Stark Izsák, Steinhardt Bertalan, Steinhardt Menyhért, Terebesi Bazil.

II. o. Balogh Bertalan, Beer Ferencz, Bernáth Ignácz, Berthelman Gábor, Borai József, Budaházy Kálmán, Coffin Béla, Coffin Sándor, Csengeri Jenő, Csengeri Géza, Ferenczi Jenő, Fisch Jenő, Hrabár Antal, Hudáky Ödön, Janovszky János, Járos József, Lévay Jenő, Marinecz Antal, Pétercsák István, Polák Béla, Rik Dezső, Schwalb Lajos, Schwalb László, Steuer Jeremiás, Szabó Béla, Tóth Gábor, Weszelszky Ferencz, Weszely Géza, Weszely Waler, Weinberger Miksa, Weisz Samu.

III. o. Bay Gábor, Csucska Cirill, Csurilla János, Dör Ferencz, Friedländer Béla, Gangur János, Hrabéczy Sándor, Jászter Kálmán, Jinger Lipót, Kaipl Ferencz, Kamaker Ferencz, Kuruez Miklós, Legeza Izidor, Limbach Vilmos, Malczószky V., Masika Miklós, Mizerák Ferencz, Nigriny Sándor, Ornstein Samu, Peterdy Béla, Polifka Gyula, Poput Albert, Preisz Lajos, Rik Ernő, Saphir Albert, Szabó Mihály, Szántó Gyula, Vagányi Ferencz, Weisz Izidor.

IV. o. Blumenvitz Gyula, Borköles János, Dancs Tamás, Eggelsberger Viktor Haraszthy Béla, Holub Vilmos, Járos János, Katoska Aurél, Katrics

János, Kiss Lipót, Kovács Aladár, Nagy Dezső, Rácz Bogdán, Szikszay Sándor, Taucz Antal, Traxler Sándor.

1888—9. I. o. Bacsinszky Dániel. Balajthy Ferdinánd, Boray Sándor, Brand Jenő, Bzowszky Erázmus, Cseh Lajos, Csomár Béla, Ekman János, Evva Ödön, Ferencsik Fedor, Fischer Sándor, Forgách Gyula, Gaidzinszki Pál, Gáthy Albert, Gerber Ferencz, Gerber Lajos, Goldberger Mór, Gyirák Jenő, Haskó Ciril, Hegedül László, Hrabár Mihály, Hoffman Alajos, Karpinecz Ciril, Kerschbaum Ferencz, Kormos Ferencz, Kövér József, Kubásko József, Meindl Richárd, Meisels Hugó, Mészáros Miklós, Mittelman Mór, Nagy Béla, Niderman Jenő, Pap Ferencz, Pákh Titusz, Pávuk Gyula, Popovics Bazil. Princz Ferencz, Rácz Dezső, Selesztai Emil, Tóth János.

II. o. Block Béla, Borköles József, Cseh Ernő, Dolinai Emil, Dénenfeld József, Fehér Gyula, Guttman Miksa, Heller Mór, Hrehuss József, Janovicz Géza, Karlik András, Kelemen Zoltán, Kilb Géza, Klajn Sándor, Mészáros Lajos, Motrinecz András, Ornstein Izidor, Ortutai István, Pétercsák István, Popovics Miklós, Rozner Mór, Schvartz Mór, Spiegel Samu, Stark Izsák.

III. o. Balogh Bertalan, Beer Ferencz, Bernáth Ignácz, Boray József, Ferenczi Jenő, Fisch Jenő, Járos József, Kurucz Miklós, Lang Ferdinand, Lévay Jenő, Marinecz Antal, Polák Béla, Rik Dezső, Schvalb Lajos, Schvalb László, Szabó Béla, Tichy József, Tóth Gábor, Weinberger Miksa, Weisz Samu, Weszely Géza, Weszely Valter.

IV. o. Bay Gábor, Csucska Cirill. Csurilla János, Friedländer Béla, Gangur János, Grabovszky Arthur, Hrabéczy Sándor, Jinger Lipót, Limbach Vilmos, Malczovszky V. Masika M., Mezirák Ferencz, Nigriny Sándor, Peterdy Béla, Preisz Lajos, Rik Ernő, Saphir Albert, Szabó Mihály, Tichy Gyula, Vagányi Ferencz, Weisz Izidor, Wolfarth Lajos.

1889—90. I. o. Baszaráb József. Berger Henrik, Bodnár Dezső, Coffin Ödön, Csinger Ferencz, Dobszay Béla, Fisch József, Fuchs Jenő, Fullman Manó, Gaidzinszky Pál, Goldstein Ede, Hajder Róbert, Hajdu Jenő, Haluska Imre, Hauschild Lipót, Hrabéczy Béla, Jakabovszky József, Jászay Jenő, Jászay Miklós, Katrics Kálmán, Kilb Lajos, Kosztyu Béla, Lakesz László, Lehocsinszky Rezső, Lyachovics Jenő. Maurer Rudolf, Medvigy Jenő, Molnár Aladár, Mondik János, Petreczky Jenő, Polifka Ödön, Popovics Béla, Rik Béla, Rothberger Jenő, Safranko Emil, Sámuel Bertalan, Strömpl Emil, Tomori Béla, Tomori László, Vagányi Lajos, Wassermann Simon, Veszelszky Lajos.

II. o. Bacsinszky Dániel, Boray Sándor, Brand Jenő, Bzowszky Erázmus, Cseh Lajos, Csomár Béla, Dolinay Aladár, Ekmán János, Fischer Sándor, Forgách Gyula, Gáthy Albert, Gerber Ferencz, Gerber Lajos, Goldberger Mór, Haskó Cirill, Hegedüs László, Hoffmann Alajos, Hrabár Mihály, Karpinecz Cirill, Kubásko József, Meindl Richárd, Mészáros Miklós, Nagy Béla, Niederman Jenő, Oláh Emil, Pap Ferencz, Pákh Titusz, Pávuk Gyula, Princz Ferencz, Rácz Dezső, Radó Miklós, Rozner Mór, Selesztay Emil, Stark Izsák, Tóth János, Vrezic Béla.

III. o. Coffin Géza, Cseh Ernő, Dénenfeld József, Fehér Gyula, Forgách Elemér, Guttman M. Heller Mór, Hrehuss József, Janovicz Géza, Karlik Andás, Kilb Béla Klajn Sándor, Mészáros Lajos, Matrinecz András, Ornstein Izidor, Ortutay István, Popovics Miklós, Schvarz Mór, Spiegel Samu, Zsigárdy B.

IV. o. Balog Bertalan, Beer Ferencz, Bernát Ignácz, Boray József, Coffin Béla, Coffin Sándor, Ferenczi Jenő, Grabovszky A,, Járos József, Jinger Lipót. Kurucz Miklós, Lang Ferdinand, Mizerák Ferencz, Polák Béla, Puza Szilárd, Szabó Béla, Tichy József, Tóth Gábor, Weinberger M., Weisz Samu, Wessely Géza, Wessely Valter.

1890—91. I. oszt. Barkács Jenő, Cseh Sándor, Dancs Tamás, Dori József, Fogarassy Ferencz, Fisch József, Fried Sándor ifj., Fried Sándor id., Fuchs Jenő, Fullmann Manó, Glück Ábrahám, Goldstein Elias, Görög József,

Habacher János, Hável Béla, Hrabár Viktor, Jakabovszky J., Járos Ferencz, Klein Viktor, Laskay Mihály, Limbach Ervin, Mikloda István, Medvigy Jenő, Molnár Mihály, Pap Jenő, Patz Lajos, Pávuk Antal, Princz József, Pucha János, Reismann Jenő, Rik Béla, Saphir Nándor, Safranko Emil, Schláger Jenő, Sznisesák Dezső, Tar Lajos, Tichy Antal, Vagányi Lajos, Weisz Béla, Weisz Zsigmond, Wizinger Ferencz, Zyzda János.

II. o. Baszaráb József, Bodnár Dezső, Blau Jenő, Coffin Ödön, Csinger Ferencz, Dobszay Béla, Hayder Róbert, Hajdu Jenő, Haluska Imre, Harsághy Vilmos, Hauschild Lipót, Hrabéczy Béla, Katrics Kálmán, Kilb Lajos, Kosztyu Béla, Lakesz László, Lehocsinszky Rezső, Lyachovics Jenő, Maurer Rudolf, Mészáros Miklós, Molnár Aladár, Mondik János, Polifka Ödön, Popovics Bazil, Rothberger Jenő, Ströpl Emil, Tomori Béla, Tomori László, Tóth Antal, Wassermann Simon, Tamássy L.

III. o. Bacsinszky Dániel, Boray Sándor, Brand Jenő, Bzowsky Erásmus, Cseh Lajos, Csomár Béla, Dénenfeld József, Dolinay Aladár, Ekman János, Évva Ödön, Fischer Sándor, Forgách Gyula, Gáthy Albert, Gerber Lajos, Gerber Ferencz, Goldberger M. Hasko Cyrill, Hegedüs László, Hoffmann Alajos, Hrabár Mihály, Karpinecz Cyrill, Kótán Bazil, Kubáskó József, Lévay Jenő, Meindl Richárd, Nagy Béla, Niedermann Jenő, Oláh Emil, Pap Ferencz, Pap Lajos, Pák Titusz, Rosner Mór Selesztay Emil, Tóth János, Vrezic Béla, Zombory Endre.

IV. o. Boray József, Coffin Géza, Cseh Ernő, Fehér Gyula, Forgách Elemér, Guttmann M., Janovitz Géza, Karlik András, Kilb Béla, Klein Sándor, Kótán Miklós, Mészáros Lajos, Motrinecz András, Ornstein Izidor, Ortutay István, Rik Dezső, Scheffel Béla, Schwarz Mór, Zsigárdy Béla.

V. o. Balogh Bertalan, Beer Ferencz, Coffin Béla, Coffin Sándor, Csengeri Géza, Grabovszky Arthur, Hrabéczy Sándor, Járos József, Jinger Lipót, Lang Ferdinand, Legeza Izidor, Malczoszky Viktor, Mizerák Ferencz, Popputh Albert, Puza Szilárd, Szabó Béla, Tichy József, Tóth Gábor, Weinberger M., Weisz Samu, Weszely Géza, Weszely Valter.

1891—92. I. o. Bakcsy Tihamér, Balkányi Oszkár, Beier Venczel, Bencze János, Berger Ignácz, Bertsik András, Blum Simon, Boksay György, Csomár István, Dóri János, Dóri József, Erdélyi Ernő, Fodor Gyula, Geletei Mihály, Grabovszky Nándor, Herpay Árpád, Hoffmann Ottó, Hornyák Kornél, Ivancso István, Karpinecz Titusz, Kilb Gyula, Kiss Áron, Komlóssy György, Kroó Joáb, Kroó Jenő, Legeza József, Lyachovics Béla, Mályár György, Meisels Herman, Mermelstein Ernő, Mikloda István, Müller Márkusz, Nagy Sándor, Nikolovszky Antal, Ornstein Náthán, Orosz János, Ovszák Kornél, Popovics András, Puha János, Reismann Jenő, Schunke Ottó, Schunke Richárd, Spielmann Bernát, Tauez Sándor.

II. o. Barkács Jenő, Cseh Sándor, Fisch József, Fried Sándor id., Fried Sándor, ifj. Fuchs Jenő, Fullmann Manó, Glück Ábrahám, Görög József, Habacher János, Hável Béla, Jakabovszky József, Járos Ferencz, Klein Győző, Laskay Mihály, Maurer Rudolf, Molnár Mihály, Papp Jenő, Pávuk Antal, Princz József, Saphir Nándor, Schlager Jenő, Sznistsák Dezső, Tar Lajos, Tichy Antal, Tomori László, Vagányi Lajos, Wizinger Ferencz, Weisz Béla, Zyzda János.

III. o. Baszaráb József, Berecz László, Blau Jenő, Bodnár Dezső, Coffin Ödön, Csinger Ferencz, Dobszay Béla, Duliskovics A., Hajdu Jenő, Haluska Imre, Harsághy Vilmos, Hauschild Lipót, Hayder Róbert, Hrabéczy Béla, Kilb Lajos, Kosztyu Béla, Lakesz László, Lehosinszky R., Meindl Richárd, Mészáros Miklós, Molnár Aladár, Mondik János, Oláh Emil, Petreczky Jenő, Petrovics Jenő, Polifka Ödön, Popovics Bazil, Rothberger Jenő, Tomori Béla, Toth Antal, Tóth János, Wassermann Simon, Weisz Jenő.

IV. o. Bacsinszky Dániel, Boray Sándor, Brand Jenő, Bzovszky Erasmus, Cseh Lajos, Csomár Béla, Dénenfeld József, Dolinai Aladár, Ekmán János, Fenczik Jázon, Fischer Sándor, Forgách Gyula, Gáthy Albert, Gerber Ferencz,

Gerber Lajos, Goldberger Mór, Hegedüs László, Hoffmann Alajos, Hrabár Mihály, Karpinec Cirill, Kubáskó József, Libertinyi Jenő, Nagy Béla, Niedermann Jenő, Pap Ferencz, Pap Lajos, Pákh Titusz, Rozner Mór, Selesztay Emil, Vrezic Béla, Zombory Endre.

V. o. Becsey Károly, Boray József, Coffin Géza, Cseh Ernő, Fehér Gyula, Forgách Elemér, Guttmann M., Janovitz Géza, Kilb Béla, Klain Sándor, Lang Gusztáv, Mészáros Lajos, Motrinec András, Ornstein Izidor, Ortutay István, Rik Dezső, Scheffel Béla, Schwarc Mór.

VI. o. Balog Bertalan, Beer Ferenc, Coffin Béla, Coffin Sándor, Duliskovics Elek, Dzubay Emil, Gottesmann Miklós, Járos József, Jinger Lipót, Láng Ferdinand, Legeza Izidor, Limbach Vilmos, Mizerák Ferencz, Malcovszky Viktor, Popputh A., Puza Szilárd, Sárkány Zsigmond, Szabó Béla, Tichy József, Weinberger M., Weisz Samu, Weszely Géza, Weszely Valter.

1892—93. I. o. Becsey Nándor, Beier Venczel, Bereghy György, Blau Gábor, Bubrják János, Bzowsky Rudolf, Csató Sándor, Damjanovics Ágoston, Dancs Tamás, Davidovics Dezső, Debreczenyi János, Dörr Mihály, Edenyi Pál, Friedmann Sámuel, Gáthy Béla, Gerber Antal, Hábely László, Holics György, Hornyák Kornél, Hrancsák János, Ilkánics György, Ivácsko Lajos, Karpinecz Titus, Katrics Vilmos, Keppler Lajos, Klein Dezső, Kozák Endre, Kroó Izidor, Kulcsár Sándor, Limbach Ervin, Marcsek Géza, Markovics Mihály, Meisels Hugó, Metzger Endre, Motrinecz Péter, Nagy Lajos, Nagy Sándor, Nemes Aladár, Nikolovszky Antal, Novák Sándor, Nuszer János, Nuszer Péter, Orosz István, Orosz Jenő, Országh József, Péter János, Petrusz Péter, Richter Ágost, Rikly Gyula, Sirilla Solon, Stark Béla, Szabó Bertalan, Szabó Vilmos, Szántó István, Tomori Endre, Tóth István, Ur Gyula, Vadálma Lajos, Vékási József Velenczey Emil, Vozáry Gyula, Weisz Ármin, Weisz Izidor, Weinberger Adolf, Wizinger István, Szabados Aladár.

II. o. Bencze János, Berger Ignácz, Bertsik András, Blum Simon, Csomár István, Dori János, Erdélyi Ernő, Fodor Gyula, Grabovszky Nándor, Herpay Árpád, Hoffmann Ottó, Ivánccso István, Kilb Gyula, Kiss Áron, Komlóssy György, Kroó Joáb, Kroó Jenő, Legeza József, Lyachovics Béla, Mályár György, Mikloda István, Müller Márkusz, Orosz János, Popovics Endre, Reismann Jenő, Schunke Ottó, Schunke Richárd, Taucz Sándor.

III. o. Balajthy Béla, Barkáts Jenő, Bodnár Dezső, Cseh Sándor, Cziráky Győző, Coffin Ödön, Feikh Károly, Fisch József, Fried Sándor id., Fried Sándor ifj., Fuchs Jenő, Fullmann Manó, Glück Ábrahám, Habacher János, Harnyay János, Hável Béla, Hajdu Jenő, Járos Ferencz, Klein Győző, Laskay Mihály, Maurer Rudolf, Molnár Mihály, Pap Jenő, Pávuk Antal, Popovics Bazil, Saphir Nándor, Szniscsák Dezső, Tichy Antal, Tomory László, Vagányi Lajos, Wizinger Ferencz, Weisz Béla, Zyzda János.

IV. o. Baszaráb József, Blau Jenő, Bzowsky Erásmus, Csinger Ferencz, Csomár Béla, Dobszay Béla, Duliskovics Aladár, Ferencsik Theodor, Forgách Gyula, Gerber Lajos, Harsághy Vilmos, Hauschild Lipót, Hayder Róbert, Hrabéczy Béla, Juhász Bálint, Kilb Lajos, Kosztyu Béla, Lakesz László, Lehosinszky R., Meindl Richard, Méray Gábor, Molnár Aladár, Mondik János, Petreczky Jenő, Rothberger Jenő, Tomori Béla, Tóth Antal, Tóth János, Wassermann Simon, Weisz Jenő.

V. o. Brand Jenő, Cseh Lajos, Denenfeld József, Ekmán János, Fehér Gyula, Fenczik Józon, Fischer Sándor, Gáthy Albert, Gerber Ferencz, Goldberger Mór, Hoffmann Alajos, Hubay Kálmán, Kubásko József, Libertinyi Jenő, Nagy Béla, Niedermann Jenő, Ortutay István, Ottmajer Ferencz, Pákh Titusz, Rosner Mór, Szenkószky B.

VI. o. Boray József, Coffin Géza, Cseh Ernő, Cziráki Jenő, Forgách Elemér, Guttman M., Janovitz Géza, Mészáros Lajos, Motrinecz A., Ornstein J., Rick Dezső, Schvarz Mór, Legeza Izidor.

VII. o. Balogh Bertalan, Beer Ferencz, Gottesmann M., Járos József, Jinger Lipót, Kovács Aladár, Mizerák Ferencz, Puza Szilárd, Szabó Béla; Tichy József, Weisz Samu, Weinberger M., Wessely Géza, Wessely Valter.

1893—94 I. o. Bolemann Lajos, Brand Béla, Bzoswky Rudolf, Csató Sándor, Dankulinecz Gyula, Engel Kálmán, Engelbreht István, Fändrich Sábsze, Ferenczi Ferencz, Freyer János, Gáthy Béla, Glegyák Lajos, Grofcsik Kálmán, Holics György, Homicskó János, Illés Béla, Jobák Mihály, Karpinecz Titusz, Katz Chaim, Kázsmér Ferencz, Királyi Béla, Kiss Géza, Klinger Tamás, Khon Géza, Komka Béla, Kozák Endre, Kösztenbaum Jenő, Króo Béla, Lajtos Géza, Lang Jenő, Lipeczky László, Lukács László, Mermelstein Adolf, Metzger Endre, Metzger László, Mittelmann Jenő, Nádler Ábrahám, Pákh Miklós, Péter János, Pintér Endre, Reichmann József, Rikly Gyula, Saphir Lipót, Scheffer Zoltán, Simon Géza, Siposs Zsigmond, Soltész Gyula, Stark József, Stecz Géza, Szálka Ernő, Szántó István, Szóbel Pinkász, Tárczy Károly, Tatinecz Bazil, Tóth Jenő, Turesányi István, Ujhelyi János, Vékási József, Viszocsánszky Béla, Vizinger István, Vodicska Antal, Weinberger Miklós, Weisz Ignácz.

II. o. Becsey Nándor, Burger Aladár, Dancs Tamás, Dankó István, Dávidovics Dezső, Debreczenyi János, Dóri János, Fekete Ervin, Friedmann Samu, Gerber Antal, Hábely László, Hrancsák János, Hudáky Gyula, Katrics Vilmos, Keppler Lajos, Klein Dezső, Kohutics Tódor, Kroó Izidor, Malyár György, Marcsek Géza, Markovics Mihály, Meisels Hugó, Nagy Lajos, Nemes Aladár, Novák Sándor, Nuszer János, Nuszer Péter, Országh József, Orosz Jenő, Orosz István, Petrusz Péter, Richter Ágoston, Stark Béla, Szabados Aladár, Szabó Bálint, Szabó Bertalan, Taucz Sándor, Tomori Endre, Tóth István, Ujhellyi Andor, Vozáry Gyula, Weisz Ármin, Weisz Izidor.

III. o. Bencze János, Berger Ignácz, Bertsik András, Blum Simon, Csomár István, Erdélyi Ernő, Fésös Zoltán, Fodor Gyula, Herpay Árpád, Hoffmann Ottó, Ivánczó István, Kilb Gyula, Komlósi György, Kroó Joáb, Kroó Jenő, Legeza József, Lyachovics Béla, Mikloda István, Müller Márkusz, Orosz János, Popovics Endre, Reismann Jenő, Schunke Ottó, Siposs Géza, Fogarasy M.

IV. o. Bary Gyula, Balajthy Béla, Barkács Jenő, Cseh Sándor, Cziráky Győző, Dobszay Béla, Feikh Károly, Ferencsik Tivadar, Fisch József, Fried Sándor id., Fried Sándor ifj., Fuchs Jenő, Fullmann Manó, Glück Ábrahám, Habacher János, Harnyai János, Hável Béla, Hajdu Jenő, Jakabovszky József, Járos Ferencz, Kemechey József, Kleín Győző, Laskay Mihály, Molnár Mihály, Mondik János, Pap Jenő, Popovics Bazil, Szántó Gyula, Saphir Nándor, Szniscsák Dezső, Takács László, Tichy Antal, Tomori László, Ujhelyi Sándor, Vagányi Lajos, Wizinger Ferencz, Weisz Béla, Zyzda János.

V. o. Baszaráb József, Blau Jenő, Blau Sándor, Burger Jenő, Bzowsky Erasmus, Csinger Ferencz, Csomár Béla, Dénenfeld József, Einzig Izrael, Hrabéczy Béla, Jászay Jenő, Kilb Lajos, Kosztyu Béla, Kustán József, Lakesz László, Libertinyi Jenő, Meindl Richard, Méray Gábor, Pákh Titusz, Paulik Jenő, Rosner Mór, Rothberger Jenő, Szenkószky István, Tomori Béla, Tóth János, Wassermann Simon.

VI. o. Bereghy Endre, Brand Jenő, Cseh Lajos, Ekmán János, Fehér Gyula, Fischer Sándor, Gáthy Albert, Goldberger M., Hoffmann A., Hubay Kálmán, Hudáky Emil, Hudáky Ödön, Juhász István, Kubaskó József, Lang Gusztáv, Nagy Béla, Niederman Jenő, Ottmayer Ferencz, Szenkószky Bertalan.

VII. o. Boray József, Cseh Ernő, Cziráky Jenő, Forgách Elemér, Guttmann M., Janowitz Géza, Motrinecz András, Ornstein Izidor, Rik Dezső, Schwarcz M.

VIII. o. Balogh Bertalan, Beer Ferencz, Gotteszmann M., Járos József, Jünger Lipót, Kovács Aladár, Mizerák Ferencz, Poputh Albert, Puza Szilárd, Szabó Béla, Tichy József, Weisz Samu, Weinberger M., Wessely Géza, Wessely Valter.

1894—95. I. o. Blau Gábor, Bloch Márkusz, Brand Ferencz, Bzowszky Rudolf, Csatáry Jenő, Csigás Mihály, Csont Ernő, Drimuch Géza, Einzig Adolf, Engel Endre, Engel Sándor, Esze Kornél, Farkas Lajos, Filkorn Jenő, Fischer Jakab, Freyer János, Fuchs Miklós, Galgóczy Sándor, Goldstein Eizik, Gotteszmann Mór, Grabovszky Hugó, Grecsek Rezső, Grofcsik Kálmán, Hirsch József, Hornyák András, Iczkovics Salamon, Iváskó Lajos, Jamniczky Endre, Járos László, Jobák Mihály, Kájin József, Klein Jakab, Klein Mózes, Komka Béla, Kovács Lajos, Kroó Béla, Kroó Sándor, Lang Jenő, Ludescher Dezső, Lyachovics Mihály, Mancsik Gyula, Mandel Náthán, Marmorstein Ábrahám, Marmorstein Zoltán, Nátolya Mihály, Novák Elemér, Panulics Mihály, Ragyóczy József, Rosner Izidor, Saphir Lipót, Sárkány Gábor, Schleifer Albert, Schönfeld Jakab, Selyko Viktor, Simon István, Siposs Zsigmond, Stefko Mihály, Stern Lázár, Stecz Géza, Székely Károly, Széll Pál, Szkiba János, Szniscsák János, Tenkács János, Tóth Lajos, Ujhelyi Jenő, Ziehn Alfréd, Weisz Mihály.

II. o. Boleman Lajos, Dankulinecz Gyula, Engel Kálmán, Engelbrecht István, Fejérvári József, Gáthy Béla, Glegyák Lajos, Illés Béla, Juhász Lajos, Katz Cháim, Köstenbaum Jenő, Kohn Géza, Királyi Béla, Klinger Tamás, Kázsmér Ferencz, Lipeczky László, Metzger Endre, Metzger László, Mittelmann Jenő, Mermelstein Adolf, Nádler Ábrahám, Pákh Miklós, Pintér Endre, Reichmann József, Rikly Gyula, Simon Géza, Soltész Gyula, Stark József, Szabó Bálint, Szabó Bertalan, Szálka Ernő, Szóbel Pinkász, Tarnóczy Ferencz, Tárczy Károly, Tóth Jenő, Turcsányi István, Vékásy József, Vizinger István, Weinberger Miklós, Weisz Ignácz.

III. o. Becsey Nándor, Burger Aladár, Csomár István, Dankó István, Dávidovics D., Debrecenyi J., Dori József, Friedman Samu, Gerber Antal, Hábely László, Hrancsák János, Hudáky Gyula, Katrics Vilmos, Keppler Lajos, Kroó Izidor, Marcsek Géza, Markovics M., Meisels Hugó, Nemes Aladár, Novák Sándor, Nuszer János, Nuszer Péter, Orosz István, Orosz Jenő, Országh József, Petrusz Péter, Rakovszky Gyula, Richter Ágost, Tomory Endre, Tóth István, Vozáry Gyula, Weisz Ármin, Weisz Izidor.

IV. o. Békássy L., Berger Ignácz, Bertsik András, Blum Simon, Cseh Sándor, Erdélyi E., Esze Ferencz, Fullmann M., Herpai A., Hoffmann O., Iváncsó István, Kilb Gyula, Komlóssy Gyula, Kroó Jenő, Legeza József, Linka Libor, Lyachovics Béla, Mikloda István, Orosz János, Popovics András, Puky Ervin, Sipos Géza, Schunke Ottó, Sznistsák D., Tomori László, Vizinger F., Zizda János.

V. o. Barta Ernő, Bari Gyula, Balajthy Béla, Barkács Jenő, Cziráky Győző, Fisch József, Fried Sándor ifj., Fried Sándor id., Habacher J., Hajdu Jenő, Hável Béla, Husz Sándor, Hrabéczy Béla, Jakabovszky József, Járos Ferencz, Kemechey József, Kiszely Zoltán, Kustán József, Laskay Mihály, Naményi István, Paulik Jenő, Saphir Nándor, Stern Kornél, Takács László, Tichy Antal, Valkovszky János.

VI. o Baszaráb József, Burger Jenő, Bzowsky Erázmus, Dénenfeld József, Hudáky E., Hudáky Ödön, Jászay Jenő, Katrics Kálmán, Kilb Lajos, Kosztyu Béla, Lakesz László, Libertinyi Jenő, Medveczky A., Meindl Richárd, Méray Gábor, Nagy Sándor, Rozner Mór, Szenkószky István, Wassermann Simon.

VII. o. Brand Jenő, Cseh Lajos, Ekmán János, Fischer Sándor, Gáthy Albert, Goldberger M., Hoffmann A., Kubáskó József, Nagy Béla, Niedermann Jenő, Ottmayer Ferencz, Pap Ferencz, Szenkószky Bertalan.

VIII. o. Beer Ferencz, Boray József, Cseh Ernő, Cziráky Jenő, Forgách Elemér, Guttmann M., Janovitz Géza, Mizerák Ferencz, Ornstein Izidor, Rik Dezső, Schvarz Mór.

A munkácsi állami gimnáziumban tanított tantárgyak és azoknak óraszáma osztályonként 1867/8-ik iskolai évtől 1895/6 iskolai évig bezárólag.

Tantárgyak	1867/8	1868/9	1869/70	1870/1	1871/2	1872/3	1873/4	1874/5	1875/6	1876/7	1877/8	1878/9	1879/80	1880/1	1881/2	1882/3	1883/4	1884/5	1885/6	1886/7	1887/8	1888/9	1889/90	1890/1	1891/2	1892/3	1893/4	1894/5	1895/6
	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV.	I. II. III. IV. V.	I. II. III. IV. V. VI.	I. II. III. IV. V. VI. VII.	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.
Hittan	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2 2 2
Magyarny.	4 4 4 4	3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	4 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	6 3 3 3	6 5 4 3	6 5 4 3	6 5 4 3	6 5 4 3	6 5 3 3	6 5 3 4	6 5 3 4	6 5 3 4	6 5 3 4	6 5 3 4	6 5 3 4	6 5 3 4 3	6 5 3 4 3 3	6 5 3 4 3 3 3	6 5 3 4 3 3 3 3	6 5 3 4 3 3 3 3
Latin ny.	7 7 6 6	6 6 5 5	6 6 5 5	6 6 5 5	6 6 5 6	6 6 5 6	6 6 5 6	6 6 5 6	6 6 5 6	6 6 5 6	6 6 5 6	6 6 5 6	6 7 6 6	6 7 6 6	6 7 6 6	6 7 6 6	6 7 6 6	6 7 6 6	6 7 6 6	6 7 6 6	7 7 6 6	7 7 6 6	7 7 6 6	7 7 6 6 6	7 7 6 6 6 6	7 7 6 6 6 6 6	7 7 6 6 6 6 6 6	7 7 6 6 6 6 6 5
Német	2 2 2 2	2 3	2 3	2 3	2 2 2 3	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2	3 3	4 3	4 3	4 3	4 3	4 3	4 3	4 3	4 3	4 3	4 3	4 3 3	4 3 3 3	4 3 3 3 3	4 3 3 3 3 2	4 3 3 3 3 2
Görög																								5	5 5	5 5 5	5 5 5 4	5 5 5 4
G. pót. ir.																								2	2 2	2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2
Tört.	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	3	3	3	3	3 3	3 3	3 3	3 3	4 3	4 3	4 3	4 3 3	4 3 3 3	4 3 3 3	4 3 3 3 3	4 3 3 3 3 3
Földrajz	2 2 2	2 2 2	2 2 2	2 2 2	2 2 3	2 2 2	2 2 2	2 2 2	2 2	2 2 2	2 2 2	2 2 2	2 2 3	2 2 2	2 2 2	3 3 2	4 4 2 1	4 4 1	4 4 1	4 4 1	4 4	4 4	4 4	4 4	4 4	4 4	2	2
Számt.	2 2 2 2	3 3 2 2	3 3 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	4 4 3 3	3 4 3 3	3 4 3 3	3 4 3 3	3 4 3 3	3 4 3 3	3 4 3 3	3 4 3 3	3 4 3 3 4	3 4 3 3 4 3	3 3 4 3 3 4 3	3 3 4 3 3 4 3 2	3 4 3 3 4 3 3 2
R. geomet.	1 2 1 2	2 2 1 1	2 2 1 1	2 2 1 1	2 2 2 2								3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 3 3	3 3 2 2	3 3 2 2	3 3 2 2	3 3 2 2	3 3 2 2	3 3 2 2	3 3 2 2	3 3 2 2 2	3 2 2 2 2 2	3 3 2 2 2 2 2	3 3 2 2 2 2 2 2	3 3 2 2 2 2 2 2
Term. r.	2 2	2 2	2 2	2 2	2 3	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2	2 2 3	2 2 3	2 2 3	3	3	3	3	3	3	3	3	3 2	3 2 3	3 2 3	3 2 3	3 2 3
Term. tan.	2	3 4	3 4	3 4	3 4	3 4	3 4	3 4	3 4	3 4	3 4	3 4	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4 4	4 4
Philos. pr.																											3		3
Sz. k. rajz	2 2 2 2	4 4 4 4	2 2 2 2	4 4 4 4	4 4 4 4	4 4 4 4	4 4 4 4	4 4 4 4	4 4 4 4	4 4 4 4	4 4 4 4	3 4 4 4									2 2	2 2	2 2	2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2
Szépirás		1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1				1 1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2
Torna		2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	4 4 4 4	4 4 4 4	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2 2 2	2 2 2 2 2 2 2 2
Ruthén		2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	2 2 2 2	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1
Műének											2 2 2 2	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1	1 1 1 1													
Gyors ir.					1 1	3 3				2 2 2 2																		
Francia					2 2																							
Angol																												

Értesitői rész.

Adatok a tanintézet 1895—96. tanévi történetéhez.

A tanév kezdete. A nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur 1885. évi febr. hó 17-én 50.667—894. sz. a. k. magas rendelete értelmében az 1895—6. tanévre a beiratások már az 1895. évi julius havának első napjain mentek végbe az igazgatónál, hogy a tanév elején a tanulók nagy száma miatt fennakadás ne történjék. Az alakuló értekezlet aug. 30-án tartatott meg, melyen a tanárikar megállapitotta és elvégezte mindazon előmunkálatokat, melyek az iskolaév megkezdésével kapcsolatban állanak. Ezen megállapodások szerint aug. 31. és szeptember 2—4. napjának délutánjain megtartottuk a felvételi-, a javitó- és pótló vizsgálatokat. Az iskolai évet szept. 5-én nyitottuk meg ünnepies »Veni-Sancte«-val, az órarend és »Fegyelmi szabályok« felolvasásával. A következő napon megkezdődtek a rendes előadások, melyek a törvényes szünetek kivételével megszakitás nélkül folytak a tanév végeig, még pedig a VIII. osztályban május 7-ig, a többi osztályokban pedig jun. 13-ig.

Változások a tanártestületben. A nm. vall. és közokt. Miniszteriumnak 1895. évi aug. 19-én 42.947. sz. a. k. rendeletével Gógh Gyula r. tanár a miskolczi k. kath. algimnáziumhoz, Vargha Ferencz miskolczi kath. gimn. r. tanár a munkácsi áll. főgimnáziumhoz kölcsönösen áthelyeztetnek. Áthelyeztetett továbbá a nm. Miniszteriumnak 1895. évi aug. 28-án 55.888 sz. a. kelt intézményével Krompaszky Béla r. tanár a szatmári k. kath. főgimnáziumhoz, mig az igy megüresedett tanszékre Bulyovszky Sándor erzsébetvárosi áll. gim. r. tanár neveztetett ki. Betegség okából a tanév végeig szabadságolt Grosz Jakab r. tanár tanóráinak részben való ellátására a nagym. Miniszteriumnak 1895. évi nov. 29-én 60.969. sz. rendeletével Kauffman Aurél tanárjelölt nyer megbizást, mig ugyancsak a tanév végeig szabadságolt Schultz Antal r. tanár előadási óráinak helyettesitése a tanári testület néhány tagjának vállaira nehezedett. Ugyancsak ezen tanévre esik végül Kiss Mihály izr. és Demjanovics Péter gör. kath. hitoktatók kinevezése is; az előbbi Austerlitz Aron veterán hitoktató, az utóbbi pedig az időközileg lelkészi javadalmat nyert Gorzó Bálint müködési körének betöltésére nyervén megbizást.

Valláserkölcsi és fegyelmi állapot. A főgimn. tanártestülete kötelességének tartotta, hogy a gondjaira bizott ifjuság valláserkölcsös érzését ápolja és növelje; ezen cél elérésére mindent elkövetett, a mit a körültekintő céltudatos buzgóság és a lelkiismeretes gondosság javasolt. A négy, illetve öt vallásfelekezethez tartozó tanulók a vasárnapokon, illetve a meghatározott ünnepnapokon egyházaik vagy imaházaikban vettek részt a köteles istentiszteletekben, miután ezt megelőzőleg a tanintézetben tartatni szokott lelki gyakorlatokban vettek volna részt.

A tanulók erkölcsi és fegyelmi állapota az iskolaév folyamán kielégitő volt, s egyes kisebb kihágásokat leszámitva, nem fordult elő eset, mely komolyabb megrovást igényelt volna. E kedvező állapot elérésére a tanártestület minden lehetőt elkövetett és semmit sem mulasztott el, mi a rend és fegyelem fentartása érdekében kivánatosnak mutatkozott. Megkövetelte a tanulóktól a szerény és példás magaviseletet; az előadásokon való pontos megjelenést, a mulasztott órák igazolását; az intézet épületének és butorzatának megkimélését, a tantermek és ülőhelyek tisztántartását. Ott a hol mulasztás vagy kihágás történt, komoly és igazságos szigorusággal iparkodtunk a bajokat azonnal orvosolni.

Egészségi állapot. A tanulóifjuság egészségi állapota a lefolyt iskolai évben kedvező volt. Fertőző jellegü betegségek (typhus, himlő) szórványosan mutatkoztak ugyan, de részint az ilyen betegek és hozzátartozóik távoltartása, az osztályoknak esetről-esetre történt fertőtlenitése folytán egyetlen esetben sem történt ragályozás. Különös figyelmet forditottunk továbbá arra is, hogy az intézet összes helyiségei tisztán tartassanak; a fütést, szellőztetést, napi takaritást kellő pontossággal ellenőriztük. A tanév folyamán a város tiszti főorvosa a tanulóifjuság egészségi ügyeit állandóan gondozta, május 16-án pedig mintegy 46 tanulót ujraoltani sziveskedett.

Tanulmányi állapot. A tantárgyak tanitása teljesen a tanterv szerint történt, miről ez Értesitő IV. fejezete világos képet nyujt. A módszeres, ellenőrző és szabályozó értekezleteket a »Rendtartás« szerint meghatározott számban és időben tartottuk meg. A tanártestület teljes buzgalommal arra törekedett, hogy minél eredményesebb sikert tudjon felmutatni és ezért az egész oktatásba egyöntetüséget iparkodott létesiteni, a tantárgyak egymásközötti összefüggésére kiváló gondot forditott, a szükséges összefoglaló ismétlések által pedig biztos és alapos tudást igyekezett létrehozni. Ezen buzgalom az ifjuság nagy részénél meg is hozta a várt eredményt, bár ha voltak olyanok is, a kiknél a kellő képességnek, vagy a szorgalom hiánya miatt a siker elmaradt.

Főigazgatói látogatás. A kassai tankerület kir. főigazgatója Szieber Ede kir. tanácsos, F. J. l. r. t. 1896. évi márc. 15—20. napjain végezte intézetünknél hivatalos látogatását. Ez alkalommal az intézetet a legbehatóbb megfigyelés tárgyává tette ugy tanulmányi, mint fegyelmi tekintetben. Éber figyelme kiterjeszkedett a gimnáziumi nevelés-oktatás minden részletére. Minden osztályt és minden tanárt többizben is felkeresett. — Beható vizsgálat alá vette a tanulók egész évi irásbeli dolgozatait és rajzait, a fegyelmi és tanulmányi naplókat, az igazgatói irodát, az ügymenet nyilvántartására vonatkozó könyveket és irattárt. Megtekintette az intézet összes helyiségeit, fölszereléseit és muzeumokat. Hivatalos látogatásának utolsó napján tartott értekezleten közölte szerzett tapasztalatait, becses utasitások, irányitó észrevételek és üdvös tanácsok kiséretében buzditva a tanári kart további odaadó müködésre és végül kifejezését adta a látottak és hallottak fölött való megelégedésének.

Tornaügy, kirándulások. Intézetünk tanulóifjusága részint egyleti kötelékben, nagyobb részt azonban azon kivül bőven ki szokta venni részét télen a korcsolyázás, nyáron az uszás örömeiből, ez utóbbit a Latorcza folyón felállitott uszodában, hol kedvezményes jegyekben részesült. A játékokat az ifjak a tanórák alatt a főgimnázium nyári tornatelén gyakorolták. A tanulmányi kirándulásokból szintén bőven kivettük részünket, melyeknek bekezdéseül május 1-jén helyi kirándulás szolgált.

Részt vett a tanintézet a budapesti ezredéves országos tornaversenyen is 30 növendékkel. Ezen verseny részletes leirásával a megfelelő rovat alatt, később foglalkozunk.

Május 26-án volt az intézet ifjuságának tavaszi mulatsága az Oroszvég község tulajdonát képező Zsarnó nevü erdőben. Ha valaha kételkedtünk volna városunk közönségének a tanulóifjuság iránti előszeretete és szives jóindulata felől, most bő alkalmunk nyilt oly tömeges részvét és kitünő vendéglátásban részesülni, a minő csak a kedvenceknek szokott osztályrészül jutni.

Iskolai ünnepek. A tanév ünnepies megnyitásán, szept. 5-én, Ő cs. és kir. apostoli Felségének legmagasabb névünnepén, október 4-én, a koronázás évfordulóján jun. 8-án kivül nagyobbszabásu emlékünnepet ült tanintézetünk 1896. évi május 9-én a honfoglalás ezredéves évfordulójának emlékére. A főgimnáziumnak mintegy ezer személy befogadására berendezett és ékesen, alkalomszerüen diszitett tornacsarnoka távolról sem volt elégséges arra diszes és előkelő közönség befogadására, mely az ünneplésből magának részt követelt. Felejthetlen és drága nekünk ezen nap emléke egyrészt jelentősége, másrészt ama összetartozásnál fogva, melyet Munkács város nemes közönsége egyértelmüleg dokumentált akkor, mikor e nagy ünnepünkben azonositotta magát mindazokkal, kik ezen napon ünnepet ültek. Örök emlékezet okáért alább közlöm az ünnepély kimeritő leirását, emlékül a jelen és tanulságul a következő nemzedékek részére.

1. sz. Az ünnepélyt a Hymnus eléneklésével nyitja a főgimnáziumi ifj. daloskör.

2. sz. A főgimn. **igazgató** megnyitó beszéde:

Mélyen tisztelt nagyérdemü vendégek.
Szeretett tanulóifjuság!

Az ezredéves Magyarország hű fiait, midőn ezen ünnepélyes pillanatban szerencsém van üdvözölni, — hálás szívvel borulok le a kikutathatlan gondviselés trónzsámolyára, hogy köszönetet rebegjek a végtelen kegyelemért, melylyel megérnünk engedte, hogy egy évezred után is, — e mai napon, ugyanaz a magyar nemzet dicsőitse Munkács áldott térein a Mindenhatót, mely ezer év előtt mutatott be hálaáldozatot a Hadak urának, ki pártfogásába vette, szerencsével és dicsőséggel halmozta el azokat az ősöket, kiknek leszármazottjai ime egybegyültek, hogy az emlékezet szárnyain, a messze-messze távolba szálljanak el, bepillantani az ezredév eseményeinek mérhetetlen tömkelegébe, — de a melyből kivezető ut a mai viruló szép Magyarhon képéhez vezet.

Egy ezredév nagy idő nemcsak az államok, de a nemzetek életében is! . . . . . Elég arra, hogy annak folyamán hatalmas népek, — óriási birodalmak tünjenek le a semmiségbe, —

igen természetes tehát, ha a második ezredév küszöbén megállva: visszapillantást vetünk a multba, melyből vett tanulságainkban föltaláljuk amaz igazságot . . . mely szerint Isten keze az, mely a népek és államok sorsát intézi és igy mi sem természetesebb mint: hogy tekintetünket az Ég felé emelve, hálát rebegjünk azokért, a melyekben részesültünk a multban és esdve könyörögjünk a hatalmas Isten segitségeért a jövőre nézve!

Különösen pedig kérjük Isten áldását I. Ferencz József, a legalkotmányosabb koronás király, és az imádattal határos szeretettől övedzett Felséges Nagyasszonyunk, Királynénk életének boldogságára!

Legyen áldott a mi édes jó anyánk, a mi édes Hazánk! Ne szaggassák pártviszályok. Találják meg a testvérisülés kapcsait a népek, melyek áldásaiban részesülnek, hogy igy a második évezred hajnalpirkadása az *egységes* hazában egy *egységes* és erejében meg nem szaggatott, dicsőséges nemzetre áraszsza világosságát.

A jövőbe vetett ezen édes reményben, lelki megnyugvással adom át a szót, mely a már elmult évezred méltatásának van szentelve.

3. sz. Az ezredév méltatása. Elmondja **Danielovics Kálmán** főgimn. tanár.

Tisztelt polgártársak!

Kedves Ifjak!

Itt vagyunk mindnyájan, a kiknek keblében magyar szív dobog; a kik magyarul érezünk. Összejövetelünk a hívek gyülekezete, kik a mindenható Istennek hálát adnak a vett jótéteményekért és alázatos könyörgéssel kérik kegyelmét, hogy áldást és boldogságot árasztó jobbját a jövőben is fordítsa felénk.

Ezer év! Oly hosszú idő, hogy kis dolgokhoz szokott emberi elménk alig képes megfutni az évek végtelennek látszó sorozatát. Ezer év alatt sziklák mozdulnak ki helyeikből s leomlanak a mélységbe, nagy szigetek merülnek el a tengerben s hegyeik fölött összecsapnak a hullámok. Szigetet a magyar nép a nemzetek nagy óceánján, ezer éven át csapkodták az ostromló hullámok és a magyar nép az Isten csudás kegyelméből fönnáll, él, virágzik, hogy megifjult erőben egy uj ezredévet éljen és a müvelt népek büszke sorában méltó helyet foglalva el betöltse hivatását, gyarapítva és gazdagítva az emberiség közös kincsét, a szabadságot és a szellemi és erkölcsi tökéletesedést.

Polgártársak! Munkács városának derék polgárai! Ti ide jöttetek, hogy hazafias lelketek sugallatát követve, velem együtt megünnepeljétek a magasztos pillanatot, mely oly ritka a nemzetek életében: az ezeréves magyar haza megalapitásának évfordulóját. Ha lantos volnék, a magyar nemzet dicsőségét zengeném, mert ezredéves küzdelme csudálatra ragadó hőskölteméný. De megteszem, a mi gyönge erőmtől telik: föltárom előttetek az okokat, melyek lehetővé tették, hogy a magyar nép, rokon nélkül, idegenül állva, tisztán csak a saját erejére támaszkodva itt, ez áldott rónaságon virágzó hazát alapított, mely minket, késő utódokat is nevel és táplál.

Mik voltak hát a jeles lelki tulajdonságok, melyeket nekünk is kell ápolnunk és fejlesztenünk, hogy a ránk hagyott dicső örökséget még dicsőbbé tegyük?

A rettenthetetlen bátorság, a szabadságszeretet, a bölcs mérséklet és a lángoló hazaszeretet.

Ezek azok a titkos erők, melyek a magyar nemzetet ezredéves küzdelmeiben fentartották, s melyek nélkül már régen korai sírba dőlt volna.

Hős volt a magyar mindenkor: tanú rá Nyugot-Európa, mely még templomaiban is kérte az Istent, hogy mentse meg a magyarok nyilaitól; tanú rá a Kelet, melynek barbár csordáit mindig visszaverte, és Magyarország a kereszténység védőfala volt. Sőt ha pillantásunkat a haza megalapitása előtti időbe vetjük, azt látjuk, hogy a húsz ezer magyar lovas az ingadozó kelet-római birodalomnak is védőpaizsa és ellenségeinek megverője volt. Kinek a szive nem dobban föl a büszkeségtől,

ha látja, hogy ilyen világotrázó ősöknek az utódja? Valóban, a kinek keblében büszkeség honol, az nem lanyhulhat, mert csak uj táplálékot és erőt merít a múlt idők dicső emlékeiből.

A hatszáz ezer magyarnak, *Árpád hős hadának vitézsége* megszereszte nekünk e szép hazát, e tejjel-mézzel folyó Kánaánt. E földet a magyarok előtt birták a hunnok, birták az avarok. De hol vannak ők? Eltüntek. Csak barbár harciasságuk emléke maradt meg a müvelt népek barátságtalan emlékezetében. Mert csak rombolni tudtak, de alkotáshoz nem értettek; pedig *a kultúra,* a bölcseség az alkotásokban nyilvánul, csak az szerzi meg a népek rokonszenvét, becsülését.

A népvándorlást az erőteljes magyar nép fejezte be. Sokáig tartotta remegésben az egész Európát. A népek védelemre egyesülnek a csekély számú, de ellenállhatatlan támadású magyarság ellen. És ebben a veszélyes pillanatban a magyarok istene *Szent Istvánnal* ajándékozza meg a magyar nemzetet, ki a kereszténység behozatalával megszelidíti az ázsiai vad erkölcsöket, bevezeti a népet a kultúra országába és lefegyverzi a haragra gyúlt európai népek fegyveres karját. Ki volna annyira elvakult, hogy ebben a kegyes Gondviselés titkos beavatkozását ne látná? Hisz Magyarország az, mely később a kereszténységet végromlással fenyegető török hatalmat romboló haladásában feltartóztatja.

Mily bámulatraméltó *bölcseség és mérséklet* volt a hóditó magyaroktól, hogy a népeket, melyeket itt találtak, nem igázták le teljesen, nem fosztották meg szabadságuktól, hanem azt akarták, hogy a föld, melynek a győzelmes háború jogánál fogva ők az igazi urai, őket is táplálja, ők is élvezzék szabadságát, csak hűek legyenek a magyar nemzethez, mely jogait szabad elhatározásból, nagylelküen velök megosztotta.

A magyarnak mindig éltető eleme volt a *szabadságszeretet.* A kik e hazát elfoglalták, mind szabadok voltak. A hires pusztaszeri vérszerződés mutatja ezt legszebben, melynek egyik pontja így hangzik: »Mit a közös erő nyer, közös legyen mindnyájokkal«. Egy másik pontja pedig: »A törzsfejek, kik önként választák Álmost vezérökké, és utódaik, soha ki ne rekesztessenek a fejedelem tanácsából s a kormányból.« Tehát a szerződés főelve a patriarchális törzsszabadság volt, nem pedig a centrálizáció. Benne van ebben a szerződésben a II. András király bullája egyik cikkelyének első csirája is, hogy t. i. ha a király nem uralkodik igazságosan, a nemzet által hozott törvények szerint, a nemzetnek joga van a király parancsának ellenszegülni. Vagyis más szóval, az van benne kifejezve, hogy *a nemzet által szabadon választott király nem áll magasabban a nemzetnél,* és hogy kötelessége teljes erejéből a nemzet javáról, jólétéről gondoskodni; mert csakis akkor várhatja el a nemzettől az engedelmességet, a hódolatot és a teljes önfeláldozást. Ilyen becsületes, ilyen okos és ilyen szabadságszerető emberek voltak azok az úgynevezett ázsiai barbárok. Oh bár minket is megszállana a Szentlélek, hogy lelkünk hasonló gondolkozással, hasonló akarattal telne meg: akkor, erős volna a nemzet, erős alapon állana jó királyunk trónja. Mert gyenge jellemü, gyenge akaratú férfiak nem támaszai a trónnak. Csak az igazán becsületes emberekben bízhat meg a király, csak azok lehetnek méltók arra, hogy a király és a nemzet között való őszinte érintkezést a közös jó érdekében közvetítsék.

A mindenható Isten szerette a magyar nemzetet, mert sok dicső férfiuval áldotta meg, kik *lángolón szerették hazájukat,* és nem engedték, hogy e nemes, isteni érzelem a nemzet fiaiból kialudjék; kik akár kirá-

lyok, akár közpolgárok voltak, Isten és szüleik után hazájukat szerették legjobban, annak java és jóléte feküdt meleg szivökön.

Szent István királya csak a magyar nemzetnek volt, kit az akkori idők leghatalmasabb királya, a római pápa is, külön jogú és természetü koronával kitüntetett. Szent László mintaképe volt az európai fejedelmeknek. Kálmán király eszének sugárzása beárasztotta az egész Európát. Nagy Lajos három tenger hullámaiig terjesztette ki a magyar kar uralmát. Hunyadi János, e tiszta jellem és igazi hős, megtörte a török rabigát. Mátyás, az igazságos és hős király, Bécset tette egyik székhelyévé. Dugovics Titusz a mélységbe vetette magát a belgrádi vár fokáról, de nem engedte, hogy a török lobogó lengjen a magyar lobogó helyén. A magyar fizikailag is mindig erős volt: ott látjuk az oroszlánerejü Toldit, ott mozog a csaták förgetegében a törököt zúzó Kinizsi. Szép idők voltak ezek; dicső multja van a magyarnak. De, hajh, a világon minden mulandó. A magyar név ragyogását századokig tartó homály borította el. De a mindenható Isten, ki a magyar nemzetet Azsia belsejéből ez áldott rónáju földre elvezette, szomorodva látta e derék, nemes faj pusztulását s könyörülvén rajta, megajándékozta a ragyogó kettős háromsággal: Vörösmartyval, Petőfivel és Aranynyal, — Széchenyivel, Deákkal és Kossuth-tal, hogy újra feléledve, nemes erőben gyarapodva, örömben s hálatelt szívvel megünnepelje ezredéves életének magasztos ünnepét. Valóban, csudát mívelt az Isten a magyar nemzettel, hogy annyi veszély közepette viruló erőben tartotta meg az új ezredév számára. Hálát adjunk Neki, ki szeretetével a világokat kormányozza.

És most, miként az okos vándor, ki utjának nagy részét megtette, pillantsunk vissza a múltba, hogy lássuk, mit kell kerülnünk és mit kell egész lélekkel, lelkünk egész hevével követnünk. *Kerüljük a viszályt,* mely hazánkat a mohácsi vészszel sujtotta; *álljuk utját az idegen befolyásnak,* mely egyéni sajátságainkból ki akar vetkőztetni s nemzeti önálló létünket alá akarja ásni; *ápoljuk nyelvünket* s őrködjünk tisztasága fölött, mert a nyelv romlásával a nemzet gondolkozása s egyéni sajátossága is romlik és hanyatlik. A bátorság, a szabadságszeretet, a bölcs mérséklet és a lángoló hazaszeretet a magyar népnek veleszületett tulajdonságai. Mindezen tulajdonságok megvoltak a régi rómaiakban is, kik az akkor ismert egész világnak hatalmas urai voltak.

Ámde ezer év alatt teljesen *megváltoztak a viszonyok:* a döntő szerepet nem a kard, nem a rettenthetetlen bátorság játssza, hanem a kultúra fegyverei, melyek a nemzetek léte vagy nemléte fölött döntenek.

A minő *a családi élet,* olyan az egész nemzet élete. Ha a család minden szépnek és jónak ápolója, akkor a serdülő nemzedékek is keblökbe fogadják a magasztos eszmék magvait és a hazát fénynyel és dicsőséggel körülsugározzák. Azért azt mondom nektek, lelkes magyar *anyák,* hogy a ti kezetekbe van a haza sorsa letéve, a ti okos neveléstek adja meg a haza oszlopait, a ti okosan és nemesen nevelt fiaitok derítenek fényt a hazára. Hintsétek el gyermekeitek fogékony keblében a *vallásosság és nemes erkölcs* termékeny magvait; mert, miként Babylon nem lehetett hóditó Róma, úgy az erkölcstelen Magyarország sem lehet egészséges kultúra terjesztője. És ti, *férfiak,* tiszteljétek a nőket, mert csak a férfiak által tisztelt nő őrködik gondosan női méltósága fölött. Gyakoroljátok testi és szellemi erőiteket, mert a hazának szüksége van vezérlő elmékre és spártai edzett karra.

A kultúrát, az uj idők leghatalmasabb fegyverét, az *iskolák* terjesztik: ők őrzik a múlt idők szellemi hagyományait, ők plántálják a

fiatal lelkekbe az erkölcsösséget, ők szoktatják gyermekeiteket az igazságosságra, a részrehajlatlanságra, ők gyújtják meg értelmök fényét: azért tiszteljétek és becsüljétek a tanitással foglalkozó lelkiismeretes férfiakat. Mert ők a jó szülők után a nemzetnek az Istentől küldött legnagyobb áldása.

És ti, *kik a nép kormányzásával, igazgatásával foglalkoztok,* legyetek mindig igazságosak, még azokkal szemben is, a kiknek ajkairól nem a zengzetes magyar szó hallik; mert *az igazságosság* az a vonzó erő, mely tiszteletet szerez, ragaszkodást és szeretetet teremt. Az igazságosság szerezte Rómának a hű szövetségeseket és megmentette a nagy veszély döntő pillanatában. De tudjatok szigorúak is lenni ott, hol a jóságot és igazságosságot hálátlansággal és rút árulással viszonozzák.

És most hozzátok fordulok, *Kedves Ifjak;* ti vagytok a nemzet virága. Kivánom nektek e magasztos pillanatban, hogy soh'se érje fagy testi és szellemi erőitek kifejlését; őrködjék fölötte szülőitek okos szeretete, tanáraitok bölcs belátása és segítse elő a társadalom kiméletes érintése. De mindenekfölött gazdagitsátok lelketek tartalmát magasztos eszmékkel, nemes érzelmekkel. Mert ha lelketek nagy és erős, akkor az elhatározások, a tettek is erősek és nagyok lesznek. Ez a régi rómaiak nagyságának igazi titka. Az öntudatos, energikus arc mögött csak öntudatos, energikus lélek lakhatik. Miveljétek lelketeket akkép, hogy nemes volta és tettekre kész ereje már arcotokról olvasható legyen.

Ha mindenki megteszi kötelességét, ha mindenkinek a lelkét áthatja a tudat, hogy élete első sorban a mások javát kell, hogy munkálja; hogy mindenünket a hazának kell áldoznunk; hogy a haza boldogságával a mi boldogságunk is emelkedik: akkor az erkölcsi erőknek oly nagy mennyisége áll a haza rendelkezésére, hogy minden vésznek, minden viharnak bátran néz elébe. Ily módon, ily eszközökkel biztosítsuk a haza és nemzet életét a következő ezer évre.

És most, Kedves Ifjak s Munkács városának hazafias lelkü polgárai, emeljétek sziveteket a Mindenhatóhoz, küldjétek hozzá fohászaitokat, hogy ne sújtsa többé e nemzetet az elmult ezredév szenvedéseivel, hanem áldja meg e hazát jó kedvvel s bőséggel.

---

4. sz. Magyar nyelv. Irta Abrányi Emil. Szavalja Hoffman Ottó V. o. tan.

5. sz. Szülőföldem. Énekli a főgimn. daloskör.

6. sz. A hazáról. Irta Petőfi Sándor. Szavalja Szántó Soma főgimn. tanár.

7. sz. A főgimn. **igazgató** záróbeszéde.

Hálás szívvel mondok köszönetet a nagyérdemü Közönségnek megtisztelő jóindulatáért, melylyel ünnepünkben részt venni méltóztatott. — Nem tartanám azonban teljesnek az ünnepet, hogy ha a *faültetés symbolizálásához* az Önök közremüködését nélkülözni kénytelenitetném. — Nagyon kérem tehát szives hozzájárulásukat.

A kik tudják az ilyen fák jelentőségét, azok nincsenek kétségben azok fontossága felől.

Ti azonban, Hazám jövendő reménységei, véssétek mélyen emlékezetetekbe, hogy a főgimnázium kertjében elültetett 32 drb., — a mai nap örömére, nemzeti színü zászlókkal ékesitett fiatal fa az ezredév emlékére ültettetett, *a milleniumi évben vert itt gyökeret.*

A ti kedvetekért rámutatok két ily ültetésre, melyek évszázadok letünte után is, fennen hirdetik ültetőjüket emlékét. — Gondoljatok tisz-

telettel reájok! Az egyik fa, talán hallottátok hirét, a budai hegyek között a legutóbbi időkig fennállott ugynevezett Normafa. A hagyomány azt tartja felőle, hogy *400 év előtt,* az igazságos Mátyás király ültette.

A másik, e nemben nevezetes ültetés a közel 200 esztendőt látott »*száz hárs*«, a zboróí várkastély külső udvarán, melyeknek árnyában Rákóczy Ferencz fejedelmünk tartotta híres gyüléseit.

Nincs igaz érzelmü magyar hazafi, kit ha utja Sáros-megye felső vidékeire vezet, el ne zarándokolna e mai napig is hatalmasan diszlő hársfák lombjai alá, hogy legalább egy sóhajjal ne áldozzon a dicső fejedelem emlékének!

Ti is, kedves gyermekeim, késő utódaitok is, járuljatok kegyelettel majd évtizedek, évszázadok multával e most ültetett fák tövéhez . .

Jusson eszetekbe, hogy a millenium emlékére ültettettek e fák, azon milleniuméra, melyben legnagyobb, legdicsőbb volt a magyar! . . .

Éljen a haza!

8. sz. Szózat. Énekli a főgimn. daloskör.

Ezt követőleg a főgimn. tanulóifjusága, katonai sorrendben, dísz-zászlójának elülvitele mellett a közönség részvételével a teremből a főgimn. parkjába vonul, megtekintendő ama 32 darab, az ezredév emlékére pár héttel előzőleg elültetett hárs- és vadgesztenye-fa csemetének elhelyezését, melyek hivatva vannak a késő utókornak évszázadok multával is tanuskodni arról, hogy a magyar hazában, a honfoglalás ezredik évében élt nemzedék nemcsak élt, de tisztelte őseinek emlékét, szerette hazáját és tőle telhetőleg igyekezett lerakni a második évezred szilárd, megdönthetlen és mindamellett gyöngéd kegyelettel körülövedzett alapjait.

Ékesen szóló bizonysága az ifjui lelkesedésnek mindazon dolgok iránt, melyek a nemzeti hagyományoknak fenntartása, ezredéves állami életünknek uj emlékekkel, jelentős és tartós alkotásokkal való erősbitésére és a késő utódokra való hagyományozására törekszik, azon nagy buzgóság, melylyel a pusztaszeri Árpád-halmon emelendő emlék eszméje tanulóifjuságunk körében találkozott, midőn pár heti gyüjtés eredményeképp 58 frt. 10 krt. küldöttünk annak megvalósitására.

A szegény tanulókat segitő egyesület megalapitása. Dr. Wlassics Gyula vall. és közokt. m. k. min. ur Ő Excellentiájának érdeme, hogy ez egyesület fennállása ma már biztositva van, kiadván 1893. évi máj. 21-én 11.670. számu intézvényét, melyben a milleniumi alkotások keretében a Segitő-egyesületek megalapitására hivja föl a tanári testületek figyelmét. A kishitüek vagy a hamar csüggedők vigasztalására, nem lesz érdektelen Ő Excellentiája idézett rendeletének záradékáról tudomást venni, midőn buzditó szavainak befejezésekép mondja, hogy: »Eppen nem tartom szükségesnek, hogy a tanintézetek azonnali nagy eredmények kedveért szerfelett nagy arányokban inditva meg a gyüjtést, tulságos mértékben vegyék igénybe a közönség anyagi hozzájárulását. Elegendő, ha megkezdik a munkát, megvetik az egyesületnek alapját egyelőre serényebb keretben teremtik meg az alapot: mert bizton remélhető, hogy a már létesitett segélyegyesület vagy segélyalap állandóan emlékeztetni fogja a nemeskeblüeket az adakozásra s a jótékonyság müvének minél nagyobb mértékben való további gyakorlására.«

1896. évi január 5-én gyült egybe azon érdekeltség, mely habozás nélkül kijelentette készségét ez eszme szolgálatába szegődni, kiadván a Felhivást, melyet alább egész terjedelmében megörökiteni hálás kötelességnek ismerünk:

Felhivás a munkácsi m. kir. áll. főgimnáziumban alakitandó „Ifjusági Segitő Egyesület“ ügyében.

A szegénység, mint azt a város és e megye közönsége saját tapasztalásaiból is tudhatja, sulyosan nehezedik tanuló ifjuságunkra. Nem a tisztes szegénység ez, melyben a testi és lelki élet összhangját még megóvhatjuk, hanem a nyomor a maga rideg meztelenségében. Hány virágzó tehetség fonnyad el, hány nagyratörő léleknek szárnyai hullanak alá erőtlenül, mert az inség ólomsulya alatt tehetlenül kell vergődniök!

A társadalmi és állami élet forrongásaiban lehetetlen észre nem vennünk, hogy egyesek és intézmények mint küzdenek a veszni induló emberanyag megmentéséért.

A jótékonyság szelid, de tartós melege, mint a fényes napsugár, mindenüvé elhatol és százezrek szivében fakasztja fel a hála érzetét s ez által az emberiség és a társadalom ujjászületésének és megnemesbülésének majdan leghathatósabb tényezője leszen. Mert bármennyire dúl is az önző érdekek harcza, mindig akad egy-egy áldott kéz vagy emberbaráti intézmeny, mely a senyvedőnek kenyért, a gyámoltalannak védelmet, a bénának nyugalmas hajlékot ad.

Mi a szegény szülők és családok nevében folyamodunk a mélyen tisztelt közönség áldozatkészségéhez. Ama szülők és családok nevében, a melyek kinos aggodalmak között tekintenek — talán tehetséges gyermekeik jövője elé. Támogassuk a maga erején járni nem tudó zsenge kort, vessünk biztosabb alapot gyermekeink jövőjének s gondoljuk meg, hogy szegénysorsu ifjaink szánalmas helyzetét enyhitve s belőlök müvelt és nemeslelkü polgárokat nevelve — a hazaszeretet magasztos eszméjének is fontos szolgálatot teszünk.

Nem kételkedünk benne, hogy a mélyen tisztelt közönség nemes buzgalommal csatlakozik e mozgalomhoz, mely nemcsak tanuló ifjuságunknak, hanem e városnak és vidékének anyagi érdekeit is elő fogja mozditani.

A *második ezredév hajnalán; a millenáris év kezdetén,* midőn minden magyar sziv buzgó imával fordul az Egek urához, midőn a lelkesedés lángja szent ihlettel fogja el a lelkeket s az egész nemzet századokra szóló alkotásokkal akarja kifejezni a jövőbe vetett szilárd hitét: nyilatkozzék meg méltóképpen a mi lelkesedésünk is, teremtsünk egy oly maradandó intézményt, melynek üdvös hatását és áldásos eredményeit az uj ezredév serdülő ifjai és unokáink unokál is hálásan fogják emlegetni.

Álljunk össze egy akarattal, buzogjunk vállvetve e szép és nemes eszméért s tegyük le megtakaritható és felesleges filléreinket a szent czél oltárára!

Az egyesületnek *alapitó, rendes- és pártoló* tagjai lesznek.

Az alapitó tagság dija 60 korona. — Ez az összeg azonban 5 évi 12 koronás részletekben is törleszthető.

A rendes tagság évi 6 korona tagdijjal 3 évre szóló kötelezettséggel jár.

A pártoló tagság évi 2 korona tagdijjal, 3 évre szóló kötelezettséggel.

Fankovich Sándor, áll. főgimn. igazgató, Vargha Ferencz, tanár, előadó. Szántó Soma, tanár, az értekezlet jegyzője.

Bertalan Pál birtokos, Buzáth Károly nyug. főszolgabiró, Cseh

Lajos polgármester, Cserszky Péter szolgabiró, Csernekhegyi Sz. Vazul r. monostor, Deskó János beregi főesperes lelkész, Forgách János prépost, főesperes-plébános, Dr. Fenyves Lajos beregm. tb. főügyész. Fried Ignácz ügyvéd, Dr. Fenyves Albert m. k. honv. t. ezredorvos, Dr. Fried Soma ügyvéd, Ferenczi Lajos ügyvéd, Fazekas Béla rendőrkapitány, Hubert Lajos árvaszéki ülnök, Halász Géza megyei erdőgondnok, Kozma László a »Munkács« szerkesztője, Lehoczky Tivadar urad. főügyész, Dr. Meisels Vilmos közkórházi orvos, Nedeczey János országgyülési képviselő, Dr. Nuszer Lajos közkórházi igazg. főorvos, Pintér József főszolgabiró, Sütő Kálmán ev. ref. esperes, Dr. Széll Kálmán tiszti főorvos, Sárkány Gábor áll. el. isk. igazgató. Sznistsák Mihály gyógyszerész, Tulcsik Ferencz a »Munkács és Vidéke« főszerkesztője, Várady Gyula ügyvéd, Wolf Gusztáv posta- és táv. hivatalvezető, Weisz Bernát gyáros.

A szózat nem volt a pusztában kiáltó szava! A mint elég volt a M. Tud. Akadémia megteremtésére Széchenyi István grófnak egyetlen szava, éppen olyan hatása volt Nedeczey János országgyülési képviselőnek egyetlen kijelentése, felajánlván a létesitendő Egyesület javára és nyomban át is adván 1000 azaz egyezer frt értéket. — A »Felhivás«-ra vállvetett lelkesedéssel sorakozott mindenki, a ki csak tehette, hogy a küzdők sorába beiratkozzék ugyannyira, hogy az egyesület fennállása ma már biztositva van, minek folytán alaposan remélhető, hogy a jövő tanév kezdetével, áldásos müködését is megfogja kezdhetni, annál is inkább, mivel az »Alapszabályok« is a nagymélt. Belügyministeriumnak 1896. évi ápr. 7-én 31.048. sz. a. k. jóváhagyó záradékával ellátva immár visszaérkeztek.

Vizsgálatok és az iskolai év befejezése. Az évi vizsgálatok a VIII. oszt.-ban május 9—13. napjai, a többi osztályokban pedig junius 18—24 napjain a kellő szakcsoportositással tartottuk. A magánvizsgálatok 2. és 3. napjain voltak.

Az iskolaév berekesztése junius 29-én történt meg, mikor is a hálaadó istentisztelet végeztével a tanártestület az ifjusággal az intézet tornacsarnokába vonult, hol az igazgató az iskolaév történetét vázolta s jelentést tett az ifjuság előmeneteléről és erkölcsi magaviseletéről. Majd a jutalmakat osztotta ki, ennek végeztével pedig a tantermekben a bizonyitványok kiosztása következett és igy az 1895—6. tanévet Isten segélyével befejeztük.

Az intézetre, valamint a tanároknak a nyilvánosságot érdeklő személyes viszonyaira vonatkozó felsőbb rendeletek.

1895. aug. 28-án 45. 888. sz. Krompaszky B. r. tanár a szatmári k. kath. főgimnáziumhoz helyeztetvén át, tanszékére Bulyovszky Sándor r. tanár nyer kinevezést.

1895. okt. 8-án 54.301. sz. A tanulók szabad előadásának fejlesztésére, különösen az érettségi vizsgálatokon súly helyezendő.

1895. okt. 25-én 53.733. sz. Vallás és közokt. k. miniszter ur dr. Széll Kálmán tiszti főorvosnak a főgimn. ifjuság közegészségének ápolásában évek során át kifejtett önzetlen tevékenységéért köszönetét nyilvánitja.

1895. okt. 25-én 57.464. sz. Vallás és közokt. Ministerium Kiss Mihály izr. anyakönyvvezetőt a fög. izr. v. hitoktatójául elfogadja.

1895. nov. 12-én 1924. sz. Tanker. kir. Főigazgatóság dr. Simsay Lajost 3 év tartamára tandijkezelővé kinevezi.

1895. nov. 29-én 60.969. sz. Grosz Jakab r. tanár betegsége folytán hosszabb időre szabadságoltatván, tanszékének részben való ellátására Kauffmann Aurél tanárjelölt küldetik ki.

1895. dec. 6-án 64.996. sz. A tanulók osztályozása, különösen a III. és IV. oszt.-ban kellő módozatok mellett szigoritandó.

1895. dec. 31-én 62.038. sz. A leányok gimn. képesitése és érettségi vizsgálata tárgyában kiadott utasitás.

1886. jan. 9-én 64.652-1895. sz. Schultz Antal r. tanár betegsége okából a tanév végeig terjedő szabadságot nyer.

1896. jan. 16-án 72 817/95. sz. A főgimn. önképző kör »Alapszabályai« jóváhagyatnak.

1895. dec. 31-én 69.893-895. A tanulmányi kirándulások okszerü felhasználásának módozatairól szóló miniszteri utasitás.

1895. okt. 11-én 88.155. sz. Belügyminiszteri intézkedés a nemzet lobogó és az ország czimere használatáról.

1896. febr. 1-én 4576. sz. Miniszteri rendelkezés az éneklanitók képesitése tárgyában.

1896. ápr. 16-án 764. eln. sz. Vall. és közokt. miniszter rendelete a kötszövészeti cikkeknek kizárólag belföldről történő beszerzése tárgyában.

1896. ápr. 11-én 13.247. sz. Vall. és közokt. k. miniszter Nedeczey Jánoz orsz. gyülési képviselőnek a főgimn. segitő egyesület alapja javára adományozott egyezer frtos ajándékáért köszönetét nyilvánitja.

1896. ápr. 7-én 31.048. sz. A főgimn. segitő egyesület Alapszabályai belügyminiszteri jóváhagyó záradékkal ellátva, visszaérkeznek.

A tanáritestület névsora és a tantárgyak felosztása az 1895—96 tanévben.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Mely tárgyakból van képesítve vagy az 1893. XXX. t. cz. 29. § alapján jogosítva	I.	II.	III.	IV.	V.	VI	VII.	VIII.	A heti órák ö.	Mely osztályban osztályfőnök	Más egyéb foglalkozása a tanintézetnél pl. jegyzőség vagy valamely rendkívüli tantárgy tanítása
1	Bohner Jákó r. t.	Latin, görög.	Latin.						Német, latin	Latin	21	I	
2	Bulyovszky Sándor r. t.	Számtan physika		Számtan,	Physikai Földrajz	Számtan.		Számtan		Számtan termttan.	18	VIII.	
3	Csomár István r. t.	Magyar.					Gör. pótl. ir.	Magyar, g. pótl. ir.	Magyar, g. pótl. ir.	Gör. p. ir.	14		Jegyző
4	Danielovics Kálmán r. t.	Latin, görög.			Magyar, lat. német.					Görög	17	III.	Francia nyelv
5	Fankovich Sándor igazgató.	Földrajz, Történet.								Történet	3		
6	Kalmár Jenő r. t.	Szabadkézi és geom. rajz.	Szépirás, rajz, geom.	Rajz. geometria	Rajz. geometria.	Rajzoló geometria	Gör. p. rajz	Gör. p. rajz	Gör. p rajz	Gör. p. rajz	19	IV.	III—VIII, szab. kézi rajz
7	Kauffmann Aurél pr. t.		Magyar.	Szépirás.		Német				Német	12		
8	Makoviczky György r. t.	Számtan. physika.	Számtan.		Számtan.		Számtan		Számtan, physika		17	VII.	
9	Dr. Simsay Lajos r. t.	Latin, görög.					Görög	Német, görög	Görög	Bölcsészet	21		Tandijk. tanári és ifj. könyvtárőr.
10	Szántó Soma r. t.	Latin, Magyar.					Magy. lat, német	Latin		Magyar irodalom	21	V.	
11	Valkovszky Miklós igazg.	Földrajz, történet.			Történet.	Történet	Történet	Történet	Pol. föld.		15		
12	Vargha Ferencz r. t.	Földr., természetr.	Földrajz.	Földrajz.		Term. rajz	Term. rajz	Term. rajz			16	VI.	
13	Vozáry Gyula r. t.	Latin. Magyar.		Magyar, Latin.		Magyar, latin					22	II.	Az önképzőkör vezetője
14	Grosz Jakab r. t.	Lat., gör., német.	ezen tanévre szabadságolva										
15	Schultz Antal. r. t.	Magyar, német											

Hitoktatók:

Csáfordy Ferenc, ev. ref.
Demjanovics Péter gr. kath.
Kiss Mihály izr. vall.
Dr. Zahoray Pál róm. kath.

Rendkivüli tantárgyak előadói:

Danielovics Kálmán, francia nyelv.
Fankovich Sándor ruth. nyelv.
Kalmár Jenő szabadkézi rajz.
Orosz József mű-ének.

Szolgaszemélyzet:

Prill János I.
Kulina József II.

IV.

Az 1895–96. tanévben előadott tananyag.

I. OSZTÁLY.

Róm. kath. részről.

Heti 2 órában. Tankönyv: Egri középkatekizmus.
I. Az ember végcélja és rendeltetése. A hit és az apostoli hitvallás.
II. Isten 10 és az anyaszentegyház 5 parancsolata.
III. A keresztény igazság, erények és kötelesség.
IV. A malaszt eszközei. Szentségek.
V. A szentelmények és imádság.

Hittan gör. kath. részről.

Heti 2 órában. Tankönyv: Katekizmus. Néhai Popovics Bazil munkácsi püspök jóváhagyásával szerkesztette Kutka János kanonok. 5. kiadás.

Tananyag: I. A »Hit« jellege és általános ismervei. A ker. kath. hitvallás. A Szent-Háromságról és az egyes isteni személyekről szóló tan.

II. A »Remény«, mint isteni erényről. Az ima és kellékei. A különféle ima, különösen az »Ur imája« és az »Angyali üdvözletről.« Az imák ideje és helye.

III. A »Szeretet.« Általános rész. A tiz parancs és az egyház öt parancsa.

Magyarnyelv.

Heti óra: 6. Tankönyvek: Szinnyey József, magyar olvasókönyv I. rész. III. kiadás. U. a. Iskolai Magyar Nyelvtan. I. rész, IV. kiadás. Olvasmányok: A béka és ökör. A rászedett farkas. A telhetetlen. Az egerek gyülése. A kis malacz és a farkasok. A róka és favágó. A fürj és fiai. A hólyag, a szalmaszál és a tüzes üszök. A kivánságok. Többet észszel, mint erővel. A gonoszságot a fa is elárulja. Az angyal bárányok. Az okos leány. A kerek kő. A Tisza eredete. A szarka és gilice. Krisztus és a madarak. A szamár és terhe. Lehet-e mindenkinek kedvére tenni? A fösvény és majom. Csöndes helyen. A puszták fia. Pusztán születtem. Tátrai képek. A befagyott Balaton. Kis Kúnság. Szülőföldem szép határa. Hunor és Magyar. A hunok bejövetele. Attila, Isten ostora. A Catalaunumi csata. Aquileia ostroma. Attila és Leo pápa. Attila halála. A fehér ló mondája. Botond. Phrixus és Helle. Achilles. Odysseus és Polyphemus. Arion története. Egy majom életrajza. A méhek háztartása. A párjavesztett gerlicze. Az árva. A rab gólya. Halvány katona. Nyalka huszár. Hadnagy uram. A honvéd-tüzér temetése. Téli világ. A vándorfiu. Füstbe ment terv. Anyám tyukja. Szülőföldemen. Három fiu. — Nyelvtan: A hangok. A mondatok. A mondatrészek. A mondatok nemei. A beszédrészek. Az állitmány. Az igeragozás. A többi mondatrészek: Alany, tárgy, határozó, jelző, kiegészitő. — Szóképzés, szóössze-

tétel. — Könyv nélkül betanulták a következő verseket: A szarka és a gilice. Krisztus és a madarak. Pusztán születtem. Kis Kúnság. Szülőföldem szép határa. A párjavesztett gerlice. Az árva. A rab gólya. Halvány katona. Nyalka huszár. Hadnagy uram. A honvéd tüzér temetése. Téli világ. A vándor fiu. Füstbe ment terv. Anyám tyukja. Szülőföldemen. Három fiu. Kéthetenkint irásbeli dolgozat a már tanult nyelvtani anyagból az olvasmány alapján.

Latinnyelv.

Heti óra: 7. Tankönyvek: Pirchala Latin nyelvtan és Latin olvasó és gyakorlókönyve. Olvasmányok: Schola. Hungaria. De campo. De populo Romano. De servis Romanis. De Hungariae fluviis. De origine gentis Latinae. Romulus et Remus. De origine urbis Romae. Attila. Pavo ad Junonem. Terraneola et vulpes. Senatus. Exercitus. De cervo fabula. De rebus gestis maiorum. Colloquium inter Paulum et Julium. Colloquium inter patrem et filium. Colloquium inter Stephanum, Paulum, Andream. De Danubio flumine. De bello Troiano. De immolatione Iphigeniae. Thersites in contione verba facit. Epistola. De anno et mensibus. Colloquia III. De ira Achillis. De Priami in castra Graecorum itinere. Colloquium patris cum filio. De palaestra. De raptu Sabinarum. De Horatiorum certamine s az ezeknek megfelelő 42 magyar gyakorlat fordítása. Könyv nélkül megtanulták a következőket: Colloquium inter Stephanum, Paulum, Andream. De ira Achillis. De Priami in castra Graecorum itinere. Hetenkint egy irásbeli dolgozat.

Földrajz.

Heti óraszám 4. Tankönyv: Dr. Brózik K. Paszlavszky J. I. rész. Bevezető geográfiai fogalmak. A magyar szent korona országai. Az alföldek: a Duna és Dráva köze; a Dráva és Száva köze s a tengerpart. A magyar felföldek. Magyarország általános viszonyainak összefoglalása. Európa egyes országai. Vidékenkint a megfelelő természetrajzi tárgyak ismertetése. Térképek rajzolása.

Számtan.

Heti óra: 3. Tankönyv: Számtan Dr. Beke Manó. Végzett tananyag: Bevezető alapfogalmak. Számirás és olvasás. A tizes számrendszer. A négy alapmüvelet egész a tizedes, egynevü és többnevü számokkal. Mértékrendszerek, pénzrendszerünk. Időszámitás esetei. Számok oszthatósága; törzstényezőre bontása. Közös osztó, közös többszörös. A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös keresése. A törtszám fogalma. A tört egyszerüsitése és bővitése. A törtszámok összeadása, kivonása, szorzása és osztása. A törtszám és a tizedes szám kapcsolata.

Rajzoló geometria.

Hetenkint 3 óra. Tankönyv: Fodor és Wagner rajzoló planimetria. Planimetriai elemek: a pontok, vonalok és szögek fekvése és mérési viszonyai. A legfontosabb síkidomok szemléltetés, rajzolás és mérés utján való megismertetése, alakitása; u. m. a háromszög, négyszög és sokszög, különösen a szabályos sokszög és a kör. Az idomok összeillősége, szimmetriája, hasonlósága és másolása, kerületi és területi meghatározása, az ellipszis. A gemotriai ornamentális elemek rajzolása, rend-

szeresen haladó táblai előrajzok nyomán, egyszerü meander szalagok, padozatminták, mozaik és rozetták, fonadék díszek és csillagalaku idomok különféle stilusban.

Szépirás.

Hetenként 1 órában. A magyar folyóirás gyakorlása részben táblán való előírás után, nagyobbrészt pedig Nagy Sándor szépirási mintái után.

Tornázás.

Heti 2 órában. Tankönyv: Testgyakorlástan, irta dr. Kelen József. Tananyag: Állások: alap-, keresztezett-, lépő-, terpeszkedő-, és guggoló. Tagszabadgyakorlatok: karlökések- és ütések minden irányban; törzshajlitások és forgatások, sark-, térd- és lábemelések, lábvetés és forgatás. Alapjárás meghatározott számu lépésekkel és anélkül, oldal- és arc-sorban. — Birokgyakorlatok: huzás és tolás által s taliga, angyal hordás és háton való cipelés. — Katonai gyakorlatok: A gyakorlati szabályzat a m. kir. honvédgyalogság számára. I. r. 2, 3, 4, 5 (kivéve a huzódás) és 6. §§-ai u. m. állás, a sor felállitása, igazodás és fedezés; fordulások, menet előre, hátra és oldalt, kanyarodás oldal, és arczsorban rendekbe fejlődés és sorban szakadás. Szergyakorlatok: magas és távolugrás. Gyakorlatok: létrán, mászás rudon és kötelen.

II. OSZTÁLY,

Róm. kath. hittan.

Heti óra 2. Tankönyv: Róder biblia I. r. ó-szövetség I. Világ teremtése Abrahámig.

II. Abrahám, Izsák és Jákob pátriarchák.
III. József története.
IV. Mózes és az istenfélő Jób története.
V. A birák és Ruth története.
VI. A királyok Izrael és Juda országa. Judith.
VII. A próféták.
VIII. Az asszíriai, babiloni fogság.
IX. Izrael kiszabadulása a fogságból és további állapotja az igért Megváltóig.

Hittan gör. kath. részről.

Heti 2 órában. Tankönyv: Katekizmus, mint az I. osztályban, és Róder ó-szövetségi biblia. Tananyag: a szentségekről átalán. A hét szentségről részletesen. II. A keresztény kötelességekről átalán. A bün és nemei. A ker. jócselekedetek.

III. A »4 utolsó dologról.«

Magyarnyelv.

Heti óra 5. Kéthetenkint egy iskolai dolgozat. Tankönyv: Szinnyei József Iskolai magyar nyelvtana és Magyar olvasókönyve.

Elvégzett tananyag: A határozók és az összetett mondatok.

Olvasmányok: A kevély császár. A két hü barát. Jótét helyébe jót várj. Tarka-Kaland. Szent István és a gyilkos. Korona és kard. Szent-László és a kúnok. Deák Balázs hőstette. Leonidas. Nagy Sándor és orvosa. Egy pár papucs.

I. Rövid rajzok és elbeszélések. II. Magyar föld. III. A magyarok történetéből: Géza fejedelem megtérésétől a tatárjárásig bezárólag. IV. A görög-perzsa háboruk.

A nyelvtani szabályok megvilágitása az olvasmányokból vett példák alapján történt. A kellő megértés és helyes alkalmazás a kéthetenkinti iskolai dolgozatokból derül ki.

Emlézésre és szavalásra a következő költemények szolgáltak: Alkony. A puszta télen. A buvár Kund. IV. Béla. Isten hozzád. Szüretünk. A gazdag. Éji látogatás. A megfagyott gyermek. Tavaszszal.

Latinnyelv.

Heti óra 7. Hetenkint iskolai irásbeli dolgozat. Tankönyv: Pirchala Imre Latin nyelvtana és Latin olvasó és gyakorlókönyve.

Elvégzett tananyag: A declinatióknak, a fokozásnak, a névmásoknak és számneveknek három hónapon való tüzetes átismétlése után a coniugatiók, az actio infecta és perfecta töveinek változásai, a tőváltoztató, hiányos és személytelen igék.

Olvasmányok: 1 De Attilae aedibus. De convivio regis Attilae. De Leone papa obsidionem Romae deprecante. 2) De equo ligneo. De fraude Sinonis. De incendio Troiae. 3) De exercitu Romano. 4) De erroribus Ulixi. De Nausicaa. De Phaeacibus. De Demodoco citharoedo. Ulixes nomen suum aperit. De Ciconibus et de Lotophagis. De Polyphemo. De Aeole, ventorum rege. De Laestrygonibus. De Circe. Ulixes in patriam redit. Ulixes apud Eumaeum. Ulixes se filio aperit. 5) De Tarquinio Prisco. De Servio Tullio. (De caede Servii Tulli, De Tarquinio Superbo és a De regum expulsione csak tartalmilag). 6) De supplicio filiorum Bruti. De Horatio Coclite. De Mucio Scaevola. De secessione plebis. De Cn. Marcio Coriolano. 7) Ekkehardi de Hungarorum incursione narratio. Egyes közmondások.

A magyar összefüggő mondatcsoportokból. 1) Attila palotája. Attila lakomája. A rómaiak megkérlelik Attilát 2) A fa-lóról. Sinon csele. Trója pusztulása. Ulixes bolyongásai. Nausikaa. Ulixes megismerteti magát. A kikónokról és a lotophágokról (14 olvasmány egészen.) A többi olvasmányból egyes kiszemelt mondatok.

A fordítást mindig megelőzte az *elemzés:* állitmány? állitmányok? Egyszerü, összetett mondat? mellérendelés? alárendelés? melyik osztály? (kötőszók) folytonosan vonatkoztatva a magyarra; segitségül véve a magyar nyelvtanból tanultakat. — A fordítással párhuzamosan a tanulók külön füzetbe irták a genitivust, dativust és ablativust vonzó igéket és mellékneveket: az Acc. c. Inf. igéket. — Megtanulták az Abl. absolutusnak mellékmondattá való átalakitását és viszont; a helyhatározást a városok neveinél; továbbá az igetanból: a tempus és az actio között való különbséget, és azt, hogy a participiumok *nem jelölnek időt* (összevetve a magyarral: Dicsérem, dicsértem, dicsérni fogom a jól *tanuló* fiút — Felmondta, felmondja, felfogja mondani a leckét). Az olvasmány lefordítása után következett a *tartalmi összefoglalás.*

Földrajz.

Heti óraszám 4. Tankönyv: dr. Brózik K. Paszlavszky J. II. rész. Tananyag: Azsia, Afrika, Amerika és Ausztrália körrajza, domborzata és vizei; éghajlati viszonyai, talaja, jellemzőbb állat- és növényfajai, népe és foglalkozása, valamint az iparnak és kereskedelemnek kiválóbb középpontjai. Térképrajzolás.

Számtan.

Heti 4 óra: Tankönyv: dr. Beke Manó. Végzett tananyag: Számlálási rövidítések. Rövidített számtani müveletek kapcsolatban a régi- és uj mértékek átszámitásával. Az arányosság. Következtetések. Százalék számitás s alkalmazásai a kereskedelmi számitásokban: nyereség- veszteség számitás. Suly és árlevonások. Alkusz-, bizomány- biztositásidij számitások. A százalékszámitásnak egyéb gyakorlati alkalmazása. Arányok és aránylatok, alkalmazásuk. A hármas-szabály.

Rajzoló geometria.

Hetenkint 3 óra. — Tankönyv: Fodor és Wagner, Rajzoló sztereometria. A szögletes és gömbölyü testek, u. m.: a hasáb, gúla és szabályos testek, — henger, kúp és gömb származtatása, leirása, mintájának készitése és axonometrikus ábrázolása. A sztereometria alaptételei: A sik meghatározása és ábrázolása; két egyenes, sík és egyenes, két sik relatív helyzete; él-, lap- és testszög. A leirt testek sikmetszetei összeillősége, egyenlősége, hasonlósága és szimmetriája; felszine és köbtartalma. A mértani ornamentika folytatásául: szabályos sokszögekből és görbékből kombinált fonadékdiszek, rozetták és csillagzatok.

Szépirás.

Hetenkint 1 órában. A magyar és német folyóirás gyakorlása részint táblán való előirás után, részint Nagy Sándor szépirási mintái után

Tornázás.

Mint az I. osztályban.

III. OSZTÁLY.

Róm. kath. hittan.

H. ó. 2. Tankönyv: Róder: Biblia II. r. Uj-szövetség.

I. Közelebbi előkészületek a Megváltó eljöveteléhez és gyermekkora.

III. Jézus nyilvános élettörténete, tanitása és megdicsőittetése.

IV. Az apostolok cselekedetei.

V. Palesztina földleirása.

Hittan gör. kath. részről.

Heti 2 órában. Tankönyv: Ó- és Uj-szövetségi biblia. Szerk. Popovics András.

Tananyag: I. A világ teremtése. Az első bün. Az emberi nem elszaporodása és elfajulása. A vizözön. A patriárchák. József és fivérei. Jób története.

II. Mózes szereplése. A 10 parancs. A birák kora. A királyok. Zsidóország fölbomlása. A látnokok.

III. Uj szövetség. Jézus születésének körülményei; további élete: nyilvános fellépése, megkereszteltetése; tanitása, csodatettei.

IV. A megváltás nagy munkája. Jézus föltámadása; intézkedései az egyház szervezése körül: mennybemenetele. A Szt.-Lélek eljövetele. Az apostolok cselekedetei.

Magyarnyelv.

Heti 3 óra. Tankönyvek Szinnyei József rendszeres magyarnyelv tana és Szinnyei József magyar olvasókönyve III. rész.

Olvasmányok; a) Költemények: Családi kör. (Arany.) Mátyás anyja. (Arany) Kont. (Garay.) Szózat. (Vörösmarty)

b) Prózák: A magyar becsületszó (Beöthy.) Nagy Lajos és a nápolyi hadjáratok (Horváth.) A mohácsi vész (Fraknói.) Az olympiai játékok (Göll.) A görög és római élet. A tűzhányó hegyek. A földrengés.

Az olvasmányok tárgyalásánál az *értelmi czoportok* szerint való helyesen hangsulyozott olvasásra és a tartalom világos elmondására helyeztem sulyt.

Lecke-feladás előtt a költeményeket először magam szavaltam el, aztán egy pár jobb tanulóval szavaltattam el; ugyszintén a prózai olvasmányok nagy részét is felolvastam az osztály előtt, a mondatokat értelmi csoportok szerint tagolva.

A magyar nyelvtan rendszeres összefoglalása és az ütemes vers ismertetése. A költemények szavalása. Két hetenkint 1—1 irásbeli dolgozat, összesen 14 az olvasmányok köréből.

Németnyelv.

H. ó. 4. Tankönyv: Virányi Ignác, módszeres német nyelvtan.

Olvasmányok: A német és magyar példacsoportokon kivül: Die drei Freunde. Gott. Piso und sein Diener. Súlyt helyeztem a tanultak gyakorlati alkalmazására és a helyesen hangsúlyozott kiejtésre.

Bevégzett tananyag. A helyes kiejtés, olvasás és irás szabályai. Az erős és gyenge névragozás; a tulajdonnevek ejtegetése. A melléknevek ragozása és fokozása. A névmások és számnevek. A gyenge és erős igeragozás, az idő- és módbeli segédigék ejtegetése. A viszonyszók, határozók és kötőszók. Az egyenes, fordított és függő szórend ismeretét folytonosan ébren tartottam. Az osztály nagyon szépen haladt.

Iskolai dolgozat két hétben 1, egész tanévi 13, még pedig 7 a névragozások és 6 az igehajlitások begyakorlására.

Latinnyelv.

Heti 6 óra. Tankönyvek: Pirchala Imre: latin nyelvtan. Pirchala Imre latin gyakorlókönyve. Pirchala Imre: Rerum Romanarum liber. — Olvasmányok: a) Költőiek: Versus Memoriales Catonis (12 vers). A tavasz b) Prózaiak: Romulus. Numa Pompilius. Tullus Hostilius. Ancus Marcius. Tarquinius Priscus. Servius Tullius. Tarquinius Superbus. De mutatione reipublicae. Bella adversus Tarquinios gesta. Bellum Fabiorum. Veiens bellum. Falerii capti. Bellum Gallicum. De gente Manlia

Bellum Samniticum. A mondattanból: a mondat részei, az alany és állítmány egyezése; az esetek használata; a infinitivus, participium, supinum, gerundium és gerundivum és az idők használata, továbbá a coniunctivus potentialis, az egyenes kérdő, az egyszerü felszólító mondatok és a tagadás. A gyakorlókönyvnek összes ide vonatkozó mondatcsoportjait leforditottuk latinra.

Nagy sulyt helyeztem a *jó olvasásra:* a feladott darabot először magam olvastam fel; a tanulók megjelölték a hangsulyos szótagot a szerint, amint természeténél fogva hosszú vagy rövid (— ⏑) vagy helyzeténél fogva hosszú (') ; ezt a különbséget a felolvasás alkalmával hangban is éreztettem. — A római régiségek is kellő figyelemben részesültek. Hetenkint 1 irásbeli dolgozat, összesen 29 a mondattani szabályok alkalmazására az olvasmánynyal kapcsolatban.

Történelmi és politikai földrajz.

Heti 4 órában. Tankönyv: Magyarország története és az osztrák-magyar monarchia politikai födrajza. Irta Gaál-Hellmár.

Tananyag. I. Magyarország megalapitása. A vezérek kora. A királyság és kereszténység megalapitása, ezek végleges megszilárdulása. Az Árpádok birodalma a fölbomlás lejtőjén. A tatárjárás. A kiváltságos osztályok keletkezése. Az Árpádház kihalása.

II. Vegyes házból származott királyok. Az Anjouk. A Hunyadiak. A müvészetek és tudományosság ápolása. A királyi hatalom és az ország hanyatlása. A mohácsi vész.

III. A Habsburg-korszak első fele. Az ország megoszlása és az ebből keletkezett belzavarok. A török uralom Magyarországon. Erdély az alkotmány és vallásszabadság védőbástyája. Az ellenreformatio. A török uralom bukása.

IV. A habsburg-korszak második fele. Magyarország mint örökös királyság. Az örökösödés megalapitása. II. Rákóczy Ferencz. A dynastia és nemzet kibékülése. A pragmatica sanctio. Az ország szervezkedése III. Károly és Mária-Terézia alatt. II. József és önhatalmu intézkedései. Az 1790/1 alkotmányozó országgyülés. A nemzeti élet megujulása. Az 1848-iki alkotmány. A szabadságharc leveretése, az alkotmány szünetelése. A kiegyezés.

Az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza. Tananyag. A magyar szent-korona országainak területe és alkotó részei. Népessége. A magyar állam alkotmánya. A közigazgatás. A társországok viszonya az anyaországhoz. Fiume. Magyarország kapcsolata Ausztriával. Közös ügyek. Az osztrák birodalom alkotórészei.

Fali térkép: A magyar birodalom 888-tól 1849-ig Helmártól. Magyar korona országainak iskolai falitérképe. Kogutowicztól. Az Osztrák-Magyar monarchia, meg Bosznia és Herczegovina cs. és kir. földrajzi bécsi intézettől, Európa iskolai fali térképe Telegditől. Kézi térkép: Rendszeres földrajzi atlasz Kozmától. A magyar birodalom folytonos térképrajzolása az egyes leczkékre feladott politikai földrajzi tananyag alapján.

Fizikai földrajz.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston. »Fizika és fizikai földrajz VII. k. Elvégzett tananyag. A fizika főbb törvényei, a

törtek általános tulajdonsága, a mozgás, sebesség, erő, munka, energia. A nehézség, sürüség és fajsuly. Mozgás a lejtőn, a szabad esés, az inga, gyorsuló és lassudó mozgás, gyorsulás. A nehézkedés. Centrifugális erő. A nehézség hatása a cseppfolyós és a légnemü testekre, azok egyensulya. A hő, a hőokozta tágulás, a thermometer. A hőt kisérő egyéb tünemények: olvadás, forrásai, párolgás. Gőzök, gőzgép. A hang keletkezése, terjedése, erőssége és sebessége. A visszhang. A fény egyenesvonalu terjedése, visszaverődése és törése. A tükrök és lencsék, nagyitók és meszelátók. A szinszórás. A mágneses és elektromos alaptünemények. Az electromos áram huzásai, a telegráf.

A föld mint világtest. A föld alakja, nagysága és ábrázolások, forgása és keringése. Évszakok. A hold mozgása. A földgömb száraza, vize és légköre. A föld belseje, földrengés, tüzhányók.

Számtan.

Heti 3 óra. Tankönyv: Dr. Lutter N. közönséges számtan. Végzett tananyag: összetett következtetések, összetett hármasszabály. Kamatszámitás. Az értékpapirok, részvények, állampapirok, váltság körül előforduló számitások, a határidő számitás. Kamatos kamatszámitás. Arányos osztás. Keveréseknél előforduló számitások. Arany- és ezüstáruk számitása. Érmek ismertetése. Hazai arany és ezüstpénzeink. Fontosabb külföldi érmek. Atszámitások s ezzel kapcsolatban a lánczszabály és az agio.

Rajzoló geometria.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Fodor és Wagner, Konstruktiv planimetria. A pont és egyenes jelölése. Távolságok mérése, egyenlősége és aránvossága. Szögek mérése és másolása. Távolságokkal és szögekkel való alapmiveletek, alapszerkesztések. Az egyenesvonalu zártidomok leirása, szerkesztése, összeillősége, hasonlósága és szimmetriája. A kör meghatározása és egyenesei, a kör és egyenes; a kör és szög; a kör sokszög; két kör. A kör és érintőinek szerkesztése. Másolási módok. A gyakorlati földmérés, helyszinrajzolás és nivellálás elemei — A rajzgyakorlatok anyagát a tanyaggal kapcsolatos konstruktiv feladatok képezték.

Szabadkézi rajz.

H. ó. 2. III—VIII. osztály számára. Az ezen tárgyra vállalkozó tanulók fejlettségök és tehetségök szerint két csoportba osztatnak be. Mindkettőben tömeges a tanitás. Az I. csoportban oly stilizált levelek és virágok rajzoltatnak, melyek később diszitményi motivumok gyanánt felhasználhatók.

Ezen módszeres elemi szabadkézi rajzolásnál a kivitel mindig szi nezve történik stilizált levelek és virágok mellett, egyszerübb ékitményes idomok, görög, arab, mór s középkori ékitményes elemek, falimintákról gyakoroltatnak.

A II. csoportban a fejlettebb kézügyességüek és formaérzékűek, összetettebb, görög, arab, mór, középkori diszitményeket s szalagdiszeket rajzolnak. A stillfajok és jellegeik folytatólagos magyarázata mellett a szinbeli összhang is fejtegetés alá jut. A haladottabbak domboru ékitményeknek krétával való kivitelét is gyakorolják, árnyékolással. Emberi fejeknek lap- és gipszminta utáni rajzolás.

Tornázás.

Heti 2 órában. Tankönyv: Testgyakorlástan. irta Dr. Kelen József.

Állások: roham és lebegő állás, térdelés, támaszfekvés.

Tagszabadgyakorlatok: karvágás és körzés, törzslendités, lábkörzés és lökés. A járás különféle lábtartással; szökdelések, versenyfutás és bikozás.

Összetett szabadgyakorlatok egyoldalu mozgásokkal.

Katonai gyakorlatok: az I. osztáy számára megszabottakon kivül a kettős rendekbe fejlődés, rendekbe szakadozás.

Szergyakorlatok: magas- és távolugrás; gyakorlatok létrán, kötelen, gyürühintán, lovon és bakon, mászás rudakon és kötelen.

Tornázó rendgyakorlatok, ellenvonulások, sortestképzés és oszlopfelállitás. Kirándulások.

IV. OSZTÁLY.

Róm kath. vallás.

Heti óra 2. Tankönyv: Ferenci Liturgika.

I. A Liturgika fogalma és felosztása. A ker. templomok és a nyilvános istentiszteletthez megkivántató tárgyak leirása.

II. A szentségek jelentősége és száma. A keresztség és bérmálás szertartása.

III. A legméltóságosabb oltári szentség mint sz. miseáldozat. A sz. miseáldozati szertartások.

IV. A penitencia tartás, utolsó kenet, egyházi rend és házasság szentségek szertartásai.

V. Az egyházi áldások és szentelések lényege, célja, eredete, szertartásai és azoknak hatása.

VI. A ker. egyházév felosztása. A karácsonyi ünnepkör.

VII. A husvéti ünnepkör.

VIII. Pünkösdi ünnepkör.

Hittan gör. kath. részről.

Heti 2 órában. Tankönyv: Liturgika. Szerk. Fenczik Jenő.

Tananyag: I. A szertartástan haszna és szükségessége. A templom szerkezete éz kellékei. A templom szerelvényei; az egyházi öltönyök és könyvek.

Az istentiszteletről általán, különösebben pedig az éjjeli, délesti, hajnali és reggeli istentiszteletről.

II. A szent misék és szerzőik. A proszkomedia. A szent mise részletei. Sz. Bazil miséje és ideje. A nagybőjti »Prezsdeoszjáscsannák«.

III. A gör. kath. egyház egyéb szertartásairól, különösebben pedig a bőjtökről és azok idejéről, továbbá az első és másodrangu ünnepekről.

Magyarnyelv.

Heti óra 4. Olvasmányok: Arany Toldija stilisztikai fejtegetésekkel kapcsolatosan. Hat ének könyv nélkül is betanultatott. Többi olvasmányok: Az eszkimókról. A khinaiakról. Az erdei lak. Az alföld. Téli kép. Szülőföldemen. Mátyás kir. Gömörben. Vajda Hunyad. Torockó. A mai Róma. A poloska. A trójai háboru. Odysseus hazatérése. Koriolanus és anyja. Nagy Lajos uralkodása. A cserhalmi győzelem. Zrinyi Mik-

lós Szigetvárott. A zsolcai hős. Arany János. Stilisztikából: A stilus hangtani sajátságai, hang- és szófestés. A stilus esztetikai sajátságai, az érzelem és képzelem nyilatkozási formái. Verstani sajátságok. Az irodalmi müvek külső alakja. A vers fogalma. A vers kellékei: ritmus, rim. Ütemes és időmértékes vers. Ütemek és verslábak. A zene és tánc, mint a vers kisérője.

Tankönyvek: Arany Toldija. Dr. Dengi János stilisztikája és olvasó könyve. Négyesi L. verstana. Irásbeli dolgozat két hetenként egy-egy, felváltva iskolai és házi. Osszesen 15. Tárgyai a tanulók közeli ismeretköréből vett leirások és az olvasmányok alapján készitett összefoglaló elbeszélések.

Németnyelv.

Heti 3 óra. Isk k. Virányi: Módszeres német nyelvtan. I. Olvasmányok: Apróbb elbeszélések, Schiller: Die Bürgschaft. II. Elmélet: Mondattan. III. Kéthetenkint irásbeli dolgozat, összesen: 16.

Latinnyelv.

Heti 6 óra. Isk. k. Pirchala: Rerum Romanarum liber, nyelvtan és gyakorló könyv. I. Olvasmányok: Bellum Gallicum; Bellum Tarentinum; De indole ac moribus regis Pyrrhi; Bellum Punicum Primum; Bellum P. secundum; De Syracusarum obsidione; Bellum Cimbricum et Teutonicum. Szemelvények Ovidiusból: Romulus és Remus kitevése; Róma alapitása; Fabii trecenti sex; Gabii capti. II. Elmélet: A mondattanból az összetett mondatok. A verstanból a distichon és verses iambicus a prozódia főbb szabályaival az olvasmány alapján. Régiségek a rómaiak állami életéből: a nép felosztása, a Servius-féle alkotmány, a hivatalnokok, a senatus, a hadügy és az istentisztelet. III. Hetenkint egy irásbeli dolgozat párhuzamosan a tárgyalt mondattani anyaggal. Összesen: 28.

Világtörténelem

Heti 3 órában. Tankönyv: Világtörténelem. Irta Vaszary Kolos I. kötet Ó-kor.

Tananyag: I. Rövid tájékoztatás a »Keleti népek« elnevezése alatt ismert népekről és azok müveltségéről.

II. A görögök története. A görögök eredete és vallása. A törvényhozók. A görögök terjeszkedései s a gyarmatok alapitása; ezek müvelő hatása. A perzsa háboruk. Athen, mint Hellas előharcosa. Marathon, Salamis, Plataea, Mykale. Athen mint nagyhatalom. Perikles kisérlete Hellas egyesitésére. A peloponnesusi háboru. Az állami és erkölcsi élet romlása. Athen élethalálharcza és bukása. Spárta hegemoniája, győzelmes hadjáratai az ázsiai görögök védelmében. Az államok, majd a városok szövetkezése Spárta megbuktatására. Theba hegemóniája. Macedonia emelkedése: Fülöp beavatkozása Hellas belügyeibe. Theba és Athén bukása. Nagy Sándor és hóditó hadjáratai. Kisérlet a görög és ázsiai müveltség összeolvasztására. Sándor halála; birodalma alkatrészeire bomlik.

III. Róma története. Az itáliai törzsek. A királyok. Servius Tullius alkotmánya. A királyság bukása. A rómaiak vallása.

IV. A köztársaság fénykora. A patriciusok és plebejusok küzdelme. Az egyesség helyreállitása törvényben és jogban, politikai és gazdasági tekintetben. A hadügy fejlesztése: zsold. A samnit, etrusk és Pyrrhus elleni háboruk. Róma utja a világuralom felé. Karthagó és hatalmi köre. Az első pun háboru. Hannibál. Görögország és Macedonia

római uralom alá esnek. Hannibál és Antiochus. Karthagó végső küzdelme és elbukása.

V. A köztársaságok hanyatlása. A Gracchus testvérek földosztása és népboldogitó terveik, bukásuk. Róma külpolitikája; kül- és belháboru. A dictatura. A birodalom külső tekintélyének hanyatlása. Sertorius. Rabszolgaháboru. Kalózok. Cicero és Catilina mérkőzése. Az államrend fölbomlása; az első triumviratus. A Caesar és Pompejus közötti polgárháboru. Caesar dictaturája és tervei, halála. Nyugat és Kelet ellentéte. Octavius és Antonius. Az actiumi csata. Kapcsolatban némi müvelődés történelmi előismeretek. Fali térkép: Orbis terrarum antiqui tabula geographica, Graeciae Antiquae tabula, Italia Antiqua, Imperii Romani tabula geographica, Kiepert Henriktől, Magyar korona országainak iskolai falitérképe Kogutowicztól. Kézi térkép: Iskolai atlasz az ókori történelem tanitásához Helmártól. Graeciae Antiquae tabula. Italia Antiqua térképének folytonos rajzolása, az egyes leczkékre feladott physikai és politikai földrajzi tananyag alapján.

Természetrajz.

Heti óraszám 3. Tankönyv: Dr. Róth Samu. Az ásvány- kőzet- és földtan alapvonalai. Tananyag: A levegő és a viz tulajdonságai és alkotó részei. A vegyület keverék, sulyviszonyok és chemiai képletek. Az elemek felosztása. A kén, szén és phosphor égéstermékei. A nevezetesebb szénhydrátok és fehérnyenemüek. A savak, aljak és sók. A fémes és nem fémes elemek. Szappan-, üveg- és porczellángyártás. Az ásványok physikai tulajdonságai, a kristályrendszerek főbb alakjainak megismertetésével. A chemiai összetételre alapitott hat ásványosztály ismertetése. Kőzettan. Egyszerü kőzetek; az összetett kőzetek néhány elterjedt faja, különösen tekintettel hazánkra.

Földtan: A tüz és viz földtani hatása. Földünk történetének korszakai.

Számtan.

Tankönyv: Dr. Wagner Alajos Algebra. Végzett tananyag. Bevezetés az algebrába. Az összeadás és a kivonás. A számfogalom bővitése: a nulla és a negativ szám. Algebrai számok és összegek összeadása és kivonása. Algebrai kifejezések összevonása. A szorzás s ezzel kapcsolatban a legnevezetesebb szorzatalakok: négyzet és köb. Az osztás; a törtszámok. Müvelések törtszámokkal. Fontosabb hányados alakok: a geometriai haladvány. Az egész számok oszthatósága; az egyszerü és összetett tényezők. A közös mérték és közös többszörös. A törtek röviditése. Az elsőfoku egyenlet egy ismeretlennel. Az aránylatok tana. Az egyenletek alkalmazása.

Rajzoló geometria.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv. Fodor és Wagner Constructiv planimetria. A kupvonalalak (ellipsis, hyperbola és parabola) származása, alaptulajdonságaik, és azok, valamint érintőiknek szerkesztése. Sztereometriai alapismeretek: a sik, két egyenes, sik és egyenes, két sik relativ helyzete; él-, lap-, és testszög. Pontnak, egyenesnek, sikidomnak és mértani testeknek egy és két képsikon való orthogonalis ábrázolása. Épülettervek ismertetése (alap-, homlok- és átmetszeti rajzokban.)

Kupszeletvonalakra vonatkozó szerkesztési feladatok, és a főbb mértani testeknek szokottabb helyzeteikben való ábrázolás.

Tornázás.

Mint a III. osztályban.

V. OSZTÁLY.

Hittan a róm. és gör. kath. részről.

V. osztály. Heti óra 2. Tankönyv: A kath. egély tankönyve főgimnáziumi felsőbb osztályok számára. Irta Wappler Antal l. r.

I. A vallás fogalma, általánossága, eredete. A hit. A természet feletti vallás szükséges volta, létezése. A kath. vallás és vallástan.

II. A kath. vallás igazságának bebizonyitása. A bizonyitéki források valódisága, hamisitatlansága és történeti hitelessége.

III. Krisztus Jézus isteni küldetésének és istenségének bebizonyitása, tanitásának csodálatos elterjedése és csodás hatásai alapján.

IV. A kath. egyház isteni alapitása és szervezete. Krisztus Jézus egyedül igaz egyház. A kath. egyház viszonya az államhoz.

V. A kath. egyház isteni vezetése; hibázhatlansága, ennek alanya, tárgya és gyakorlásmódja. A hitforrások; a szentirás és hagyomány. Hitszabály és hitcikkely.

Magyarnyelv.

H. ó. 3. Tankönyvek: Dengi János dr: »Költői olvasmányok« és »Szerkesztéstan«.

Költői olvasmányok: a) Románczok: »A három árva«. »Szibinyáni Jánk«. »A beteg fiu«. »Falu végén kurta korcsma«. »Megöltek egy huszárt«. b) Balladák: »Szondi«. »Szondi Drégelben«. »Szondi két apródja«. »V. László«. »Agnes asszony«. »Tetemre hivás«. c) Lyrai költemények: 1) Dal: »Ez a világ a milyen nagy«. 2) Hymnus. 3) Óda: »Szózat«. »A magyarokhoz«. 4) Rhapsódia. 5) Dithyramb. 6) Elegia. 7) Epigramma. 8) Költői levél. 9) Satira.

Prózai olvasmányok: »Fenyvesek«. »A fájdalomról«. »Az Isten mindenható«. »Paraenesis«. »Az irás mesterségéről«. Levelek Kazinczy és Mikes leveleiből.

Bevégzett tananyag: Románc. Ballada, Magyar balladák. Alanyi költemények. A szerkesztéstan elmélete. Prózai müfajok. Rendszeres verstan. Nemzeti és idegen versformák.

Irásbeli dolgozatok: 1) A »Faluvégen kurta korcsma« fejtegetése. 2) »Szibinyáni Jánk« (tartalom, tárgy, alapgondolat, előadásmód, müfaj). 3) Miben különbözik Arany és Czuczor Szondiról szóló költeménye? 4) A »Tetemre hivás« tartalma, alapgondolata és előadása. 5) A románcz és ballada összehasonlitása. 6) Kölcsey »Hymnus«-ának fejtegetése 7) Vörösmarty »Szózat«-ának méltatása. 8) Az értekezés szerkezete. 9) Üdvözlő beszéd egy városunkba érkező kiváló férfiuhoz.

Németnyelv.

H. ó. 3. Tankönyv: Hoffmann Mór »Német tan- és olvasó könyve III. kötet.

Költői olvasmányok: »Der Affe und die Uhr«. »Die drei Ringe«. »Der Bauer und sein Sohn«. »Das Kind der Sorge«. »Nektartropfen«. »Klein Roland«. »Der gerettete Jüngling«. »Des Knaben Berglied«. »Der Harfenspieler«. »Das Dörfchen«.

Prózai olvasmányok: »Die Posaune des Gerichts«. »Konradins Tod«. »Karls des Gr. Persönlichkeit«.

A felsorolt költemények alapján a megfelelő költői műfajok lényegének meghatározása s taglalása, folytonos utalással a tanulóknak a magyar nyelvi oktatás révén szerzett ismereteire. A költemények szerkezete nyelvi és metrikai magyarázata, tartalmilag német nyelven összefoglalva vagy emlézve. A prózai olvasmányok egy része az osztály történeti tananyagával függ össze. Kéthetenkint egyszer nyelvtani ismétlés és folytonos ébrentartása a nyelvtani ismereteknek a praeparatió kitüzésével.

Irásbeli dolgozatok: 1) »Der Affe und die Uhr« prózába áttéve. 2) »Die drei Freinde« fordítás magyarból németre. 3) »Das Kind der Sorge« (reproductió) 4) »Die drei Ringe« tartalmi összefoglalása. 5) »Klein Roland« (fordítás magyarból németre.) 6) »Der gerettete Jüngling« (reproductió) 7) »Die Posaune des Gerichts« tartalma 8) Nagy Károly nehány főbb jellemvonása (fordítás magyarból németre), 9) »Konradins Tod«. (reproductio).

Latin nyelv.

Heti 6 óra. Isk. k. Bartal Malmosi Titi Livii ab urbe condita liber XXI. Pirchala Anthologia Latina: Naevius és Ennius sirverse; G. V. Catullus LIII. XLVI. P. Vergilius Maro: Ecloga I. Georg I. 311—350. Qu. Hor. Flaccus: Carm. I. 3. II. 3. III. 2. Epod. 7. A. Tibullus: IV. 4. S. Propertius: IV. 2. P. Ovidius Naso: Met. I. 253—312. M. Val. Martialis: VI. 82. V. 8. VIII. 76 Fordítások magyarból latinra mondat gyakorlásokkal. Antiquitates: A közhatalom gyakorlása: comitia, senatus. A római magistratura: Királyság, consulatus, praetura, centura, quaestura, aedilitas, tribunatus plebis. Hadügy. Kéthetenkint iskolai irásbeli dolgozat magyarból latinra. Összesen 16.

Görög nyelv.

Heti óra 5. Tankönyvek: Dr. Maywald görög nyelvtana és olvasókönyve.

Tananyag. Olvasmányul az 1—83 számu mondatcsoportok szolgáltak. Ezek alapján gyakoroltuk a nyelvtannak a *mi* végü igékig terjedő részét. »A hazaszeretetről« »Kyros beszédje gyermekeihez« és »Párbeszéd Sokrates és Kriton között« cimü olvasmányokat be is emlézték a tanulók.

A kéthetenkint irt dolgozatok száma: 14; tárgyuk: 6 a névragozásra, 2 a névmásokra, 1 a számnevekre és 5 az igeragozásra szólt.

Görög pótló irodalom.

Heti óraszám 2. Olvasmányok Thukydides irása a peloponnesusi háboruról. Thuk. életrajza. A peloponn. háborut megelőző idő. Athén emelkedése. Az attikai államok, ezek viszonyai egymáshoz. Gyarmatvárosok keletkezése, az anyavárosokhoz való viszonya. A pelop. háboru előzményei, következményei. A külömböző kormányformák. Életmód. Szokások. Átmeneti kormányformák. Törvényhozás. Szabad polgárok, rab-

szolgák, körüllakók, letelepültek. Tengeri és szárazföldi kereskedés. Atheni és spártai nevelés. Polgári jogok és kötelességek. Házi foglalkozás. Temetkezési szokások. Magyar irodalomból Kármán J. élete és az Urania folyóirat. Kazincy Ferenc élete és levelezései. Kölcsey Ferenc élete és munkái.

Irásbeli dolgozat időszakonkint egy; összesen 3.

Világtörténelem.

Heti óraszám: 3. Tankönyv: Világtörténelem középiskolák számára. Irta Vaszary K. II. kötet. Tananyag: Az O-kor III. korszaka. A birodalom határainak terjesztése. A korlátlan uralkodás Caesar családjából származott császárok idejében. A legiók császárjai és az anarchikus katonai uralom.

A kereszténység alapitása és emelkedése. Az üldözések. Theodozius. A birodalom kettéválása.

Középkor. A népvándorlás. A barbárok betelepedése a nyugati birodalomba. A germánok. Góthok. A földmives törzsek: frankok, angolszászok, longobárdok.

A keleti birodalom és a mohamedán hóditás. A ker. egyház fejlődése. Szerzetesek.

A frankok birodalma. A majordomusok. A császárság megujitása. Nagy Károly. A Karolingok bukása. A népvándorlás utolsó hullámai.

A hübériség: a pápaság és a császárság küzdelme. VII. Gergely és IV. Henrik. Az angol monarchia alakulása. Térités és államalakulás Magyar-, Cseh-, Lengyelországban-, Skandináviában-, Orosz-, Bolgárországban.

A keresztes háborúk. A Welfek és Hohenstaufok. Barbarossa. Az eretnekek elleni hadjáratok. Az olasz városok emelkedése.

Allami fejlődés a ker. hadjáratok korában. Az utolsó Hohenstaufok. Interregnum. Franciaország emelkedése a Capetingek alatt. Az angolok a normannok és Plantagenetek alatt. A magna charta. Az arabok kiszoritása a Pyrenaeusból. Magyarország II. Endre korától egész az Arpád-ház kihaltáig.

A középkori intézmények bomlása. A császárság és a dynastikus politika. A választó fejedelmek. A hübériség; az olasz városok önállósága; a svájci szabadságharc; a hanza: a francia-angol nagy háboru. Spanyolország egyesülése. Magyarország a vegyes házból származott királyok alatt. A törökök Európában; a görög birodalom megszünése.

Az egyház és a papság. A pápák Avignonban. A schisma; reform. kisérletek; a conciliumok. Fali térkép: Imperii Romani tabula geographica Kiepert Henriktől. Európa 350. Kr. u. Europa a VI. századnak elején. Európa N. Károly idejében, Európa a X. századnak második felében, Európa a keresztes háboruk idejében, Európa a XIV. századnak a végén Spruner Károlytól, Magyar korona országainak iskolai fali térképe Kogutowicztól. Kézi térkép: Iskolai atlasz az ókori történelem tanitásához és Iskolai atlasz a középkori történelem tanitásához Helmártól.

Természetrajz.

Heti óraszám 2. Tankönyv: Dr. Róth Samu. A növénytan alapvonalai. Tanyanyag: Egyes példányok tüzetes leirása után a növények külső tagoltsága: a virágzat, termés, mag- és hajszálképletek. A növénytan történelme. Linné rendszere. A nagyitóval való vizsgálat módja. A

növények szövettanával kapcsolatban a moszatok, gombák, mohok, edényes kryptogamok, tobzosok, az egy- és kétszikűek jellemzése; A nevezetesebb családok és fajok bemutatása és meghatározása. A növények élettana, vegytani összetétele; a táplálék fölvétele és feldolgozása; nedvek áramlása, lélekzés, növekedés, szaporodás, földrajzi elterjedés.

Mennyisègtan.

Hetenkint 4 óra. Tankönyv: Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Geometria. Elvégzett tananyag: a) Algebrából: Határozott elsőfoku egyenletrendszerek két és több ismeretlennel. Kéttaguak magasabb pozitiv hatványai, Pascal-téle háromszög. A számtani haladvány. A gyökmennyiség; négyzetgyökök- és köbgyökökkel való számolási müveletek; a másodfoku egyenlet. b) Geometriából: A planimetria főbb tételei. Havonkint egy iskolai irásbeli dolgozat.

Görög-pótló rajz.

Hetenkint 2 óra. — Bevezetésül stilizált levelek és virágok rajzolása: a stilizálás magyarázata. Görög alapalakok és diszitmények, továbbá néhány román, gót és keleti diszitmény rajzolása és megfelelő szinezése, kapcsolatban a stilfajokat jellemző sajátságoknak magyarázatával és a szinharmonia ismertetése.

VI. OSZTÁLY.

Hittan a róm. és gör. kath. részről.

Heti óra 2. Tankönyv: Wappler A. kath. Egély II. r.

I. Fogalom a hittanról és annak felosztása. Az Istenről szóló tan.

II. A teremtés. A világ teremtése általában. Isten teremtményei. Az ember lényege. Az emberi nem egysége, kora, méltósága. Az ember föladata és czélja. Az első ember eredeti kegyelemállapota. A tiszta lelkek viszonya az emberekhez. A világ föntartása. Isten korlátlan hatalma a világ fölött. Isteni világkormányzás és gondviselés.

III. Az emberi nem bünbeesése és a megváltás igérete.

IV. Krisztus Jézus élete és müködése, fölmagasztaltatása állapotában, nem különben lealáztatása.

V. Az ember megigazulása és megszentülése a földi életben.

VI. Az igazak boldogitása a tulvilági életben. Krisztus eljövetele dicsőségben.

Magyarnyelv.

H. o. 3. Tankönyvek: Névy »Rhetorika« és »Olvasmányok a rhetorikához.«

Olvasmányok: Shakspeare »J. Caesar.« Moliere »Tudós nők.« Szemelvények Székely, Heltai Petheő tört. müveiből. Mutatványok Apor, Cserei, Mikes, Bajza, Horváth, Szalay, Salamon, Fraknói müveiből. Deák »A felirati javaslat tárgyában.« Gyulay »Eötvős J. báró, mint államférfiu«. Kölcsey »Védelem P. J. számára. Kossuth« Tengerhez magyar, el a tengerhez! »Br. Eötvös« Emlékbeszéd Szalay László felett. Gr. Zrinyi M. »A török áfium ellen való orvosság.« Szabó K. A magyar nemzeti büszkeségről. »Arany« A költői felfogás és az époszok közös vonása.

Írásbeli dolgozatok: 1.) Az ősz. 2.) »J. Caesar-ból az I. felvonás tartalma. 3.) Az idő-, hely-, és cselekvényegység.« J. Caesar-ban. 4.) Caesar, Cassius, Brutus, és Antonius jellemzése. 5.) A történetirás eszközei és feladata. 6.) A hazaszeretet. 7.) Beszéd egy ifiu barát sirja felett. 8.) Magyarország közállapota 1848—97. 9.) Deák Ferencz felirati javaslatának főbb eszméi.

Bevégzett tananyag: A drámai szerkezet előadása. A nagyobb prózai müvek elmélete: a) Elbeszélő próza: történetirás, forrásai és segéd tudományai, történeti birálat, elrendezés, történeti müfajok, a történetirás fejlődése, különösen a régieknél s hazánkban. b.) A beszéd fajai: inventió, következtetés, az érvelés segédeszközei. c.) A beszéd elrendezése: bevezetés, tétel, elbeszélés, bizonyitás, cáfolat, befejezés, az ékesszólás története.

Németnyelv.

H. ó. 3. Tankönyvek: Német balladák és románcok I. és II. rész. magyarázta Heinrich Gusztáv; dr. Hoffmann Mór Német tan- és olvasókönyv-e III. ketet.

Költői olvasmányok: Der wilde Jäger. Das Lied vom braven Mann. Der König in Thule. Erlkönig. Der Ring des Polykrates. Die Theilung der Erde. Der Schenk von Limburg.

Prózai olvasmányok: Friedrich's des II. Privatleben. Wilhelm von Oranien. Nicht der Schule, sondern dem Leben. Bürger, Goethe, Schiller és Herder életrajza.

Bevégzett tananyag: A fenti olvasmányokon kivül a méltatásnál irányadó szempontok a ballada és románc szerkezete, sajátságai, alapeszméje, forrásai egybevetve a költő feldolgozásával, a ballada-irók életrajza német nyelven, a balladák és románcok tartalmi megbeszélése német nyelven, egyesek emlézése. Nyelvtani fejtegetések a szöveg emlézésével kapcsolatban és az olvasottak metrikai megbeszélése alapján a német verstan ismertetése és rendszeres kiegészitése. A prózai olvasmányok a rhetorika elméleti tanitásával kapcsolatban a történeti, szónoklati és az értekező stilus megismertetésére valók. Forditások magyarból németre a tankönyv magyar szövegéből.

Irásbeli dolgozatok: 1) Gottfried A. Bürger (forditás). 2) Der wilde Jäger (reproductio). 3) A törpe király c. ballada tartalma. 4) I. Wolfgang Goethe (életrajz). 5) Schiller életrajza (forditás). 6) Der Ring des Polykrates (reproductio). 6) Nicht der Schule, sondern dem Leben lernen wir (elmélkedés). 8. Friedrich's des II. Privatleben (forditás magyarból németre). 9) Herder rövid életrajza.

Latinnyelv.

Heti óra 6. Kéthetenkint iskolai irásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi Sallustiusa és Pirchala Imre-féle Vergilius Aeneis-e, I. r.

Elvégzett tananyag: Sallustiusból De bello Catilinae egészen és Vergilius Aeneiséből az I. és II. liber egészen.

Sallustius életrajza, müvei. Az ókori történetirás. A történetirás forrásai. Sallustius mint történetiró (kit követ, lélektan, jellemfestés, beszédek), stilusa. Catilina kora; a pártállások. A De bello Catilinae c. műnek szerkezete. A beszédek fejtegetése. A régiségekből különösen: a magistratusok, a coloniae, a socii és a hadügy.

Vergilius életrajza, művei. Az éposz, az éposz fajai; hová tartozik az Aeneis mint éposz, tárgya. A görög-latin Aeneas-monda. Az

Aeneis szerkezete. Az I. és II. ének szerkezete. Esztétikai fejtegetése L. Magniernak: Analyse cirtique et litéraire de l'Énéide de Virgile cimü müve nyomán történt.

Görögnyelv.

Heti óra 5. Tankönyvek: Dr. Maywald görög nyelvtana; Horváth-Elischer Xenophonja. Tananyag. Olvasmányok. A Kyropaidiából: Kyros származáza: az ifjuság neveltetése a perzsáknál. Az első vadászat. Az első csata. Kyros és alattvalói. Az áldozat. Kyros halála. Sokrates nevezetességeiből: Sokrates védelme vádlói ellenében. Magán olvasmányul: A testvéri szeretetről. Ezek alapján begyakoroltuk a *mi* végü és rendhagyó igéket meg a mondattant. Xenophon jellemzése. A kéthetenkint irt dolgozatok száma: 14; tárgyuk: 4 a mi végü, 2 a rendhagyó igékre, 1 az infinitivusra és participiumra, 2 a függő mondatokra, 5 pedig a használt olvasókönyv következő ismeretlen részeinek forditása: Kyros és Astyages [1. 2. c.]. Készülődések a háboruhoz [1—5. c.]. Xenophon a hadsereg élére lép (An III, 1—2.). A testvéri szeretet [Com. II, 3].

Görögpótló irodalom.

Heti óra 2. Tankönyvek: Homeros Iliasa dr. Csengeri J.-tól és Homeros Odysseája dr. Gyomlay Gy.-tól, Görög régiségtan Schill Salamontól, Magyar irodalmi olvasmányok dr. Jancsó Benedektől. Olvastatott a két nagy költemény. Megbeszéltetett a két költemény keletkezése, tartalma, szerkezete, az alapgondolat, melyből a költő kiindult; a két époszban előforduló vallási, magán és müvészeti régiségek. Magyar irodalmi olvasmányokból: Cserey Mihály, Pázmány Péter, Apor Péter és Zrinyi Miklós. Irásbeli dolgozat időszakonként 1—1, összesen 3.

Történelem.

Heti óraszám: 3. Tankönyv: Világtörténelem középiskolák számára. Irta Vaszary Kolos III. k. Ujkor.

Tananyag. A renaissance és a nagy fölfedezések. A klasszikus müveltség hatása a politikára. Amerika fölfedezése és a hóditások. A nagy fölfedezések közgazdasági hatása Európára.

A reformátio. Reformmozgalmak a német birodalomban: ezen mozgalmak terjedése Európa más államaiban, még pedig különösen Svájc, Franciaország, Skócia, Németalföld, Svéd, Magyar, Angol országokban. A vallásháboruk. A vallási és nemzeti érdekek küzdelme Európaszerte

A nagyhatalmak megalakulása és az állam-élet kifejlése Francia-, Angol-, Német- és Magyarországban. A spanyol örökösödési háboru. Az északkeleti államrendszer kifejlése Svéd, Orosz, Lengyel, Poroszországban. Lengyelország felosztása. A Keleti kérdés kezdetei.

A francia forradalom előzményei. Francia- és Angolország versengése Északamerikában. Az északamerikai szabadságharc. A francia forradalom eseményei a directoriumig.

A directorium; a consulatus és császárság. Napoleon hadjáratai. Az ausztriai császárság. A continentalis zár és következményei. Napoleon bukása. A lipcsei csata. A bécsi congresszus.

Az alkotmányos törekvések küzdelme Francia-, Német-, Osztrák-, Porosz-, Britt-, Orosz-, Lengyel-, Görög-. Olasz-, Spanyol-, Porosz-, Portugal-, Belga-, Magyarországban.

A forradalom és a reakció harcai 1848—1849-ben. Főbb események 1850-től napjainkig. A schleswig-holsteini-, osztrák- porosz-olasz háború. A kiegyezés Asztria és Magyarország között. Deák Ferencz. A dualizmus. A német-francia háború. Az orosz-török hadjárat. Irodalom és müvészet a francia forradalomtól napjainkig. Fali térkép: Európa a reformáció idejében. Európa a harminc éves háboru korában és 1700-ig. Európa a XVIII. században 1700—1789-id, Európa Napóleon idejében 1789—1815-ig Spurer Károlytól. Magyar korona országainak iskolai fali térképe Kogutowictól. Kézi térkép: Iskolai atlasz az ujkori történelem tanitásához Helmártól.

Mennyiségtan.

Heti óra: 3. Tankönyv: Dr. Wagner Alajos, Algebra. Végzett tananyag: A gyökvonás általánositása, az n-ik gyök. A negativ s a tört kitevőjü hatvány és a gyök az irrácionális egyenletek. A logaritmus. A szorzat, a hányados, a hatvány és a gyök logarithmusa. A modulus. Briggs logaritmusai. A logaritmus-tábla. Számmüveletek logaritmusokkal. A logaritmus alkalmazása. Az exponenciális s a logaritmusi egyenlet.

Trigonometria. Tankönyv: dr. Wagner Alajos, Geometria. Végzett tananyag: A gonometriai függvények, azok összefüggése. A gonometriai logaritmus táblák. Alkalmazás: a derékszögü és az egyenlőszáru háromszögek megoldása. A sinus- a cosinus és a tangenstétel. A ferdeszögü háromszögek meghatározására vonatkozó négy feloldási eset. A tompa és a domboru szögek függvényei s azok kölcsönös összefüggése; a gonometriai táblák.

Természetrajz.

Heti óra 3. Tankönyv: Dr. Róth Samu, Az állattan alapvonalai. Tananyag: Általános előismeretek. Az állatok szervei és szervrendszerei, alaptervezetek; fő állattipusok alapján az állatország feloszlása és rendszeres leirása; az állatok földrajzi elterjedése.

Görög-pótló rajz.

Hetenkint 2 óra. Különféle stilű, különösen reneszánsz diszitményi elemek. Egyszerübb intarsia és niello diszitések. Perzsa, mór és arab diszitmények mono- s polihrom szinezéssel, különös tekintettel a stiltani s szintani sajátságokra. A reneszánsz és klasszikus épitészet részletei, u. m.: oszlopok, párkány- és komlokdiszitések árnyékolással.

VII. OSZTÁLY.

Hittan a róm. és gör. kath. részről.

Tankönyv: Wappler Antal »kath. erkölcstan«. Heti 2 óra. I. Az erkölcstan fogalma. Parancsok, tanácsok törvények. II. Az ember erkölcsi képessége, a cselekvények erkölcsi értéke. III. Az erény és bűn. IV. Az egyház parancsai. V. Az isteni tisztelet rendkivüli tényei. VI. Az élet fentartásáról való gondoskodás, a jó hirnév megőrzése. VII. Felebarátunk személyének szentültartása. Az irgalmasság cselekedetei. Felebarátunk tulajdonának szentültartása. VIII. Istennek tetsző cselekvés különös társadalmi viszonyok közt.

Magyarnyelv.

Isk. k. Névy: Poetika. A költői műfajok elmélete és olvasmányok a Poetikához. Olvasmányok I. Költemények: Szigeti veszedelem, Zalán futása, Buda halála, Ilias, Odyssea, Aeneis, Nibelungi ének, Lusiada, Toldi szerelme, Dorottya. II. Költői elbeszélések és balladák, Délibábok hőse, Kemény Simon, A fülemile, A szegény asszony könyve. Arany összes balladái. III. Regények: Fanni hagyományai. Az utolsó Báthori, A falu jegyzője. A rajongók. Az uj földes ur. IV. Lirai olvasmányok, szemelvények a kuruc- és a népköltészetből, továbbá Balassa, Petőfi, Tóth, Arany, Kiss, Burns, Beranger, Heine stb. költeményeiből. V. Drámai olvasmányok: Iréne, Kegyenc, Bánk-bán. Fenn az ernyő nincsen kas, Az ember tragédiája. Havonként egy irásbeli dolgozat, összesen 9. Kidolgozott tételek: 1) Rege a csodaszarvasról (a költői alakitás méltatása), 2) Zrinyiasz szerkezete és müfaji sajátságai, 3) Zalán futása szerkezet és nyelv szempontjából, 4) »Tetemre hivás« (esztetikai fejtegetés), 5) Hogyan keletkezett a regény és miért nevezik az ujabb kor époszának? 6) A falu jegyzője, mint irányregény, 7) Az erkölcsi eszme Arany J. balladáiban, 8) A magyar népdal jellemző sajátságai, 9) Petronius Maximus vétsége és bünhödése.

Németnyelv.

Heti 3 óra. Tankönyvek: Goethe: Hermann und Dorothea magy. Weber R. Schiller: Wilhelm Tell magy. Dr. Heinrich G., Hoffmann Mór német olvasókönyve III. rész.

Olvasmányok a) Költőiek: Goethe: Hermann und Dorothea-jából az I. II. és IX-ének beható fejtegetése, a többi tartalmilag ismertetve. Schiller: Wilhelm Tell-jéből a I. II. IV. és V. felvonás részletes tárgyalása, a III. felvonás magánolvasmány volt. Tell hires magánjelenete a küssnachti uton könyv nélkül. A két költői mű forrásainak taglalása, a jellemek összefoglaló méltatása b) Prózaiak. Über das Lehrgedicht (Goethe). Über die Fabel (Lessing) Irásbeli dolgozatok száma havonkint 1, összesen 9, még pedig 1) Forditás magyarból németre 2) Inhalt des Zwiegesprächs Stauffacher' s seiner Gattin. 3) Forditás magyarból németre. 4) Freiherr von Attinghausen ein Freund des Volkes (jellemrajz) 5) Forditás magyarból németre. 6) Tell als Familienhaupt. 7) és 8) Forditás magyarból németre 9) Charakteristik des Wirtes „Zum goldenen Lőwen"

Latinnyelv.

Heti óraszám 6. — M. Tulli Ciceronis or. Phil. II. — P. Vergili Maronis Aeneidos lib VI. — Epistolarum Ciceronis Ad Atticum II. 22. IV. 2; IX. 6. A: IX. II. A; IX. 16; XI. 6. — Ad. fam. XII. 5; XIV. 4; XII. 7; XIV. 71, XIV. 2; XIV. 1; XIV. 2. Tankönyvek: Dávid J. M. Tullii Ciceronis Orationes SS. Köpesdi S. M. Tullius Cicero válogatott levelei. — Pirchala I. P. Verg. Maro Aeneise. Segédkönyv: Dr. Cserép J. Római régiségek. Tanár: Bohner Jákó.

Görög nyelv.

Heti óra: 5. Tankönyvek: Dr. Csengeri János, Homeros Odysseája; Dávid István, Szemelvények Herodotos müvéből.

Tananyag: Olvasmányok. Az Odysseából: Athene és Telema-

chos (I ének) Nausikaa (VI. 1—109.) Alkinoos palotája és kertje (VII. 83—133) Odysseus a halál országában (XI. 1—50.) A hü Eumaios kondás tanyája (XIV. 1—28.) Az apa és fiu viszontlátásá (XVI. 1—29. 159-324.) Odysseus a saját ruháját leirja. (XIX. 203—248.) Az íjverseny (XXI. 42—79.) Odysseus és Penelope viszontlátása (XXIII. 1—9 80—122) Az öreg Laertes fiára ismer Odysseusban (XXIV. 205—241. 315—355.) Herodotosból: Kyros története. Magánolvasmányul: Kambyses Aigyptosban.

Ezek alapján begyakoroltuk a homerosi és herodotosi alaktant.

Tárgyaltuk: Az Odyssea tartalmát, szerkezetét és széptani méltatását némi fontosabb vonatkoztatással az indo-germán népek époszaira. A mythologiából: A görögök hite a világ keletkezéséről és az ember eredetéről; Zeus, Athene és Poseidon istenek. A régiségekből: Ithaka földrajza. Az ember életkorai Homernál. Épitészet. A ház egészségügye. Bútor. A kocsik és lószerszám. A ruházat. Odysseus csatja. Nesztor serlege. A 12 fejsze. Homeros és Herodotos jellemzése.

A kéthetenkint irt dolgozatok száma: 14. Tárgyuk: 6 a mondattan ismétlése, 8 pedig a következő ismeretlen részletek fordítása: Halitherses jóslata Odysseus hazatéréséről (Od, II. 146—157. 161—169. 174—176.) Odysseus dicsőiti Nausikaat (VI. 149—169.) Hermes felvilágositja Odysseust Kirke bűvészetéről (X. 281—301) Odysseus nem ismer szülőföldjére (XIII. 187—189. 198—216.) Odysseusra Argos nevü kutyája koldus ruhában is ráismert (XVII. 299—323.) Laertes sirva emlegeti elveszetnek hitt fiát. (XXIV. 270—300.) A marathoni ütközet (Her. 16—39 c).

Görögpótló irodalom.

Heti óraszám 2. Tankönyvek: Görög irodalomtörténet és régiségtan Schill Salamontól.

Magyar irodalmi olvasmányok III-ik r. Jancsó Benedektől. Olvasmányok Oidipos Kolonosban. Iphigenia Taurisban. Antigone. Magyar irod. olvasmányból; Csokonai, Kisfaludy S. és Gyöngyösi István.

Tananyag: A görög irodalom korszakai. Vallásos és népköltészet Homerosz előtt. Homerosz élete és munkái. Irói jellemzése. A Homeridák. Kiklikus költők. Heziódosz müvei, követői. A görög müéposz. A bölcsészeti éposz. Az elegiai költészet. A lantos költészet. Dalköltők. Karének szerzők. A dithüramb. A dráma és szerkezete, A tragoedia. Aeschylus. Szofoklesz. Euripidesz és fenmaradt müveik tartalma. Közép és uj vigjáték. A görögök életmódja, szokásaik, ruházat, kereskedelem, ipar, épitkezés: magán és középületek, a külömböző épitkezési formák.

Irásbeli dolgozat időszakonként egy-egy; összesen három.

Politikai Földrajz.

Heti óra: 2. Tankönyv: Politikai Földrajz a gimnáziumok VII. osztálya számára, irta: Varga Ottó tanár, III. jav. kiadás, Budapest 1894. Eggenberger.

I. Bevezetés. Jelen politikai, társadalmi, gazdasági életünk állapota.

1. A szabadelvü eszmék keletkezése és első elterjedésök. A szt. szövetség: visszahatás a szabadelvü eszmék ellen. A szabadelvü eszmék diadala.

2. Nemzetiségi eszme és keletkezése; mibenléte; hatása.

3. A gazdasági élet átalakulása a természettudományok és társa-

dalmi tanulmányok alapján. Az előző századok gazdasági élete főbb vonásaiban. Fizickratizmus, Smithianizmus. A gépek; átalakító hatása a mezőgazdasági életre, az ipari életre a világkereskedelemre, forgalomra. A mai nemzetgazdasági kérdés árnyoldalai; „szociális kérdés" és javitás törekvések.

II. Európa jellemzése, világhelyzete: vizszintes és függélyes tagozottsága, vizrajza; éghajlata; lakossága; államai

III. Északnyugati Európa. Nagy-Brittania, Irország; Angolország állomásai az európai vizekben. Skandinávi országok.

IV. Nyugat Európa. Hollandia. Belgium. Franciaország.

V. Dél Európa. Spanyolország. Portugalia. Olaszország.

VI. Közép-Európa. Svájc. Német-birodalom. Ausztria-Magyarország; okkupált területek.

VII. Kelet-Európa. — A Balkánfélsziget államai. — Oroszország. Finnország.

VIII. Európai hatalmak és gyarmatositások a többi világrészekben.

IX. Amerika szabad államai.

Fali térképe: A britt szigetek, Skandinávia, Franciaország, Spanyolország és Portugália, Olaszország, Svájccal a Németbirodalom, Ausztrália-Magyarország, Balkán félsziget államai, Oroszország politikai térképe Kiepert Richardtól, Európa politikai térképe Kiepert Richardtól.

Magyar korona országainak iskolai fali térképe Kogutowictól. Kézi térkép: Rendszeres földrajzi atlasz Kozmától.

Természettan.

Hetenkint 4 óra. Tankönyv: Fehér Ipoly: Kisérleti természettan. Elvégzett tananyag: Mehanika, hangtan és fénytan

Mennyiségtan.

Hetenkint 3 óra. — Tankönyv: Mocnik- Klamarik- Wagner: Algebra és Geometria. Mocnik- Szabóky: Arányszámok. Elvégzett tananyag a) az Algebrából: A másodfoku egyenletek teljes elmélete. A geometriai haladványok és alkalmazásuk a kamatos kamat és járadék számitásoknál. A végtelen hatványsor különös tekintettel a szakaszos tizedes törtekre. b) Geometriából: Sztereometriai, geometriai testek felszine és köbtartalma. A gömbi trigonometria főbb egyenletei. Havonkint egy iskolai irásbeli dolgozat.

Görög-pótló rajz.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv; Hornischek H. Ábrázoló geometria.

a) »Szabadkézi rajz.« Emberi fejeknek s azok részeinek rajzolása, a szükseges felosztások s arányok ismertetésével.

b) »Ábrázoló geometria.« Bevezetés az ábrázoló geometriába. Pont, egyenes és sik, egyenes vonalu sikidomok s a kör ábrázolása képsikon, kapcsolatban azoknak térbeli meghatározása, az ide vágó fontosabb feladatokkal, különösen az árnyékszerkesztések.

Forgatások, leboritások s párhuzamos elmozditás, tekintettel a képsikszögek, hajlásszögek és a merőleges távolságok meghatározására. Síkok metszésvonala, egyenes és sik átdöfés pontja és a sikgörbék képei.

VIII. OSZTÁLY.

Róm kath. hittan.

Heti 2 óra. Tankönyv: Dr. Wappler Antal »A kath. egyház története.«

I. A kereszténység üldözése. A ker. egyáz kulturája, alkotmánya, fegyelme. N.-Konstantin, Julian, Arius és a bizánci tévtanok.

II. A germán népek és a magyarok megtérése. A római császárság fölállitása. Egyházi állam alapitása. Pápaválasztás az olasz nemzeti pártok befolyása alatt. Görög szakadárság. Hübériség. VII. Gergely.

III. Az avignoni pápák, 40 éves szakadás. Konstánci zsinat. Huss János tév tana. Kathorok, Albigensisek. Egyházi rendek alapitása. Scholastica, mistica, humanismus.

IV. XVI. századbeli hitujitás Némethonban, Svájcban és Magyarországban. Trienti zsinat. Jézus társasága s egyébb ujabb egyházi rendek. Missziók más világrészekben.

V. Ujabb ostromok az egyház ellen, nevezetesen Jansenizmus, deizmus, philosophia (encyclopaedisták,) felvilágosodás (rationalismus). Szabadkőmivesség, Febronianismus (Josephinismus).

VI. Napoleon harca a pápaság ellen. A katholikusok emancipatiója Nagy Brittániában. Kulturharcz Némethonban. Az egyház állapota az osztrák magyar monarchiában.

Magyarnyelv.

Heti óraszám 3. Tankönyv: Beöthy Zsolt. A magyar nemzeti irodalom ismertetése. I—II. rész. Olvasmányok: A legrégibb prózai és költői irodalom legjelesebb elmetermékei 1772-ig kivonatosan, Bessenyeitől fogva részletesen a legkiválóbb irók müveiből. Az egyes irók tárgyalásánál kiváló gondot forditott a szaktanár a fő- és vezérgondolatokra s az egyes müfajok (lira, eposz, dráma,) s a prózai müvek (történelem, szónoki müvek, tudományos értekezések) kiváló képviselőire, s különös tekintettel volt Arany J., Beöthy Zs., Erdélyi J., Greguss A., Gyulai P., Lehr A., Riedl F., Salamon F., Szász K., Széchy K., Zlinszky A. esztetikai és egyéb tanulmányaira s a Beöthy-féle képes irodalomtörténeti müre. Havonkint egy-egy irásbeli dolgozat. Irásbeli dolgozatok. 1. Minő érzelmeket és gondolatokat kelt föl bennünk az ősz? (Elmélkedés). 2. Labor omnia vincit improbus. (Ertekezés). 3. Szondi a magyar költészetben. 4. A hazafias lira fejlődése a legrégibb időktől Kisfaludy Károlyig. 5. Arany Keveháza széptani méltatása. 6. A magyar népies költészet kiváló jelenségei Petőfi felléptéig. 7. Csongor és Tünde tartalma, forrása, alapgondolata, szerkezete, nyelv. 8. Erdély szerepe az 140 éves török hódoltság idején.

Németnyelv.

Heti óra. 2. Tankönyvek: Goethe: Iphigenie auf Tauris, magy. Dr. Bauer S. Lessing: Laokoon, magy. dr. Boros G. Olvasmányok: a) Költői: Iphigenie auf Tauris I—V. felvonás, b) Prózai: Lessing Laokoon-jából válogatott fejezetek. A dráma széptani elemzése, forditása, az egyes jelenetek és felvonások tartalmi megbeszélése német nyelven. Lessing, Goethe, Schiller élete és irodalmi munkássága németül. A nyelvtan rendszeres ismétlése. Irásbeli dolgozatok száma havonkint 1, összesen 8, még pedig: 1) Forditás magyarból németre, 2) Inhaltsanga-

be des ersten Aufzuges des Dramas »Iph. auf Tauris«, 3) Fordítás magyarból németre, 4) Die Erkennungsscene der Geschwister Orest und Iphigenie, 5) Fordítás magyarból németre. 6) Pylades (Charakteristik), 7) és 8) Fordítás magyarból németre.

Latinnyelv.

Heti óraszám 5. Tankönyvek: Csengeri J. Horatiusa. Tacitus, Agricola. Segédkönyv: Dr. Cserép J. Római régiségek. Qu. Horatii Flacci Carminum lib. I. 1., 2., 3., 4., 14., 20., 22., 23., 24., 28., 27; lib. II. 2., 3., 6., 10., 13., 14., 15., 16., 18.; III. 1., 2., 3., 5., 6., 9., 18., 24., 30.; lib. IV. 3., 7. — Ep. 2., 7. — Sat. I. 1., 3., 4., 6. — Epist. II. 3. — Tacitus Agricola (szemelvényekben).

Görög nyelv.

Heti óraszám: 4. Tankönyvek: Csengeri: Homerosz Iliasz. Plato Kriton. — Homerosz Iliasza: I (1—611); II. (1—483); III. 1—384); VI. (119—366). XVIII. (369—617). Platon Kritonja egészen.

Homerosz életrajza. A homeroszi kérdés. Az éposz; a népies éposz. Az Iliasz szerkezete. Az egészet átlengő négy fő-eszme. A főbb személyek jellemének kidomboritása. Az epikus stilus. A beszédek fejtegetése. Homerosz hőseinek istenei. Politikai és társadalmi viszonyok. — A fölvett énekek tárgyalásánál kiváló súlyt helyeztem az egyes részek logikai és lélektani összefüggése feltüntetésére. Segédkönyvül Ameis-Hentze »Anhang«-jait használtam, valamint »Homerosz-világa két éposza alapján« cimü értekezést.

Plato életrajza. Főbb müvei. A legrégibb görög filozófia. A szofisták. Szokratesz föllépte: a fogalmak tisztázása. Az ellene emelt vádak. Az Apologia tartalma. »Kriton« fordítása. (Az igazi törvénytisztelet).

Görögpótló irodalom.

Heti óraszám 2. Olvasókönyvek: Jancsó Benedek dr. Magyar Irodalmi Olvasókönyv. IV. köt. és Alexander-Gyomlai-Péterfy: Szemelvények Platon és Arisztotelesz müveiből. Tankönyv. Schill S. Görög irodalomtörténet. Olvasmányok: Széchenyi István gróf: Hitel. Wesselényi: Balitéletek. Kölcsey: Országgyülési naplók. Eötvös József: Reform. Kemény Zsigmond: Elet és irodalom. — Szemelvények Platon müveiből: A négy sarkalatos erény. Politeia III.) A tökéletes államformák (Politeia VIII). Arisztotelesz müveiből: A boldogságról. A nagy lélek s a becsvágyó. Az erkölcsi beszámitásról. — Széchenyi, Wesselényi, Kölcsey, Eötvös, Kemény élete és politikai müködése. — A görög próza-irodalom fejlődése. — Minden időszak utolsó havának első leckéjére egy-egy irásbeli dolgozat készitése. 1) Kölcsey Ferenc politikai munkássága. 2) A boldogság Arisztotelesz Nikomahoszi Ethikája szerint 3) Arisztotelesz Poetikájának tartalma (a Geréb József dr. féle magyar fordítás alapján).

Magyarok története.

Heti óraszám: 3. Tankönyv: A magyarok oknyomozó történelme. Irta Varga Ottó. II. kiadás. Tananyag: A magyarok eredete. Mondák az őshazáról és a vándorlásokról. Magyarország régi lakói. A honfoglalás és a külföldi kalandozások kora. Az őskor főbb forrásai.

A kereszténység és a királyság behozatala és ezzel az egyeduralom

kezdete. A központi hatalom szervezete. Rendszeretet: törvényhozás, törvénynapok. A vármegye és várispánság. Az egyház szervezete. A kereszténység és királyság jelentősége, hatása. A régi és uj rend egymás közötti küzdelme, az uj rend megszilárdulása. Küzdelem a rómainémet császár igényei ellen. Sz. László és Kálmán uralma és törvényeiknek jellemzése. A bizánci és német császárság befolyása hazánkra és a telepitések kelet és nyugatról. A főurirend keletkezése. Az ország állapota az arany bulla idejében, ennek ismertetése. A korszak főbb kutfői.

A Sz. István-rendszer bomlása; a tatárjárás és következményei. Az ifjabb királyság intézménye. A Habsburg dinasztia hatalmának megalapitása. A pápaság nagy befolyása a politikára. Az ősiségi rendszer és a sz. korona eszméje. Az ősiségi és hübérállam közötti párhuzam. A nemesi vármegye első szervezetében. A hadi szervezet fejlettsége és banderialis hadrendszer. A török első megjelenése. Az Anjouk és uralkodásuk jellemzése.

Lengyelország különválása és a déli zavargások Kis Károly érdekében. Nikápoly. A főnemesség fölülkerekedése. Zsigmond német császár és az ebből származott viszony hatása Magyarországra. Az alkotmány további fejlődése: a placetum, megyeiség, negyedik rend. A főnemesség a kormány birtokában. Hunyadi János és hadjáratai. A király és Hunyadi párt mérkőzései. A korszak főbb kutfői.

Mátyás kora. A külső befolyások megsemmisitése; az ország belső nyugalmának helyreállitása. Mátyás nyugoteurópai politikája. Mátyás mint országszervező-, mint törvényhozó. Müveltségi állapotok. A reneszánsz s tudomány-, müvészet- és életben. A korszak főbb kutfői.

A köznemesség és főnemesség küzdelme befolyásért; az ország. A Zápolya család ügye. A parasztlázadás. II. Lajos. A rendi küzdelmek eredménye. A török előnyomulása; a mohácsi vész. A korszak főbb kutfői.

A mohácsi vészt követőleg az ország darabokra való bomlása, nyomában a kettős királyválasztás. Az ellenkirályok küzdelmei. Buda elesése; Erdély különválása. A török hódoltság befolyása az alkotmányra, honvédelemre és a megyeiség fejődésére. A hódoltsági területek élete. A reformáció és elterjedésének kedvező körülményei. A nemzeti szellem ébredése.

Erdély, mint a nemzetiség, alkotmányosság és szabadgyakorlat előharcosa. Erdély és Magyarország állapota 1600 körül. Bocskai fölkelése. Az ellenreformáció, Betlehen Gábor.

Az uralkodóház központositására törekvő politikája. Erdély bukása. Török-német háboru. Zrinyi Miklós gr. A vasvári béke és ezt követőleg a Wesselényi-féle összeesküvés. Az alkotmány és szabadvallás eltörlése. Thököly Imre. Az ország területének visszafoglalása: Buda visszavétele. Erdély különállása megszünik. Rákóczi szabadságharca; az alkotmány biztositása. A korszak főbb kutfői.

A nemzet és dinasztia kibékülése. Reformok a törvényhozás és kormányszékek terjedése, valamint az igazságügy körül. Az állandó katonaság és adózás. Az ország teljes felszabadulása a török iga alól a pragmatica sanctio, Mária Terézia trónralépése; az osztrák örökösödési háboru. Mária Terézia intézkedései az egyház, iskola, kereskedelem és a jobbágyi állapotok körül. II. József fölforgató reformjai. Az alkotmányos reformok által való ujjászületés. Az 1790—91-ki országgyülés. A 90-es évek reform-mozgalmai. Magyarország részvétele a francia háborukban. Az ország gazdasági kimerülése. A nemzeti irodalom emelkedése, a politikai élet ujjáébresztése. Az 1825-iki országgyülés és Széchenyi Ist-

ván gr. A kormány reactiója és a kibékülés. 40-es évek hirlapi küzdelmei. Az 1847—48-ki országgyülés és az ujjászületés befejezése. A korszak főbb kutfői.

Természettan.

Hetenkint 4 óra. Tankönyv: Fehér Ipoly: Kisérleti természettan. Elvégzett tananyag: Hőttan; az anyag szerkezetére vonatkozó főbb ckémiai fogalmak; elektromosság, mágnesség. A kozmografia elemei.

Mennyiségtan.

Hetenkint 2 óra óra. Tankönyv: Mocnik- Klamarik- Wagner: Algebra és Geometria. Mocnik- Szabóky arányszámok. Elvégzett tananyag: Permutatiók és variatók. Combinátiók és binomális együtthatók: A mathematika főbb tanainak ismétlése.

Görög-pótló rajz.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Hornischek H. a) »Ábrázoló geometria.« A polyaedereknek, szabályos és görbelapu testeknek orthogonalis ábrázolása, egyenes és síkkal való metszése. Collinearis és affinis rokonság. Saját és vetett árnyék meghatározása. Pont és egyenes testrevetett árnyéka. A kup és a henger nevezetesebb síkmetszései. A gömb saját és vetett árnyéka. b) »Szabadkézi rajz.« Emberi fejek, kezek s lábak rajzolása.

Filozófia.

Heti óra: 3. Tankönyv: Joly, Philosophia propaedeutica.

Tananyag. I. lélektan: A bölcsészet fogalma. A psychologia feladata. A lelki jelenségek főcsoportja A testi tevékenység. Értelmi tevékenység. Az erkölcsi érzelmesség. Az akarat, szabadság és megszokás. A test és lélek. Az állat és az ember. II. Logika. A logika feladata. A módszer. Analysis és synthesis. A deductio; alkotó részei: axioma, definitio, divisio, syllogismus. Az inductio; alkotó részei: megfigyelés, kisérlet, törvénymeghatározás, a tulajdonképeni inductio, analogia, hypothesis, osztályozás. A társadalmi bizalom fogalma. A bizalom nevelése az ember életkoraiban. A tanuságtétel. A tudományos kritika. A történelmi kritika. A tekintély. A tudományok osztályozása a logikai módszerek szerint. A tévedés.

Francianyelv.

Tanittatott kezdőknek hetenkint két órában. Tankönyv: Bartos és Chovancsák francia nyelvtana I. rész. Elvégzett tananyag: Az egyszerü és egyszerü bővitett mondat. Avoir és être segédigéknek, valamint a rendes igék ragozása. Article partitif. Személyes-, birtokos-, mutató és visszamutató névmások (önállóak és kapcsoltak). Számnevek. Viszonyszók. Olvasmányok a tankönyv nyomán.

Ruthénnyelv.

III.—VIII. oszt. Tankönyv: Szabó Eumen: Orosz nyelvtan és olvasókönyv. Tananyag: A betük ismertetése: irás és olvasás. Helyesirás. Beszédrészek. Az igék; azok száma, személye, időalakjaik, módja. — A főnév ejtegetése. A melléknév és fokozása, ejtegetése. A rendhagyó fokozás.

V.

A könyv- és szertárak gyarapodása az 1895. évben.

A) Tanári könyvtár.

I. Történelmi-földrajzi szak. Századok 1895. évf. 1 k. Történelmi Tár 1895. évf. 1 k. Magyar történ. Eletrajzok 1895. évf. 1 k. Dr. Hampel: Archaeologiai Ertesitő. 1895. évf. 1 k. M. Tud. Akademia: Archaeologiai Közlemények. XVII. XVIII. XIX k. 3 köt. Kossuth L.: Irataim az emigrációból IV. V. k. 2 k. Tóth B.: Szájrul-szájra. 1 k. Az osztr. magyar Monarchia irásban és képben. 2. k. Balbi-Cirbusz: Egyetemes földrajz II. k. 1 k. Bárczay O.: A hadügy fejlődésének története I. II. 2 k. Burghardt-Bánóczy: A renaissance kori müveltség Olaszországban, 1 k. Hampel F.: Ujabb tanulmány a rézkorról. 1 k. Fraknói V.: Mátyás király levelei II. 1 k. Szilágyi S. Erdélyi országgyülési Emlékek, XVIII. 1 h. Zsilinszky M. Taine Hypolit. 1 k. Fejépataky L.: Oklevelek II. István korából 1 k. Acsády: Régi magyar birtokviszonyok 1 k. Óváry: A magyar Anjouk eredete 1 k. Szilágyi S. Magyar történ. emlékek. II. 1 k. *Együttvéve: 850 k. 406 mü. 2113 frt. 55 kr. érték.*

II. Magyarnyelv és irodalom. Szilády Áron: Irodalomtörténeti Közlemenyek 1895. évf. 1 k. Szarvas-Simonyi: Magyar Nyelvőr. 1895. évf. 1 k. Simonyi Zs. Nyelvtudományi Közlemények 1994., 1895. évf. 2 k. Greguss: A balladáról. 1 k. Erdélyi: Tanulmányok. 1 k. Rill: Arany János 1 k. Arany L.: Arany János hátrahagyott iratai és levelezései 4 k. Arany János: összes munkái 8 k. Vörösmarti M.: összes munkái 8 k. Endrődy S. A magyar költészet kincses háza 1 k. Petőfi S. összes munkái 4 k, Jókai diszkiadása III-ik sorozat: Hangok vihar után 1 k. Vadon virágai 1 k. Erdélyi Képek 1 k. Az uj földesur 1 k. Milyenek a nők 1 k. Egy az Isten 2 k. Mire megvénülünk 1 k. A kőszivü ember fiai 2 k. Váczy J.: Berzsenyi D. életrajza. 1 k. Szamota: A Murmelius-féle latin-magyar szójegyzék 1533.-ból 1 k. Veress J.: Az igemüszavak a magyar nyelvben 1 k. *Együttvéve 475 köt. 303 mü 1099 fr. 35 kr. ért.*

III. Németnyelv és irodalom. Változatlan. *228. k. 114 mü 309 frt 60 kr. érték.*

IV. Classica-philologia. *A) latinnyelv.* Egyetemes philologiai közlöny 1895. évf. 1 k. Dr. Csengeri-Pasteiner: Görög földön 1 k. Cicero: Cato maior. 3 k. Tacitus: Agricola 3 k. Plato: Apologia Socratis 3 k. Vergilius: Aeneis. 3 k. Wagener u. Ludwig: Neue philologische Rundschau 1 k. *Együttvéve: 225 kt. 134 mü 372 frt 30 kr. ért.*

b) Görögnyelv. Xenophon: Expeditio Cyri 3 k. Xenophon: Commentarii 3 k. Télfy: Két uj görög nyelvtan magyarul. 1 k. Uj görög munkák 1 k. *Együttvéve 61 k. 1 f. 50 mü. 139 frt. 51 kr. ért.*

V. Vegyes nyelvészet. Változatlan. *34 k. 28 mü. 59. frt. 60 kr. ért.*

VI. Jog- és államtudomány. 1895. évi Törvények. 1 k. Magyarországi Rendeletek Tára 1895. évf. 1 k. *Együttvéve; 342 k. 11 f. 169 mü. 942 frt. érték.*

VII. Hittudomány. Vigouroux: A biblia. 4 k. *Együttvéve: 74 k. 6. füz. 62 mü. 104 frt. 55 kr. ért.*

VIII. Természettudomány: *a) Vegyesmüvek:* Természettudományi Közlöny 1895. évf. 1 k. Természettudományi Közlöny 1880. évf. 1 k. Pótfüzetek az 1895. évi évfhoz 1 k. *Együttvéve: 88 k. 1 f. 62 mü. 247 frt 10 kr.*

b). Természettani munkák: Heller: Az energia-tan alapján 1 k. Réthy: Folyadék-sugarak. 1 k. *Együtt: 33 k. 30 mü. 172 fr. 28 kr. érték.*

c) Természetrajzi müvek: Méhely: Magyarország kurta kigyói 1 k. Hazslinszky: Magyarhon és társországainak husos gombái. 1 k. Dr. Kossutány: A saccharomycesek befolyása a bor képződésére 1 k. Franzenau Á.: Adatok Letkés faunájához 1 k. *Együttvéve: 62 k. 3 f. 48 mü. 236 fr. 50 kr. ért.*

d). Geologia, Vegytan. Dr. Staub: Magy. Földtani Közlöny. 1895. évf. 1 köt. Dr. Koch: A Fruskagora geologiája 1 k. Dr. Posewitz T.: A kőrösmezei petroleumterület 1 k. Halaváts: Az alföld földtani viszonyai 1 k. Gesell S.: A körmöczi bányavidék 1 k. Telegdi-Roth: A magy. földolaj tartalmu lerakodások 1 k. Bökh J. A három-székmegyei sósmező. 1 k. Dr. Szabó Józs. Értekezések a term. tud. köréből 1893. 1 k. M. kir. Földtani Intézet Evi Jelentése 1893. 1 k. Dr. Szabó J. Asványtan 1 k. *Együttvéve: 73 k. 7 f. 95 mü. 227 fr. 55 kr. ért.*

e) Csillagászat, Meteorologia. Változatlan. *Együtt: 12 k. 11 mü. 39 frt. 80 kr. érték.*

IX. Mathematika. Geometria. Rajz. Art. Andel: Das Polychrome Flachornament. 1 k. König Gy.: Mathematikai és természettudományi Értesitő 1895. 1 k. Szily és Heller: Georgius de Hung, Arithmetikája 1 k. *Együtt: 43 k. 39 mü. 156 fr. 80. kr. érték.*

X. Bölcsészet. Szépészet. Dr. Riedl: Tapasztalati lélektan 1 k. Dr. Riedl: Logika 1 k. Windelband: Geschichte der Philosophie ältere 1 k. és Geschichte der Philosophie neuere 1 k. Lotze: System der Philosophie 1 k. *Együtt: 79 k. 62 mü. 273 fr. 27 kr. érték.*

XI. Paedagogia. Tanügy. Alexander B. Orsz. középt. tanáregyesületi Közlöny 1895. évf. 1 k. Dr. Csengeri: Magyar Paedagogia 1895. 1 k. Vall.- és közokt. Miniszt. Hivatalos Közlönye 1895. évf. 1 k. Porzsolt J. K. Herkules 1895. 1 k. Vall.- és közokt. Miniszterium: XXIII. és és XXIV. Jelentése a közoktatás, — a tanitói nyugdij és gyámalap 1893. és 1894. évi állapotáról 4 k. *Együtt: 157 k. 3 f. 124 mü 489 fr. 95 kr. érték.*

XII. Encyclopaedia. Dr. Ballagi uj teljes magyar-német és német-magyar szótár 2 k. Dvorzsák J. Magyarország Helységnévtára 2 köt. Ujabbkori Ismeretek Tára 1850. 6 k. özv. Schuller S.-né ajánd. *Együtt: 113 k. 41 mü. 274 fr. 30 érték.*

XIII. Vegyes tartalmu művek. Klamarik Emlékkönyv. 1 k. Magyarország Tiszti Cim- és Névtára XVII. 1896. 14. Szily K. Akademiai Értesitő 1895. 1 k. Fodor-Csapodi Egészség 1895. 1 k. M. T. Akad. Almanach 1895. 1 k. Br. Radvánszky: Emlékbeszéd Deák Farkas fölött 1 k. Láng Lajos: Emlékbeszéd Grünwald Béla fölött 1 k. Földes Béla: A Jegybankok 1 k. Fayer: Az otthon védelme. 1 k. Dr. Nagy Ferencz: Magyar tengerjog 1 k. Hegedüs: Adóeszmény 1 k. Er. Munkácsi Bernát: Ethnografia 1895. évf. 1 k. Együtt: 246 k. 52 fr. 169 mü 414 fr. 25 kr. érték.

B) Segédeszközök.

I. Szabadkézi rajz. Stilizált páros borostyán levél 1. dr. Term. páros tölgyfa levél 1 dr. Term. szőlő-levél fürttel 1 dr. Oroszlánfő 1 dr. Gyümölcs-füzér 1 dr. Függegaly gyümölcs és virággal 1 dr. Akanthus levélkitmény 1 dr. A haldokló Nagy Sándor 1 dr. *Együtt: 1675 dr. 394 fr. 13 kr. ért.*

II. Mértani rajz: Változatlan. Együtt: 91 drb. 88 frt. ért.

III. Földrajzi szerelvények: H. Kiepert: Wandkarte des Römischen Reiches. H. Wandkarte von Alt-Griechenland 1. Kogutowitz: Europa a keresztes hadjáratok idejében (1217). 1. Kogutowitz: Europa a 18-ik század elején (1718). 1. Együtt: 100 dr. 976 fr. 42 kr. érték.

IV. Természetrajzi segédeszközök. Phaseolus vulgaris 1. Secab cereale. 1. Brastica nap. Virág. 1. Brassica nap. siliqua 1. Papaver Rhycas-Virág 1. Papaver Rhyhcas, gyümölcs. 1. Rosa canina 1. Conium maculatum 1, Malva sylvestris 1. Dianthus cariophyllus 1. Avena sativa, Euphorbia Cyparissias 1. Hyascianus, virág 1. Solanum tuberosum 1. Atropa belladonna 1. *Együtt: 451 dr. 2292 frt. 97 kr. ért.*

V. Természettani szertári gyarapodás. Edény a Newton-féle szingyűrűkhöz 1. Villamos hőmérő 1. Oersted-készülék. 1. Hangvilla 2. Foncsor üvegbe 1. Hegynek futó fahenger 1. Plateau kisérlete 1. Tyndall-korong a csomópontokhoz 1. Helmholz utánzöngök 1 sor. Hangtalálkozási-cső 1. Forgó tükör 1. Ampére állvány 1. Tekercs-inga, Petrina szerint. 1. Faraday készülék. 1. Neeff-féle kalapács. 1. Inditási készülék. 1. Pentaphane, vetitő készülék. 1. Mészfény lámpa 1. Oxygen fejlesztő készülék 1. Hydrogen fejlesztő készülék 1. Bensin saturator 1. Gáztartó 200 lit. 2. készülék vizszintes tárgyak vetitésére 1. készülék átlátszatlan tárgyak vetitésére 1. *Együtt 323 dr. 4352 fr. 43 kr. ért.*

VI. Philologiai és történelmi muzeum. Az éremgyüjtemény gyarapodását elősegitették: Merei Balázs Elek tanitó ur N.-Lucskáról 1 ezüst, Hrancsák János IV. o. t. 4 réz, Meisels Hugó IV. o. t. 2 ezüst 3 réz, Gerber Ant. IV. o. t. 1 ezüst 1 réz, Weisz Izidor IV. o. t. 1 réz, Tomori Endre IV. o. t. 1 ezüst 2 réz, Friedman IV. o. t. 1 réz, Markovics IV. o. t. 5 réz. Hábely L. IV. o. t. 1 réz, Novák Sándor IV. o. t. 1 réz, Petrusz és Marcsek IV. o. t. 1 réz, Nemes IV. o. t. 1 ezüst 1 réz, Füzesséry Zoltán IV. o. t. 1 ezüst, Davidovics Dezső IV. o. t. 1 ezüst, Vozáry Gy. IV. o. t. 1 réz, Berger IV. o. t. 1 réz, Orosz J. IV. o. t. 1 réz, Hudáky Gyula IV. o. t. 1 réz, éremmel. *Ennek következtében az állomány 913 drb, 486 fr. 92 kr. ért.*

VII. Butorzat. Kisebb, nagyobb ruhafogas 15; posta-táska. 1. Kétüléses iskolapad: 127; rajzasztal, vastámlával: 25; Kis szék, a rajzasztalokhoz. 50; Kathedra, állványnyal: 6; Fali irótábla: 11; könyvszekrény, üvegezéssel. 16; falmenti szekrény, üvegezéssel: 4; növényszekrény, üvegez. 3; szabadonálló szekrény, üvegez: 1; ásványszekrény üvegez. 1. Mosdó-szekrény 6. Irományszekrény: 3. Massziv-nagy asztal: 4. Kisérletező asztal: 2. Iróasztal: 6. Keskeny asztal: 1. Szénláda: 24. Fényezett irományszekrény: 8. Ruhaállvány: 8. Ablakfüggöny: 77. Angol vászon butorzat: 7. Iróasztal: 1. *Együtt: 713 drb. 7318 fr. 35 kr. ért.*

VIII. tornaszerek. Fabot, keményfából 50; ehhez állvány: 2. Sulyozó 2 klg. 24; sulyozó 6 klgr. 20. sulyozó 8 klgr. 20; hegyezett rud: 10. ehhez állvány: 2; Ugró-deszka: 2; rudugrási mérce: 2. gyürü hinta fölszerelve: 4. trapez: 1. Kigyós horog: 4. Villás-rud: 1; létra: 2; vashorog a létrák felállitásához: 8; viziányos létratartó: 2; mászókötél: 2; kigyóshorog, csavarral: 2; forgatható pózna, csapdával: 4. bak: 1; lebegő gerenda: 1; labdakosár: 1; ehhez 3 nagy labda; kisebb labda: 8. horog a lengő kötélhez, gyürükhöz, huzókötélhez: 4; szijak a létrákhoz, póznákkoz, rohamdeszkához: 4; vasrud, emeléshez: ugrózsámoly: 6. Rohamdeszka és hozzá állvány 1; nadrág, svájczi birkozáshoz: 2; buzogány 2 nagyság: 40; gerelyfej, hozzávalókkal: 1; márványkocka, sulydobáshoz: 1; beásható nyári korlát: 1; vasfok, a létrák felállitásához: 3; Védőlemez: 16; kigyós horog a nyári állványhoz 4; mászópózna 5 m. 4; harántgerenda: 1; oszlop 6 m. hosszú: 2; támasztó: 4; mászóárboc: 1; nyujtó-oszlop: 2; rugós-labda: 1; ehhez fujtató: 1. nyeregkápa, gyürüs: 2; schlenderball: 1. Együttvéve: 426 dr. 963 f. 30 kr. ért.

Méltóságos **Cziráky Sándor** m. kir. honv. ezredes úr a tornászat céljaira egy dobot és egy kürtöt ajándékozott.

IX. Vegytan. Változatlan. *Együtt: 151 dr. 224 fr. 36 kr. ért.*

X. Vegyszerek.

XI. Szerszámok, eszközök.

C). Ifjusági könyvtár.

Dr. Harrach József: Magyar Arion 21 példány. Tóth Sándor: Az utolsó kurucz 1 k. Varga Ottó: Magyarország története. 1 k. Homeros 1 k. Church: Egy római ifju kalandjai 1 k. Mikszáth: Almanach 1896. 1 k. Verne: Antifer mester kalandjai 1 k. Beőthy: Képes magyar irodalomtörténet 2 k. Erőey B: Utazásom Sicilia és Málta szigetén 1 k.

VI.

Tanulók névjegyzéke és osztályozása.

I. OSZTÁLY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandijmentes, ismétlő-e?	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Geom. rajz	Szépírás	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Adrigán István. r. k. tm.	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jel	jó	jó
	Brand Bernát izr.	jó	es	en	es	es	es	es	jó	jó	jó
	Bugyán Emil gr. k.	jó	es	en	en	es	es	es	es	es	sz
	Dicső Árpád ev. r. tm.	jel	jó	jó	jó	es	es	es	jel	es	jó
5	Dóri Antal r. k.	jel	jó	jel	jel	jó	jel	jó	es	es	jó
	Drimuch Géza r. k. ism.	jó	es	es	jó	es	es	es	jel	jó	sz
	Eckschmidt Rezső r. k.	jó	es	es	es	es	es	jó	jó	es	jó
	Farkas Zoltán izr.	jó	es	es	jó	es	jó	es	es	jó	jó
	Fazekas Endre ev. r.	jó	es	es	es	es	es	es	es	jó	jó
10	Fullmann Jenő izr.	jó	es	es	es	en	es	es	jó	jó	jó
	Fullmann Mór izr.	jó	jó	jó	es	es	es	jó	es	jó	jó
	Gelbmann Mór izr.	es	es	es	es	es	es	jó	es	jó	sz
	Gotteszmann Számy izr.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Grecsek Rezső r. k. ism.	k	i	l	é	p	e	tt			
15	Gyirák Béla r. k.	jel	jó	jó	jel	jó	jel	jel	fm	jel	jó
	Gyurkó Miklós gr. k.	jó	es	es	jó	es	es	jó	jó	jel	sz
	Hászlinger Emil r. k.	es	es	en	es	en	en	es	jel	jó	sz
	Hritz Gyula gr. k.	es	en	es	es	es	es	jó	jó	es	jó
	Iczkovics Salamon izr.	jel	es	es	es	es	jó	jó	jó	jó	jó
20	Jobák Mihály gr. k.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Kabáczy Rezső gr. k.	es	es	es	es	es	es	es	jel	jó	sz
	*Kocsis József r. k.	jel	jel	jó	jó	es	jó	jó	jó	jó	jó
	Kroó József Sal. izr.	jó	jel	jel	jel	jó	jó	jó	es	jó	jó
	*ifj. Kroó Sándor izr.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	es	jel	jó
25	id. Kroó Sándor izr.	jó	es	es	es	en	es	jó	es	jó	sz
	Lajtos Arpád r. k.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó
	Lehotay Dező ev. r.	jó	es	en	es	es	es	es	jel	jó	jó
	Lipeczky János gr. k.	es	es	es	jó	es	jó	jó	jel	jó	jó
	Ludescher Ede r. k.	jel	jó	jó	jel	jó	jel	jó	jó	jó	jó
30	Lukácsy Gyula r. k.	jó	es	es	es	es	jó	es	jó	jó	sz
	*Macsata József r. k. tm.	jel	jel	jel	jel	jó	jel	jó	jó	jel	jó
	Marcsek Béla á. ev.	jó	es	es	es	en	es	jó	jó	jó	jó
	Masika László gr. k.	jó	es	es	es	en	es	jó	jó	es	jó
	Megéla Mihály gr. k.	es	es	es	es	es	es	es	jel	es	sz
35	Moldován Béla gr. k. tm.	jel	es	jó	jó	es	jó	jó	jó	jó	jó
	Nagy Pál ev. r.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Nagy Sándor ev. r.	jó	es	es	es	es	jó	jel	jel	jó	jó
	Nemes Arpád ev. r.	es	es	es	es	es	es	es	jó	jel	sz
	Nigriny Ernő r. k.	jel	jó	es	jó	jó	jel	es	jó	jó	jó
40	Nohálka László r. k.	jó	es	es	jó	es	es	es	es	jó	jó

Folyó szám	A tanuló neve és vallása, tandijmentes ismétlő-e?	Hittan	Magyarnyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Geom. rajz	Szépirás	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Orosz József ev. r. tm.	jó	es	es	jó	jó	jó	jó	jó	jel	sz
	Pákh Irén gr. k.	es	es	es	es	es	es	es	fm	jó	jó
	*Palkovics Samu izr. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó
	Pap Jenő gr. k.	jel	en	en	en	en	en	es	jel	jó	sz
45	Petráskó András gr. k.	es	es	en	es	es	es	es	jó	es	sz
	Pintér István ev. r. tm.	jel	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jel	jel	sz
	Saphir Manó izr.	jel	es	jó	jó	jó	jó	jó	es	jó	jó
	Sárkány Gábor ev. r.	jó	es	es	jó	es	es	es	jel	jó	sz
	Sárkány József ev. r. tm.	jó	jó	es	jó	es	jó	es	es	jó	jó
50	Schvartz Henrik izr.	jó	es	es	en	es	es	jó	es	jó	jó
	Sipos Zsigmond ev. r.	jó	es	es	es	es	jó	jó	jel	jel	jó
	Szikszay Gyula ev. r.	es	en	en	en	en	en	en	en	es	sz
	Szmocskó Gábor gr. k.	jó	es	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jel	jó
	Steinberger Samu izr,	k	i	l	é	p	e	tt			
55	Trócsányi Frigyes ev. r.	jel	es	es	es	en	es	es	jó	jó	sz
	Ullrich János r. k.	jó	en	es	es	es	es	jó	jó	jó	sz
	Vargha Elemér r. k.	jó	es	es	es	en	es	jó	jó	jel	sz
	Varga János r. k.	jó	jó	es	jó	es	jó	jó	es	jó	sz
	Weisz Adolf izr.	jó	es	es	es	es	es	es	jó	jó	jó
60	Weisz Károly izr.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Zvarnik Vilmos á. ev. tm.	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jel	jel	jó

II. OSZTÁLY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandíjmentes, ismétlő-e?	Hittan	Magyarnyelv	Latinnyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Rajzoló geom.	Szépírás	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Bloch Márkusz izr.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Brand Ferencz izr.	jó	es	jó	jó	es	es	es	es	jó	sz
	Csatáry Jenő ev. r.	jó	es	es	jó	es	es	jó	jel	es	jó
	Csigás Mihály r. k.	es	es	es	jó	es	jó	es	jel	es	jó
5	Einzig Adolf izr.	jel	jó	jó	jó	jó	es	jó	jó	jó	jó
	Engelbrech István r. k.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Esze Kornél ev. r.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Farkas Lajos izr.	jó	jó	es	es	jó	es	es	es	jő	jó
	Fischer Jakab izr.	k	i	l	é	p	e	tt			
10	Galgóczy Sándor ev. r.	es	es	en	es	en	en	es	es	jó	sz
	Gáthy Béla ev. r.	es	es	en	es	es	es	es	jó	jó	jó
	Ivaskó Lajos gr. k.	jel	jó	jó	es	jó	jó	es	jó	jó	jó
	Járos László r. k.	jó	es	es	es	es	es	es	jel	jó	jó
	*Jamniczky Endre r. k.	jel	jel	jel	jel	jel	jó	es	jel	jel	sz
15	Kajin József izr.	jó	es	es	es	es	es	jó	jel	jó	sz
	Komka Béla r. k.	es	es	en	es	en	es	es	jó	jel	sz
	Kovács Lajos ev. r.	jó	es	es	es	es	jel	es	jó	jó	sz
	Lang Jenő izr.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Ludescher Dezső r. k. tm.	jó	jó	es	jó	es	jó	jó	es	jó	jó
20	Mandel Náthán izr.	jel	es	jó	es	es	es	jó	es	jó	sz
	Marmorstein Abroham izr.	jel	jó	es	jó	es	es	es	jel	jó	jó
	Marmorstein Zoltán izr.	jel	es	es	jó	es	es	es	jel	jó	jó
	Nádler Abrohám izr.	jó	es	en	es	jel	jó	jel	es	jó	jó
	Nátolya Mihály gr. k.	jel	jó	jó	jó	jó	es	es	jó	jó	jó
25	Novák Elemér gr. k. tm.	jel	jó	es	jó	jó	jó	es	jel	jel	sz
	Ragyóczy József ev. r.	jel	es	es	es	es	es	es	jó	jó	jó
	Rikly Gyula r. k. ism.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Rosner Izidor izr.	jó	es	es	es	es	es	es	jó	jó	sz
	Saphir Lipót izr.	k	i	l	é	p	e	tt			
30	*Schönfeld Jakab izr. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó
	Selykó Viktor gr. k.	jel	es	es	es	es	es	es	jó	jó	jó
	Simon István ev. r. tm.	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jó	es	jó	jó
	Stern Lázár izr. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	es	jó	jó
	Stetz Géza r. k.	es	es	en	es	en	en	es	jel	es	jó
35	*Szél Pál r. k.	jel	jel	jel	jel	jel	jó	es	jel	jel	jó
	Szkiba János gr. k.	jó	es	es	jó	en	es	es	jel	jó	jó
	Sznistsák János r. k.	jó	es	es	es	es	es	es	jel	jó	jó
	Telman Elemér ev. r.	k	i	l	é	p	e	tt			
	Tóth Jenő r. k. ism.	jó	es	es	jó	es	jó	jó	es	jó	jó
40	Tóth Lajos ev. r.	jó	es	es	es	es	es	jó	jel	jel	sz
	Ujhelyi Jenő gr. k.	jó	es	jó	jó	es	en	es	jó	es	sz
	Ziehn Alfréd izr.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	sz
	Magántanulók:										
	Engel Endre izr.	jel	jel	jel	jó	jó	jó				
	Engel Sándor izr.	jel	jel	jel	jó	jel	jel				
45	Freyler János á. ev.	jó	es	en	en	es	es				

III. OSZTÁLY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandij mentes, ismétlő-e?	Hittan	Magyarnyelv	Németnyelv	Latinnyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Rajzoló geom	Franczianyelv	Ruthénnyelv	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Braun Herman izr.	jó	es	jó	es	jel	jó	es	jó			fm	jó	jó
	Dankulinec Gy. gk. tm.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó		jel	jó	jó	jó
	Fejérvári József ev. r.	es	es	es	es	es	es	es	es			es	jel	sz
	Glegyák Lajos gr. k. tm.	jó	jó	jó	jó	jó	es	es	es		jel	jó	jó	sz
5	Heller Mayer izr. ism.	k	i	l	é	p	e	tt						
	Hrehuss Béla r. k.	jó	es	es	en	es	es	es	jó	es		jó	jel	jó
	Illés Béla ev r.	jó	es	es	en	es	es	es	es			jel	jó	jó
	*Katz Chaim izr. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel		jel	jel	sz
	Katrics Vilmos gr. k. ism.	jel	es	es	es	jó	es	es	es		jó	es	jó	sz
10	Királyi Béla r. k. tm.	jel	jó	jel	jó	jel	jó	jó	jó	jó		es	jó	jó
	Klinger Tamás r. k.	es	es	en	en	en	es	es	es			jó	jel	sz
	Kohn Géza izr.	k	i	l	é	p	e	tt						
	Köstenbaum Jenő izr.	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó			jó	jó	sz
	Lipeczky László gr. k. tm.	jó	es	jó	es	jó	jó	es	jel		jó	jel	jó	jó
15	Mermelstein Adolf izr.	jó	jó	jó	jó	jel	jó	jó	es	jó		es	jó	sz
	Mermelstein Dávid izr.	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó			es	jó	jó
	Metzger László r. k.	es	es	jó	es	es	es	es	es			jel	jó	jó
	Nyulassy Nándor r. k.	jó	es	es	en	en	en	en	es			es	jó	sz
	Pákh Miklós gr. k.	jó	es	es	es	es	es	jó	es		jó	jó	jó	jó
20	Pintér Endre ev. r. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel		jel	jel	jó
	Reichman József izr.	jel	jó	jó	jó	jel	jel	jel	jó			es	jó	jó
	Simon Géza ev. r.	k	i	l	é	p	e	tt						
	Soltész Gyula gr. k. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel		jel	es	jel	jó
	Stark József izr.	es	es	es	en	en	es	es	es			jó	jó	sz
25	Szabó Bálint gr. k.	jó	es	es	es	jel	es	es	es		jó	jel	jó	jó
	Szóbel Pinkász izr. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel			jel	jel	jó
	Tárczy Károly ev. r. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jel	jel			jó	jel	jó
	Vékássy József ev. r.	jó	es	es	es	jó	es	es	es			jel	jó	sz
	Weinberger Miklós izr.	jel	es	es	es	jó	jó	es	es	es		es	jó	jó
	Magántanulók:													
30	Engel Kálmán izr.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel					
	Mittelmann Jenő izr.	jel	es	jó	en	jó	jó	jó	jó					

Szabadkézi rajz: Dankulinec jó, Fehérváry es, Köstenbaum es, Szabó es.

IV. OSZTALY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandíjmentes, ismétlő-e?	Hittan	Magyarnyelv	Németnyelv	Latinnyelv	Történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Geometria r.	Francianyelv	Ruthénnyelv	Tornázás	Ének	Magaviselet
	*Becsey Nándor r. k.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel			jel	jel	jó
	Berger Ignácz izr. ism.	jó	es	jó	es	jó	es	jó	es			fm	es	jó
	Bertsik András r. k. ism.	jó	es	es	es	es	jó	jó	es			jó	jó	jó
	Cseh Sándor r. k. ism.	es	es	es	es	jó	es	jó	es			es	jó	jó
5	Csomár István ev. r.	es	es	es	es	es	es	es	es			jó	es	jó
	*Dávidovics Dezső izr. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel			jel	jel	jó
	Debreczenyi ev. r. tm.	jel	jó	jel	jó	jel	jó	jó	jó			jó	jel	jó
	Dóri József r. k.	es	en	en	en	es	en	es	en			jó	es	jó
	Friedmann Samu izr. tm.	jel	jó	jó	jó	es	es	jel	jó	jel		es	jó	sz
10	Füzesséry Zoltán r. k.	jó	es	es	es	jó	es	es	es			jó	es	jó
	Gerber Antal r. k.	jel	jó	jó	es	jó	jel	jel	jó			jó	jó	jó
	Hábely László gr. k.	jó	es	es	es	jó	jó	jó	jó		jel	es	jó	jó
	Hrancsák János gr. k.	jel	es	es	es	jó	jó	jó	jó		jó	jó	jó	jó
	Hudáky Gyula gr. k. tm.	jó	es	es	es	jó	jó	jó	jó		jel	jel	jó	jó
15	Keppler Lajos r. k.	jó	es	es	es	es	es	es	es			fm	jó	jó
	Kroó Izidor izr. tm.	jó	jó	jel	es	jel	es	jó	es			en	jel	jó
	Marcsek Géza á. ref.	jó	es	es	es	jó	es	jó	jel			jel	jó	jó
	*Markovics Mihály gr k. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó
	Meisels Hugó izr.	es	en	es	en	en	en	en	en			jó	jó	sz
20	Nemes Aladár ev. r. tm.	jel	jel	jó	jel	jel	jó	jó	jó			jó	jel	jó
	Novák Sándor gr. k.	jó	es	es	es	jó	jó	jó	es		jó	en	jel	jó
	Nuszer János r. k.	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jó			jó	jel	sz
	Nuszer Péter r. k. tm.	jel	es	es	es	jel	jó	jó	jó			jel	jel	jó
	Orosz István r. k.	jó	en	en	en	es	es	en	en			jó	jó	jó
25	Orosz Jenő ev. r. tm.	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jel	jó	jó		jó	jel	jó
	Országh József r. k.	jó	es	es	es	es	jó	jó	jó			jel	jó	jó
	Paksy Zsigmond ev. r.	jó	es	en	es	jó	jó	es	es			es	jó	sz
	Pap János gr. k. tm.	jel	jó	jó	jó	jel	jó	jó	jó			jó	es	jó
	*Petrusz Péter gr. k. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel		jel	jel	jel	jó
30	Popovics András gr. k. ism.	jel	es	es	es	jó	jel	jó	es		jó	jel	jel	jó
	Rakovszky Gyula gr, k.	jel	es	es	en	jel	jó	jó	jó		jó	fm	jó	jó
	Richter Agost r. k. tm.	jel	es	jel	es	jó	jel	jó	jel		jó	jel	jel	jó
	Tomori Endre r. k.	jó	es	es	es	jó	jó	jó	es			jel	jel	jó
	Tóth István ev. r.	jó	es	es	es	es	jó	jó	es			jó	jó	jó
35	Ujhelyi Andor gr. k. tm.	jó	es	es	es	jel	jó	jel	jó	en	es	jó	jel	jó
	*Vozáry Gyula ev. r. tm.	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel			es	jel	jó
	Weisz Armin izr.	jó	es	es	es	es	es	es	es			jó	jó	jó
	Weisz Izidor izr.	jel	es	es	es	jó	es	jó	es			es	jó	jó

Szabadkézi rajz: Becsey N. jel, Csomár I. es, Dávidovics D. jel, Dóry J. es, Marcsek G. jel, Nemes A. jó, Nuszer J. jó, Orosz J. jel, Petrusz P. jel, Richter A. jel, Tomori E. es, Vozáry Gy. jel,

V. OSZTÁLY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandíjmentes, ismétlő-e?	Hittan	Magyarnyelv	Németnyelv	Latinnyelv	Görögnyelv	Gör. pót. irod.	Történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Gör. pót. rajz.	Ruthénnyelv	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Blum Simon izr. tm.	jel	jel	jel	jó	jel		jel	jel	jó			jó	jó	jó
	Esze Ferencz ev. r.	jel	jó	jó	jó		jel	jel	jó	jó	jel		jel	jó	jó
	Fried Sándor izr. tm.	jel	jó	es	es		jó	jó	jó	jel	jó		jó	es	sz
	Herpay Árpád ev. r. tm.	jel	jó	jó	jó		jó	jel	jó	es	jel		es	jel	jó
5	Hoffmann Ottó r. k.	jel	jó	jó	jó		jel	jel	jel	jó	jó		es	jel	jó
	Kilb Gyula r. k. tm.	jel	jel	jó	jó		jó	jó	jó	jó	jel		jó	jó	jó
	Kroó Jenő izr. tm.	jel	jó	jel	jó		jel	jel	jó	jó	es		jó	jó	jó
	Laskay Mihály gr. k. ism.	jel	es	es	es		es	jó	es	es	jó	es	es	es	jó
	Linka Libor r. k.	jó	es	es	es		es	jó	es	es	jó		jó	es	jó
10	Miklóda István gr. k. tm.	jel	jel	jó	jó	jel		jó	es	jó		jó	jó	jó	jó
	Puky Ervin gr. k.	jó	es	en	en		es	es	es	en	es		jel	jó	jó
	Paksy Zoltán ev. r.	es	es	es	en		es	es	es	es	jó		es	jó	sz
	Pap Jenő ev. r.	jó	es	es	es		es	es	es	es	jó		jó	jó	jó
	*Siposs Géza ev. r. tm.	jel	jel	jel	jó	jel		jel	jel	jel			jel	jel	jó
15	Schunke Ottó á. ev.	jel	jó	jel	es		jó	jó	es	jó	es		es	jó	jó
	Sznistsák Dezső r. k.	jó	es	en	es		en	es	es	es	es		jel	jó	jó
	Zizda János r. k.	k	i	l	é	p	e	tt							
	Magántanuló;														
	Hajdu Jenő ev. r.	jó	en	es	es		es	es	es	es	es				

Szabadkézi rajz: Esze Ferencz: jel, Herpay Arpád: jel, Hoffmann Ottó: jó, Linka Libor: jó, Miklóda István: jó, Pap Jenő: jó, Sipos Géza: jel, Schunke Ottó: es.

VI. OSZTÁLY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandíjmentes, ismétló-e?	Hittan	Magyarnyelv	Németnyelv	Latinnyelv	Görögnyelv	Gör. pót. irod.	Történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Gör. pót. rajz	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Balajthy Béla ev. ref.	jel	jó	jó	es		jel	jel	jó	es	es	jó	jó	jó
	Bary Gyula ev. r.	jel	jó	jel	jó	jel		jel	jó	jó		jó	jó	jó
	Einzig Izrael izr.	jel	es	jó	es	jó		es	es	es		es	jó	sz
	Fried Sándor izr.	jel	es	jel	es		es	es	jó	es	es	es	jó	jó
5	*Habacher János r. k. tm.	jel	jel	jel	jel	jel		jel	jel	jel		jó	jel	jó
	Hável Béla r. k.	jó	es	es	es		es	es	es	es	jó	jó	es	jó
	Hrabéczi Béla á. e.	jel	jó	jó	es		jó	jel	jó	jel	jel	jó	jó	jó
	Jakabóczky József r. k.	vi	zs	g	á	la	to	t	n	e	m	t	e	tt
	Kemechey József r. k.	jel	jó	jó	jó		jó	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jó
10	Kustán József gr. k.	jel	es	en	es		es	es	es	es	es	jel	jó	jó
	Pavlik Jenő ág. ev.	es	es	en	en		en	es	es	es	es	jó	es	sz
	Saphir Nándor izr.	jel	es	jó	es	es		es	es	es		es	es	sz
	Stern Kornél izr.	jel	jel	jel	jó		jó	jó	jó	es	jó	jel	jel	jó
	*Tichy Antal r. k.	jel	jó	jó	jó		jel	jó	jel	jel	jel	jó	jel	jó
15	Ujhelyi Sándor gr. k.	jel	jel	es	es		jel	jó	jel	jó	jó	jó	jel	sz
	Valkovszky János gr. k	jel	jó	es	es		jó	jel	jó	es	es	jó	jel	jó
	Magántanulók :													
	Fisch József izr.	jel	es	es	es		es	jó	es	jó	es			
	Csomár Béla ev. r.	jel	jó	es	es		jó	es	jó	jó	jó			

Ruthénnyelv: Habacher János: jó, Kustein József: jel, Ujhelyi Sándor: jó, Valkovszky János: jó.

Rendkivüli szabadkézirajz: Fried Sándor: es, Hrabéczy Béla: jó, Stern Kornél: jó.

VII. OSZTALY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandijmentes, ismétlő-e?	Hittan	Magyarnyelv	Németnyelv	Latinnyelv	Görögnyelv	Gör. pót. irod.	Politikai föld.	Természettan	Mennyiségtan	Gör. pót. rajz	Ruthénnyelv	Tornázás	Ének	Magaviselet
	*Barta Ernő ev. r.	jel	jel	jel	jó		jel	jel	jel	jó	jó		fm	jel	jó
	*Baszaráb József gr. k. tm.	jel	jel	jó	jel	jel		jel	jel	jel		jel	jel	jel	sz
	Bzowsky Erasmus r. k.	jel	jó	es	es		es	jó	es	es	es		jel	es	sz
	Denenfeld József izr. tm.	jel	jó	jó	jó		jó	jó	jó	jó	jó		jó	jó	sz
5	Haluska Imre r. k.	jel	es	es	es	es		jó	jó	en			jó	jó	sz
	Hudáky Emil gr. k.	v	i	zs	g	á	la	to	t	n	e	m	t	e	tt
	Katrics Kálmán r. k. tm.	k	i	l	é	p	e	tt							
	Kilb Lajos r. k.	jó	es	es	es		es	es	es	es	es		jó	es	sz
	Kosztyu Béla gr. k. tm.	jel	jó	jó	jó	jó		jó	jó	jó		jel	jel	jó	jó
10	Lakesz László gr. k. tm.	jel	es	jó	es	es		jó	jó	jó		jel	es	es	sz
	Libertinyi Jenő ev. r.	es	es	es	en		es	jó	es	es	es		jel	jel	sz
	*Meindl Richard r. k. tm.	jel	jel	jel	jel	jel		jel	jel	jel			jel	jel	sz
	Rosner Mór izr.	jel	es	jó	es		es	es	jó	es	es		es	jel	jó
	*Szenkovszky I. r. k. tm.	jel	jel	jel	jó	jel		jel	jel	jel			jó	jel	sz
15	Wasserman Simon izr.	jel	jó	es	es		jó	jó	jó	jó	es		fm	jó	sz
	Magántanuló:														
	Lővy Béla	jó	es	es	es	es		es	es	es					

Rendkiv. szabadk. rajz: Bzovszky Erasmus: jó.

VIII. OSZTÁLY.

Sorszám	A tanuló neve és vallása, tandijmentes, ismétlő-e?	Hittan	Magyarnyelv	Németnyelv	Latinnyelv	Görögnyelv	Gör. pót irod.	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Gör. pót. rajz	Bölcsészet	Tornázás	Ének	Magaviselet
	Brand Jenő izr.	jel	jel	jel	jó		jó	jel	jel	jel	jel	jó	es	jel	sz
	Cseh Lajos r. k. tm.	jel	jó	jó	jó	jó		es	jó	es		es	jó	jel	sz
	Ekmán János gr. k. tm.	jel	jel	jel	jel	jel		jel	jel	jel		jel	jó	jel	jó
	Fischer Sándor izr. tm.	jel	jó	jel	jó	jel		jó	jó	jó		jó	jel	jel	sz
5	Gáthy Albert ev. r.	jel	jó	es	jó		jó	jó	jó	es	es	jó	fm	jel	jó
	Goldberger Mór izr. tm.	jel	jel	jel	jel		jel	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jel	jó
	Hoffman Alajos r. k.	jel	jel	jó	jó	jel		jel	jel	jel		jó	jel	jel	sz
	Kubáskó József r. k.	jel	es	es	es		jó	es	jó	jó	jó	jó	es	jó	jó
	Nagy Béla ev. r.	jó	es	es	es	jó		es	es	es		es	jó	jel	sz
10	Niedermann Jenő izr.	jel	jó	jó	jó		es	es	jó	jó	es	es	jó	jel	sz
	Ottmayer Ferencz r. k.	jel	jó	es	es		jó	jó	jó	es	es	jó	jó	jó	sz
	Pap Ferencz ev. r.	jó	es	es	es	es		es	es	es		es	jó	jel	sz
	Szenkovszky B. r. k.	jel	jó	jó	jó	jel		jó	jel	jel		jel	jel	jel	sz

VII.

Statisztikai táblázatok.

I. A tanulók áttekintése.

A tanulók közt vallásra nézve volt								A tanulók közt anyanyelvre nézve volt							A tanulók nyelvismerete						
róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti.	ág. evangelikus	ev. reformatus	unitárius	izraelita vallású	más vallású	összesen	magyar	német	román	olasz	tót	szerb-horvát	ruthén	más nyelvü	összesen	csakis magyarul beszél	magy. némettül beszél	» románul beszél	» tótul beszél	» Ruthénul beszél	» szerb-horvát nyelvet beszél	» olaszul beszél	hányan tudtak magyarul?
62	45	—	7	44	—	61	—	219	207	6	—	—	—	—	6	1	219	133	31	1	—	54	—	—	219

II.

A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt:

Őstermelő			Iparos			Keresk. és vállalkozó			Tisztviselő								
önálló			önálló			önálló											
nagy birtokos	kis birtokos	alkalmazott	nagy iparos	kis iparos	alkalmazott	nagy kereskedő	kis kereskedő	alkalmazott	köztisztviselő (állami hat.)	magán és társulati	Katona	Más értelmiségi, (orvos, ügyvéd lelkész, tanár, tanitó, mérnök, iró, müvész stb.)	Személyes szolgálatból élő (munkás, napszámos, szolga stb.	Magánzó, nyugdijas v. tőkéjének jövedelméből stb. élő	Összesen		
és bérlő																	
—	12	—	—	33	—	—	35	—	35	17	5	39	12	31	219		

III. A tanulók származási helyének áttekintése.

A tanulók közt honosságra nézve volt:								
						külállambeli		
még pedig	helybeli	megyebeli	magyarországi más megyei	fiumei	horvát szlavonországi	együttvéve hány	hová-való	összesen
A tanév végén	134	72	13	—	—	1	—	220

VIII. Ösztöndijak, jutalmak.

I. Wlassics Gyula, vallás- és közokt. kir. Minister ur ő Excellentiája a Fekésházy-féle alapitvány jövedelméből vásárolt jutalomkönyvekből három példányt azon hozáadással bocsátott az igazgatóság rendelkezésére, hogy azokkal első sorban oly nem magyar ajku tanulók jutalmaztassanak meg, kik a lefolyt tanévben a magyar nyelvből aránylag a legjobb előmenetelt tanusitották.

Ezen nagybecsü gyüjteményből: Lamartine: A girondiak. 3. köt. Meindl Richard VII. oszt. Rambaud: Oroszország 2 kt. Habacher János VI. oszt. és Beöthy Zs: Széchenyi és a magy. költészet k. c. műve ő Exciája nevében Baszaráb József VII. oszt. tanulóknak adományoztatik.

II. Munkács város által dicsőségesen uralkodó I. Ferencz József apostoli király ő Felsége megkoronázásának negyedszázados jubileumi ünnepén tett egyezer frtos alapitvány 4%-os kamatját 40—40 koronában Baszaráb József VII. oszt. es Szobel Pinkász III. oszt. tanulók kapják.

III. A Horváth Károly-féle 10—10 koronás jutalomdij egyikét Macsata József I, másikát Schönfeld Jakab II. o. tanuló nyeri.

IV. A »Munkácsi Nőegylet« 100 frtos alapitványának 4½%-os kamatját Vozáry Gyula IV. o. tanuló kapja.

V. A »Munkácsi Társaskör« 100 frtos alapitványának 4½%-os kamatját Petrusz Péter IV. o. tanuló nyeri el.

VI. Depaixi Coffin Béla emlékére tett alapitvány 10 koronás kamatja Tárczy Károly III. o. tanulónak jut.

VII. A »Bereg-munkácsi Takarékpénztár« 10 koronás jutalomdijat Dávidovics Dezső IV. o. tanuló nyeri.

VIII. Dr. Széll Kálmán tiszti főorvos ur által jó magaviseletü és jeles tanulmányi előmenetelü szegénysorsu tanuló megjutalmazására felajánlott 20 koronát. Siposs Géza V. o. tanuló nyeri.

IX. A »Munkácsi Népbank« által jó magaviseletü éz jeles tanulmányi előmenetelü szegénysorsu tanuló megjutalmasására felajánlott 20 korona Markovics Mihály IV. oszt. tanulónak jut.

X. De Gerando Attila és Lehotzky Tivadar urak könyvajándékából »Hedvig és Andor utazása Rómában« és »Adatok Beregmegye Archaeologiájához« cimü művek kerülnek kiosztásra; ezek, egy-egy példányban, Bartha Ernő VII. o. Blum Simon V. o. és Becsey Nándor IV. o. tanulóknak adományoztatnak.

XI. Bohner Jákó tanár ur, téves címezés folytán hozzájuttatott 5 frtot jutalomdijul felajánlván, — ez,

nemkülönben a Grünstein Mór ur által jutalomdijul felajánlott öt korona jutalomkönyvek vásárlására fordittatott, melyből.

Szenkóvszky István VII. o. Tichy Antal VI. o. és Siposs Géza V. o. tanulók Polgár György : »Ó-kori hitéleti és művészeti régiségek képgyüjteménye« c. munkát nyerik 1—1 példányban; Kölcsey: »Paraiszesis«-ét 1—1 példányban: Széll Pál és Jamniczky András II. o. tanulók kapják; mig »Petőfi összes munkái« 1—1 példányban: ifj. Kroó Sándor és Palkovics Samu I. oszt. tanulóknak jut.

XII. A »Bereg-munkácsi Takarékpénztár« által felajánlott 5 frtból vásárolt Flammarion: »A csillagos ég« c. mű 1—1 példányát: Szenkóvszky István VII. és Tichy Antal VI. o. tanulók nyerik.

XIII. Farkas Kálmán ur két fölszerelt körző-dobozt ajánl föl jutalmul, melyek egyikére Macsata József I. és Kocsis József I. o. tanulók érdemesitik magokat.

XIV. Danielovics Kálmán tanár ur, az általa vezetett III. oszt. legjobb latinjának egy drb. 10 koronás aranyat ajánl föl, amelyet a tanári testület Katz Chaim tanulónak itélt oda.

F. é. junius hó 18-án a főgymn. igazgatósága az alábbi átiratott vette:

»3708—1896. kig. Fankovich Sándor gymn. igazgató urnak, Helyben. Midőn tisztelettel értesitem, hogy **Nagy Gyula** kir. közjegyző ur a millenium év és közpályán való 35 évi müködése emlékére nálam többi között 100 frt (200 korona) értéket tett le, következő meghagyással: »Hogy továbbá azon főiskolával t. i. a munkácsi állami gymnásiummal szemben — hol három fiam nyerte kiképeztetésének alapját — elismerésemnek és hálámnak kifejezést adjak, szinte értékpapirban 200 korona alapitványt teszek, melynek minden évi kamatából a munkácsi állami főgymnásium kebelében fennálló »Önképző-kör« tanuló tagjai részéről készitendő legjobb magyar történelmi munka fog megjutalmaztatni. — Neveljen a főiskola ezután is hazafias honpolgárokat«. Van szerencsém tehát emlitett 200 korona értéket, egy drb. 23.289 A és egy drb. 24.126 A számu 100—100 koronát, 4%-al kamatozó államadóssági kötvényt 14 drb. szelvénynyel — az adományozó akaratához képest való további hivatalos kezelés végett, tisztelettel átjuttatni.

Munkács, 1896. junius 15.

Cseh Lajos s. k.
polgármester.»

Midőn a fenti adományokat nyugtázni és részben ezeknek, részben pedig azok jövedelmeinek megfelelő elhelyezéséről ezen sorokban jelentést tenni szerencsém lenne,

hálás szivvel mondok köszönetet az adományozóknak egyenkint külön-külön és együttvéve ugy ezen, valamint egyéb, a tanintézet céljaira hozott nagybecsü megemlékezésükért.

Fankovich S.
főgymn. igazgató.

IX.

Jelentés az érettségi vizsgálatokról

az 1895—96. tanévben.

Az érettségi vizsgálatokra a f. évi április hóban 13 rendes tanuló jelentkezett

Az érettségi vizsgálat irásbeli része május hó 15—20. napjain tartatott meg.

A kassai tanker. kir. Főigazgatóság ezen vizsgálatra a következő tételeket jelölte ki:

I. A magyar nyelvből:

a) A magyar ballada történeti fejlődéséről.
b) Mi az olvasás célja és hogyan válaszszuk meg olvasmányainkat?
c) A föld alakja és mozgása.

II. A latin nyelvből:

»A három jó barát.« Cserny és Dávid: Latin Stylusgyakorlatok cimü müvéből. 102. l.

III. A német nyelvből:

Arany János emlékezete (Dr. Schack Béla: Magyar szöveg német forditása 175. l. 27. sor. Gyulai Pál után).

IV. Görög nyelvből:

Platon Apologiája. 13. fejezet.

V. a) Mathematikából:

Mennyit kell évenkint megtakaritania 20 éven át annak, a ki a rákövetkező 15 éven át évi 1000 frt járadékot kiván magának biztositani (p. = 5%)?

b) Geometriából: Munkács földrajzi szélessége 48°27', mekkora Munkács parallelkörének sugara, területe s mily sebességgel forognak a munkácsiak a föld tengelye körül, ha a föld sugara 6,371050 m?

Az érettségi irásbeli vizsgálat eredménye.

Az irásbeli dolgozat neme	A megoldás sikere					
	általában	jeles	jó	egs.	egt.	össz.
I. Értekezés magyar nyelven	jó	2	6	5		13
II. Forditás magyarból latinra	kielégitő	1	4	5	3	13
III. Forditás magyarból németre	jó	3	6	4		13
IV. Forditás görögből magyarra	jó	3	3	1		7
V. Mathematika	jó	4	4	5		13

A szóbeli vizsgálatok eredménye.

A szóbeli érettségi vizsgálat Szieber Ede kir. tanácsos, Ferenc József rend lovagja, kassai tankerületi kir. Főigazgató ur elnöklete alatt f. é. junius hó 14. és 15. napjain tartatott meg. A 13 jelentkezett tanuló közül a követelményeknek megfelelt: 2 jelesen, 5 jól, 5 egyszerüen, 1 pedig javitó vizsgálatra utasittatott.

A gimnáziumot végzett érettségire jelentkezett tanuló neve	Születési helye és ideje	Vizsgálati sikere	Választott pályája
Brand Jenő	Vámos-Pércs, 1878. okt. 3.	jól érett	mérnöki
Cseh Lajos	Munkács, 1879. febr. 25.	jól érett	jogi
Ekmán János	Munkács, 1877. ápr. 12.	jelesen é.	tanári
Fischer Sándor	Munkács, 1878. aug. 13.	jól érett	jogi
Gáthy Albert	Munkács, 1878. szept. 8.	érett	vasuti
Goldberger Mór	Munkács, 1875. nov. 8.	jelesen é.	mérnöki
Hoffmann Alajos	Beregszász, 1877. dec. 13.	jól érett	mérnöki
Kubáskó József	M.-Kaszony, 1878. jan. 19.	érett	egyházi
Nagy Béla	Munkács, 1879. jan. 14.	érett	vasuti
Niederman Jenő	Munkács, 1878. dec. 20.	érett	mérnöki
Ottmayer Ferenc	Szatmár, 1877. okt. 3.	nem érett	erdészeti
Pap Ferenc	Munkács, 1879. jan. 12.	érett	gazdászati
Szenkovszky Bertalan	Beregszász, 1878. jan. 20.	jól érett	jogi

X.

Jelentés az „Eötvös-önképzőkör“ müködéséről.

Önképzőkörünk az 1895/6-dik iskolai évben is elég tevékeny munkásságot fejtett ki. Mindjárt az esztendő elején megalakult 27 rendes és 31 pártoló taggal, szept. 22-én megválasztván tiszti karát. Alelnök lett Goldberger Mór VIII. o. tanuló, titkár Ekman János VIII. o. t., főjegyző Nagy Béla VIII. o. t., aljegyző Meindl Richárd VII. o., pénztáros Gáthy Albert VIII. o. t. ellenőr Baszaráb József VII. o. t., könyvtáros Hoffmann Alajos VIII. o. t. A tisztikar azonban az év folyamán annyi változáson ment át, hogy a jegyzők másnemü elfoglaltságuk miatt állásukról lemondván, a kör gyülése helyökre Fischer Sándor VIII. o. tanulót főjegyzővé, Libertinyi Jenő VII. osztályost aljegyzővé választotta meg.

Tartott a kör az egész évben három választmányi, 27 rendes, és 2 diszgyülést.

A közgyülés tárgyát a folyó ügyek elintézésén és inditványok tárgyalásán kivül szavalatok, beadott müvekről tartott irásbeli birálatok, szabad előadások képezték.

Szavalt összesen 32 tag 76 ízben. A szavalatok közül 10-et első, 17-et másod, 36-ot harmad fokra érdemesítettek. A szavalásban legtöbb buzgósággal munkálkodtak Libertinyi Jenő VII. és Balajthi Béla VI. o. tanulók.

Birálatra beérkezett 11 mü, még pedig 7 vers, 1 humoreszk s 4 elbeszélés. E művek közül 3 másod, 5 harmad fokú elismerést aratott.

Felolvasást tartottak az ifjak 4 ízben. Kitüntek e téren Hoffmann Alajos, Goldberger Mór és Nagy Béla. Rajtok kivül dicsérettel említendő föl Pap Ferenc VIII. o. tanuló, ki a »Humorról« irt magvas tanulmányt.

Szabad előadásban gyakorolta magát öt ifjú. Előadásuk tárgyát főképen a költészet és magyar irodalom köréből vették.

Kegyelettel ünnepelte meg a kör Eötvös József br. költő halálának 25 éves fordulóját márczius 15-dikét. Mindkét díszgyűlésen a nap emlékére vonatkozó szavalatok, felolvasások voltak.

Ez évben nyertek megerősitést a kör alapszabályai 72817. számú magas rendelettel.

A megerősítés után a kör el is nevezte magát egyik halhatatlan érdemű irónkról Eötvös önképzőkörnek.

Azon kivül, hogy a díszgyűlésen a tanár urak és más érdemes férfiak hallgatták az ifjak előadásait, még ellátogatott körünk márczius 16-diki közgyűlésére Szieber Ede kir. tanácsos és tankerületi főigazgató úr és Fankovich Sándor igazgató úr, előbbi is lelkes munkásságra buzdítván az ifjakat s jó tanácsokkal látván el őket.

Flamarion, Csillagászat. Vasárnapi Ujság 1895—1896. Budapesti Szemle. 1895—1896. A Hét 1895. Uj Idők. 1896. Magyar Nyelvőr. 1896. Jakab Odön. Argirus. Endrődi S. stb. A magyar költészet kincses háza. Badics Ferencz: Petőfi válogatott költeményei. Zlinszky Aladár: Szemelvények. Arany János költeményei. Makai Emil: Enekek. Eötvös József br. Beszédek. A falu jegyzője. Karthausi. A nővérek. Magyarország 1514-ben. Továbbá ajándékoztak a körnek több könyvet, névszerint Walla Lajos úr, Kalmár Jenő tanár úr, V. Gy. elnök. Nagy Béla VIII. o. tanuló.

Pártoló tagja lett a kör a Természettudományi Társulatnak s alapitó tagja a munkácsi m. k. főgimnáziumi ifjusági segitő-egyesületnek.

Vozári Gyula,
az önképzőkör vezető tanára.

XI.

Jelentés

Az ezeréves orsz. ifj. tornaversenyről Budapesten.

Intézetünk 30 jobb tornásza Kabáczy M. tornamester vezetése, továbbá Bohner J. és Makovicky Gy. kisérő tanárok felügyelete alatt részt vett a jun. 1- 2- és 3-án Budapesten megtartott ezeréves orsz. ifj. tornaversenyen is, mely alkalommal azonkivül, hogy a testgyakorlásban szerzett ügyességüket a rajongó szeretettel és hódolattal környezett koronás király kitüntető és örökké feledhetetlen érdeklődése és tetszés nyilvánitása mellett, továbbá Dr. Wlassics Gyula vall.- és közokt. min. úr őnagyméltósága, és az ország egyéb kitünőségei jelenlétében bemutathatták, azon valóban ritka és fölemelő szerencsében is részesülhettek, hogy a sz. korona előtt — a nemzet e méltán irigyelt klenodiuma előtt, — melynek történelmi és közjogi becséről és jelentőségről annyiszor és annyit hallanak, a Mátyás-templomban elvonulhattak és honfiui hódolatukat bemutathatták. Ha továbbá hozzá vesszük még azt is, hogy ez alatt a néhány nap alatt az immár világvárossá fejlődött főváros nevezetességeinek, valamint a magyar nemzet culturális előhaladását feltüntető millenniáris kiállitás megtekintése mily tanulságos, mily lelkesitő és soha el nem mosódó benyomásokkal gazdagitotta a fővárosba rándult 5000 vidéki tanuló lelkét, valóban a hála kitörülhetellen érzetével kell közoktatásügyünk bölcs és érdemdus vezetőjének, Dr. Wlassics Gyula miniszter urnak azon szerencsés intézkedéséről megemlékeznünk, melylyel a nemzet tanulóifjuságát — a jövő reményeit — az ezeréves nemzet lélekemelő ünnepélyeinek keretébe belevonta.

— Intézetünk tornászai a következő versenyekben vettek részt:

I. Tömegversenyek

Jun. 1-én d. e. a főpróbán a szabadgyakorlatokban Jun. 2- és 3-án d. u. (2-án Ő felsége a király jelenlétében) a meglepő szabatossággal véghez vitt és megujrázott *szabadgyakorlatokban* valamennyien.

A szertornázásban a rohamdeszka gyakorlataiban 16-an.

A mintacsapat-tornázásban a bakon 12-en.

A kötélhuzásban (a nagybányaiakkal) 10-en.

A katonai rendgyakorlatokban 24-en.

II. Egyenkinti verseny.

A futóversenyben részt vettek: Popovics E., Kemechey J. Denenfeld J.

A magas ugrásban: Ország J., Puky E.

A távol-ugrásban: Richter A. és Meindl R.

A sulydobásban: Bzovszky E. Szenkószky B.

A rudugrásban: Kustán J. és Libertiny J.

A függeszkedésben: Baszaráb J. és Kosztyu B.

Jutalmak.

Díszoklevelet nyert az intézet a kötélhuzásért és a katonai rendgyakorlatért.

Bronzérmet: (II. díj) nyert Kustán J. rúdugrásért.

Kötelességünknek tartjuk e helyt fölemliteni, hogy a program ellenére főpróba napján tartott versenyek eredménye mindenesetre kedvezőbb lett volna, ha tornász ifjaink a hosszú út fáradalmait előbb kelőleg kipihenhették volna.

Az intézet diszes zászlaját vitte Baszaráb J. a tornászcsapat ügyes dobosa volt Bzovszky E.

— A fennmaradó szabad időt a tanulók kisérő tanáraik kalauzolása mellett Budapest fő- és székváros nevezetességeinek és a mill. kiállitás megtekintésére forditották. Nevezetesen megnézték a nemz. múzeum képtárát, Arany J. szobrát, a vámház palotáját, az épülő uj dunai hidakat, Petőfi, Deák, Eötvös, Széchenyi szobrát; a lánchidat, az Akademia palotáját, az uj országházat, a Margit szigetet, egy népszinházi előadást, egy cirkuszi előadást, a körutakat, Andrássy-utat, a földalati vasutat, Munkácsy »Ecce homo«-ját, a Plasztikon-t Feszty körképét, a Kosciuskó-képet, Dante poklát, az állatkertet, a haditengerészeti mutatványokat és végül a kiállitást.

A felrándult csapat a VIII. ker. áll. gimn. épületében (Csokonay utca) volt elszállásolva, hol Wlassics min. úr őnagyméltósága személyesen győződött meg az elszállásolás kielégitő voltáról.

Jun. 5 én este 8 ó. 42 p.-kor az ifjak kisérő tanáraik vezetése alatt — sok-sok tanulságos és lelkesitő benyomással szivökben — a legnagyobb rendben elutaztak a fővárosból és 6-án d. e. 12 órára szerencsésen és jó egészséggel haza érkeztek, a hol az intézet főbejárata előtt az int. igazgató üdvözlő és buzditó beszéddel fogadta a hazatérő ifjakat, egyben megköszönvén a vezető és kisérő tanároknak is fáradozásaikat.

Bohner Jákó,
áll. főgimn. r. tanár.

Jelentés az Ifjuságí zenekörről.

I.) Haladók:

Brand Jenő, Fischer Sándor, Hoffmann Alajos, Nagy Béla, Niederman Jenő, Szenkóvszky Bertalan VIII. oszt. — Libertinyi Jenő, Meindl Richard VII. oszt. — Tomory Endre IV. oszt.

II.) Kezdők:

Balajthy Béla, Hável Béla, Kustán József, Pavlik Jenő, Saphir Nándor, Ujhelyi Sándor VI. oszt. — Herpay Arpád, Hoffmann Ottó, Miklóda István, Paksy Zoltán, Sznistsák Dezső V. oszt. — Bertsik Andor, Dávidovics Dezső, Kepler Lajos, Kroó Izidor, Országh József, Paksy Zsigmond, Richter Agoston, Tóth István, Vozáry Gyula IV. osztályuak. Kesztenbaum Jenő III. oszt. — Komka Béla, Marmorstein Zoltán, Szél Pál, Sznistsák János, Ziehn Alfréd II. oszt. — Gyurkó Miklós, Haslinger Emil I. osztályuak. Összesen 37-en.

A munkácsi állami főgimnázium osztályozott tanulóiknak kimutatása az 1895—96. tanév végén.

Osztály	Az osztályozott tanulók száma	Előmenetelre nézve	Vallástan		Magyarnyelv		Németnyelv		Latinnyelv		Görögnyelv		Görögből pótló irodalom		Görögből pótló rajz		Történelem		Földrajz		Természetrajz		Fizika		Mathematika		Rajzoló geom.		Filozófiai propaedeutika		Szépírás		Tornázás		Ének	Francia	Ruthén	Szabadkézi rajz	Tanulmányi előmenetel: Minden tantárgyból — Tanjegy	Minden tantárgyból — szám	Minden tantárgyból — %	Hány tantárgyból elégtelen — Tanjegy	Hány tantárgyból elégtelen — szám	Hány tantárgyból elégtelen — %	Magaviselet — Tanjegy	Magaviselet — szám	Magaviselet — %
			szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%												
I.	55	jeles	17	31	6	11			5	9									7	13					2	3	7	13			4	7	15	28	12				jeles	2	55	en			jó	35	64
		jó	28	51	11	20			12	22									19	34					13	23	18	33			28	51	23	43	34				legal. jó	9	16	egyből	12	22	szab.	20	36
		elégséges	10	18	34	62			31	56									25	45					31	56	27	49			22	40	14	26	9				legal. es	28	51	kettőből	1	2	kszb.		
		elégtelen	—		4	7			7	13									4	7					9	16	3	5			1	2	1	f.2												
II.	37	jeles	16	43	6	16			6	16									4	10					6	16	4	10			2	6	14	38	6				jeles	2	6	en			jó	22	65
		jó	16	43	9	24			7	19									16	43					8	22	12	32			10	30	11	32	24				legal. jó	6	16	egyből	4	10	szab.	12	35
		elégséges	5	14	22	59			18	49									16	43					19	51	18	49			22	64	9	30	4				legal. es	21	57	kettőből	2	5	kszb.		
		elégtelen	—						6	16									1	2					4	10	3	8																		
III.	28	jeles	12	43	6	21	7	25	6	21							11	39					6	21	7	25	7	25					8	32	8	2	3		jeles	5	18	en			jó	16	61
		jó	12	43	7	25	9	32	7	25							8	28					8	28	6	21	7	25					8	32	18	2	4	1	legal. jó	6	21	egyből	3	10	szab.	10	38
		elégséges	4	14	15	53	11	39	9	32							6	21					13	46	14	50	14	50					9	36		2		3	legal. es	11	39	kettőből	1	3	kszb.		
		elégtelen	—				1	35	6	21							3	10					1	3	1	3								1f.												
IV.	38	jeles	18	47	6	16	8	21	6	16							12	32			8	21			9	23	7	18					11	31	16	2	4	6	jeles	5	13	en			jó	34	89
		jó	16	42	7	18	7	18	5	13							16	42			16	42			21	55	14	37					16	45	17	1	5	3	legal. jó	5	13	egyből	2	5	szab.	4	11
		elégséges	4	11	22	57	20	52	23	60							9	23			12	32			6	16	14	37					6	17	5		1	2	legal. es	23	60	kettőből			kszb.		
		elégtelen	—		3	8	3	8	4	11							1	25			2	5			2	5	3	7					2	f.3		1							tőbből	3	8	rosz		
V.	17	jeles	11	64	4	23	4	20			3	100	3	21	3	21	6	35			3	18			2	12							4	25	3			3	jeles			en			jó	14	87
		jó	5	29	6	35	5	29	8	47			4	28	6	43	6	35			4	23			6	36							7	43	10		1	4	legal. jó	5	30	egyből	2	11	szab.	2	12
		elégséges	1	6	6	35	6	36	7	41			6	43	5	35	5	29			10	58			8	47							5	31	3		1	1	legal. es	8	48	kettőből	1	5	kszb.		
		elégtelen	—		1	5	2	11	2	11			1	7											1	5																	tőbből	1	5	rosz		
VI.	17	jeles	15	89	3	18	4	23	1	5	2	50	3	23	3	23	4	23			4	23			4	23							3	20	6		1		jeles	1	5	en			jó	11	73
		jó	1	5	7	41	6	36	4	34	1	25	5	38	4	30	7	41			7	41			4	23							9	60	6		3	2	legal. jó	3	17	egyből	1	6	szab.	4	27
		elégséges	1	5	7	41	5	29	11	65	1	25	4	30	6	46	6	36			6	36			9	54							3	20	3		1		legal. es	11	65	kettőből			kszb.		
		elégtelen	—				2	11	1	5			1	8																													tőbből	1	6	rosz		
VII.	14	jeles	11	78	4	28	3	21	2	14	3	43	1	14					4	28			4	28	3	21							5	45	6		3		jeles	1	7	en			jó	3	23
		jó	2	14	4	28	5	35	4	28	1	14	2	28	2	28			7	50			6	43	4	28							4	36	4			1	legal. jó	4	28	egyből	2	14	szab.	10	77
		elégséges	1	7	6	43	6	43	7	50	3	43	4	57	5	71			3	21			4	28	6	43							2	18	3				legal. es	7	50	kettőből			kszb.		
		elégtelen	—				1	7																	1	7								f.2								tőbből			rosz		
VIII.	13	jeles	11	84	4	30	4	30	2	15	4	57	1	16	2	33	4	30					5	39	5	38			3	23			3	25	11		1		jeles	2	15	en			jó	4	31
		jó	2	15	6	46	4	30	7	54	2	28	4	67	1	16	4	30					6	46	3	23			6	46			7	58	2				legal. jó	4	31	egyből			szab.	9	69
		elégséges	—		3	23	5	39	4	30	1	14	1	16	3	50	5	39					2	15	5	38			4	31			2	1f.					legal. es	7	54	kettőből			kszb.		
		elégtelen	—																																							tőbből			rosz		
összes	219	jeles	111	50	39	17	30	23	28	13	12	57	8	20	8	20	37	33	15	14	15	20	15	27	38	17	25	16	3	23	6	6	63	31	68	4	12	9	jeles	18		en			jó	139	
		jó	82	37	57	26	36	28	54	24	4	19	15	37	13	32	41	36	42	40	27	37	20	36	65	30	51	32	6	46	38	42	85	42	115	3	13	11	legal. jó	42		egyből	26		szab.	71	
		elégséges	26	12	115	52	53	41	110	50	5	24	15	37	19	47	31	27	44	41	28	39	19	34	98	44	73	46	4	31	44	50	50	25	27	2	2	7	legal. es	116		kettőből	5		kszb.		
		elégtelen	—		8	4	8	6	27	12			2	5			4	3	5	4	2	3	1	2	18	8	9	6			1	1	3	1		1							tőbből	12		rosz.		
		felmentet	—																														9	4												

XII. A jövő tanévre vonatkozó értesités.

A jövő 1896—7-iki iskolai év f. év szeptember 1-én veendi kezdetét.

A tanulók szabályszerü felvétele az iskola-év megkezdése előtt szeptember 1. 2. és 3-án a délelőtti órákban történend.

A beiratást az összes ifjuságra nézve az igazgató, ezenkivül az egyes osztályokra nézve az illető osztályfőnök végzi.

A beirás alkalmával minden beiratkozó gymnásiumi tanuló beiratásdij cimén, továbbá az ifjusági könyvtár gyarapitására az »Értesitő« és énektanitás költségeire fizet 4 frt 50 krt. E dijak alól senki sem menthető fel.

A középiskola első osztályába szabályszerüen csak oly tanuló léphet, ki a 9-ik életévet betöltötte és 12 évnél nem idősebb, mely körülmény keresztlevél, illetőleg hiteles születési bizonyitványnyal igazolandó. Tizenkét évesnél idősebb fiu felvétele fölött a tanártestület határoz. Ismereteinek mértékére nézve megkövetelteti k, hogy a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal birjon, mit ha hiteles bizonyitványnyal igazolni nem tudna, ez ismereteit külön felvételi vizsgálattal igazolja.

Minden tanuló első felvételre személyesen és rendszerint atyja, anyja vagy gyámja, illetőleg azok valamely külön megbizottja kiséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni. Azon szülék, vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekök vagy gyámoltjok fölvételekor alkalmas helyettest kötelesek bemutatni, kire a házi felügyelet és nevelésre nézve kötelességöket és jogukat átruházzák, hogy a gondviselésre bizott tanulóra nézve az igazgatóság értesitését elfogadhassa. A szülék és gyámok e részben minden változást személyesen vagy irásban tartoznak bejelenteni az igazgatóságnál. Ennek viszont joga és kötelessége ott, hol alapos oknál fogva a gondviselést elégtelennek vagy a befolyást épen károsnak tartja, megkövetelni, hogy e tekintetben célszerü változás történjék.

Az utólagos beiratkozásra vonatkozólag nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur a következőket szigoruan rendeli:

a) »Ha valamely tanuló a megállapitott beiratkozási idő után kéri magát felvétetni, a felvétel iránt a beiratási idő utolsó napjától számitva nyolc napig, a késedelem inditó okainak tekintetbe vétele mellett, az intézeti igazgató határoz:

b) Ha pedig a felvétel iránti jelentkezés a beiratási határnaptól számitva egy hét után történik, az engedélyt a fölvételre az illető tankerületi főigazgató adja meg, alapos megokolás nyomán.

Különösen felelősek a szülék, vagy helyetteseik az iránt, hogy a tanulók a szükséges könyvekkel ellátva legyenek.

Ismétlési, vagy javitó vizsgálatra a tanártestület engedélyével rendszerint csak azon tanuló bocsátható, ki csupán egy tantárgyból nyert másodosztályu tanjegyet, magaviselete pedig jó, vagy szabályszerü.

A kik két tantárgyból nyertek másod-osztályzatott, a tanker. k. Főigazgatóság engedélyével javithatnak: az e nembeli kérvények f. év julius hó 8-ig nyujtandók be az igazgatóságnál.

A több tantárgyból bukott, vagy kifogásolt magaviseletü ifjak az osztály ismétlésére utasittatnak.

Az 1887. XXII. t.-cz. 4. §§. értelmében figyelmeztetnek a t. cz. szülők és érdekeltek, hogy mindazon tanulók, kik életük 12-ik évéig ujra be nem oltattak, vagy valóságos himlőt ki nem állottak, addig, mig e hiánynak, a törvény értelmében eleget nem tettek, azaz ujra nem oltattak, a gymnásiumba csak ideiglenesen vétethetnek föl.

Végül az irány megváltoztatására vonatkozólag álljon itt némi tájékoztató a szüléknek, gyámoknak és tanulóknak.

A legujabb középiskolai (1890. XXX.) törvénynek legkevésbbé sem célja, hogy a tanuló a gymnásium V. osztályába való belépésnél, tehát 13—14 éves korában már pályát válaszszon. Az uj középisk. berendezés mást követel, t. i. az előképzés irányának választását, mi már e korban is megtörténhetik, még pedig megtörténhetik sokkal biztosabban, mint megtörtént eddigelé, a midőn a gyermek a gymnásium és reáliskola közt választott.

Az oly tanuló, ki a nyelvekben már a IV. osztályban nagyobb előmenetelt tanusit, mint a reáliákban (mennyiség és természettudományokban) válaszsza a jövő tanévre a görög nyelvet, ellenben az oly tanuló, ki nagyobb tehetséget és hajlamot tanusit a reáliák iránt, mint a nyelvekre, hivatva van a görög nyelvet helyettesitő tárgyakra, sőt az oly tanulónak, ki már a IV. osztályban nehézségekkel küzd a latin vagy német nyelvben, határozottan ajánlandó a görög nyelv elhagyása, hogy a másik két nyelvből ne kockáztassa jövő előmenetelét. A pályaválasztás aztán a gymnásium elvégeztével ugyis mindig a már nyilvánult tehetség és hajlam szerint történik.

Tájékoztatásul most még ide iktatjuk azon pályákat, melyekre az egyik vagy másik irány alkalmasabb.

A görögnyelvi irány előképzést ad a tanulóknak: jogi, orvosi, papi, tanári, mérnöki, bányászati, erdészeti, gazdatiszti, katonai pályájukon, de különösen szükséges azoknak, kik nyelvészeti pályákra szándékoznak lépni vagy papi tanulmányaikat nem papnöveldében, hanem az egyetem theológiai fakultásán kivánják végezni.

A görög helyett választott irány előképzést ad a tanulóknak: jogi, orvosi, papi (bármely szemináriumban s papnevelő intézetben, csakis kivéve az egyetem theológiai fakultását,) továbbá tanári (kivéve a nyelvészeti, bölcsészeti és történeti szakokat,) mérnöki, bányászati, erdészeti, gazdászati, katonai, tengerészeti pályákra, de különösen ajánlatos azoknak, kik mérnöki, bányászati, erdészeti, gazdászati, katonai, tengerészeti, pénzügyi, vasuti, postai magánhivatalnoki pályára kivánnak lépni.

Kiegészitésül álljon itt a nm. vall. és közokt. Miniszter urnak 1894. évi nov. 11-én 54.883 sz. a. k. intézvénye, melyből megtudjuk: hogy a görög nyelv tanitásától a helyettesitő tárgyak tanfolyamára és viszont, a szülők vagy helvetteseik kérelmére a tantestület intézkedik.

Az 1896—7-iki évben a »rendkivüli szabadkézi-rajz tanfolyam« lfolytattatni fog, egyrészt, hogy a görögnyelvre vállalkozó tanulóknak alkalom adassék a rajzban is képezni magukat, másrészt a pótló tárgyakat tanulók számára, kik a rajzolásban gyengék.

Az alsó osztályokból szintén lehet jelentkezni a tanfolyamra.

A jelenkezők I. és II. csoportba fognak osztatni haladásuk szerint. Minden csoportnak két órája lesz hetenkint.

Alkalomszerünek találja e kelytt az igazgatóság kérni a t. szüőket és gyámokat, hogy a használt, ócska könyvek megvételétől lehetőleg óvakodjanak annál is inkább, mivel ezen könyvek a mellett'

hogy terjesztői lehetnek a különféle betegségeknek, még a forgalomból kivont és a legtöbbször használhatlan taneszközöknek is bizonyultak, minélfogva igen alkalmasak arra, hogy használatukkal a növendékek a tanulni valók rendes medréből kitérittetvén, tanuló társaiktól hátra maradjainak.

Ha hozzávesszük továbbá, hogy az ócska könyveknek megvásárlása folytán az ugyanazon-egy osztályban tanuló ifjak körében 3-sőt négyféle kiadás is jő forgalomba, magunk előtt látjuk a tanulók összezavarodását, melyből sokszor a tanár sem képes őket kisegiteni. Epen ez okból is óva figyelmeztetjük a szülőket, hogy csupán a tanáritestület által eleve kijelölt és a könyvkereskedőkkel jóelőre közlött kiadásokat vásárolják, mivel ha mindezeknek dacára is rossz könyvet adnak gyermekeik kezébe, bizony-bizony jóval több veszteséget fognak szenvedni a réven, mint a mennyit nyernek a vámon.

A könyvkereskedések pedig tartsák előjegyzésben, hogy nem csupán az uj, – hanem a már használt, de általuk ujból áruba bocsátott mindennemü tankönyvet a cég bélyegzőjével kell ellátniok, egy részt, hogy mentve legyenek a roszakaratu gyanusitástól, mintha csupán nyereségvágyból használhatlan dolgok elárusitására is készek lennének, bizván benne, hogy ugysem lenne a kapzsiság rájok bizonyitható, de más tekintetben ismét nem tolhatnák a közösen elkövetett hibákért a felelősséget egyik a másikára, mint tették a mai napig.

Jegyezzék meg végül, hogy a tanári testület a lebélyegzetlen könyvek elárusitójától, a mennyiben ezen eljárás által nem akarja áruiért a felelősséget magára vállalni, a tanulóifjuságot tudni fogja okkal-móddal távol tartani.

Minden továbbira vonatkozó utbaigazitással különben szives készséggel szolgál

Munkács, 1896. junius 29-én.

Az igazgatóság.

Rövidítések magyarázata.

a) Az előmenetelnél

jel — jeles
es — elégséges
en — elégtelen
ism — ismétlő

b) Magaviseletnél

sz. — szabályszerü
ksz — kevésbbé szabályszerü
fm — fölmentetett
tm — tandijmentes

A *-gal jelöltek jutalomban részesültek.

1.) A tanintézet története
I. Adatok az 1895—6. év történetéhez.
II. Igazgatósági jelentés az elmult évről.
III. Tanári testület.
IV. A tanév folyamában előadott tananyag.
V. Tanszertári gyarapodás.
VI. A tanulók névjegyzéke és osztályzása.
VII. Statisztikai táblázatok.
VIII. Ösztöndijak, jutalmak.
IX. Jelentés az érettségi vizsgálatokról.
X. Jelentés az »Önképző kör« müködéséről.
XI. Jelentés a tornaversenyről,
XII. A jövő tanévre vonatkozó értesités.